

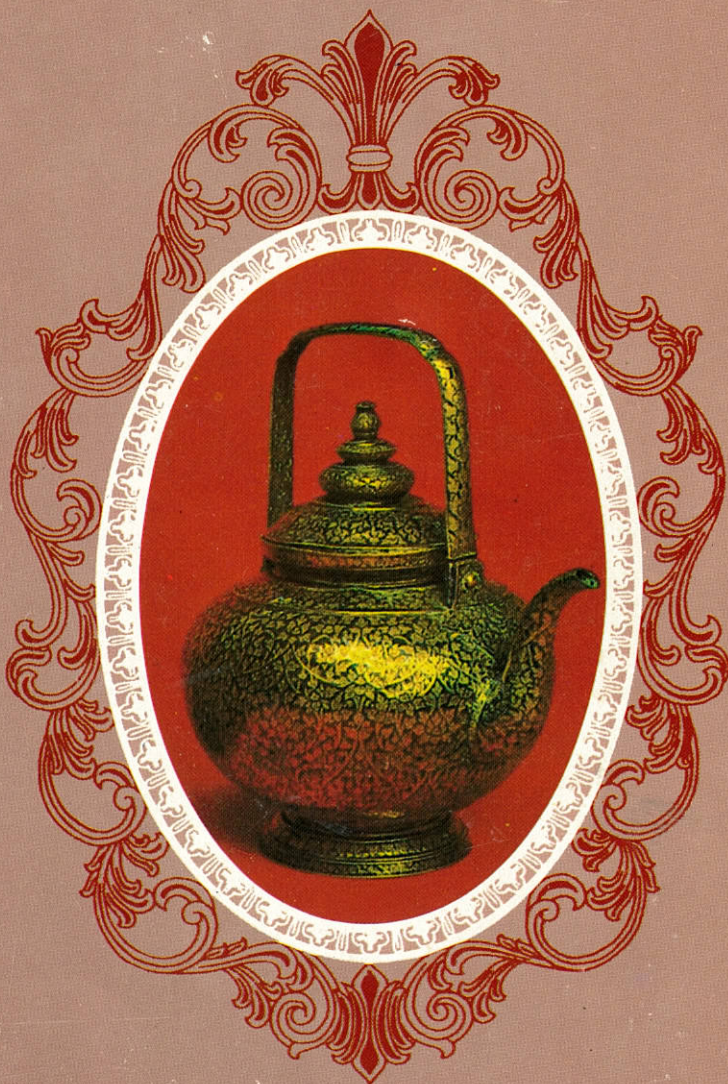
ISSN 0857 2670

วารสาร มหาวิทยาลัย

ธุรกิจบัณฑิต

ฉบับที่ 2 ปีที่ 1 ตุลาคม 2529 - มกราคม 2530

- **เอกลักษณ์กับการพัฒนาประเทศ** ศ.ระพี สาคริก
- **ประสิทธิภาพในการบริหารธุรกิจ** อ.ไสว สุทธิพิทักษ์
- **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนครศรีธรรมราช**
เรื่อง เครื่องถม อ.ไสว สุทธิพิทักษ์

សាលាសិក្សាស្រី

សាលាសិក្សាស្រី

เจ้าของ :

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ไสว สุทธิพิทักษ์

อาจารย์ประเสริฐ ประภาสะโนบล

รศ.น.พ.เมืองทอง แจมมณี

อาจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ ส.บุรุษพัฒน์

บรรณาธิการ : ผู้พิมพ์โฆษณา

อาจารย์อรสา กุมารี ปุกหุด

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ดร.พิรุณ อักษรนิตติระกุล

กองบรรณาธิการ

อาจารย์นิจ เนื่องทอง

อาจารย์ ดร.สุนัย ไชยชนะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกอบ ทองมา

อาจารย์ชำนาญ ปิยวนิชพงษ์

อาจารย์ ดร.พรชัย เลื่อนฉวี

อาจารย์ธนิดา จิตรน้อมรัตน์

อาจารย์จิตรา มาลารัตน์

อาจารย์พิทัด แก้วประกอบ

อาจารย์อภิรักษ์ พุ่มกลิ่น

อาจารย์วิศรุต สุวรรณวิเวก

ฝ่ายศิลป์

อาจารย์ธงชัย หงษ์จร

ฝ่ายประชาสัมพันธ์

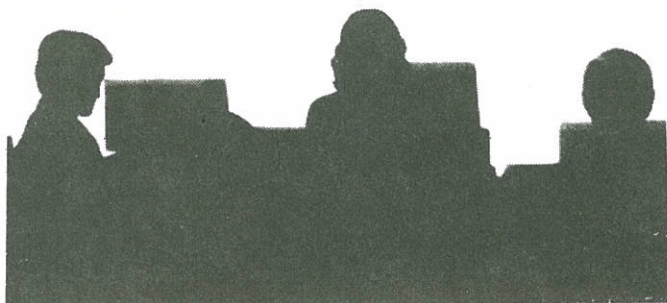
อาจารย์วีเชียร ชูดิมาเทวินทร์

เลขานุการ

อาจารย์สรศักดิ์ สุวรรณประกร

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป
- 2) เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสารทางวิชาการ
- 3) เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นการค้นคว้าและวิจัย
- 4) เพื่อให้ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนักวิชาการได้เผยแพร่ผลงาน
- 5) เพื่อเป็นการเผยแพร่เกียรติคุณทางด้านวิชาการของ มหาวิทยาลัยฯ ในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง

บทความหรือข้อคิดเห็นของผู้เขียนทุกท่านที่ปรากฏอยู่ในวารสาร มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตทุกฉบับ เป็นทัศนะ วิचारณอิสระ ซึ่งทาง คณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

ประสิทธิภาพในการบริหารธุรกิจ อ.ไสว สุทธิพิทักษ์	4
ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนครศรีธรรมราช เรื่อง เครื่องถม อ.ไสว สุทธิพิทักษ์	6
เอกลักษณ์กับการพัฒนาประเทศ ศ.ระพี สาคริก	33
หลักการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ ของโครงการชลประทาน อ.ดร.พจน์ ปัญญาทิพย์	40
ปรัชญาของนักเขียน อ.ดร.สุนัย ไชยชนะ	55
บนเส้นทางศาสตร์แห่งการดำรงชีวิต ผศ.ประกอบ ทองมา	58
หลักการบริหารงานบุคคล สำหรับนักบริหาร อ.นพดล จรัสศรี	74
ปรัชญาว่าด้วยความรัก ผศ.อมร โสภณวิเชษฐวงศ์	81
แนะนำหนังสือ	97

ประสิทธิภาพในการบริหารธุรกิจ

ไสว สุทธิพิทักษ์ ธ.บ., ศ.ม.

โอกาส

โอกาสสำหรับผู้ฉลาดนั้น ก็คือการทำที่ไม่สามารถจะดูถูกดูแคลนผู้อื่นได้ พ่อค้าหรือนักธุรกิจต้องขาดคุณสมบัติอย่างหนึ่งคือ “การเบ่ง”

จงใช้สมอง จงใช้สมองของท่านเถิด มีคนเป็นจำนวนมากมายที่หาเลี้ยงชีพโดยการใช้กำลังกายเป็นส่วนใหญ่ และใช้สมองของเขาแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น สิ่งใดที่คนเราหามาได้ เพราะการใช้กำลังกายเป็นส่วนใหญ่ สิ่งนั้นย่อมไม่มากนัก

คนที่ไม่ใช่สมองนั้น พบเห็นงานอะไร ๆ ก็ดูเป็นงานยากไปทั้งนั้น คนที่ฉลาดต้องตั้งความหวังและตนเองอยู่เสมอว่า ตนเองย่อมยิ่งใหญ่กว่างานนั้น ๆ

ธุรกิจ

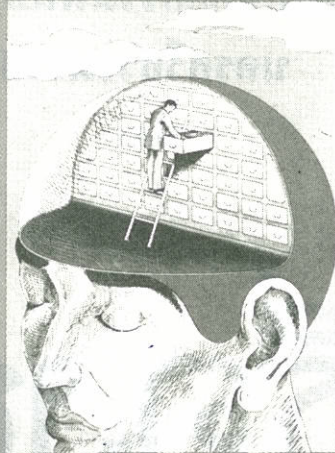
ถ้าความรัก เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ก็ต้องมีอีกสิ่งหนึ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าแม่ สิ่งนั้นก็คือ ธุรกิจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในโลกนี้ เพราะธุรกิจ เป็นสิ่งสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งซึ่งดำรงไว้ซึ่งอารยธรรม

ไม่ว่าในชาติใด ๆ นักธุรกิจเท่านั้นที่ เป็นผู้สร้างชาตินั้นให้ยิ่งใหญ่ขึ้นจนเป็นมหาอำนาจ และไม่เคยปรากฏว่ามีนักธุรกิจเป็นผู้ทำลายชาติแม้แต่ชาติเดียว

นักธุรกิจในที่นี้หมายถึงเฉพาะนักธุรกิจจริง ๆ (real businessman) ไม่ใช่ นักธุรกิจแกล้งทำ (sumposed Businessman) หรือพวกฉวยโอกาส (opportunist)

อย่าคิดว่าธุรกิจ นั้นเป็นสิ่งยากเย็น และยั้งแต่ความเกร็งเกรียด เราอาจทำให้ธุรกิจของเราเป็นสิ่งน่าชื่นชอบ มีรสชาติขึ้นได้ ถ้าเราจะทำให้มันมีความขบขันรวมอยู่บ้าง

คนขายสินค้าที่มุ่งแต่จะขายเพื่อเอาแต่ราคาทำเดียว คนนั้นก็ดูจะขาดศิลปะในการขายเอาเสียเลย ถ้าเราจะขายของราคา 1 บาท ในราคา 100 สตางค์ เราก็ไม่จำเป็นต้องเรียนศิลปะในการขาย

ประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ หมายถึง การประสบผลสำเร็จในการอาชีพ ไม่ว่าจะการอาชีพ หรือธุรกิจของผู้นั้นจะเป็นอะไร อย่งใด ความสำคัญที่สุดก็คือ ผู้นั้นต้องทำ และต้องทำให้ได้รับผลสำเร็จ

การหาเงินนั้น ย่อมต้องมี และต้องใช้ศิลปะ ไม่ว่าจะการหาเงินนั้นจะเป็นไปในทางการค้า การอุตสาหกรรม หรือการอาชีพอื่นใดทั้งปวง ย่อมต้องมีและต้องใช้ศิลปะเช่นเดียวกันทั้งนั้น

ไม่ว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ ที่บริษัท ห้างร้าน หรือนักธุรกิจจะประสบผลสำเร็จในการทำอะไรและชื่อเสียง นอกจากว่า บริษัทห้างร้านหรือนักธุรกิจนั้น ๆ จะใช้วิธีการอันถูกต้อง ในอันจักต้องศึกษาลูกจ้างหรือคนงานของตน ศึกษาตรวจสอบเครื่องมือเครื่องใช้ของตน ศึกษาและตรวจสอบวิธีทำงาน การบริหารงานของตน ตลอดจนผลิตผลของบริษัทห้างร้านหรือนักธุรกิจนั้น ๆ และยิ่งกว่านั้นก็คือ ต้องศึกษาถึงอำนาจซื้อของประชาชนด้วย

การบริหารธุรกิจ

ถ้าเรายังคิดกันว่า การบริหารธุรกิจเหมือนหรือคล้ายคลึงกับการบริหารราชการของกระทรวง ทบวง กรม กองแล้ว ก็อย่าหวังเลยว่า ธุรกิจนั้นจะประสบผลสำเร็จ

ถ้าอยากทราบว่า การบริหารธุรกิจของตนดีหรือไม่ดี วิธีทดสอบวิธีหนึ่งก็คือ ลองถามลูกจ้างหรือคนงานของเราในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่อยู่ในหน้าที่การงานของเขา ถ้าลูกจ้างหรือคนงานนั้นส่งความคิดเห็นในเรื่องหน้าที่การงานของเขาให้เราโดยไม่ชักช้า ก็พอแสดงได้ว่า การบริหารธุรกิจของเราอยู่ในขั้นดี

ไม่ว่าจะเป็นท่านผู้ใหญ่ของบริษัทใหญ่ ๆ หรือเจ้าของร้านย่อยเล็ก ๆ ซึ่งมีลูกมือหรือผู้ช่วยคนสองคน ย่อมดำเนินกิจการไปได้อย่างดี ถ้าหากจะได้มีการตรวจสอบกิจการนั้น ๆ บ้างตามสมควร

ถ้าจะพิจารณาในด้านประสิทธิภาพในการบริหารธุรกิจ และการหากำไรจากธุรกิจนั้น การจ้างคนที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งเราไม่จำเป็นต้องทำการตรวจสอบการทำงานของเขาบ่อย ๆ ย่อมเป็นการดี

ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

นครศรีธรรมราช

เรื่อง

เครื่องถม

นายไสว สุทธิพิทักษ์

อธิการบดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

อารัมภบท

ในฐานะเป็นชาวนครศรีธรรมราชผู้หนึ่ง ข้าพเจ้ามีความปิติยินดีอย่างยิ่ง ที่วิทยาลัยครุมนครศรีธรรมราชจัดให้มีการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชในครั้งนี้ ข้าพเจ้าหวังและเชื่อว่าผลของการสัมมนาจะเป็นประโยชน์แก่ชาวนครศรีธรรมราช และประชาชนชาวไทยทั่วไปโดยแน่นอน

อันว่าเมืองนครศรีธรรมราชนี้ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทยอย่างยิ่งใหญ่ เมื่อยังไม่มีอาณาจักรทวารวดียังมีกรุงสุโขทัย ในราวพุทธกาลล่วงแล้วประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ และเมื่อพระพุทธศาสนาแผ่มาทางตะวันตกออกราว พ.ศ. ๓๐๐ เศษนั้น^๑ นครศรี-

ธรรมราชโบราณคืออาณาจักรตามพรลิงก์ ก็ได้เกิดขึ้นแล้วและเจริญรุ่งเรืองแล้ว ตามพรลิงก์นี้มีการติดต่อค้าขายกับอินเดียฝ่ายใต้ ศาสตราจารย์ ยอร์ชเซเดส์ กล่าวไว้ว่า อาณาจักรนี้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของอินเดีย (Indianized State)^๒ จากนามเดิม ตามพรลิงก์เปลี่ยนมาเป็นสิริธรรมนคร และในที่สุด คือ นครศรีธรรมราชมีนามเป็นมงคลนาม คือเป็นนครแห่งธรรม เป็นดินแดนแห่งธรรม ใช้ภาษาพื้นบ้าน ก็ว่า เมืองนครเป็นเมืองพระเจ้าบ้านเจ้าเมืองชาวบ้านทั้งปวงตั้งอยู่ในธรรม

ในสมัยราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ นักเดินเรือชาวอาหรับเรียกชื่อเมืองนครศรีธรรมราชนี้ว่า ลูกอร์ (Lugor)^๓ พวกมลายูสมัยต่อมาเรียกว่า ลิกอร์ (Ligor)

^๑ นายมงคล รัตนวิจิตร ในเรื่องนครศรีธรรมราชเมืองโบราณดึกดำบรรพ์ บรรยายทางวิทยุกระจายเสียง ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗

^๒ G. Coedes : Indianized States of Southeast Asia

^๓ Paul Wheatley : The Golden Khersonese

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดงานแสดงสินค้าไทยครั้งที่ ๔ ณ วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

คือ ละคร หรือนคร ในสมัยที่เป็นอาณาจักรตามพรลิงก์ เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นใคร นักประวัติศาสตร์ก็จะกล่าวถึงกันบ้าง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองนี้เคยมีเจ้าเมืองเป็นคนญี่ปุ่น คือ ท่านยามาดา นางามาซา ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ออกญาเสนาภิมุข เคยมีเจ้าเมืองเป็นแขกอาหรับ คือ พญาราชวงศ์สัน ก็มี เป็นเมืองที่ยอดกวี ศรีปราชญ์ แห่งราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มาทิ้งชีวิตไว้ด้วยโคลงกรรมสนองกรรม เป็นเมืองที่เป็นประเทศราช มีเจ้านครปกครอง ต่อมาก็มีอุปราชปกครองต่างพระเนตรพระกรรณ ในยุคนี้ผู้เฒ่าผู้แก่ของเมืองนครศรีธรรมราชเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า บรรดาสมุคช้อยอันเป็นบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของนครศรีธรรมราชถูกขนไปเผาที่หน้าพระวิหารหลวง วัดพระบรมธาตุจนเกลี้ยง อยู่ต่อมาไม่นาน ชื่อวัดอันเป็น

เครื่องถมไทยอันนับเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย เป็นงานชิ้นประณีตศิลป์อันทรงคุณค่าและเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทยที่แพร่หลายไปทั่วโลกในปัจจุบันนี้ ชาวนครถือว่ เครื่องถมมีโคตรหรือกำเนิดที่ นครศรีธรรมราชนี้เอง และถมนครเป็นโคตรของเครื่องถมทั้งหลายในประเทศไทย

หลักชัยแห่งธรรมของชาวนครศรีธรรมราชและชาวปักษ์ใต้ทั้งมวลคือ วัดพระบรมธาตุก็เปลี่ยนเป็นวัดพระมหาธาตุ^๑ โดยที่พระสงฆ์องค์เจ้าและชาวนครศรีธรรมราชไม่ทราบเรื่องศาลาโดหก หรือศาลามีประตู ๖ ต้นล้อมรอบอยู่ ชาวบ้านนครศรีธรรมราช เรียก ประตูว่า โด ประตู ๖ ต้น ว่า โดหกต้น เขียน “ด” ไม่ชัด หัวหายไปกลายเป็น “ก” โดหก เป็น โโกหก ศาลาโดหก เป็นศาลาโกหก สมเด็จพระนเรศวรมหาราชท่านเปลี่ยนเสียให้งาม เรียกใหม่ว่า สัจจาศาลา ท่านเจ้าคุณรัตนธัมมณี (ม่วง เปรียญ) ชาวนครศรีธรรมราชแท้ ๆ ผู้หนึ่งทนไม่ได้ แต่งกลอนเพลงบอกให้พวกร้องประท้วงการเปลี่ยนแปลงนี้^๒

ข้อกล่าวหาจกรรจที่ให้แก่ชาวนครศรีธรรมราช

^๑ ประกาศกระทรวงธรรมการ แผนกสังฆการี เรื่อง จัดระเบียบพระอารามหลวง ลงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘

^๒ “สุทธิ” ชาวปากพนังประท้วงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในหนังสือปากพนังอนุสรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๔

อีกข้อหนึ่งก็คือ การยกเอาคาถาชั่ว โท ชะ ละ สุ โท ก็คือโคธราช ชะคือเขมร ละคือละครหรือนคร สุ คือสุพรรณ ท่านว่าคนทั้ง ๔ เมืองนี้ย่อคบหาสมาคมเลย บางครั้งคนปักษ์ใต้ถูกเรียกว่า พวกล้ำสาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนเมืองนครศรีธรรมราชก็มี เรียกพวกทำปรีอ ก็มี ล้วนแล้วแต่เป็นคำเรียกเหยียดหยามกันพอสมควรทีเดียว ชาวเมืองตรง เมืองที่เมืองน้องของเมืองนครศรีธรรมราชก็โดนข้อหาที่ไม่เบาอย่างที่ท่านเจ้าคุณรัชฎาเล่าว่า เมื่อแรก ๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองตรงนั้น เป็นธรรมเนียมผู้ชายไปขอลูกสาวฝ่ายบิดามารดาถามก่อน ๒ ข้อ คือ รำโนราเป็นหรือไม่ กับขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้ง ๒ อย่างไม่ยอมยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาของผู้หญิงแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้อย่างไร^๑ ที่กล่าวมานี้เป็นการเล่าเรื่องในอดีตเพื่อทบทวน และขอเล่าทบทวนเรื่องในอดีตที่สำแดงความมีศักดิ์ศรีมีความยิ่งใหญ่ของนครศรีธรรมราชไว้บ้าง ชาวานครศรีธรรมราชภูมิใจในเกียรติประวัติของตน เกียรติประวัติที่จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย อย่างน้อยก็ขอเริ่มแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกกรุงสุโขทัย “พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่มหาเถรสังฆราชเรียนจนปฏิภนไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่ศรีธรรมราชมา^๒ เมื่อไทยเราเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งสุดท้าย อันนั้นเป็นการสูญเสียอย่างพินาศย่อยยับนั้น นครศรีธรรมราชก็ได้เป็นหลักสำคัญยิ่งในการสืบพระพุทธศาสนา กล่าวคือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับเมืองนครศรีธรรมราชไปจำลองไว้ ณ กรุงธนบุรี ท่านองสวดยกย่องที่พระสงฆ์ใช้สวดกันอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้ไปจากนครศรีธรรมราช^๓ อันความสำคัญของนครศรีธรรมราชนั้น สรุปได้ด้วยคำอัญเชิญพระราชดำรัสแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จเสียบมณฑลปักษ์ใต้ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่ว่า “เมืองนคร-

ศรีธรรมราชนั้น ฉันทรักและถนอมตั้งรัตนดวงหนึ่งในพระมหาพิชัยมงกุฎของฉันท”^๔

เมื่อมาถึงกำหนดรายการของข้าพเจ้าที่ชื่อว่า ศิลป-หัตถกรรมพื้นบ้านนครศรีธรรมราช ก็คงจะรู้สึกกังวลหน้าว่า เป็นรายการไม่น่าอภิรมย์อะไรมากนัก เพราะพูดถึงศิลปะ พูดถึงหัตถกรรม การทำด้วยมือให้เกิดศิลปะ เว้นแต่ผู้มีอารมณ์จะพึงอภิรมย์ในสิ่งที่ควรอภิรมย์เท่านั้น ศิลปะเป็นสิ่งเพื่อคนทุกคน แต่ไม่ใช่ทุกคนอภิรมย์ในศิลปะ ศิลปะเป็นอาหารทางใจที่ไม่จำกัดของผู้มีจิตใจสำนึกได้เท่านั้น ชาติใดไร้ศิลปะเปรียบอย่างพื้น ๆ ก็เหมือนสตรีผู้ปราศจากความสวยงาม ดังบทพระราชนิพนธ์แห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งขออัญเชิญมาดังต่อไปนี้

อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์
เหมือนนารินไร้โฉมประโลมสง่า
ใครใครเห็นไม่เป็นที่จำเรียดา
เขาจะพากันเหยียดให้้อบอาย
ศิลปกรรมนำใจให้สร้างโสภ
ช่วยบรรเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย
จำเรียดาพาใจให้สบาย
อีกร่างกายก็พลอยสุขสราญ
แม้ผู้ใดไม่นิยมชมสิ่งงาม
เมื่อถึงยามเศร้าอรุณาสงสาร
เพราะขาดเครื่องระยับดับรำคาญ
โอสถใดจะสมานซึ่งดวงใจ^๕

อันที่จริงไม่ว่านครศรีธรรมราชจะไร้ซึ่งศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านหลาย ๆ อย่างก็หาไม่ แต่กาลเวลาเป็นเครื่องตัดลินอนาคต ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลาทำให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นสูญหายไปเลยหรือไปกำเนิดขึ้นใหม่ที่ถิ่นอื่น ยกตัวอย่างเช่น การหล่อพระพุทธรูป การทอผ้ายกทอง ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของนครศรีธรรมราช

^๑ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. ๑๒๘ ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

^๒ ศิลปจารึกกรุงสุโขทัย หลักที่ ๑

^๓ จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. ๑๒๘ ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

^๔ นายมงคล รัตนวิจิตร ในเรื่อง นครศรีธรรมราชเมืองโบราณดึกดำบรรพ์ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓

^๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน สามัคคีเสวก-วิศกรรม หน้า ๕๖ - ๕๗

ซึ่งเจริญรุ่งเรืองมาแต่โบราณจนถึงระยะเวลาก่อน ๓๐ - ๔๐ ปีมานี้ ก็สูญไปจากนครศรีธรรมราช การทอดผ้า ยกทองไปเกิดขึ้นที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี ทั้งนี้ โดยบรรดาครอบครัวที่ทอดผ้ายกทอง ได้อพยพจากนครศรีธรรมราชไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่นั่น ไม่เหลือติดเมืองนครไว้เลย

“ขุนช้างได้ฟังอ้ายไทยว่า

ดังใครเอาดาบผ่ากะลาหัว
เสียดายพิมผูกพันใจสั้นรว
น้ำตา รั่วหันหน้าเข้าฝาบัง
ไอ้วอนิจจาแก้วตาที่
ครั้งนี้เห็นไม่ได้ตั้งใจหวัง
คงพากเพียรไปมิได้ฟัง
ถึงเป็นเมียก็ช่างมันเป็นไร
คิดแล้วอาบน้่านุ่งผ้า
ยกทองของพระยาละครให้
ห่มसानปักทองเยื้องย่องไป
ปาวไพรตามหลังสะพรั่งมา”

“คิดแล้วอาบน้่านุ่งผ้ายกทองของพระยาละครให้”

หรือพระยานครให้ ก็บอกอยู่ชัดเจนว่าในยุคแห่งหนังสือ เรื่องนี้ใหม่ ก็ตกอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๒ แห่งราชวงศ์ จักรีเป็นอย่างน้อย เมืองนครได้มีการทอดผ้ายกทอง^๑ และการทอดผ้ายกทองนี้ได้มีสืบต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยประมาณ

ผ้ายกทองเกิดขึ้นและตายไปแล้วจากนครศรี- ธรรมราช ศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ที่พอจะนับได้โดยมี คุณค่าทางพาณิชย์บ้าง ก็ได้แก่การทำกระบอกขนมจีน การสานหญ้าลิแพะเป็นกระเป่าถือ หรือภาชนะซึ่งกำลัง มีชื่อโด่งดังนิยมกันในหมูชนชั้นสูงทั่วไป แต่ศิลปหัตถ- กรรมประเภทนี้มีปริมาณการผลิตจำกัด เพราะวัสดุที่ นำมาผลิตมีน้อย ผลิตภัณฑ์อันเป็นศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ได้แก่ผลิตภัณฑ์เสื้อเตย ผลิตภัณฑ์จักสานด้วยไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์ทำด้วยกระจูด ผลิตภัณฑ์หนังตลุง ซึ่งมีค่าทางพาณิชย์ไม่มากมายนัก กล่าวมาทั้งหมด ทำให้คิดว่านครศรีธรรมราชจะไร้ของดี

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในคำนำของหนังสือ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

พอที่จะอดความยิ่งใหญ่ของนครศรีธรรมราชได้เสีย แล้ว หากมิได้นครศรีธรรมราชมีของดีและของดีจริง ๆ อย่างหนึ่งก็คือ เครื่องรูปพรรณประดับที่ชาวนครผู้มี ภูมิฐานะอยู่หลังสโมสรข้าราชการเป็นผู้ผลิตและนับ เป็นศิลปหัตถกรรมที่เชิดหน้าชูตาของนครศรีธรรมราช นับได้แต่โบราณกาลมาจนถึงปัจจุบันนี้

ถึงกระนั้นก็ยังมีความสำคัญน้อยกว่าศิลปหัตถ- กรรมพื้นบ้านของนครศรีธรรมราชอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปหัตถกรรมของชาติไทย ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอันนั้นคือ เครื่องถมไทยซึ่งกลายเป็นเครื่องถมไทย และ “เครื่องถมไทยเป็นสมบัติของ ชาติไทย”^๒

เครื่องถมไทยอันนับเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย เป็นงานชิ้นประณีตศิลปะอันทรงคุณค่าและเป็นสัญลักษณ์ ของชาติไทยที่แพร่หลายไปทั่วโลกในปัจจุบันนี้ ชาว นครถือว่า เครื่องถมมีโคตรหรือกำเนิดที่นครศรีธรรมราช นี้เอง และถมไทยเป็นโคตรของเครื่องถมทั้งหลายใน ประเทศไทย หากว่าเวลานี้วิชาเครื่องถมจะแพร่หลาย ไปในถิ่นอื่นบ้าง ก็นับว่าเป็นหลานเหลนของเครื่องถม นครศรีธรรมราช^๓ ชาวนครศรีธรรมราชจึงอยู่ในฐานะ ที่จะพูดได้เต็มปากว่า มีความภาคภูมิใจอย่างที่สุดที่ได้ ให้กำเนิดและรักษาไว้ซึ่งเครื่องถมสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ ของชาติไทย

^๒ นายโอสถ โกสิน เลขาธิการสำนักงาน ก.ส.อ. ใน หนังสือของสมาคมเครื่องถมและเครื่องเงินไทย พ.ศ. ๒๕๑๒

^๓ ขุนวิโรจน์รัตนกร (วิ. ลำหั้น - วิโรจน์พาณิชย์) นคร- ศรีธรรมราช

เครื่องถมคืออะไร

คำ “เครื่องถม” นี้ ราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยาม โดยเริ่มที่คำ “ถม” เป็นเบื้องต้นและจบลงด้วยคำ “เครื่องถม” ท่านว่าดังนี้ “ถม” คือ วิธีทำภาชนะโดยลงยา ตะกั่วทับ หรือถมรอยเป็นลวดลายต่าง ๆ เรียกภาชนะชนิดนั้นว่า “เครื่องถม”^๑ คำนิยามนี้ยังทำให้เราไม่ทราบชัดเจนว่า เครื่องถมคืออะไรแน่

เพื่อให้รู้จักและเข้าใจเรื่องเครื่องถมดีขึ้น และรู้จักว่าเครื่องถมคืออะไร ข้าพเจ้าขอยกและยืมมาตรฐานเครื่องเงินไทย^๒ ตามประกาศของกระทรวงพาณิชย์ อันเกิดขึ้นเพราะการเร่งเร้าและร่วมมือของสมาคมเครื่องถมและเครื่องเงินไทย หลังจากคุณภาพของเครื่องถมได้ตกต่ำอย่างน่าใจหายมาแล้ว

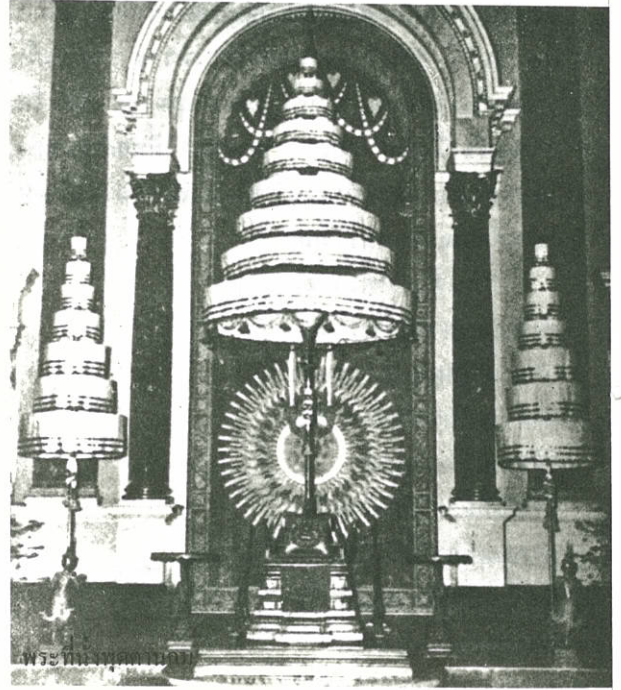
ตามประกาศดังกล่าว ท่านให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้.-

- (๑) เครื่องเงินไทย หมายความว่า เครื่องเงินที่เป็นเครื่องรูปพรรณ เครื่องถมและเครื่องลงยาสี ที่ทำในประเทศไทย
- (๒) เครื่องรูปพรรณ หมายความว่า วัตถุที่ทำหรือประกอบขึ้นด้วยโลหะเงินที่ไม่ใช่เครื่องถม หรือเครื่องลงยาสี
- (๓) เครื่องถม หมายความว่า วัตถุที่ทำหรือประกอบขึ้นด้วยโลหะเงิน และลงยาลม
- (๔) เครื่องลงยาสี หมายความว่า วัตถุที่ทำหรือประกอบด้วยโลหะเงิน และลงยาสี
- (๕) ยาลม หมายความว่า สารเคมีที่มีโลหะเงินเป็นส่วนผสมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘ ของน้ำหนัก

ตามที่กล่าวนี้ สรุปได้ว่า เครื่องถมก็คือ เครื่องเงินไทยชนิดหนึ่งที่ต้องทำด้วยโลหะเงินมาตรฐานคือ มีโลหะเงินเจือปนได้ไม่เกินร้อยละ ๙.๕ ของน้ำหนัก

^๑ พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓

^๒ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องมาตรฐานเครื่องเงินไทย ลงวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕

มาตรฐานเครื่องถมไทย

เครื่องเงินไทยนั้น ต้องมีมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด ดังต่อไปนี้.-

- (๑) เครื่องเงินไทยต้องทำด้วยโลหะเงินมาตรฐานคือ มีโลหะเงินเจือปนได้ไม่เกินร้อยละ ๙.๕ ของน้ำหนัก
- (๒) ส่วนประกอบของเครื่องเงินไทย ต้องแข็งแรง ทนทานและเรียบร้อย
- (๓) การลงยาลมแก่เครื่องถม และการลงยาสี แก่เครื่องลงยาสี ต้องประสานติดโลหะเงิน แนบสนิทเรียบร้อยและสะอาด
- (๔) การประกอบหรือต่อ หรือติดด้วยวิธีใด ๆ ที่เครื่องเงินไทย ต้องติดแน่น ทนทาน แข็งแรงและเรียบร้อย
- (๕) ลวดลายของเครื่องเงินไทยต้องชัดเจนและเรียบร้อย และ
- (๖) เครื่องเงินไทยต้องไม่ชำรุดและอยู่ในสภาพที่เรียบร้อย

แม้ว่ามาตรฐานเครื่องเงินดังกล่าว จะใช้ประโยชน์โดยตรงในการส่งเครื่องเงินไทยไปจำหน่ายต่างประเทศ

เครื่องถม คือ วัตถุที่ทำหรือประกอบขึ้นด้วย โลหะเงิน และลงยาถม โลหะเงิน หมายความว่า โลหะเงินที่อนุญาตให้มีโลหะอื่นเจือปนได้ไม่เกินร้อยละ 7.5 ของน้ำหนัก ยถม ก็คือ สารเคมีที่มีโลหะเงินเป็นส่วนผสมไม่น้อยกว่าร้อยละ 8 ของน้ำหนัก

แต่ก็ได้ให้ประโยชน์ในทางรักษาและส่งเสริมศิลปหัตถกรรมประเภทนี้ ให้วัฒนาการและยังทำให้เราได้ทราบความหมายของคำ “เครื่องเงินไทยคืออะไร” “เครื่องรูปพรรณคืออะไร” “เครื่องลงยาสีคืออะไร” และประการสุดท้าย “เครื่องถมและยถมคืออะไร” และมาตรฐานของเครื่องเงินไทยอันรวมทั้งเครื่องถมด้วยนั้นเป็นอย่างไร

ข้าพเจ้าขอย้อนไปกล่าวถึง เครื่องถม คำว่าเครื่องถมที่ท่านราชบัณฑิตว่าเป็นภาษาชื่อนั้น ภาษาแปลว่าเครื่องใช้ ข้าพเจ้าจึงขอจำแนกเครื่องถมที่เป็นเครื่องใช้ตามประเภทของการใช้ไว้ ๓ ประเภท ดังนี้คือ

ประเภทที่ ๑ เป็นเครื่องใช้ประดับตกแต่งเป็นอภรณ์ของบุคคล ได้แก่ แหวน กำไล สร้อยคอ ต่างหู เข็มกลัด กระดุมเสื้อ ปิ่นปักผม เป็นต้น

ประเภทที่ ๒ เป็นเครื่องใช้สอยทั่วไป ได้แก่ ถาด ชันน้ำ พานรอง ชันใส่ข้าว ทัพพี กระโถน ที่เขียนหูหรี ถ้วยน้ำ ถ้วยน้ำชา-กาแฟ ซองบุหรี ที่จุดไฟบุหรี ค้ำมีด หัวไม้ถือ ที่ตัดกระดาษ กรอบรูป ฯลฯ

ประเภทที่ ๓ ประเภทนี้ แม้ทั่วไปจะกล่าวได้ว่า

เป็นเครื่องใช้สอยแต่ก็ต้องแยกออกมากล่าวให้เห็นเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงในตัวเอง สิ่งนั้นในประเภทนี้ ได้แก่เครื่องราชูปโภค อาทิ พระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ถม พระราชยานถม เครื่องนมัสการพระตะบะถม เป็นต้น

บรรดา “เครื่องราชูปโภคที่ทำด้วยเครื่องถมนี้ปรากฏว่า ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยานคร (น้อย) ทำพระแท่นที่เสด็จออกขุนนาง กับ พระเสลี่ยงถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเข้าไปกรุงเทพฯ ครั้งหลังที่สุด เมื่อเกิดแขกขบถตีเมืองสงขลา ถึงรัชกาลที่ ๔ (กลาง) ทำพระเก้าอี้ถม อนุโลมจากพระแท่นและพนักเรือพระที่นั่งกราบด้วยถม อนุโลมจากพระเสลี่ยงถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อตั้งเข้ามาเฝ้าเมืองงานเฉลิมราชমনเฑียรพระอภิเนาวนิเวศน์ จึงโปรดให้ใช้พระเก้าอี้ถมนั้นเป็นพระที่นั่งภัทรบิฐในงานนั้น แล้วเลยเป็นพระที่นั่งภัทรบิฐในงานบรมราชาภิเษกต่อมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ เมื่อสร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โปรดให้พระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม) เมื่อเป็นพระยาศรีธรรมราชเป็นนายงานให้ช่างถมที่เมืองนครทำพระที่นั่งพุดตานถม ซึ่งตั้งในท้องพระโรงกลาง ทรงอ้างว่าตามเยี่ยงอย่างบิดาและปู่ พระยานครจะขอทำเป็นของถวาย ดูเหมือนไม่พระราชทานอนุญาต คำรับว่า “เพราะได้ตรัสสั่งให้ทำจะออกเงินด้วย หากควรไม่” ๑

ปรากฏว่า เจ้าพระยานคร (น้อย) นั้นเป็นเจ้าของเครื่องถมมากหลาย อาทิเช่น พระธรรคเนาวโลหะ พระแท่นถม พระราชยานถม พระแสงง้าว พระแสงทวนถม และอื่น ๆ ๒

ข้าพเจ้านำประวัติศาสตร์ ตอนสำคัญตอนหนึ่งของนครศรีธรรมราชมาเล่าให้ท่านทราบไว้ก่อนเป็นตอนเกี่ยวพันกันถึง ๓ รัชกาล เกี่ยวกับเครื่องถมนครโดยตรง และแสดงว่าเครื่องถมนั้นสามารถทำเป็นอะไร ๆ ได้มากมายหลายอย่าง

ที่นี้ มากล่าวกันให้ละเอียดพอสมควร เพื่อประ-

๑ สานต์สมเด็จพระสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ พุทธสมเด็จกรมพระนริศฯ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

๒ จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ

โยชนาในการศึกษาและรักษาศิลปหัตถกรรมหมู่บ้าน
คูเมืองไว้สืบไปชั่วกาลนาน ขอสรุปอีกครั้งหนึ่งว่า-

เครื่องถม คือ วัตถุที่ทำหรือประกอบขึ้นด้วย
โลหะเงิน และ ลงยาถม คำว่า โลหะเงิน นั้น หมายถึง
ความว่า โลหะเงินที่อนุญาตให้มีโลหะอื่นเจือปนได้
ไม่เกินร้อยละ ๗.๕ ของน้ำหนัก โลหะที่ใช้เจือปนโลหะ
เงิน ได้แก่ทองแดง เพื่อทำให้เนื้อเงินแข็ง เหมาะสมที่
จะนำมาทำเครื่องถม ในน้ำหนัก ๑๐๐ กรัม ของเนื้อเงิน
ผสมตามมาตรฐาน จะเป็นเนื้อเงินบริสุทธิ์ ๙๒.๕ กรัม
เนื้อทองแดง ๗.๕ กรัม เป็นอย่างน้อย เนื้อเงินผสม
มาตรฐานที่เรียกว่า เงินสเตอร์ลิงกันนั้น มีเนื้อเงิน ๙๕%
และมีโลหะอื่น คือทองแดงผสมอีก ๕%

คำว่า ยาถม ก็คือ สารเคมีที่มีโลหะเงินเป็นส่วน
ผสมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘ ของน้ำหนักคือ ต้องมีโลหะ
เงินเป็นส่วนผสมอยู่ด้วยตามอัตราที่กล่าวแล้ว

กรรมวิธีในการทำเครื่องถม

เครื่องถม นับแต่โบราณกาลมาก็ทำกันด้วยมือ
ล้วน ๆ ต่อมาในสมัยหลัง ๆ จึงได้อากรรมวิธีทางวิทยา-
ศาสตร์และเครื่องจักรทุนแรงมาใช้บ้างในบางตอน เช่น
ในการแกะสลักลายก็เกิดการใช้กรดกัด อย่างวิธีทำ
แม่พิมพ์หนังสือขึ้นแทน ดังเช่น ถมจุฑาธุชที่กล่าวมา
แล้ว การขึ้นรูปภาชนะก็ได้มีเครื่องกระแทกพิมพ์รูป
เรียกกันทั่วไปว่า เครื่องปั๊มกด (pressure pump) การ
ทำโลหะให้เป็นแผ่นก็ใช้เครื่องรีดแทนใช้พะเนินและ
ฉ้อนทูปแผ่ด้วยแรงคน การใช้วิทยาศาสตร์และเครื่อง
ทุนแรงเข้าช่วยนี้ ทำให้เครื่องถมเกือบจะเรียกได้ว่า
ไม่เป็นศิลปหัตถกรรม non-handicraft ได้ทำให้ราคา
ซื้อขายเครื่องถมต่ำลงมาก แต่โดยเฉพาะการใช้กรดกัด
โลหะแทนฝีมือสลักนั้น ผู้ชำนาญในการเล่นเครื่องถม
และชาวต่างประเทศไม่นิยม แม้ว่าจะสามารถทำลวด
ลายได้ละเอียดจนฝีมือสลักทำไม่ได้ก็ตาม

1. กระบวนการทำเครื่องถม

ในกระบวนการทำเครื่องถมนั้น อาจแยกออกได้
เป็นศิลปหัตถกรรม ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. การทำรูปพรรณ เรื่องนี้ก็คือ ศิลปหัตถกรรม

ช่างเงิน ช่างทองนั่นเอง ก็จะทำรูปทรงของสิ่งต่าง ๆ
ให้ได้สัดส่วนงดงามตามต้องการ

๒. การแกะสลักลวดลาย กล่าวคือ เมื่อได้รูป-
พรรณมาแล้วก็แกะสลักให้เป็นลวดลายต่าง ๆ ให้อ่อน
ช้อยงามวิจิตร ตามแบบของตนเองหรือตามแบบของ
ผู้ออกแบบ

๓. การทำถม ได้แก่การลงยาถมลงไปบนพื้นที่
เป็นร่องหรือราบต่ำ สีดำมันของยาถมก็จับให้ลวดลาย
เด่นงามตระการตา

ช่างฝีมือที่จะทำเครื่องถมได้ถึงขนาดศิลปวัตถุนั้น
จึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญอย่างดีทั้ง ๓ ประเภทนี้
ถ้าหย่อนอย่างหนึ่งอย่างใดเสีย สิ่งของที่ผลิตออกมาก็
หาเข้าขั้นศิลปวัตถุไม่ โดยเฉพาะช่างแกะสลักตามแบบ
ลวดลายของผู้ออกแบบให้ ผู้ออกแบบลวดลายก็จำต้อง
มีความรู้ความชำนาญอย่างดีด้วย มิฉะนั้นก็จะได้ลวด
ลายอันเป็นศิลปะงดงาม ผลงานที่ผลิตเป็นสิ่งของออกมา
ก็ไม่วิจิตรเป็นศิลปวัตถุ ส่วนการกระทำโดยวิธีใช้กรด
กัดโลหะนั้นก็จำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญดีในทางนี้
เช่นกัน โดยเฉพาะที่จะให้บุคคลผู้เดียวมีความรู้ความ
ชำนาญในฝีมือช่างหลาย ๆ อย่างนั้นยากที่จะทำได้
ดังนั้น ช่างฝีมือจึงมีความรู้ความชำนาญดีแต่อย่างใด
อย่างหนึ่งแต่อย่างเดียว เวลาทำเครื่องถมก็แบ่งแยก
หน้าที่กันทำในส่วนที่ตนรู้ และชำนาญเป็นเยี่ยม แต่
อย่างไรก็ดี ช่างบางคนก็อาจมีความรู้ในส่วนต่าง ๆ
ทุกอย่าง สามารถจะทำเครื่องถมสำเร็จได้โดยตนเอง
แต่ผู้เดียว ตั้งแต่ต้นจนปลาย

เครื่องถม เป็นศิลปหัตถกรรม (handicraft) มี
กระบวนการของการทำดังกล่าวแล้ว แต่เพราะเป็น
ศิลปหัตถกรรมประจำชาติไทย ของชาติไทย จึงย่อมมี
สัญลักษณ์ของชาติไทยอันจะปรากฏในรูปพรรณและ
ลวดลายที่ช่างศิลป์ไทยกำหนดขึ้นไว้ให้ปรากฏในเครื่อง
ถมนั้น ๆ

ประการแรก คือ รูปพรรณซึ่งนอกจากจะทราบ
กันอยู่ทั่ว ๆ ไปแล้วว่า รูปพรรณนี้ย่อมเปลี่ยนแปลง
ได้ตามกาลสมัย ในสมัยโบราณดังที่กล่าวมาแล้ว เครื่อง
ถมนอกจากเป็นเครื่องตกแต่งร่างกาย เป็นเครื่องใช้สอย
ยังทำเป็นพระราชอาสน์ ในสมัยปัจจุบันนี้ การดีไซน์

พระที่นั่งมทองฝีมือช่างนครศรีธรรมราช เจ้าพระยานครศรีธรรมราชสั่งให้ช่างทำขึ้น และถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช

หรือการออกแบบได้ก้าวหน้าไปมาก ฉะนั้น การสร้างรูปพรรณจากเนื้อเงินที่จะสลักลวดลายและลงยาถมนั้น ย่อมทำได้สารพัดอย่างกว้างขวาง แต่ก็ไม่ควรทิ้งสัญลักษณ์ไทย

ประการที่สอง เรื่องลวดลาย เพื่อรักษาสัญลักษณ์ไทย ลวดลายที่จะให้ปรากฏบนเครื่องถมก็ควรเป็นลวดลายไทย แม้จะประยุกต์ลวดลายไทยให้ผิดไปจากเดิม ก็ต้องรักษาสัญลักษณ์ไทยเอาไว้ให้ได้ เพราะลายไทยเป็นศิลปะของไทยอย่างหนึ่งรวมอยู่ในจำพวกจิตรศิลป์ เป็นมรดกที่ตกทอดมาแต่โบราณ ก่อนสมัยเชียงแสนเป็นต้นมา^๑ อย่างไรก็ตามในเรื่องลวดลายนี้ ลายไทยอาจคล้ายคลึงกับลายเทศ เช่น ลายบัวคว่ำบัวหงาย ลายดาวกระจายของไทยใกล้เคียงกับลายนั้น ๆ ของอิหร่านหรือของอินเดีย^๒ และมีลายอื่น ๆ ที่คล้ายกับ

ลายของจีนโบราณก็มี ลายนั้น ๆ มีที่ทำจากธรรมชาติ อย่างหนึ่งนั่นเอง และการรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นมา อย่างเช่นเสาอโศก (Asoka pillar) ที่สารนาทิกัล เมืองพาราณสี เป็นสถาปัตยกรรมแบบอิหร่าน เชื่อกันว่าสลักขึ้นโดยช่างแกะสลักชาวกรีก^๓

การทำเครื่องถมนั้น ก็คือการที่จะลงยาถมลงไปบน “พื้น” เครื่องรูปพรรณเพื่อให้ยาอันมีสีดำนั้นนั้น ขับให้ลวดลายหรือภาพที่เครื่องรูปพรรณนั้นเด่นชัด เมื่อประกอบกับความงดงามในตัวของสีดำนั้นด้วยก็เกิดความวิจิตรตระการเป็นศิลปะวัตถุ ตัวอย่างเช่น จะทำเครื่องถมเป็นรูปแผ่นสี่เหลี่ยมมีวงกลมตรงกลาง ช่างก็จะเขียนเป็นรูปวงกลมบนแผ่นเงิน แล้วก็แกะสลักเนื้อที่รอบบริเวณวงกลมนั้นทั้งหมดเอาเนื้อเงินออกให้เนื้อที่นั้นลึกลงไปซึ่งเรียกได้ว่า “พื้น” แล้วก็เอายาถมทำถมลงไปบน “พื้น” นี้ให้เต็มขึ้นมาสูงกว่าระดับวงกลมพอสมควร เมื่อทำไปจนชักเงาสำเร็จแล้วก็จะได้เครื่องถมเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมมีวงกลมสีเงินอยู่ตรงกลาง “พื้น” สีดำนั้น

^๑ พระเทวานิมิต ในหนังสือ สมุดตำราลายไทย ของกรมศิลปากร

^๒ Ali - Sami : Porepolis (Takht-i-Jamshid), - Iran

^๓ W.L. Langers : Encyclopaedia of World History

2. ลำดับกรรมวิธีในอุตสาหกรรมเครื่องถม

ลำดับกรรมวิธีในอุตสาหกรรมเครื่องถม แบ่งได้ดังต่อไปนี้.-

๑. วิธีทำน้ำยาถม ขั้นแรกทีเดียวช่างถมจะต้องหลอม หรือเรียกตามศัพท์ช่างถมว่า “กุ่มน้ำยา” ขึ้นก่อนด้วยประกอบด้วยโลหะ ๓ ชนิด คือ ตะกั่ว ทองแดง และเงิน เอาโลหะทั้ง ๓ ชนิดมารวมกันใส่ในเป้าหม้อ มีฝาปิด ใส่ในเตาสูบ หลอมไปจนเข้ากันดี ใช้ความร้อนประมาณ ๓๐๐° เซลเซียส เป็นเวลาประมาณ ๔ ชั่วโมง แล้วปิดฝาหม้อ ชัดด้วยน้ำกำมะถันเหลืองจนเห็นว่าน้ำยาขึ้นสีดำใส ไม่มีฟองและฝ้าแล้วจึงเทลงในเบ้างานทิ้งไว้จนแห้ง นำไปบดหรือป่นด้วยครกจนเป็นเม็ดเล็ก ๆ เท่าเมล็ดงา เรียกว่า “เนื้อถม” หรือ “ยาถม” เก็บไว้ใช้ต่อไป โลหะชนิดใดจะใช้เท่าใด และการที่สังเกตความร้อน เวลาและลักษณะอื่น ๆ นั้น ก็ต้องอาศัยการทดลองและความชำนาญ ช่างแต่ละคนต่างก็มีตำหรับของตน และมักจะปิดบังกัน ช่างฝีมือคนหนึ่งได้เปิดเผยว่า เขาใช้ส่วนผสมดังนี้ เงินบริสุทธิ์ ๑๕ ส่วน ทองแดงบริสุทธิ์ ๒๕ ส่วน และตะกั่วบริสุทธิ์ ๓๐ ส่วน ตำรายาถมโบราณท่านมีไว้ว่า “ว ๕ ม้า ๖ บริสุทธิ์ ๔ ผสมกันแล้วชัดด้วยกำมะถัน ได้ยาถมแล”

เนื้อถมหรือยาถมนี้อาจมีลักษณะแข็งสีดำเป็นนิลขึ้นเงาเคลือบสีน้ำเงินอ่อน ๆ เนื้อคล้ายโลหะชนิดหนึ่งแต่อาจจะทุบบดให้ละเอียดได้ มีจุดหลอมตัวต่ำกว่าจุดหลอมตัวของเงินหรือทอง ความชำนาญเป็นสิ่งที่ต้องการมากในการทำ แม้แต่ผู้ที่ชำนาญแล้วก็อาจเกิดผิอะอะไรขึ้นสักอย่าง ทำให้เนื้อถมหรือยาถมไม่งามหรือเสีย ต้องเททิ้งทั้งเบ้าก็ได้

๒. การทำรูปพรรณ เครื่องถมขั้นต้นนั้น โลหะเงินที่จะใช้ต้องมีความบริสุทธิ์ของเนื้อเงินไม่น้อยกว่า ๙๒% มีโลหะอื่นผสมอยู่ไม่เกินกว่า ๘.๕% หรือใช้ “เงิน-สเตอร์ลิงก์” ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานสากล เงินบริสุทธิ์ 100% เดิมนั้นเขาไม่ใช้กันเพราะเนื้อเงินอ่อนมาก ทรงรูปเดิมไม่ได้นานอาจบวมเปียวได้ง่าย ถ้าเนื้อเงินบริสุทธิ์ต่ำกว่า ๙๒.๕% ก็เป็นของไม่ดี จะดำหรือหมองคล้ำได้ง่าย นอกจากนี้การลงยาถม ถ้าเนื้อเงินมีส่วนยิ่งน้อยก็ยิ่งทำให้ยาถมติดยากเข้า อาจจะกระเทาะหลุดง่าย

ช่างฝีมือบางคนกล่าวว่า ถ้าเนื้อเงินต่ำกว่า 50% ก็อยู่ในลักษณะที่เรียกว่าถมไม่ติด ผู้ที่มีศิลปะในการทำรูปพรรณนี้ ในวงการอุตสาหกรรมเครื่องถมเรียกกันว่า “ช่างรูป” และดังกล่าวแล้ว ในการทำรูปพรรณนี้ตามแผนใหม่ก็ใช้ปั๊มที่เข้าช่วยแทนทำด้วยมือ ทั้งนี้ก็ทำให้ค่าแรงลดลง ทั้งเวลาก็รวดเร็วขึ้น

๓. การเขียนและสลักลาย รูปพรรณที่ได้ทำเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นรูปสำเร็จ เช่น หีบบุหรี ขึ้น แล้วนั้น ยังมีลักษณะเกลี้ยง จะไม่ปรากฏเป็นลายกนกหรือภาพต่าง ๆ ก็เป็นหน้าที่ของช่างเขียน และช่างสลักที่จะออกแบบภาพหรือลวดลายลงบนพื้นผิววัตถุของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ด้วยหมึกพิเศษ แล้วแกะสลักด้วยสิ่วหรือใช้กรดกัดส่วนที่เป็นพื้นเอาเนื้อโลหะออกเสียให้ลึกลงไป ปรากฏแต่โครงร่างของลายหรือภาพนูนเด่น พื้นที่กล่าวนี้ต่อไปจะถูกเคลือบด้วยยาถมจนเต็ม

๔. การลงถม รูปพรรณที่ได้แกะสลักหรือกัดลายเรียบร้อยแล้ว นำไปถมด้วยยาถมต่อไป โดยใช้ผงยาถมผสมกับน้ำประสานทองสะตุให้พอข้น แล้วเอาใส่ลงบนพื้นรูปพรรณคือ ส่วนที่ได้แกะสลักหรือกัดด้วยกรดไว้มีระดับลึกกว่าลวดลายหรือตัวภาพ ใส่จนเต็มต้นและเกลี่ยให้เสมอกันทุกส่วนใช้ไฟ “เป่าเล่น” ลงบนวัตถุนั้น (หรืออาจให้ความร้อนด้วยวิธีอื่นก็ได้) เมื่อผงถมกระจายเต็มจนทั่วทุกส่วนดีแล้วก็ทิ้งไว้ให้เย็นต่อไปใช้ตะไบถูหรือเหล็กขัดแต่งยาถมที่ไหลเกาะไปบนส่วนที่ไม่ต้องการให้มียาถมนั้นออกไปหมด แต่งผิวให้เรียบด้วยกระดาษทรายจนกระทั่งเห็นลายหรือภาพปรากฏขึ้นชัดเจนดีหมดทุกส่วน และผิวของส่วนถมต้องไม่มีรูหรือจุดที่เรียกว่า “ตามด” ทั้งจะต้องเต็มสนิทไม่มีรูหรือให้เห็นเนื้อเงินที่พื้นซึ่งเรียกว่า “พื้นขึ้น”

๕. การปรับแต่งรูป ผลิตภัณฑ์ในขณะที่ลงยาถมนั้น ต้องถูกความร้อนสูงผาอยู่เป็นเวลานานพอสมควรจนกว่าจะเสร็จการลงถมแต่ละครั้ง ฉะนั้นรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์อาจจะบิดเบี้ยวคดงอผิดไปจากลักษณะเดิมขึ้นได้ไม่มากนักน้อย เหตุนี้เมื่อเสร็จจากการลงถมแล้วจำเป็นต้องส่งผลิตภัณฑ์ที่ลงถมแล้วนั้นไปให้ “ช่างรูป” อดบดแต่งรูปให้คงสภาพเดิมอีกครั้งหนึ่งทุกครั้งไปตอนนี้เรียกว่า “การปรับแต่ง”

๖. การขัดผิวและแกะเร เมื่อได้ปรับปรุงแล้วพื้นยังหยาบและด้านอยู่ ต้องแต่งผิวด้วยกระดาษทรายละเอียดแล้วถูด้วยถ่านไม้เนื้ออ่อนจนผิวเกลี้ยง ถ่านไม้ที่ใช้ถูเป็นถ่านไม้สุก กล้ายถ่านหุงข้าวแต่เนื้ออ่อน ส่วนมากสั่งมาจากต่างประเทศ แต่ถ้าหากขาดแคลน ช่างก็จะใช้ถ่านไม้ไผ่แทน เมื่อเกลี้ยงได้แล้วก็ขัดผิวทั่วไปทั้งหมดด้วยเครื่องขัดและยาขัดโลหะอีกครั้งหนึ่ง แล้วล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง

ถึงตอนนี้ผลิตภัณฑ์ที่ลงถมนั้นเกือบอยู่ในขั้นสมบูรณ์ แต่ลายและภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่บนผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ยังเป็นเพียงโครงสร้างภายนอกเท่านั้น คือถ้าเป็นภาพคน พระ หรือนางก็ตาม ก็ยังไม่มีหน้าตา จมูก ปาก และเครื่องแต่งกายอื่น ๆ ถ้าเป็นภาพทิวทัศน์ เช่น พระปราสาทวัดอรุณ เรือหงส์ พระสมุทรเจดีย์เหล่านี้ ก็ยังไม่มีเส้นตัดภายในให้เป็นลายนก เช่น กลีบ ม่านบุษบก ซอฟ้า ไบระกา ต่าง ๆ เพื่อให้ปรากฏลวดลายละเอียดดังกล่าว ก็ตกเป็นหน้าที่ของช่างอีกพวกหนึ่ง โดยเฉพาะเรียกว่า “ช่างแกะเร” เขาจะสลักหรือแกะเรส่วนละเอียดของภาพต่าง ๆ นั้นให้ปรากฏขึ้นในการแกะเรนี้ ถือเป็นศิลปะอันสำคัญอย่างหนึ่งเพราะภาพจะชัดมีชีวิตชีวา ลวดลายจะอ่อนช้อยงดงามหรือไม่ก็ย่อมจะตกอยู่ที่ความชำนาญและประณีตบรรจงของบรรดาช่างประเภทนี้ ถ้าจะกล่าวที่สำคัญที่สุดก็น่าจะได้ เพราะเหตุที่ว่าด้านนี้เป็นด้านศิลปะสุดท้าย ถ้าทำไม่ดีไม่ถึงขนาดแล้วไซ้ การที่ได้ทำมาแล้วแต่ต้นจะดีแค่ไหนเท่าไรก็ไม่ทำให้วัตถุนั้นได้รับความยกย่องไปได้

๗. การขัดเงา การขัดเงาทำความสะอาดเมื่อได้ผ่านการแกะเรแล้ว เป็นงานขั้นสุดท้ายและไม่ใช่งานที่เป็นศิลปะ เพียงแต่นำรูปพรรณลงเข้าเครื่องขัดด้วยยาขัดอย่างละเอียด เช็ดด้วยผ้านุ่มทำความสะอาดให้ขึ้นเงาม ก็เป็นอันเรียบร้อย บรรจุหีบห่อส่งไปจำหน่ายหรือใช้สอยต่อไป

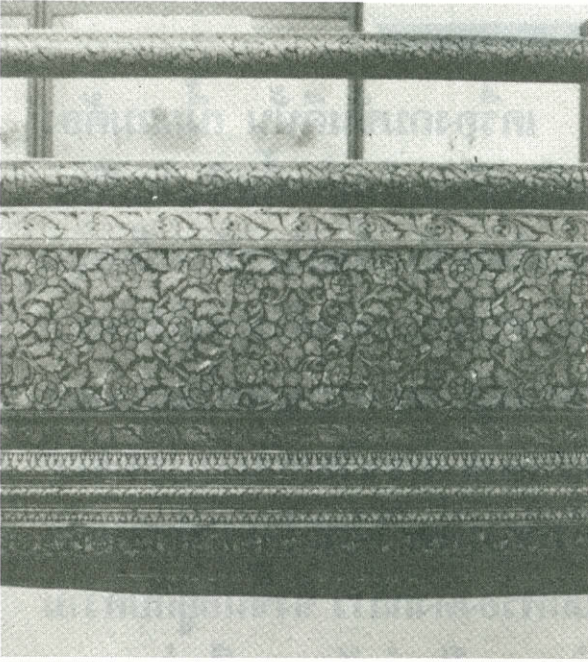
เครื่องถมชั้นดีนั้น เนื้อถมต้องเคลือบติดแน่นกับเนื้อเงินในลักษณะเกือบเป็นเนื้อเดียวกันแม้จะถูกกระทบกระแทกอย่างแรงก็ไม่กระเทาะหลุดง่าย การหลุดหรือกระเทาะนี้ภาษาช่างเขาเรียกกันว่า “ถมร้าว” ทั้งนี้การที่จะได้ผลโดยปราศจากข้อบกพร่องดังกล่าว จึงขึ้น

เครื่องถมชั้นดีนั้น เนื้อถมต้องเคลือบติดแน่นกับเนื้อเงินในลักษณะเกือบเป็นเนื้อเดียวกัน แม้จะถูกกระทบกระแทกอย่างแรงก็ไม่กระเทาะหลุดง่าย การหลุดหรือกระเทาะนี้ภาษาช่างเขาเรียกกันว่า “ถมร้าว” ทั้งนี้การที่จะได้ผลโดยปราศจากข้อบกพร่องดังกล่าว จึงขึ้นอยู่กับความชำนาญเป็นสำคัญ จะถือว่า “การลงถม” เป็นหัวใจสำคัญของเครื่องถมก็จะไม่ผิดนัก

อยู่กับความชำนาญเป็นสำคัญถ้าจะถือว่า “การลงถม” เป็นหัวใจสำคัญของเครื่องถมก็จะไม่ผิดนัก^๑ เครื่องถมชั้นดีอย่างน้อยก็ต้องเป็นเครื่องถมที่ได้มาตรฐานดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ข้าพเจ้าได้เรียนให้ทราบในตอนต้นแล้วว่า ตามตำราฝรั่งนั้น เครื่องถมอาจเป็นเครื่องทองเครื่องเงินและเครื่องทองแดงก็ได้ และข้าพเจ้าได้แย้งตำรานี้แล้วว่า เครื่องถมของไทยนั้นเป็นเครื่องเงินแต่อย่างเดียว ถ้าใช้โลหะทองหรือโลหะทองแดงมาทำ และลงยาที่โลหะนั้น เครื่องรูปพรรณนั้นก็จะเป็นเครื่องลงยาสี ไม่ใช่เครื่องลงยาถม

^๑ สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๘

ถมตะทอง

ในบรรดาเครื่องถมนั้น นอกจากถมดำ คือ มีลวดลายถมดำบนเนื้อโลหะเงินซึ่งมีสีขาวแล้ว ช่างถมเมืองนครได้ให้กำเนิดเครื่องถมทาทองหรือเรียกตามภาษาช่างถมว่า “เครื่องถมตะทอง” อีกประเภทหนึ่งอันทำให้เครื่องถมมีค่าสูงยิ่งกว่าคุณค่าธรรมดา การทำเครื่องถมตะทอง มีกรรมวิธีดังต่อไปนี้—

๑. การเตรียมวัตถุดิบถมตะทอง ใช้วัตถุดิบซึ่งได้ขัดผิวไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่แกะแระ

๒. การเตรียมเนื้อทอง (เปียกทอง) ใช้ทองคำบริสุทธิ์อย่างน้อย ๘๕% กะจำนวนที่จะใช้แต่ละครั้งให้พอดี ริดหรือทุบให้บางที่สุดเท่าที่จะทำได้ หั่นให้เป็นฝอยละเอียดแล้วเอาเข้าเครื่องบดจนเกือบเป็นผงทองล้างให้สะอาด เทปรอทบริสุทธิ์ลงไปคลุกเคล้ากับผงทองนี้ในครกหินที่ได้เตรียมไว้ บดจนจนผงทองกับปรอทละลายเป็นเนื้อเดียวกัน ถ้าได้ที่ดีแล้วจะลักษณะขุ่นและเหนียวซึ่งเรียกว่า “ทองเปียก” เก็บไว้ใช้ในขั้นต่อไป

๓. การทาทองหรือตะทอง นำผลิตภัณฑ์ถมเงินที่เตรียมไว้ในข้อ ๑ มาเช็ดถูให้สะอาดด้วยน้ำมะกรูดหรือมะนาว ทั้งนี้เพื่อเป็นการขจัดไขมันและฝุ่นผงต่าง ๆ บนผิวเงินให้หมดไปเพราะถ้ามีไขมัน หรือฝุ่นผงสกปรก

แล้ว เนื้อทองและปรอทจะจับผิวเงินไม่สะดวก ต่อไปใช้สำลีชุบทองเปียกที่เตรียมไว้ ถูทาบวัตถุดิบถมเงินนั้นเฉพาะที่ตรงเป็นเส้นเงินหรือภาพเงินให้ทั่ว แล้วนำวัตถุดิบไปตากแดดหรืออบความร้อนอ่อน ๆ บนเตาอบทิ้งไว้ประมาณ ๓ - ๔ ครั้ง ครั้งสุดท้ายอบให้ได้ความร้อนสูงกว่าเดิมจนรูปพรรณถมเงินนั้นร้อนจัด ระวังอย่าให้ร้อนจนเนื้อถมละลายเมื่อปรอทระเหยออกหมดเหลือแต่เนื้อทองเคลือบติดแน่นกับเนื้อเงินก็เป็นอันเสร็จ ได้เป็นวัตถุดิบถมตะทอง มองดูเหมือนกับทำด้วยทองคำบริสุทธิ์ จากนั้นก็นำไปขัดเงาฟอกผิวด้วยน้ำยาขัดชักเงาเพื่อให้ผิวทองเกลี้ยงและสุกใสขึ้น

๔. การสลักหรือเพลาลาย วัตถุดิบถมตะทองดังกล่าวมาแล้วนั้น ภาพหรือลวดลายต่าง ๆ ยังไม่สมบูรณ์ต้องใช้ฝีมือสลักด้วยสิ่วสลักเพื่อให้ปรากฏลายเส้นเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของภาพหรือลวดลายเหล่านั้น วิธีนี้เรียกว่า “การสลักหรือเพลาลาย” ก็ตรงกับ “แกะแระ” ในการทำถมเงินนั่นเอง เมื่อเสร็จจากการสลักหรือเพลาลายแล้วจึงไปทำความสะอาดและชักเงาอีกครั้งหนึ่งเป็นอันเรียบร้อย สำหรับการประดิษฐ์เครื่องถมตะทองโดยสมบูรณ์

ถมตะทองนี้ส่วนมากทั่วไปก็เรียกว่า “ถมทอง” ที่จัดอยู่ในขั้นดินนั้น ต้องใช้เนื้อทองบริสุทธิ์ทาเคลือบผิวเงินมากพอสมควร ทั้งต้องใช้ความประณีตมากด้วย ฉะนั้นต้นทุนในการผลิตจึงสูง แต่ก็มีคุณค่าเพราะมีความทนทานมาก เนื้อทองจะเคลือบผิวเงินแน่นอยู่ตลอดไม่จางหรือหลุดออก แม้จะใช้สอยนานนับร้อยปี ซึ่งต่างกับชุบทองหรือที่เรียกว่า “กะไหล” เป็นอันมากอย่างที่เทียบกันไม่ได้เลย การตะทองดังกล่าวมานี้ก็เป็นศิลปะอันต้องอาศัยความชำนาญยอดเยี่ยมของบรรดาช่างฝีมือ

ถมปิด

มีเครื่องใช้สอยอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า “ถมปิด” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ ให้คำนิยามไว้ว่า “ภาชนะทองแดงที่เคลือบน้ำยาประสมด้วยลูกปิดปนให้เป็นผง ให้เป็นสีและลวดลายต่าง ๆ “ส่วนคำว่า ปิด” ที่เป็นนามให้คำนิยามว่า “เม็ดแก้วมีรูกลวง

สำหรับร้อยเป็นเครื่องประดับต่าง ๆ ที่เรียกว่าลูกบิด”
 ดังนี้แม้จะมีคำว่า ถม อยู่ด้วย ถมปิดก็ไม่ใช่เครื่องถม
 ดังที่กล่าวถึงมาแล้วข้างต้น เพราะเหตุว่ารูปพรรณถมปิด
 เป็นโลหะทองแดง และน้ำยาเคลือบประสมด้วยแก้ว
 ถมปิดนี้ยังไม่เคยทราบว่ามี ฌ ที่ใดในประเทศไทย
 เครื่องลงยาของไทยใช้น้ำยาผสมด้วยแก้ว แต่โลหะก็
 เป็นเงินหรือทองคำ และหาได้เรียกกันว่า ถมปิดไม่
 ในประเทศญี่ปุ่นมีเครื่องใช้สอยชนิดหนึ่งเรียกเป็นภาษา
 ญี่ปุ่นว่า ชิปปโป (shippo) ทำด้วยทองแดงหรือโลหะอื่น
 เคลือบน้ำยาประสมด้วยแก้ว ทางยุโรปก็มีเรียกว่ากลอย-
 ซองเน (cloisonne) ทั้งนี้ก็ตรงกันอยู่กับถมปิด เข้าใจ
 ว่าโลหะลงยาคชนิดนี้ในประเทศไทยคงมีขึ้นที่หลังเครื่อง
 ถม เมื่อเห็นยาที่ลงมีลักษณะคล้ายถมก็เลยใช้คำว่าถม
 และเพราะเหตุที่เคลือบด้วยแก้วสีไม่ดำ จึงเอากำว่า
 ปิด ซึ่งหมายถึงเม็ดแก้วสีต่าง ๆ ประกอบเข้าไปไว้
 ด้วย ให้เป็นที่เข้าใจว่าเป็นชนิดที่ทำพิธีร้อยด้วยแก้วสี
 และเรื่องถมปิดนี้ก็ไม่ได้เกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง
 นครศรีธรรมราชแต่อย่างใด ที่นำมากล่าวก็เพราะว่ามี
 คำว่า “ถม” อยู่

คร่ำ^๑

ศิลปหัตถกรรมอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่าคร่ำ
 ผู้ที่ไม่รู้จักเครื่องถม เมื่อเห็นคร่ำก็อาจเหมาเอาว่าเป็น
 เครื่องถมก็ได้ คร่ำเป็นวิธีการฝังลวดลายด้วยเงินหรือ
 ทองลงในโลหะ เดิมมีทำกันในประเทศเรา แต่ปัจจุบัน
 นี้ไม่ค่อยได้พบเห็นกันแล้ว

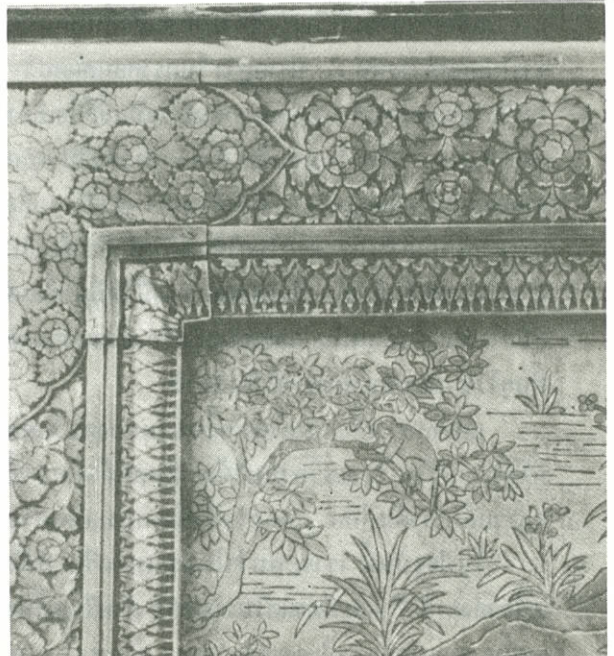
ตามทางสันนิษฐานจากโบราณวัตถุ ซึ่งตกทอดมา
 ถึงสมัยนี้ มีความเห็นกันเป็นส่วนมากกว่าถมเงินเกิด
 ขึ้นก่อนถมทอง และถมตะทองนั้นเป็นภาษาที่ใช้กันใน
 วงการช่างถม คือถมเงินแต่มีทองแต่มีระบายไว้เป็น
 แห่ง ๆ เช่น ถ้ามั่นนั้นมีลายเป็นเถาไม้ก็อาจจะระบาย
 เฉพาะดอกไม้ให้เป็นสีทองเป็นแห่ง ๆ ได้ระยะกัน ถม-
 ตะทองชนิดดีทำด้วยช่างฝีมือเอกแล้ว จะดูลวดลายไม่
 จืดตาเหมือนถมเงินล้วนหรือถมทองล้วน ในยุโรปรู้จัก

โลหะชนิดหนึ่งคือทำเป็นลายสีเงินบนโลหะถมนั้นเรียกว่า
 เงินทูลาร์ (Tular Silver) ไม่เหมือนถมซึ่งมีสีดำ เงินทูลาร์
 เป็นสีเขียว ๆ คล้ายกับที่ไทย เรียกว่า “เมฆพัด” ซึ่งพบว่า
 พระเครื่องโบราณขนาดย่อม ๆ ทำด้วยโลหะชนิดนี้ ๒
 เมฆพัดที่กล่าวถึงนี่ก็เป็นส่วนผสมของโลหะเช่นเดียวกับ
 ถมด้วยยาถม ต่างกันที่เมฆพัดมีแต่ตะกั่วกับทองแดง ส่วน
 ด้วยยาถม มีตะกั่วทองแดงและเงิน ตามนัยนี้จึงมีบางท่าน
 คิดว่าไทยทำถมได้เองโดยปรับปรุงขึ้นจากเมฆพัด ทั้งนี้
 เพราะในเมืองไทยเราในสมัยโบราณนั้น มีการเล่นแร่
 แปรธาตุกันมากมาย ถึงขนาดที่มีคำขึ้นมาเรียกว่า เล่นแร่-
 แปรธาตุผ้าขาดไม่รู้ตัว

ประวัติศาสตร์ของเครื่องถม

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ขวานนครศรีธรรม-
 ราชถือว่า “โคตรของเครื่องถมอยู่ที่นครศรีธรรมราช
 ถ้าเครื่องถมจะแพร่หลายไปในถิ่นอื่นบ้างก็นับว่าเป็น
 ชั้นหลานเหลนของเครื่องถมนครศรีธรรมราช” ความ
 ข้อนี้น่าคิดและควรคิดกันให้ถี่ถ้วน

ข้าพเจ้าขอตั้งปัญหาไว้ก่อนว่า “ศิลปวัฒนธรรม
 บางอย่างอาจเกิดขึ้นในถิ่นที่ต่าง ๆ ของโลกมากกว่า
 หนึ่งแห่ง เพราะการคิดค้นของนักปราชญ์ราชบัณฑิต
 ในถิ่นนั้น ๆ และศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมากกว่าหนึ่ง

^๑ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓

^๒ เรื่องเครื่องเงินเครื่องทองและลายไทย สำนักนายกรัฐมนตรี ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

แห่งนั้น อาจเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และต่อมา ศิลปวัฒนธรรมนั้นอาจเคลื่อนที่ไปพบและปะปนกลมกลืนกันเข้า”

และอีกปัญหาหนึ่งก็ตามมาก็คือ เครื่องถมไทย เกิดที่นครศรีธรรมราช หรือว่าเกิดจากที่อื่นแล้วหลังไหลมาสู่ประเทศไทย

เครื่องถมในประเทศตะวันตก

มีคำในภาษาอังกฤษอยู่คำหนึ่งคือคำ niello คำนี้เดิมเป็นคำอิตาเลียนเขียนเหมือนกัน และคำนี้มาจากภาษาลาติน nigellum ซึ่งแปลมาจากคำ niger แปลว่าดำ อนุมานเอาว่าเป็นขดถม ฝรั่งเรียกเครื่องถมว่า niello ware แปลว่าเครื่องใช้ที่มีสีดำ niello (อ่านว่า นิลโล) ที่แปลว่าคำนี้ ก็ตรงกับคำบาลีและสันสกฤต นิล (อ่าน นีละ) หรือนิลที่แปลว่าคำ คำ “นิล” นี้แปลงได้เป็น นีโล นีลา นีลิ่ง แล้วแต่การใช้เป็น पुलลิงค์ คือ นีล ก็ตรงกับคำภาษาอังกฤษ ชัด ๆ ไม่ทราบว่ามีใครเอาของใครมาใช้ คำว่า “ดำ” ในภาษาอิตาเลียนที่ใช้ในปัจจุบันตรงกับคำ nero (อ่านว่า นีโร)

ตามเอกสารของตะวันตก^๑ ขดถมนี้ลงได้ในโลหะที่เป็นทอง เงิน และทองแดง เครื่องถมได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ก็เสื่อมไป ส่วนทางรัสเซียเครื่องถมเจริญรุ่งเรืองมากจนถึงสิ้นสุดสมัยซาร์ในศตวรรษที่ ๑๙ ปรากฏว่า ในกรุงคอนสแตนติโนเปิล ประเทศตุรกี กรุงคอนสแตนติโนเปิลนี้ก็คือเมืองหลวงของอาณาจักรไบแซนติน ดังจะกล่าวต่อไป นอกจากขดถมในโลหะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เขายังรวมถึงการลงถมบนแผ่นกระดาษโดยใช้แม่พิมพ์ พิมพ์ลงไปด้วยน้ำขดถมอีกด้วย ศิลปหัตถกรรมนี้ได้มีมาตั้งแต่สมัยโรมันหรือก่อนนั้น และเจริญรุ่งเรืองยิ่งตลอดภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอิตาลี

แต่เอกสารเกี่ยวกับเรื่องเครื่องเงินของตะวันตก ที่ให้ความรู้ในเรื่องเครื่องถมได้ละเอียดถี่ถ้วนกว่าที่กล่าวแล้วข้างต้นก็คือ เอกสารที่ได้จากประเทศกรีก

ในปัจจุบันนี้ เราจะพบว่าในประเทศกรีก มีทั้งเครื่องลงยาสี^๒ และมีมาแต่โบราณกาล สำหรับเครื่องถมนั้น ชาวกรีกถือว่าเป็นของมีคุณค่าสูง เป็นของโบราณ

ที่มีค่า^๓ (antique) หาใช่ของธรรมดา ๆ ไม่ ในสมัยโบราณเครื่องถมที่ใช้กันอยู่ในราชสำนักขุนนางชั้นสูงและวัดวาอารามในดินแดนกรีก ในสมัยโบราณอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่เงิน และได้ขุดขึ้นมาใช้ประโยชน์ในทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม โฮเมอร์ (Homer) กล่าวไว้ในแคว้นพอนตัส (Pontus)^๔ เป็นแหล่งที่มีแร่เงินมากที่สุด ชาวพอนตัสใช้เงินทำเป็นเครื่องรูปพรรณประดับเสื้อผ้าอาภรณ์ และบรรดานักรบของโฮเมอร์ก็ใช้กำไลแขนเงินเป็นเครื่องประดับ ต่อมาได้พบแหล่งแร่เงินมากขึ้น และชาวกรีกก็ยังนิยมนำโลหะเงินมาประดิษฐ์เป็นเครื่องรูปพรรณและเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวกรีกยิ่งขึ้น เมื่ออาณาจักรโรมันเดิมเสื่อมลงก็เกิดอาณาจักรไบแซนติน (Byzantine Empire) หรือยุคอาณาจักรโรมันตะวันออก (Eastern Roman Empire) ขึ้นสืบต่อ อาณาจักรไบแซนตินนี้ตั้งเมืองหลวงอยู่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศตุรกีในปัจจุบัน อาณาจักรนี้กว้างใหญ่ไพศาลมาก ดินแดนกรีกก็อยู่ในอาณาจักรนี้ กรีกเองยอมรับว่าได้รับเอาศิลปวัฒนธรรมตลอดจนความรู้ ช่างเงินช่างทองมาจากตะวันออก (The East) อาจเป็นโรมันตะวันออก และจากชาวอาหรับ และอิหร่านมาเพิ่มพูนวิชาการของตน เครื่องเงิน เครื่องทองรูปพรรณอันวิจิตรพิสดารเจริญรุ่งเรืองในอาณาจักรไบแซนตินนี้อย่างยิ่ง บรรดาเครื่องประดับ เครื่องตกแต่งอันสวยสดงดงามวิจิตรพิสดารและมีค่าสูง ในวัดวาอาราม ในราชสำนัก จะเป็นเครื่องลงยาสีเครื่องประดับอันมีค่าทั้งมวลทำขึ้นโดยชาวกรีกเองทั้งสิ้น และที่สำคัญก็คือ รัฐยังได้ออกกฎหมายคุ้มครองอาชีพช่างเงินนี้อีกด้วย

กรุงคอนสแตนติโนเปิลเมืองหลวงของอาณาจักรไบแซนติน ถูกพวกออตโตมัน (Ottomans) ที่นับถือ

^๑ Encyclopaedia Britanica P. 432

^๒ P. Zora : Silver Work in Greek Handicraft. 1969

^๓ ผู้บรรยายทราบจากการสนทนากับศาสตราจารย์ชาวกรีก แห่งมหาวิทยาลัยโพลิเทคนิค กรุงเอเธนส์ ณ กรุงเอเธนส์ ประเทศกรีก

^๔ Homer นักประพันธ์ชาวกรีกมีชีวิตอยู่ ศตวรรษที่ ๘ ก่อนพระเยซูประสูติ

ศาสนาอิสลามทำลายลงในปี ค.ศ. ๑๔๖๑ แต่ศิลปหัตถกรรมประเภทนี้ไม่ได้สูญสิ้นไปจากกรีก และก็ได้ได้รับการส่งเสริมฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่งในยุคศตวรรษที่ ๑๘ ในประเทศกรีกนั้น ช่างเงินก็เรียกว่าช่างทองไปด้วย แม้ว่าช่างเงินนั้นจะใช้โลหะแต่โลหะเงินเท่านั้นในการทำสิ่งของ ไม่ใช่ทองคำเลยก็ตาม กรรมวิธีในการทำเครื่องถมของกรีก ไม่แตกต่างกับกรรมวิธีของไทยนัก เนื้อโลหะเงินที่มีทองแดงผสมให้แข็งนั้น เรียกในภาษากรีกว่า อยาริ (ayari) สิวเล็ก ๆ ที่ใช้สลักลวดลายบนโลหะเงิน กรีกเรียกว่า กาลेमิ (kalemi) และชาวมุสลิมกรีกเรียกว่า สวาตี (savati) ที่แตกต่างกับของไทยก็คือช่างเงิน กรีกบางแห่งใช้ทองแดงขึ้นเป็นรูปพรรณแล้วชุบเงินแล้วลงยาถมและยังคงเรียกว่าเป็น antique อยู่นั่นเอง วิธีนี้ช่างไทยยังไม่รู้จักทำ

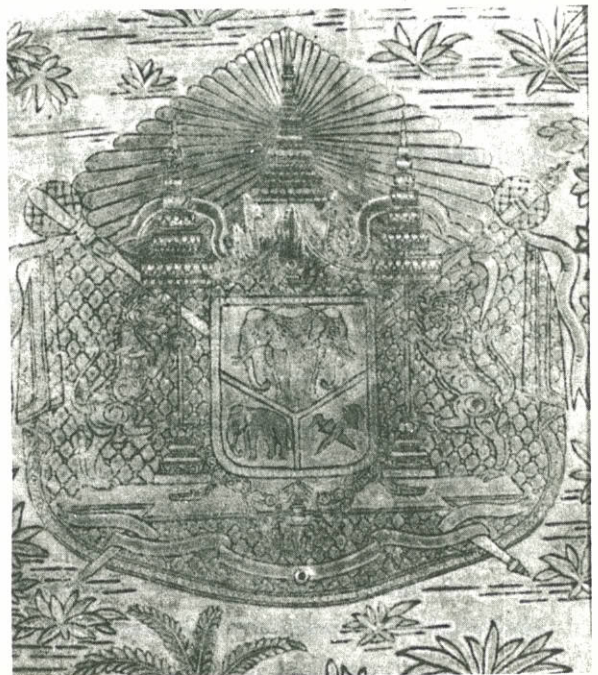
นอกจากเครื่องถมแล้ว ก็มีเครื่องลงยาสี (enamel ware) ซึ่งกรีกได้รับมาจากชาวอาหรับและชาวเปอร์เซีย (อิหร่าน) ในยุคที่มีอิทธิพลของตะวันออกครอบคลุมเข้าไปสู่ดินแดนยุโรปและบอลข่าน ในประเทศอินเดีย อิหร่าน สเปน และเปอร์เซีย ข้างเจ้าพบแต่เครื่องลงยาสี แต่ไม่พบเครื่องถมอย่างที่ได้พบในประเทศกรีกเลย

เมื่อกล่าวถึงประเทศทางตะวันตก คือกรีกแล้วก็ขอกกล่าวถึงประเทศตะวันออกบ้าง ประเทศนั้นคือจีนที่เจริญรุ่งเรืองก่อนยุโรปเสียอีก จีนได้รับศิลปวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาจากอินเดียไว้เป็นอันมาก แต่ก็คงน้อยกว่าไทย ไม่มีภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตในภาษาจีน ภาพแกะสลัก เรื่องของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ในถ้ำยูนกั๋ง^๑ ในมณฑลชานสี ก็เลียนแบบในถ้ำอชันดาในอินเดีย ลวดลายประกอบภาพก็กระเดียดมาทางลายไทย บางลายในปัจจุบันนี้ ที่น่าประหลาดใจก็คือว่า ทุกราชวงศ์ของจีน บรรดาศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ นั้นได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นเครื่องทองเหลือง เครื่องลงหิน (bronze vessels) เครื่องหยก (jade) เครื่องปั้นดินเผา (ceramics) เครื่อง

เงิน (laquer ware) เครื่องแกะสลัก (carving and sculpture) และเครื่องลงยาสี (enamel ware) ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงในศตวรรษที่ ๑๕ และราชวงศ์เซ็ง ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖^๒ แต่ไม่มีเครื่องถมเลย

เครื่องถมในประเทศไทย

ประเทศไทยจะคิดกรรมวิธีทำเครื่องถมขึ้นเอง หรือได้มาจากทางใดแต่เมื่อไรนั้นยังหาหลักฐานที่แน่นอนชัดเจนไม่พบ ได้อนุมานจากหลักฐานที่ระบุเกี่ยวกับหรือคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ในกฎมณเฑียรบาล^๓ ซึ่งตราขึ้นครั้งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีแห่งหนึ่งกล่าวว่า “ขุนนางศักดินา ๑๐,๐๐๐ กินเมือง กินเจียดเงินถมยาดำรองตะลุ่ม” จึงทำให้คิดว่า เครื่องถมดำเนินเป็นของไทยเราคิดทำได้ตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น คือระหว่างปี พ.ศ. ๑๕๕๑ - ๒๐๓๑ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๕๕-๒๒๓๑) ก็มีหลักฐานยืนยันว่าได้โปรดรับสั่งให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจัดหาช่างถมชาวเมืองนครศรีธรรมราชที่มีฝีมือเข้าทำเครื่องถมส่งไปบรรณาการแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งประเทศฝรั่งเศส เป็นเครื่องถมคำลายอรหรั ซึ่งปรากฏในจดหมายเหตุของฝรั่งเศสว่า เจ้าพระยาวิชาเยนทร์เป็นผู้ออกแบบ และในรัชกาลนี้ได้ส่งทูตา-

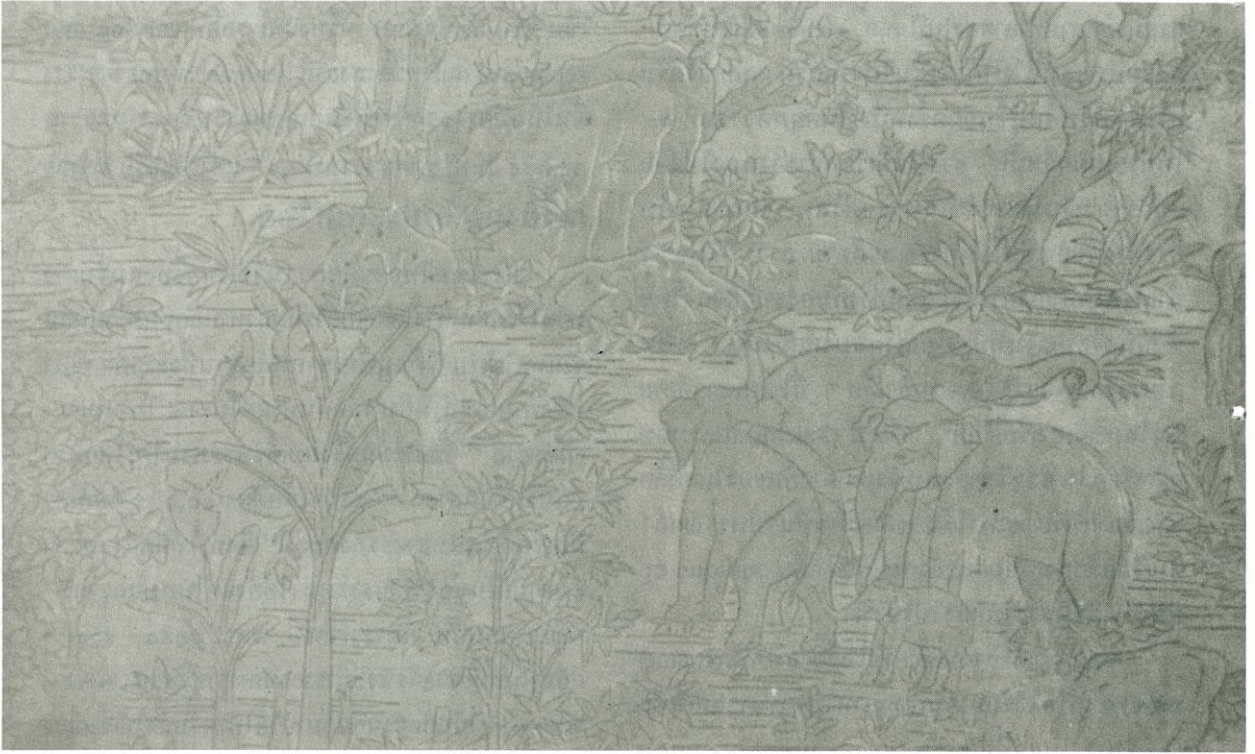

^๑ Ting Sing Wu, Yun Kang Cave-Shrines (452 - 534

A - D) in Treasures of China.

^๒ Ting Sing Wu, Ching Dynasty Enamelware in Treasures of China.

^๓ กฎหมายตราสามดวง

นุทุตสยามไปถวายบรรณาการคือกางเขนถม ฝีมือช่างชาวนครพร้อมด้วยพระราชสาส์นต่อไป ณ กรุงโรม และในการเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น “ราชทูตเชิญพานแว่นฟ้าทองคำรับสาส์น ราชสาส์นมีวันบรรจงไว้ในผอบทองคำลงยาราชาวดีอย่างใหญ่ลงผอบนั้น ตั้งอยู่ในหีบถมตะทอง หีบถมตะทองตั้งอยู่บนพานแว่นฟ้าทองคำ อุปทูตเชิญเครื่องมงคลราชบรรณาการ...ตรีทูตเชิญของถวาย (ของ) เจ้าพระยาวิชาเยนทร์...มีถุงเข็ม ขาบพื้นเขียวหุ้ม ๑ ถุง ตั้งอยู่บนพานถมตะทองคำสำหรับถวายไป”^๑ เมื่อท่านโกศापानผู้เป็นราชทูตไปเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ นั้นบาดหลวงเดอวิเชบันทิกไว้ว่า “ที่โรงเรียนช่างทองนั้น ท่านราชทูตก็เข้าไปดูบ้างเหมือนกัน แต่ดูอยู่ไม่นาน เพราะการช่างทองท่านเข้าใจดิบตีมาแต่กรุงสยามเสียแล้ว”^๒

ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ได้มีหมอชาวเยอรมันชื่อ เฮอร์เซล เบิร์ตแกมบีเฟอร์มาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ๒๓ วัน ในปี พ.ศ. ๒๒๓๓ ได้เขียนบรรยาย

^๑ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑๔ เรื่อง จดหมายเหตุในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๕๕ - ๒๒๓๓)

^๒ โกศापानไปฝรั่งเศส ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

สภาพของกรุงศรีอยุธยาไว้ตอนหนึ่งว่า “...ถนนสายกลางซึ่งเล่นเหนือขึ้นไปยังพระราชวังนั้น มีผู้คนอยู่คับคั่งที่สุดแน่นขนัดไปด้วยร้านค้าร้านช่างศิลป์และหัตถกรรมต่าง ๆ” นี่ก็เป็นการยืนยันถึงความเจริญของช่างเงินช่างทองในยุคนั้นเป็นอย่างดีสืบต่อมา จนแผ่นดินพระเพทราชาก็ยังมีการทำเครื่องถมกันอยู่อย่างหนาแน่น ในกรุงศรีอยุธยา

สิ่งที่น่าคิด ก็คือว่าก่อนแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไปถึงสมัยอาณาจักรสุโขทัยไทยเรามีเครื่องถมแล้วหรือไม่ ข้อนี้มีความคิดเห็นและเหตุผลต่าง ๆ กัน

จริงหรือที่ว่าไทยได้รับศิลปหัตถกรรมเครื่องถมมาจากปอร์ตุเกส^๓

ข้าพเจ้า ขอกล่าวถึงทางที่จะเป็นไปได้ในระยะแรกก่อน กล่าวคือ ความเห็นอีกความเห็นหนึ่ง เห็นว่าไทยได้วิชาทำเครื่องถมมาจากชาวปอร์ตุเกส คือพระเจ้ามานูเอลแห่งกรุงโปรตุเกสแต่งทูตเข้ามาเจริญพระราช

^๓ เรื่องเครื่องถม ของโรงเรียนช่างโลหะรูปพรรณ นครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๕๐๓

ความเชื่อของคนไทยที่ว่า ชาวนครศรีธรรมราช ได้รับความรู้ในการทำเครื่องถม จากชาวปอร์ตุเกส... ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่เลื่อนลอย ไม่สามารถหาหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เลย ไม่ว่าจะ เป็นหลักฐานที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือชิ้นส่วนอันเป็นเครื่องถมในรูปร่างต่าง ๆ กัน

ไมตรีกับสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๐๖๑ เรื่องชาวปอร์ตุเกสมือถือพิณในตะวันออกนี้ เป็นเรื่องใหญ่และในกรณีนี้ต้องกล่าวกันโดยละเอียดพอสมควร ชาวปอร์ตุเกสนั้น หลังจากเข้ายึดเมืองมลากา (Malacca) “โดยใช้เรือรบ ๑๕ ลำ ทหารปอร์ตุเกส ๘๐๐ คน และทหารอินเดีย ๔๐๐ คน ในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๕๒ แล้วก็ได้ตั้งรกรากอย่างมั่นคงในมลากา ประวัติศาสตร์ของมลากานั้นมีว่า เมื่อตามาเสก (Tamasek) หรือสิงคโปร์ล่มลงแล้วกษัตริย์ตามาเสกคือปรเมศวร์ (Paramesawara) ได้ไปตั้งเมืองมลากาขึ้นในปี พ.ศ. ๑๕๔๓ และสถาปนาตนเป็นกษัตริย์ ในปีต่อมาพระเจ้ากรุงจีนก็ให้การรับรองและอารักขาแก่มลากา เพื่อให้พ้นจากการปกครองของไทย ในยุคนั้นแหลมมลายูทั้งหมดรวมทั้งสิงคโปร์ เป็นอาณาเขตอยู่ใต้พระบรมเดชานุภาพของพระมหากษัตริย์ไทย ๑ ปรเมศวร์นี้เดิมนับถือศาสนาพราหมณ์ เพราะในยุคนี้อิทธิพลของชาวอินเดียได้ครอบคลุมตะวันออก คือสมุมตรา ชาว บาห์ลี ซิลีปีส และแหลมทองอยู่ทั่วไป ต่อมาเมื่อมุสลิมมีอำนาจขึ้นในแหลมทอง ปรเมศวร์ก็เปลี่ยนเป็นมุสลิมในปี พ.ศ. ๑๕๕๕

ในสมัยปรเมศวร์นี้ เจ้าผู้ครองนครปาไซ (Pasai) ได้ส่งครูบาอาจารย์ชาวอาหรับ และพ่อค้าชาวอาหรับ มาสู่มลากาเป็นอันมาก ปรเมศวร์สิ้นพระชนม์ราวปี พ.ศ. ๑๕๖๗ ราชโอรสได้เสวยราชย์ต่อมา และได้รับการแต่งตั้งจากกรุงศรีวิชัยเป็นศรีมหาราชาแห่งมลากา ไทยต้องถอนตัวออกจากมลากาในเวลาต่อมา หลังจากกองทัพไทยเข้าโจมตีมลากาไม่สำเร็จ” ๒ ที่นำประวัติศาสตร์มาลยาเมาเล่าสู่กันฟังนี้ก็แสดงให้เห็นว่า ไทยเราเกี่ยวข้องกับมลากามาก ทำสงครามปราบมลากาหลายครั้ง มีการยึดครองและการถ่ายเทพลเมือง ตามประเพณีสงครามในสมัยก่อน มลากาได้รับวัฒนธรรมจากอินเดีย และจากอาหรับ และในที่สุดจากปอร์ตุเกส ซึ่งเข้ายึดครองเมืองมลากาได้ในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๕๒ น่าคิดว่าในยุคนี้ไทยได้เรียนรู้อะไร ๆ รวมทั้งศิลปหัตถกรรมจากชาวอินเดีย ชาวอาหรับ และชาวปอร์ตุเกสที่อยู่ในมลากาก็อาจเป็นได้

ที่นี่ ถึงทางที่จะเป็นไปได้ระยะที่ ๒ คือหลังจากระยะแรก ๕ ปี คือในปี พ.ศ. ๒๐๖๑ เมื่อพระเจ้ามานูเอล แห่งกรุงโปรตุเกส แต่งทูตเข้ามาเจริญพระราชไมตรีกับสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา นั้น ได้ทรงอนุญาตให้ฝรั่งชาวปอร์ตุเกสเป็นชาติแรกเข้ามาตั้งทำการค้าในราชอาณาจักรไทยได้ ๔ เมือง คือ กรุงศรีอยุธยา นครศรีธรรมราช ปัตตานี และมริด ที่ นครศรีธรรมราชนั้นก็เช่นเดียวกันกับเมืองอื่น เมื่อได้มีการติดต่อกับเมืองปอร์ตุเกส ก็ได้รับเอาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างของปอร์ตุเกสไว้ เช่น การติดตลาดนัด การชนวนัว และทางด้านศิลปหัตถกรรม นั้น เชื่อกันว่าชาวปอร์ตุเกสได้ถ่ายทอดวิชาทำเครื่องถมให้ชาวนครศรีธรรมราช จากนครศรีธรรมราช เครื่องถมก็ได้แพร่เข้ากรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ปรากฏว่าเครื่องถมนครได้รับความนิยมน้อยยิ่งในราชสำนักของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๓

๑ ในกฎมณเฑียรบาล แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ระบุว่า เมือง (ออก) ฝ่ายใต้ มีเมืองอยู่ของตะหะ มลากา เมืองมลายู เมืองจาวารี รวม ๔ เมือง ถวายดอกไม้เงินดอกไม้ทอง

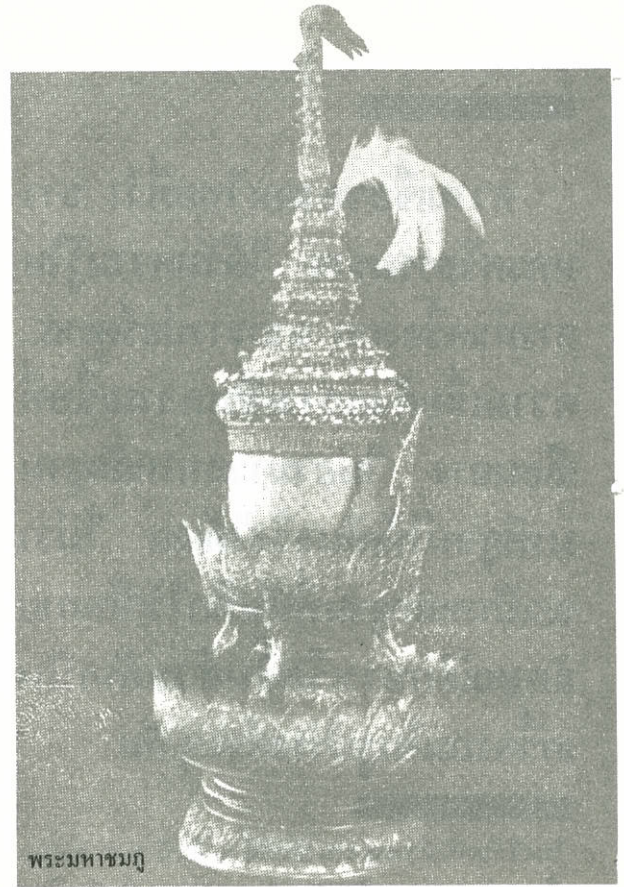
๒ Introduction to Malaya-Malacca Sultanate 1961

๓ เครื่องถม ของโรงเรียนช่างโลหะรูปพรรณ นครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๕๐๓

และในรัชกาลต่อ ๆ มาดังที่ได้กล่าวแล้ว (ในตอนที่
จำแนกประเภทของเครื่องถม) สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา-
นริศรานุวัดติวงศ์และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
ได้ทรงสนพระทัยสืบค้นและทรงกล่าวถึงเครื่องถม
ไว้หลายคราวด้วยกัน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงกล่าวรวมความสำคัญไว้ว่า เคยได้ทรงพบหนังสือ
ฝรั่งแต่งว่า ชาวยุโรปได้วิชาทำเครื่องถมไปจากประเทศ
อิหร่าน (เปอร์เซีย) ข้อนี้ก็ใกล้เคียงกับข้อความที่ได้
กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามข้าพเจ้ายืนยันได้ว่าในอิหร่าน
นั้นข้าพเจ้าพบแต่เครื่องยาสี คือเป็นเครื่องเงินลงยาสีดำ
และลงยาสีอื่น ๆ ไม่ใช่ลงยาถมแน่นอน เครื่องลงยาถม
จะมีหรือไม่นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานให้ค้นได้

อนึ่ง เกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยเองที่ว่า ชาว
นครศรีธรรมราช ได้รับความรู้ในการทำเครื่องถม จาก
ชาวเปอร์ตุเกสที่ได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้า
แผ่นดินสยามให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานทำการค้าที่เมืองนคร-
ศรีธรรมราชดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ความเชื่อดัง
กล่าวเป็นความเชื่อที่เลือนลาง ไม่สามารถหาหลักฐาน
มาพิสูจน์ให้เห็นได้จริงเลย ไม่ว่าจะหลักฐานที่บันทึก
ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นชิ้นส่วนอันเป็นเครื่อง
ถมในรูปร่างต่าง ๆ กัน

ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เปอร์ตุเกสได้เข้ามา
ตั้งถิ่นฐานอยู่ในมลลกา ในมาเลเซียปัจจุบันเป็นเวลากว่า
๔๐๐ ปี ถ้าชาวเปอร์ตุเกสเป็นช่างถมจริง ๆ แล้ว ก็คง
จะมี หรือทั้งร่องรอย พยานหลักฐานอันเป็นเครื่องถมไว้
ให้ปรากฏไม่มากนักน้อย แต่ก็ไม่มีเลย นอกจากมลลกา
เปอร์ตุเกสได้ยึดครองเมืองกัว (Goa) เมืองดามมา (Da-
mau) เมืองดิวิ (Diu) ในอินเดียตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๕๓
ถึง พ.ศ. ๒๕๐๔ เปอร์ตุเกสได้ยึดครองเกาะติมอร์ตะวันออก
(East Timor) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๒๕ จนปี พ.ศ.
๒๕๑๙ และได้ยึดครองเกาะอื่น ๆ หลาย ๆ เกาะอัน
ประกอบเป็นประเทศอินโดนีเซียปัจจุบันจนถูกอังกฤษ
และฮอลันดาขับไล่ออกไป นอกจากนั้นเปอร์ตุเกสได้ยึด
ครองเมืองมาเก๊า (Macao) มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๐๐ จน
ปัจจุบันนี้แต่ละแห่ง ๆ ก็มีอายุการยึดครองไม่น้อยกว่า
๔๐๐ ปี และแต่ในที่แต่ละแห่ง ๆ ดังกล่าวนั้นก็ไม่ปรากฏ
ว่ามีเครื่องถม หรือร่องรอยพอเป็นพยานหลักฐานว่ามี

พระมหามงกุฏ

เครื่องถมที่ชาวเปอร์ตุเกสได้นำมาจากประเทศเปอร์ตุเกส
สู่ดินแดนดังกล่าวแล้วนั้นแต่ประการใดเลย ยิ่งกว่านั้น
จากกรที่ได้ไปศึกษาค้นคว้า ก็ปรากฏว่าแม้ในประเทศ
เปอร์ตุเกสเอง ก็ไม่มีเครื่องถมหรือร่องรอยของเครื่องถม
ให้เราทราบ หรือพบเห็นได้แต่ประการใด สิ่งที่เราได้
พบและมีหลักฐานพยานยืนยันได้ก็คือชาวเปอร์ตุเกส
นอกจากนำวิธีทำขนมอร่อย ๆ มาสู่ชาวตะวันออกนี้
แล้ว ก็ได้นำศิลปหัตถกรรมการทำเครื่องเงิน (Silver
ware) และเครื่องลงยาสี (Enamel ware) ซึ่งมีน้อย
กว่ามาสู่ชาวมาลกาในมาเลเซีย และชาวอินโดนีเซีย
แน่นอน แต่จะเป็นของเปอร์ตุเกสเองหรือได้รับมรดก
มาจากใครอื่นต้องศึกษาค้นหาต่อไป

สำหรับศิลปหัตถกรรมเครื่องถม (Niello ware)
นั้น ขอยืนยันได้เต็มปากว่าหลังจากได้ศึกษาค้นคว้า
อย่างละเอียดมาจนปัจจุบันนี้ ยังไม่พบหลักฐานว่ามีอยู่
ในประเทศเปอร์ตุเกส หรือของเปอร์ตุเกสได้นำมาเผยแพร่
เป็นมรดกให้แก่นครศรีธรรมราช อันเป็นนครโบราณที่
มีชื่อว่า ตามพรลิงค์ ซึ่งเกิดขึ้นประมาณตั้งแต่ พ.ศ.

พระราชยานทอง

๒๐๐ และเจริญรุ่งเรืองก่อนเกิดประเทศปอร์ตุเกสถึง ๑,๐๐๐ ปี กล่าวคือประเทศปอร์ตุเกสเกิดขึ้นในราวปี พ.ศ. ๑๒๐๐ เท่านั้นเอง

จริงหรือที่ว่าไทยได้รับศิลปหัตถกรรมเครื่อง ถมมาจากอินเดีย

เป็นที่ยอมรับกันว่าอินเดีย หรือชมพูทวีปนั้นเป็นแหล่งเกิดของวัฒนธรรมที่ไทยเรา และประเทศเพื่อนบ้านของเราได้รับมาหลายประการ แต่อินเดียเองก็ได้รับวัฒนธรรมบางประการมาจากชาติอื่น เช่น ในปี พ.ศ. ๒๑๖ อินเดียก็ถูกพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชแห่งกรีก กรีฑาทัพเข้ารุกรานได้ชัยชนะและถอยทัพกลับอีก ๓ ปีต่อมา ทั้งอารยธรรมและวัฒนธรรมของกรีก ไขว้ในอินเดีย แต่ว่าประเทศอินเดียและอิหร่านนั้นเกิดขึ้นและเจริญรุ่งเรืองก่อนกรีกเป็นพัน ๆ ปี ในปีคริสตศักราช ๔๘๐ กองทัพอิหร่านได้ทำลายและยึดครองกรุงเอเธนส์ของกรีกได้ กรีกก็ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม

ไปจาก ๒ ประเทศนี้เหมือนกัน^๑ ต่อมาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. ๒๖๕ - ๓๐๗) พระองค์ได้ส่งพุทธศาสนทูตไปยังประเทศซีเรีย (Syria) อียิปต์ (Egypt) ไชรีน (Cyrene) มาซิโดเนีย (Macedonia) และอีปรัส (Epirus) และในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒ - ๒๕๗ ได้ส่งไปยังพม่า และลังกา^๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๕๔๓ - ๖๔๓ อิทธิพลของอินเดียครอบคลุมแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างทั่วม้วน นับแต่ดินแดนที่ในปัจจุบันนี้เรียกว่า พม่า แหลมอินโดจีน สุมาตรา ชาว บาห์ลี จนถึงซิติบิส ชาวอินเดียได้อิทธิพลครอบงำอาณาจักรฟูนัน (Funan) อินโดจีน อาณาจักรลังกาสุคา (Langkasuka) ซึ่งอยู่ในอาณาเขตจังหวัดปัตตานี ทิศตะวันออกจดฝั่งทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตกจดอ่าวเบงกอล และที่สำคัญก็คือ ครอบงำอาณาจักรตามพรลิงก์ (Tamburling) ซึ่งมีอาณาเขตทิศเหนือจดไชยา ทิศใต้จดลังกาสุคา

^๑ Eycyclopaedia of World History by William L.

Langer P. 332

^๒ G. Coedes : Indianized States of Southeast Asia

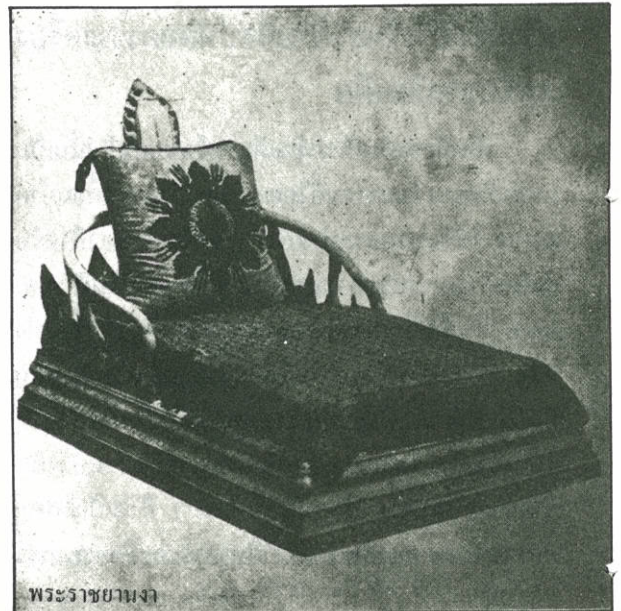
มีเมืองลิกอร์ หรือเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองหลวง นอกจากนั้นทางฝั่งมหาสมุทรอินเดียก็มีเมืองตะโกลา (Takkola) หรือที่สันนิษฐานคือ ตะกั่วป่า^๑ ในดินแดนมาลาญปัจจุบันนี้ สมัยเดียวกับที่กล่าว ชาวอินเดียที่มาตั้งถิ่นฐาน (Indian Settlements) อยู่หลายที่ด้วยกัน เช่น ที่โยโฮร์ เปรัก^๒ ปากน้ำไทรบุรี^๓ ชาวอินเดียที่มาตั้งตัวนอนนั้น ถ้ามาทางเรือและขึ้นที่แหลมทองที่เป็นส่วนของประเทศไทยทางตะวันตกนี้ยังจะขึ้นที่ท่าใดท่าหนึ่ง คือปากน้ำกันตั้งแต่เดินทางบมมายังนครศรีธรรมราช หรือขึ้นที่ตะกั่วป่าแล้วเดินทางบมมายังอ่าวบ้านดอน^๔ หรือเข้าแม่น้ำกันตั้งจนสุดทางเดินเรือแล้วขึ้นเดินบกลางเรือปลายแม่น้ำตาปี ออกอ่าวบ้านดอน^๕ เรื่องอาณาจักรตามพรลิงค์ หรือนครศรีธรรมราช ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในอรรถกถา ปรากฎตามพงศาวดารของราชวงศ์จันท์ระหว่างปี พ.ศ. ๘๑๑ ถึง ๘๓๐ พุทธจีนที่ไปยังอินเดียได้พบว่าชาวอินเดียเป็นช่างแกะสลักเงินเป็นเครื่องรูปพรรณแต่งร่างกาย ภาชนะที่ใช้ในการรับประทานอาหารทำด้วยเงิน ภาชนะที่ขายเป็นทองคำ เนื้อเงินไปมุก และน้ำหอม^๖ ทั้งนี้ก็พอจะอนุมานได้ว่า ชาวอินเดียได้มีศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินและได้นำศิลปหัตถกรรมนี้มายังภูมิภาคตะวันออก คือ เขมร พม่า มลายู ชาว และไทย อันหมายถึงตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน และในยุคต่อมาระหว่างปี พ.ศ. ๑๕๔๑ ถึง ๑๕๕๖ เมื่อพวกมุสลิมรุกรานอินเดีย โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๑๗๔๐ ซึ่งแคว้นพิหาร ถูกพวกมุสลิมทำลายลงนั้น ได้สังหารชาวพุทธอย่างย่อยยับที่หนีรอดได้ก็มีไม่น้อย^๗ พวกมุสลิมที่เข้ารุกรานอินเดียนี้เป็น

ชาวเตอร์กและชาวอิหร่าน อนึ่ง สงครามศาสนาหรือสงครามครูเสดระหว่างพวกคริสเตียนกับพวกมุสลิมซึ่งเริ่มรบกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๖๓๕ และสงบลงในปี พ.ศ. ๑๘๕๖ ก็มีอิทธิพลทางด้านอารยธรรมและวัฒนธรรมต่อดินแดนที่มีสงครามมาก หรือที่กองทัพของแต่ละฝ่ายเดินผ่านมากเหมือนกัน

การที่ข้าพเจ้า นำประวัติศาสตร์มากกล่าวก็เพื่อท่านจะอนุมานไว้ว่าวัฒนธรรม หรือที่เรากำลังกล่าวคือ ศิลปหัตถกรรมนั้น อาจถ่ายเทจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่งได้ด้วยเหตุต่าง ๆ กันดังกล่าวแล้วหรืออาจเกิดขึ้นเองในท้องถิ่นนั้นโดยตรง แล้วต่อมาก็ถ่ายเทไปยังถิ่นอื่น ๆ หรืออาจเกิดขึ้นในถิ่นที่ต่าง ๆ กันในเวลาหรือยุคเดียวกันก็ได้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พริยวชิรทรงมีความเห็นว่า เมื่อชวา นครศรีธรรมราช ได้รับความรู้เรื่องเครื่องถมจากชาวอินเดียแล้ว วิชาเครื่องถมได้แพร่หลายสู่กรุงศรีอยุธยา^๘

เมื่อกล่าวถึงอินเดีย และอินเดียที่ถูกมุสลิมรุกรานแล้ว ก็ต้องกล่าวถึงตำนานเมืองนครศรีธรรมราชติดต่อกันไป

ตามตำนานเมืองนครศรีธรรมราชว่า พระยาศรีธรรมโศกราช ผู้สร้างเมืองเดิมเป็นพราหมณ์ชาวอินเดีย ชื่อพราหมณ์มาลี ได้พาสมัครพรรคพวกหนีภัยจากพวกมุสลิมลงเรือหลายร้อยลำมาขึ้นที่บ้านทุ่งตึก เมืองตะกั่ว-

พระราชยานงา

^๑ G. Coedes : Indianized States of Southeast Asia

^๒ K.M. Panikkar : Indian Colonies in The East

^๓ Paul wheatley : The Golden Khersonese

^๔ น้อม อุประมัย ในเรื่อง “ทางน้ำเส้นใน” ข้ามคาบสมุทร-ไทยได้

^๕ ศาสน์สมเด็จ คุรุสภา เล่ม ๑๘ หน้า ๒๐๗

^๖ G. Coedes : Indianized States of Southeast Asia

^๗ Eycyclopaedia of World History by William L.

Langer P. 332

^๘ ศาสน์สมเด็จ คุรุสภา เล่ม ๑๘ หน้า ๒๐๗

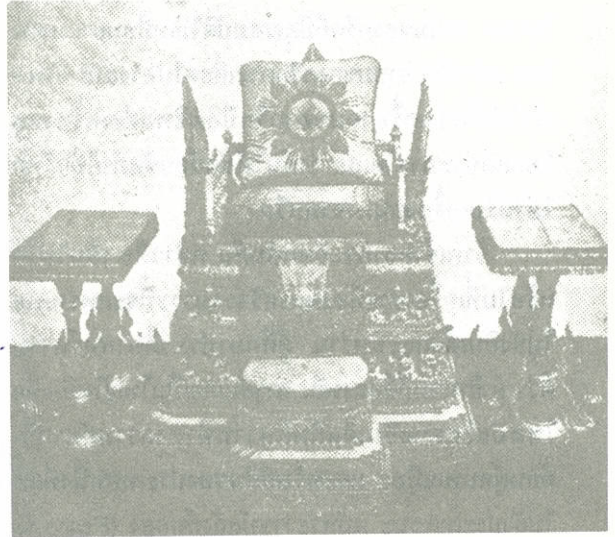
ปา จะสร้างราชธานีที่นั่น ได้อภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ พระนามว่า พระยาศรีธรรมโศกราช การอพยพครั้งนี้ได้นำพระทนต์ธาตุพระพุทธรูป เทวรูป ภิกษุ พราหมณาจารย์มาด้วยเป็นอันมาก แต่การสร้างเมืองที่นั่นไม่สำเร็จ เพราะถูกพวกมุสลิมติดตามมาตีแตก ก็พากันอพยพข้ามภูเขาทางตะวันออก มาตั้งมั่นที่บ้านน้ำรอบ แต่ที่นี้ภูมิประเทศไม่เหมาะ ทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บก็อพยพต่อไปยังเชิงเขาชาวปราบ (ปลายคลองสินปุน อำเภอคลองท่อม) แต่โรคร้ายไม่สงบอีก ต้องเลื่อนต่อไปยังบ้านเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ที่นี่ไม่นานเพราะโรคร้ายไข้เจ็บก็ยังไม่สงบก็อพยพต่อไปทางตะวันออกถึงหาดทรายแก้ว ได้สร้างราชธานีขึ้น ณ ที่นั่น คือเมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบันนี้ พระยาศรีธรรมโศกราช ได้ให้พราหมณาจารย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์ทำพิธีอาถรรพ์ ๘ วัน ๘ คืน สร้างเงินตราโม^๑ ขึ้น เมื่อเสร็จแล้วก็ให้นำไปฝังรอบเมืองทั้ง ๔ ทิศ และตามเวียงวัง สถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บไม่ให้เบียดเบียนล้างเสียดจัญไรทั้งปวง เงินตราโมนี้ เป็นของโบราณที่หายาก และได้รับความนิยมเชื่อถือทั่วไปว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เก็บไว้กับบ้านกับตัวป้องกันภัยได้ ที่เก็บไว้กับตัวนั้นก็ใช้ประกอบทำอาถรรพ์ เช่น แหวนสร้อย เป็นต้น เงินตราโมที่ทำในครั้งนั้นมี ๒ ชนิด คือ ๑ เงินตราไก่ (เพ็องตาไก่) มีขนาดลักษณะคู่ขนานตาไก่ ๒ เงินขี้หนู (เพ็องขี้หนู) มีขนาดโตกว่าเงินตาไก่ และรูปยาวรีกว่า

หลักเกณฑ์ที่จะพิสูจน์ว่า เป็นเงินตราโมแท้หรือเทียมนั้น ท่านผู้เฒ่าชาวนครซีเจงว่า มีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. เนื้อเงินไม่ขาวเหมือนเนื้อเงินบริสุทธิ์ แต่ไม่เป็นสีโลหะธาตุใด ๆ ชัดเจนอยู่ท่ามกลางของสีเงินสีทอง และสีเหล็ก เมื่อขัดขึ้นเงาเห็นเนื้อละเอียด ออกรัศมีผิดกว่าแร่ชนิดอื่น เมื่อสัมผัสรู้สึกหนักและเย็นคล้ายศิลา

๒. ไม่ขึ้นสนิม แม้จะอยู่ในน้ำหรือจมดิน หากเก็บไว้นาน ๆ ไม่ขัดถูกลับขึ้นสีทองบาง ๆ

๓. หลอมไม่ละลายถูกความร้อนจัดแตกประทุ ถ้าจับอังไฟพอร้อนจะมีเสียงคล้ายประทุ

พระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์

ข้อยุติ

ที่นำเรื่องเงินตราโมนีมากกล่าวในตอนนั้นก็เพื่อให้เราได้ระลึกว่า บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราชมีความรู้ความสามารถในทางเล่นแร่แปรธาตุ สร้างสิ่งอันเป็นมหัศจรรย์ และศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาได้ให้เป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลานในยุคปัจจุบันนี้ได้ ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงเมฆพัดมาแล้วในตอนแรกเมฆพัดนี้เมื่อเอาเนื้อเงินผสมลงไปก็จะกลายเป็นวัตถุคล้ายขี้เหล็กมากทีเดียว ถ้าการใช้ส่วนผสมของเงิน ทองแดง ตะกั่วได้ส่วนสัดส่วน ก็ได้ขี้เหล็กที่ดีที่สุด ถ้าใช้สูตรที่มีเนื้อเงินมากขึ้นผสมกับวัตถุอื่น บางอย่างอาจกลายเป็นเนื้อเงินตราโมนีก็ได้ บรรพบุรุษของชาวนครศรีธรรมราชสร้างเงินตราโมนีได้คงไม่เกินความสามารถในการคิดค้นสร้างน้ำยาถลุงโดยแน่นอน ศาสตราจารย์หลวงวิศาลศิลปกรรมแห่งมหาวิทยาลัยศิลปากรยืนยันว่า ขี้เหล็กนี้ไทยมิได้รับต้นตำหรับมาจากประเทศใด ๆ เลย เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยแท้ ข้าพเจ้าเชื่อ และที่ว่าเกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น ก็คือที่นครศรีธรรมราชนี่เอง ขอให้เรายุติการกล่าวอ้างว่าประเทศไทยได้เครื่องถมมาจากเปอร์เซีย ได้มาจากอินเดียหรือได้จากอิหร่านหรือประเทศอื่นใดกันเสียที แม้ว่าจะมีเครื่องถมในประเทศกรีซในปัจจุบันนี้ และมีมาแต่สมัย

^๑ มยุร กาญจนสุวรรณ : กำเนิดเงินตราโมนี ในหนังสืองานประจำปีนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๔๗๗

โบราณ ยادمของกรีกก็มีคุณสมบัติไม่เหมือนยادمของไทย กล่าวคือ ยادمของกรีกกระโดดไปทางยาสี ข้ำพเจ้าไม่เชื่อว่าเครื่องถมของกรีกมีอิทธิพลต่อเครื่องถมไทยแต่ประการใดเลย ว่ากันให้ชัดถ้อยชัดคำก็คือไทยไม่ได้รับเครื่องถมมาจากกรีก

ข้าพเจ้าอยากจะคิดกลับกัน กล่าวคือ เป็นไปได้หรือไม่ที่เครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราชนี้จะแพร่หลายไปยังอินเดียและอิหร่าน ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ทราบดีว่า กำอิหร่านก็คืออารยัน อารยันเคยเป็นใหญ่ในอินเดีย ในสมัยโบราณอินเดียกับอิหร่านทำสงครามกันหนัก ต้อนผู้คนพลเมือง และทรัพย์สินของประเทศหนึ่งที่แพ้ไปยังประเทศชนะ แม้พระราชบัลลังก์นกยูง (Peacock-Throne) ของพระเจ้าชาห์เปลาวีแห่งอิหร่านองค์ปัจจุบันที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากกษัตริย์อิหร่านองค์ก่อน ๆ ชาวอินเดียบอกแก่ข้าพเจ้าว่า “พวกขโมย ขโมยเอาไปจากอินเดีย” อินเดียและอิหร่านอันเป็นอาหรับนี้ได้ติดต่อกับไทยนครศรีธรรมราชมาช้านานนับแต่สมัยโบราณ ในสมัยโบราณทั้งอินเดียและอิหร่านก็เคยยกทัพไปตีประเทศกรีก และดินแดนในอาณาจักรไบเซนทีนมาแล้ว และกรีกก็ยอมรับแล้วว่าได้วิชาเครื่องถมมาจากตะวันออก (The East) อยู่ชัดแล้ว ถ้าจะบังอาจคิดว่า กรีกได้วิชาการทำเครื่องถมไปจากอินเดียโดยอินเดียได้ไปจากนครศรีธรรมราชอีกต่อหนึ่ง ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชได้แสดงไว้ชัดเจนว่า นครศรีธรรมราชโบราณมีอิทธิพลมาก กษัตริย์แห่งนครศรีธรรมราชได้ยกทัพไปตีลังกาถึง ๒ ครั้ง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็คงไม่เป็นการเพื่อผืนดินไปกระมัง

บรรพบุรุษของไทยเรามีความเฉลียวฉลาดมีความสามารถ ในการคิดค้นคว้าทางวิชาการบางอย่างได้ไม่น้อยหน้ากว่าชาติใด ๆ ในโลก เพียงแต่ว่า ในปัจจุบันนี้เราคิดกันน้อยไปหน่อย หรือไม่คิดเลย เอาแต่เอาอย่างประเทศอื่น ๆ เขาถ่ายเดียวซึ่งเป็นการเสียศักดิ์ศรีความเป็นไทยอย่างมหันต์

ท่านทั้งหลายได้ทราบแล้วว่า ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็ได้ท่านส่งเสริมเครื่องถมตลอดมา ครั้นมาถึงในรัชกาลที่ ๔ เครื่องถมไทยได้รับการเชิดชูอย่างสำคัญอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ

พานพระจันทร์หมอก

ได้ทรงแต่งทูตไปเจริญพระราชไมตรีตอบแทนพระเจ้ากรุงอังกฤษ ควีนวิกตอเรีย และในครั้งนั้นได้ทรงพระราชทานเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้ากรุงอังกฤษ ดังที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในรัชกาลปัจจุบันได้ทรงประสมมาและมาตรัสเล่าว่า “สิ่งที่ข้าพเจ้าอดจะนำมาเล่าสู่กันฟังมิได้ก็คือพระราชินีนาถ อลิซเบ็ธ ได้โปรดให้จัดของไทย ๆ เช่น ชันน้ำและพานรองลงยาราชาชาติ หีบทองลงยา ตลับยานัตถ์ทองลงยา ของบุหรี่ป้องลงยา ดาบฝักทองคำจำหลัก ที่ยادمตะทอง เป็นต้น มาประดับประดาตกแต่งห้องนั่งเล่นของเรา ภายในพระราชวังบักกิงแฮม เพื่อเราทั้งสองจะได้รู้สึก “เหมือนบ้าน” ของเหล่านั้นเป็นของขวัญที่รัชกาลที่ ๔ ส่งไปพระราชทานควีนวิกตอเรีย โดยโปรดเกล้าให้ราชทูตมีพระยามนตรีสุริวงค์ และคณะคือหม่อมราชวงศ์เป็นต้น นำไปถวายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ หรือ ค.ศ. ๑๘๕๗ ตามธรรมเนียมได้อินว่าของเหล่านี้เก็บอยู่ในพระราชวังวินด์เซอร์”^๑

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ พระบาทสมเด็จพระจอม-

^๑ พระบรมมัยปกเกล้า ธนาคารกรุงเทพฯ จัดพิมพ์เนื่องในพิธีรัชดาภิเษก พ.ศ. ๒๕๑๔

เกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าแต่งตั้งเหตุเจริญพระราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าแผ่นดินที่ ๓ แห่งกรุงฝรั่งเศส เข้าใจว่าเครื่องราชบรรณาการนั้น คงจะมีสิ่งของเป็นเครื่องถม ทำนองเดียวกับที่ได้พระราชทานแก่ควีนวิกตอเรียในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ เช่นกัน

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย และเสด็จประพาสยุโรปถึง ๒ ครั้ง สันนิษฐานได้จากการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เจ้านคร คือพระยาสุธรรมมนตรี ทำพระที่นั่งพุดตานถม ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้น ในการเสด็จประเทศต่าง ๆ ก็คงพระราชทานของกำนัลแก่ประมุขของประเทศต่าง ๆ เป็นเครื่องเงินหรือเครื่องถมดูเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ผู้เป็นพระบรมชนกได้ทรงปฏิบัติมาแล้ว นอกจากนั้นได้ทรงโปรดเครื่องเงินอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเครื่องเงินแบบพม่า ถึงกับได้ขอให้ทุกประจำประเทศไทยติดต่อจ้างช่างเงินมาจากเมืองท่าตอน (Thaton) ประเทศพม่าเป็นจำนวนหลายคน มาเป็นช่างประจำราชสำนัก ในกาลต่อมาช่างเงินพม่าได้ไปอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ว่ากันว่าเป็นต้นตระกูลวิชาการช่างเงินเชียงใหม่ยุคปัจจุบันนี้^๑

เครื่องถมไทยในกรุงเทพฯ

เครื่องถมของนครศรีธรรมราชได้ก้าวหน้ามีชื่อเสียง เรียกกันว่า “ถมนคร” ทำสืบเนื่องกันมาจนในปัจจุบันนี้ ในสมัยที่มีเจ้าครองนคร เครื่องถมนี้ก็ได้รับการทำนุบำรุง เอาใจใส่จากเจ้านครทั้งปวงเป็นอย่างยิ่ง ส่วนทางกรุงศรีอยุธยาหลังจากรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพระเพทราชาลงมาถึงกรุงธนบุรีไม่ปรากฏความเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมเครื่องถมในกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ปรากฏอยู่แต่เรื่องราวที่เกี่ยวกับเจ้าพระยามครน้อย แล้วก็ปรากฏการฟื้นฟูในสมัยปัจจุบัน ดังจะกล่าวต่อไปของสมัยโบราณเหลือมาให้ดูในสมัยปัจจุบันเท่าที่ทราบก็มีอยู่แต่พานถมตะทองลายสมัยอยุธยา ที่พิพิธภัณฑ์พระพุทธบาท^๒ นอกจากนี้ก็เป็นของสมัยเจ้าพระยามครน้อยในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ เป็นส่วนใหญ่ ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาบ้างแล้วในตอนจำแนกประเภทของเครื่องถม ในกรุงเทพฯ มี

ในกรุงเทพฯ มีหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เรียกชื่อว่า “บ้านพานถม” อยู่หลังวัดปริณายก ใกล้สะพานเฉลิมวันชาติ ถนนพระสุเมรุ ชาวบ้านนี้ทำพานถม ชั้นถม ขาย ไม่ปรากฏหลักฐานว่าทำกันมาแต่เมื่อใด เพียงแต่มีผู้อายุกว่า ๗๐ ปีคนหนึ่ง เกิด ณ บ้านนี้เล่าว่า ชาวบ้านนี้อพยพมาจากนครศรีธรรมราชในสมัยรัชกาลที่ ๑

หมู่บ้านแห่งหนึ่งเรียกชื่อว่า “บ้านพานถม” อยู่หลังวัดปริณายก ใกล้สะพานเฉลิมวันชาติ ถนนพระสุเมรุ ชาวบ้านนี้ทำพานถม ชั้นถม ขาย ไม่ปรากฏหลักฐานว่าทำกันมาแต่เมื่อใด เพียงแต่มีผู้อายุกว่า ๗๐ ปีคนหนึ่งเกิด ณ บ้านนี้เล่าว่า ชาวบ้านนี้อพยพมาจากนครศรีธรรมราชในสมัยรัชกาลที่ ๑ และประกอบอาชีพทางทำพาน ทำขัน เป็นเครื่องถม ฝีมือทำของชาวบ้านนี้ยังไม่ถึงขั้นดี กล่าวกันว่า น้ำยาถมมีสีดำเหมือนสีถ่าน ไม่มีมันเป็นเงา ทั้งการทำถมก็ไม่เรียบร้อย มีรูพรุนที่เรียกว่า “ตามด” ในทุกวันนี้ชาวบ้านนี้ไม่ได้ทำพานถม ชั้นถมเสียแล้ว เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ

^๑ Sully Tun Thein : U Maung Maung, A King's Silver-smith

^๒ หนังสือศิลปกรรมไทย ของหลวงวิศาลศิลปกรรม ศิพิมพ์เมื่อ ๑๖ มีนาคม ๑๔๕๖

อยุธยา) เป็นผู้ที่ได้เริ่มฟื้นฟูส่งเสริมศิลปหัตถกรรม เครื่องถมในกรุงเทพฯ เมื่อครั้งท่านเป็นหลวงไพศาล-ศิลปศาสตร์ เจ้ากรมราชบัณฑิตท่านได้ก่อตั้งกองช่าง-แกะไม้ (Woodcarving) ขึ้นสำหรับทำภาพแทรกประกอบภาพพิมพ์แบบเรียนต่าง ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ นับเป็นการเริ่มงานหัตถกรรม และจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้เปิดแผนกช่างถมขึ้น กองและแผนกต่อมาได้เจริญกิจการสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า โรงเรียนเพาะช่าง ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖^๑ ท่านได้รับความร่วมมือจากพระยาเพชรปราณี เจ้ากรมอาเภอ^๒ กระทรวงนครบาลในขณะนั้น จัดหาตำรา “ถมนคร” มาให้ ซึ่งท่านได้มอบให้แผนกช่างถมนี้ทำการศึกษาทดลองปรับปรุงกระทั่งสำเร็จทำได้ดี ใช้ฝึกสอนอบรมต่อไปผู้รับภาระทดลองเท่าที่ทราบก็คือ ศาสตราจารย์ หลวงวิศาลศิลปกรรม (เชื้อ ปัทมจินดา^๓) ผู้แต่งเรื่องศิลปกรรมไทยที่กล่าวแล้ว ขณะนี้เป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยศิลปากร และขุนปราณีต-ถมกิจ (หยุข จิตตะกิตติ) เป็นช่างอยู่บ้านพานถม ท่านเจ้าคุณธรรมศักดิ์มนตรีเรียกให้เข้ารับราชการกับอีกผู้หนึ่งคือขุนประดิษฐ์ถมการ (ริน ท้วมพันธ์)

เมื่อพระเจ้าอนงยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์-อินทราชัย ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนเพาะช่าง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๑ จนถึง วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๖๕ ซึ่งเป็นวันสิ้นพระชนม์ วิชาอุตสาหกรรมเครื่องถมได้รับความสนพระทัยของพระองค์เป็นอันมาก ได้มีการดัดแปลงการทำถมโดยวิธีการทำสกรีนลายเส้นเข้าช่วยแทนที่จะใช้มือแกะสลักล้วน ทั้งยังได้เกิดวิธีการใช้โลหะที่มีสีเงินหรือทองคำเอามาทำรูปพรรณและใช้เครื่องเคมีกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ทำให้เป็นสีดำวิธีใหม่นี้มีชื่อเรียกว่า “ถมจุฑารุช” ซึ่งได้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน เพราะใช้กรดกัด เครื่องถมแบบนี้ด้านในของรูปพรรณจึงเรียบไม่มีรอยที่เกิดจากการแกะสลักที่ด้านนอก วิชาเครื่องถมนี้ได้รับการส่งเสริมโดยให้

มีการสอนอยู่ในโรงเรียนเพาะช่าง จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ก็ระงับไป ไม่ปรากฏว่า เหตุใดจึงเลิกสอนเสีย สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะได้มีโรงเรียนช่างถมอยู่ที่นครศรีธรรม-ราชแห่งหนึ่งก็ได้ แล้วมาเปิดสอนใหม่อีกครั้งหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้

โรงเรียนช่างถมของนครศรีธรรมราช

ข้าพเจ้าได้กล่าวไปเมื่อครั้งก่อนว่า ได้มีโรงเรียนช่างถมอยู่ที่นครศรีธรรมราช ขอกล่าวถึงเรื่องโรงเรียนช่างถมนี้พอสมควรแก่ศักดิ์ศรีของชาวนครฯ และเทอดทูนพระคุณของผู้ให้กำเนิดโรงเรียนช่างถมนครศรีธรรม-ราชในโอกาสนี้ด้วย ผู้ให้กำเนิดโรงเรียนช่างถมนี้คือพระภิกษุ ชาวนครศรีธรรมราชรูปหนึ่ง ท่านได้รับพระ-ราชทานสมณศักดิ์ครั้งสุดท้ายเป็น พระรัตนธัมมุนีศรี-ธรรมราช (ม่วง รัตนธัชโช เปรียญ ๒๓๘๖ - ๒๔๘๗) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระสิริธรรมมุนี สถิตย ฌ วัดท่าโพธิ์ ชาวนครฯ เรียกท่านว่า “เจ้าคุณวัดท่าโพธิ์” ทางด้านศาสนาท่านเป็นเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช แต่อีกทางหนึ่ง ท่านเป็นผู้จัดการการศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา ชาวมณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลปัตตานี ซึ่งเกือบจะเรียกได้ว่าของชาวบักขีได้ เมื่อพระบาท-สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดการศึกษาขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ เป็นครั้งแรกนั้น ได้ทรงแต่งตั้งให้พระเจ้าอนงยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นองค์ประธานอำนวยการศึกษาและพระศาสนาในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพฯ และในมณฑลหัวเมือง ตลอดพระราชอาณาจักร กรมหมื่นวชิรญาณ-วโรรส ได้ทรงเลือกพระรัตนธัมมุนี เมื่อครั้งดำรงสมณ-ศักดิ์เป็นที่พระสิริธรรมมุนี ขึ้นถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาพระราช-ทานตราตำแหน่งตั้งท่านเจ้าคุณเป็นผู้อำนวยการศึกษา และการพระศาสนา มณฑลนครศรีธรรมราช กับมณฑลปัตตานี การจัดการศึกษาครั้งนั้น มิใช่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ ด้วยเหตุประการแรกคือ การคมนาคมไปมาไม่สะดวกอย่างยิ่ง ประการที่สอง เป็นการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงจิตใจของคน เปลี่ยนแปลงแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม และต้องฝ้ออำนาจบุคคลหมุ่มาที่

^๑ ประวัติย่อ โรงเรียนเพาะช่าง ในหนังสือแดง - ดำ พ.ศ. ๒๕๐๑ โรงเรียนเพาะช่างจัดพิมพ์

^๒ ต่อมาเปลี่ยนชื่อกรมอาเภอนี้เป็นกรมนครบาล

^๓ ขณะนี้ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ท่านมีอายุ ๘๗ ปี

มีอยู่ด้วยประการต่าง ๆ ร้อยแปดพันประการ เฉพาะอย่างยิ่งในมณฑลปัตตานีซึ่งพลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีลัทธิประเพณีต่างกับชาวพุทธ การจัดการศึกษาย่อมยากยิ่งขึ้นเป็นอันมาก แต่ท่านเจ้าคุณพระรัตนธัมมณี ได้ดำเนินการนั้นด้วยสติปัญญาอันสุขุมเป็นผลลุล่วงได้ด้วยความราบรื่นสมพระประสงค์ทุกประการ ท่านเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาให้แก่ชาวปัตตานีให้แก่ชาวนครศรีธรรมราช มิใช่แต่วิชาสามัญเท่านั้น วิชาสามัญคือวิชาสี่หกสาวโดยเฉพาะ ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาช่างถมขึ้นในวัดท่าโพธิ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ หลังจากการทำเครื่องถมนครได้ชบเซาตกต่ำลงไปมาก ท่านเจ้าคุณได้สละเงินนิตยภัตที่ท่านได้รับพระราชทานจ่ายเป็นเงินเดือนแก่ครูผู้สอน กิจการของโรงเรียนนี้ได้ดำเนินมาหลายปี จนในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของศิลปหัตถกรรมประเภทนี้ขึ้นมา และได้รับเอาโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนของรัฐ ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนนี้ได้เจริญเติบโตเป็นโรงเรียนศิลปหัตถกรรม นครศรีธรรมราชของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นโรงเรียนเดียวเท่านั้นของชาติไทยที่สอนวิชาช่างถม ทำเครื่องถม ศิลปหัตถกรรมประจำชาติของไทย และนักศึกษาที่จบจากโรงเรียนนี้จะเป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมอันนี้ของชาติ เป็นผู้สร้างเกียรติและศักดิ์ศรีแก่ชาวนครศรีธรรมราชสืบไปชั่วกาลนาน

เครื่องถมไทยในปัจจุบัน

อุตสาหกรรมเครื่องถมในกรุงเทพฯ นั้น แม้จะมีการส่งเสริมโดยให้มีการสอนที่โรงเรียนเพาะช่างอยู่ระยะหนึ่ง ก็ไม่ปรากฏว่าได้เป็นอุตสาหกรรมอันแพร่หลายไปในท้องตลาดมากนัก ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะเครื่องถมเป็นของที่มีค่าและมีราคาสูง จึงใช้กันอยู่แต่ภายในราชสำนัก และในวงผู้มีฐานะดีเท่านั้น ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีผู้ทำเครื่องถมอยู่ ๓ - ๔ ราย โดยใช้ช่างถมผู้มีฝีมือที่ไปจากนครศรีธรรมราช ช่างถมที่มีฝีมืออีกแห่งหนึ่งก็ได้แก่โรงเรียนเพาะช่าง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนเพาะช่างทำของอันเป็นเครื่องถมสำหรับพระราชทานแก่พระมหากษัตริย์และคนสำคัญ

ในต่างประเทศ ส่วนการค้าเครื่องถมกับต่างประเทศในสมัยนั้น กล่าวได้ว่าไม่มีเลย ทั้งนี้เพราะการคมนาคมติดต่อกับต่างประเทศยังไม่กว้างขวาง ภายหลังที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นระบอบซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ในกรุงเทพฯ ได้มีผู้ที่เป็นนักธุรกิจ และผู้เป็นช่างถมที่มีฝีมือ ล้วนแต่เป็นชาวนครศรีธรรมราช คือ “ทุกคนลูกแต่ศรีธรรมราชมา” รวมกัน ๕ - ๖ คน เข้าทำกิจการอุตสาหกรรมเครื่องถม ใช้ชื่อว่า “ไทยนคร” กิจการได้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ โรงงานของไทยนครมีช่างฝีมือปฏิบัติการในการทำเครื่องเงินไทยนี้ประมาณ ๑๐๐ คน ในปัจจุบัน

ทางด้านนครศรีธรรมราชแหล่งกำเนิดของเครื่องถมไทย นอกจากจะมีการส่งเสริมโดยท่านเจ้าคุณพระรัตนธัมมณี จัดตั้งโรงเรียนช่างถมขึ้นในวัดท่าโพธิ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ได้มีพ่อค้าคบคิดของเมืองนครศรีธรรมราชช่วยกันส่งเสริมทางด้านการค้าเครื่องถมขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งมีอยู่หลายรายด้วยกันเท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ว่า หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น นายตวัน รัตนนาคินทร์ ได้เปิดร้านค้าเครื่องถมขึ้นอย่างใหญ่โตแห่งหนึ่ง และอีกแห่งหนึ่งใหญ่โตไม่แพ้แห่งแรกได้แก่ร้าน วี ล่าหั้น หรือวิโรจน์พานิช ของท่านขุนวิโรจน์รัตนการ ซึ่งนอกจากค้าขายเครื่องถมแล้ว ยังขายผ้ายกทองของนครศรีธรรมราชด้วย ท่านขุนวิโรจน์รัตนการ ยืนยันว่า “เครื่องถมในสมัยก่อนต้องตกอยู่ในอำนาจของผู้สูงศักดิ์ มาในสมัยนี้พวกเราได้รับความเสมอภาคแล้ว เครื่องถมจึงใช้กันได้ทั่วไป ถ้าท่านผู้ใดที่สนใจในเครื่องถม โปรดแสวงหาในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านจึงจะได้เครื่องถมที่แท้จริง” นอกจากสองท่านที่กล่าวแล้ว ก็ยังมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเครื่องถมรายเล็ก ๆ อยู่ตามบ้านอีกหลายราย ในปัจจุบันนี้ ร้านสุพจน์ ของคุณสุพจน์ ทิพยมงคล ซึ่งเป็นญาติกับท่านขุนวิโรจน์รัตนการ เป็นร้านที่ได้รับความนิยมนิยมซื้อถือในการทำเครื่องถมจากชาวต่างประเทศมากและที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รัชกาลปัจจุบันให้ทำเครื่องถมถวายเป็นประจำตลอดมา ทำนองเดียวกับร้านไทยนครในกรุงเทพฯ ข้างเจ้าจึงขอกกล่าวย้ายืนยันไว้ ณ ที่นี้ว่า ร้านสุพจน์ แห่งนครศรีธรรมราชผู้หนึ่งเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของชาวนครศรีธรรมราชในส่วนที่เกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมเครื่องถมนี้

ในรัชกาลปัจจุบันนี้ เมื่อมีการเสด็จประพาสนานาประเทศก็ดี ในการต้อนรับราชอาณาจักรที่มาเฝ้าเสด็จในประเทศไทยก็ดี ของขวัญ ของกำนัลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ประมุขของประเทศหรือคนสำคัญของประเทศนั้น ๆ ตลอดจนราชอาณาจักรต่าง ๆ นั้น ก็เป็นเครื่องเงินไทย คือเครื่องถม เครื่องถมตะทองแทบทั้งสิ้น เมื่อครั้งเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกาครั้งหลังในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เสด็จเยี่ยมโรงพยาบาลที่พระองค์ประสูติ ณ เมืองบอสตัน ก็ได้ทรงมอบหีบบุหรีถมทองแก่หมอวิตดมอร์ นายแพทย์ผู้ดูแลการประสูติ และในโอกาสเดียวกันได้มอบตลับแป้งถมทองแก่นางพยาบาลทั้ง ๔ คน ที่ได้ร่วมในการถวายประสูติ และอภิบาลพระองค์ท่าน เครื่องถมจึงเป็นศิลปหัตถกรรมที่เชิดหน้าชูตาของชาติไทย เป็นสัญลักษณ์ของชาติไทย นับแต่สมัยโบราณคราบถึงปัจจุบันนี้

อันตรายที่สำคัญที่สุดของเครื่องถม

อันตรายที่สำคัญที่สุดของเครื่องถม หรืออุตสาหกรรมเครื่องถมนี้ก็คือ การไม่รักษาคุณภาพและศิลปะ ได้มีผู้ทำเครื่องถมออกขายในราคาต่ำ โดยใช้เงินที่ปนโลหะอื่นเป็นส่วนมาก และรูปภาพลวดลายต่าง ๆ ก็มิได้รับการแบบแผนในทางศิลปะไว้ให้วิจิตรงดงาม เอาแต่ความสำเร็จรวดเร็วและราคาต่ำจึ่งต่ำเป็นประมาด แม้ว่าทางราชการจะได้ช่วยเหลือโดยออกกฎหมายสงวนอาชีพช่างถมไว้สำหรับเฉพาะคนไทย ในขั้นต้นก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผลสมความมุ่งหมาย ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ศิลปหัตถกรรมเครื่องถมในกรุงเทพฯ โดยทั่วไปได้ตกต่ำลงอย่างหนัก จนช่างถมต้องเปลี่ยนอาชีพเป็นช่างทองหรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เสียเกือบหมด การที่เครื่องถมตกต่ำหนักเช่นนี้ ทำให้ช่างถมมีฝีมือซึ่งมีพื้นเพเดิมเป็นชาวนครศรีธรรมราชร่วมกับช่างถมที่เรียนมาจากโรงเรียนเพาะช่างในสมัยก่อน

เครื่องราชูปโภค

รวมตัวกันขึ้น เพื่อก่อตั้งเป็นสมาคมเครื่องถมไทย มีวัตถุประสงค์ที่ธำรงไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมหมู่บ้านคูเมือง และก็ได้รับการส่งเสริมอุปถัมภ์จากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นอย่างดี การก่อตั้งเป็นสมาคมเครื่องถมไทยได้สำเร็จในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เพื่อให้สมาคมได้ควบคุมดูแลสงวนรักษาศิลปหัตถกรรมของชาติอันนี้ให้ดำเนินไปด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ของสมาคม

ความพยายามของสมาคมเครื่องถมไทยประสบผลสำเร็จไปชั้นหนึ่ง โดยการขอรับรองให้ทางราชการควบคุมมาตรฐานเครื่องเงินไทย และทางราชการโดยกระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศใช้บังคับซึ่งมาตรฐานเครื่องเงินไทย เมื่อ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น และราชการได้จัดตั้งสำนักงานมาตรฐานตรวจสอบสินค้าเครื่องเงินไทยขึ้น ทำการตรวจสอบมาตรฐานเครื่องเงินไทย เครื่องถม ก่อนที่จะอนุญาตให้พ่อค้าส่งออกส่งเครื่องเงิน เครื่องถมไปจำหน่ายในต่างประเทศ เป็นเหตุให้เครื่องเงินไทย เครื่องถมได้มาตรฐาน และได้รับความนิยมนอย่างมั่นคงจากต่างประเทศยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

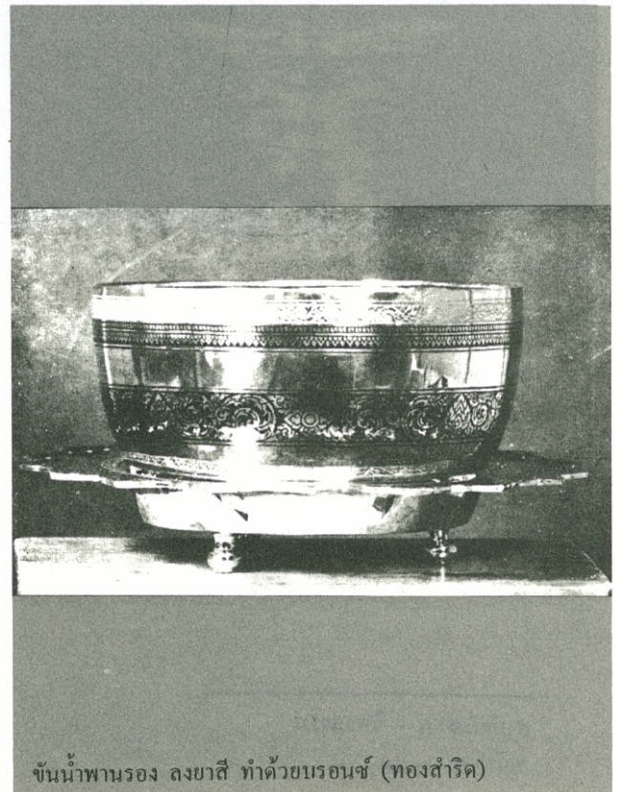
ความวิตกกังวลของช่างถมไทยว่า เครื่องถมจะตกต่ำนั้นสูญเสียความนิยมนั้นก็ยังมีอยู่ ทั้งนี้เพราะในสมัยปัจจุบันนี้ การคมนาคมสะดวกรวดเร็ว และประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออก มีชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวปีหนึ่ง ๆ มาก ๆ นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้ซื้อเครื่องถมไทยติดไม้ติดมือไปเป็นอันมาก เครื่องถมที่จำหน่ายในท้องตลาดเมืองไทยนั้นไม่ได้มีการควบคุมมาตรฐานอย่างเครื่องถมที่ส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ และบัดนี้ก็ปรากฏว่าเครื่องถมที่นักท่องเที่ยวซื้อติดไม้ติดมือไปนั้นเป็นเครื่องถมที่ไม่ได้มาตรฐาน เรื่องนี้สมาคมเครื่องถมได้เคยเสนอให้สำนักมาตรฐานสินค้า กระทรวงอุตสาหกรรมวางมาตรการควบคุมการผลิตเครื่องถมหลายปีมาแล้ว แต่ยังไม่เป็นผลตามข้อเสนอขึ้นมาแต่ประการใด ได้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสำนักมาตรฐานสินค้าของกระทรวงพาณิชย์กับสมาคมเครื่องถมไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ เพื่อหามาตรการควบคุมเครื่องถมที่จำหน่ายภายในประเทศให้ได้มาตรฐาน หากไม่วางมาตรการควบคุมแล้ว เครื่องถมแล้วก็จะไล่เครื่องถมดีออกไปจากตลาด ในที่สุดเครื่องถมไทยก็จะประสบกับความตกต่ำอย่างที่เป็นมาแล้วในสมัยหนึ่ง สมาคมเครื่องถมไทยจะใช้ความพยายามอย่างที่สุดที่จะให้ทางราชการได้ควบคุมมาตรฐานเครื่องถมที่จำหน่ายภายในประเทศนี้ต่อไป

ความวิตกกังวลประการหนึ่งก็คือ เกี่ยวกับจำนวนช่างถมที่มีแต่ลดน้อยลง แม้จะมีการสอนวิชาช่างถมอยู่ที่ตามโรงเรียนที่สอนวิชาช่างถมนี้ รัชผู้จบ ม.ศ. ๓ เรียน ๓ ปี จบ ม.ศ. ๖ มีคุณวุฒิเทียบเท่า ม.ศ. ๕ ผู้เรียนอยู่สายสามัญต่าง ๆ ก็ศึกษาต่อไปในระดับอุดมศึกษาหรือเปลี่ยนแปลงแนวอาชีพไปทางอื่นไม่ได้ใช้วิชาช่างถมที่ได้ศึกษาฝึกฝนมา เป็นการให้การศึกษาศูญเปล่ามาช้านาน แต่บัดนี้ทราบว่าได้เปิดรับผู้จบชั้นประถมศึกษาเข้าเรียนอีกระดับหนึ่ง คาดว่าชาติเราจะมีช่างถมเป็นช่างประจำชาติสืบเนื่องกันต่อไป

การส่งเครื่องถมออกไปจำหน่ายในต่างประเทศนั้น ต้องนับว่าห้างไทยนครเป็นรายแรกที่ทำการบุกเบิกตลาดเครื่องถมในต่างประเทศทั้งในยุโรปและสหรัฐ-

อเมริกา ในปีหลัง ๆ นี้ได้มีจำนวนผู้ส่งออกมากขึ้น สถิติการส่งเครื่องถมออกไปจำหน่ายในต่างประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มีมูลค่าประมาณ ๑๕,๘๐๐,๐๐๐ บาท ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ต่ำลงเหลือประมาณ ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ประมาณ ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท ในระยะ ๒ - ๓ ปีหลังนี้ คือในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีมูลค่าประมาณ ๖๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท พ.ศ. ๒๕๐๕ ประมาณ ๑๑๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เป็นน้ำหนักของเครื่องเงิน เครื่องถม ๑๔,๓๓๕ กิโลกรัม และในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มีมูลค่าประมาณ ๑๔๒,๒๔๒,๔๔๐ บาท เป็นจำนวนผู้ส่งออก ๖๘ ราย เป็นน้ำหนักเครื่องเงิน เครื่องถม ๑๔,๖๘๐ กิโลกรัม ในจำนวนผู้ส่งออกที่จดทะเบียนสมาชิกไว้กับสมาคมเครื่องถมไทย ๑๗๒ ราย

เครื่องถมเป็นหัตถกรรมอันวิจิตรตระการ เป็นเครื่องสำแดงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติไทยเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทย เป็นเครื่องเซดหน้าชุดของชาติไทย ได้กำเนิดที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็นปฐม ถมนครเป็นโคตรของเครื่องถม หากว่าเวลานี้วิชาเครื่องถมจะแพร่หลายไปในถิ่นอื่นบ้าง ก็นับว่าเป็นหลานหลอนของเครื่อง

ขันน้ำพานรอง ลงยาสี ทำด้วยบรอนซ์ (ทองสำริด)

ฉนวนครศรีธรรมราช ฉะนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างที่สุดที่เราจะต้องสงวนรักษา และส่งเสริมเครื่องถมไทย นี้ให้ถาวรวัฒนาอยู่ชั่วกัลปาวสาน สมเด็จพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่ได้มีแก่ข้าพเจ้าและสมาชิกสมาคมเครื่องถมไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อได้เข้าเฝ้าละอองธุลีพระบาทว่า “จงรักษาศิลปหัตถกรรมอันนี้ของชาติไว้ให้ดี”

การบรรยายเรื่อง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนครศรีธรรมราชของข้าพเจ้ายุติลงเพียงแค่นี้และพร้อมกับการจบลง ข้าพเจ้าขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาสู่ที่ประชุมนี้อีกวาระหนึ่ง ดังต่อไปนี้.-

ขันเชิงพร้อมทัพพี ทำด้วยเงินมาตรฐานลงยาฉนวนไทย

“การช่างนี้สำคัญอันพิเศษทุกประเทศนานาทั้งน้อยใหญ่ จึงยกย่องศิลปกรรมนั้นทั่วไป ศรีวิไลวิลาสดีเป็นศรีเมืองใคร่ดูถูกผู้ชำนาญในการช่าง ความคิดขวางเฉไฉไม่เข้าเรื่องเหมือนคนบ้า คนโพรไม่รู้เรื่องจะพูดด้วยนั้นเปลืองซึ่งวาจาควรไทยเราช่วยบำรุงวิชาช่างเครื่องสำอางค์แบบไทยสโมสรช่วยบำรุงช่างไทยให้ถาวรอย่าให้หย่อนกว่าเขาเราจะอายอันของชาติไพรชช่างจัดสรรค์เป็นหลายอย่างต่างพรรณเข้ามาขายเราต้องซื้อหลายหลากและมากมายต้องใช้ทรัพย์สุรุ่ยสุร่ายเป็นกำยกองแม้พวกเราชาวไทยตั้งใจช่วยเหลืออำนวยความสะดวกให้ทำของช่างคงใฝ่ใจผูกถูกทำนองและทำของงามงามขึ้นตามกาลเราช่วยช่างเหมือนอย่างช่วยบ้านเมืองให้ประเทศไทยอันไพศาลสมเป็นเมืองใหญ่โตมโหฬารพอไม่อายเพื่อนบ้านจึงจะดี” ๑

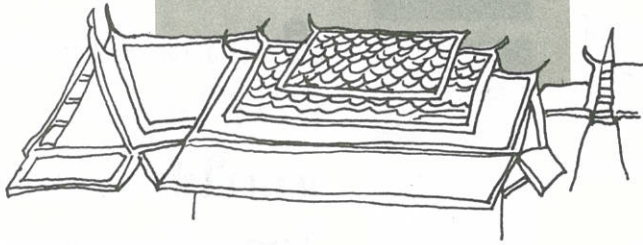
๑ สามกษีเสวก - วิสวกรรม
หน้า ๔๖ - ๕๗

เอกลักษณ์

กับ

การพัฒนาประเทศ

ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก

เอกลักษณ์ หมายถึง รูปแบบที่สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของชุมชน ของชาติ หรือของเผ่าพันธุ์โดยมีประวัติความเป็นมาของชุมชน ของชาติ หรือของเผ่าพันธุ์นั้น ๆ เอง เป็นฐานรองรับ

หากพิจารณาแล้วสามารถทำความเข้าใจคำกล่าวนี้ได้ลึกซึ้ง ย่อมเห็นได้ชัดเจนว่า เอกลักษณ์เป็นเพียง “ผล” ที่มีที่สืบเนื่องมาจาก “เหตุ” ในอดีต ซึ่งชุมชนแต่ละรูปแบบได้มีการพัฒนาตนเองมาแล้วเท่านั้น

จึงน่าจะถือได้ว่า สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ตามความหมายดังกล่าวเป็นแต่เพียงผลเฉพาะหน้าเท่านั้น โดยเหตุที่เป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขที่อยู่ในส่วนลึกและในอดีต อันเป็นเบื้องหลังของเอกลักษณ์ที่จำเป็นต้องพิจารณา

ดังนั้น ก่อนการใช้เอกลักษณ์ให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาชุมชนให้ได้ผลอย่างแท้จริง บุคคลทั้งหลายผู้เป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้ได้ลึกซึ้งถึงพื้นฐานอันเป็นที่มาของเอกลักษณ์นั้นเสียก่อน

หากคนในชุมชนปราศจากการรู้ได้อย่างถึงจิตสำนึกของตนเองเป็นธรรมชาติแล้ว ความรู้สึกที่มีต่อเอกลักษณ์ซึ่งถูกหยิบยกเอาด้านที่เป็นเพียงรูปแบบมาจากภายนอกของแต่ละคน ก็จะถูกผลักดันให้ไปติดอยู่ในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งนั่นก็คือ การยึดมั่นถือมั่นอยู่ด้วยรูปแบบอันเป็นส่วนปลายหรือส่วนผิว หรือส่วนที่เห็นได้เฉพาะหน้าของเอกลักษณ์ ทำให้เกิดเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการพัฒนา อันมีความคิดของคนเป็นกุญแจหลัก

เราจึงเชื่อได้อย่างแน่นอนว่า

“พื้นฐาน” เป็นสัจธรรมที่ต้องมีอยู่ในสิ่งทั้งหลายทั้งมวล และเป็นสิ่งซึ่งจำเป็นต้องมีการคำนึงถึง เมื่อมีการคิดเรื่องการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคนหรือสรรพสิ่งใด ๆ ก็ตาม

หลักธรรมะ หรือหลักความจริง ได้พิสูจน์ตัวเองอย่างชัดเจนว่า รูปแบบของทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏให้เห็นได้สัมผัสได้นั้น ไม่ว่าจะเป็น ณ ที่ใดหรือขณะใดก็ตาม ต่างก็เป็นสิ่งที่มี การเกิดการดับอยู่ด้วยกาลเวลาและ ณ ที่ตนเอง ดังนั้น หากมองสิ่งทั้งหลายอยู่ ณ ที่ผิว ย่อมเห็นได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ทุกขณะ ทุกสิ่งทุกอย่างจึงต่างก็มีทั้ง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต อยู่ในฐานตัวเองทั้งสิ้น

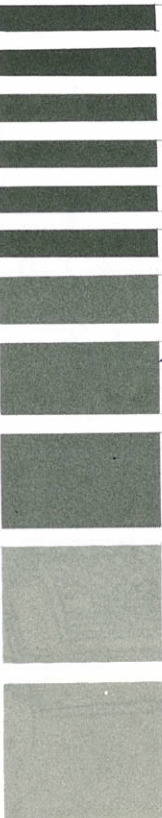
หากมองสู่ด้านที่เป็นรูปแบบของสิ่งทั้งหลายอีกเช่นกัน ก็ทำให้เข้าใจ

ได้ว่า สิ่งซึ่งเป็นอดีตนั้น เป็นฐานที่มาของสิ่งซึ่งเป็นปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของอดีตกับปัจจุบัน ยังเป็นสิ่งกำหนดพื้นฐานของวิธีการพัฒนาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปสู่อนาคตด้วย เราจึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ฐานของการพัฒนาที่แท้จริงนั้นคืออะไรและอยู่ที่ไหน

บ้านที่ปราศจากพื้นฐาน ย่อมปราศจากความเป็นบ้านอันแท้จริง คงมีอยู่แต่เปลือกนอกซึ่งไม่สามารถทำหน้าที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนได้ แต่บ้านก็ยังเป็นเพียงวัสดุสิ่งก่อสร้าง หากปราศจากความเป็นบ้าน ผลเสียหายขั้นต้นซึ่งสะท้อนกลับมาสู่มนุษย์ ก็คงเป็นเพียงในด้านวัตถุ

แต่ถ้าหากเป็นการพัฒนาชีวิตคน ซึ่งมีจิตใจเป็นพื้นฐานของความมีคุณภาพและความสามารถที่แท้จริง หากกระบวนการพัฒนาปราศจากเหตุซึ่งสามารถสะท้อนพลังที่มีผลเสริมสร้างความมั่นคงในการพัฒนาให้แก่ชีวิต แต่กลับมุ่งเน้นไปสู่ส่วนอันเป็นเพียงผลหรือส่วนปลาย ย่อมทำให้เกิดการยึดติดอยู่ด้วยส่วนดังกล่าว ทำให้เกิดการสูญเสียคุณภาพในทางจิตและความสามารถทางความคิดอันเป็นการสูญเสีย ณ ที่พื้นฐานของการพัฒนาอย่างสำคัญ

หลักการพื้นฐานที่ใคร่จะขอหยิบยกมากล่าว ณ ที่นี้ ก็คือ ถ้าไม่มีคนซึ่งมีการอยู่ร่วมกันและพัฒนาร่วมกัน ก็คงไม่มีการหยิบยกเอาสิ่งใดมาเป็นเอกลักษณ์ให้เป็นเงื่อนไขแก่สังคมหรืออีกนัยหนึ่ง เอกลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอยและอยู่อย่างเลื่อนลอย หากมีการอยู่อาศัยร่วมกัน

การมองสู่เอกลักษณ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้น เอาความสำคัญของชีวิต และคนในสังคม เป็นฐานของทรศนะและความคิด มิฉะนั้นแล้ว เอกลักษณ์ก็จะแปรสภาพไป เป็นความเลื่อนลอย ทำให้ไม่อาจ นำมาใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาชุมชนได้

และมีการเปลี่ยนแปลงร่วมกันของคนเป็นฐานรองรับ

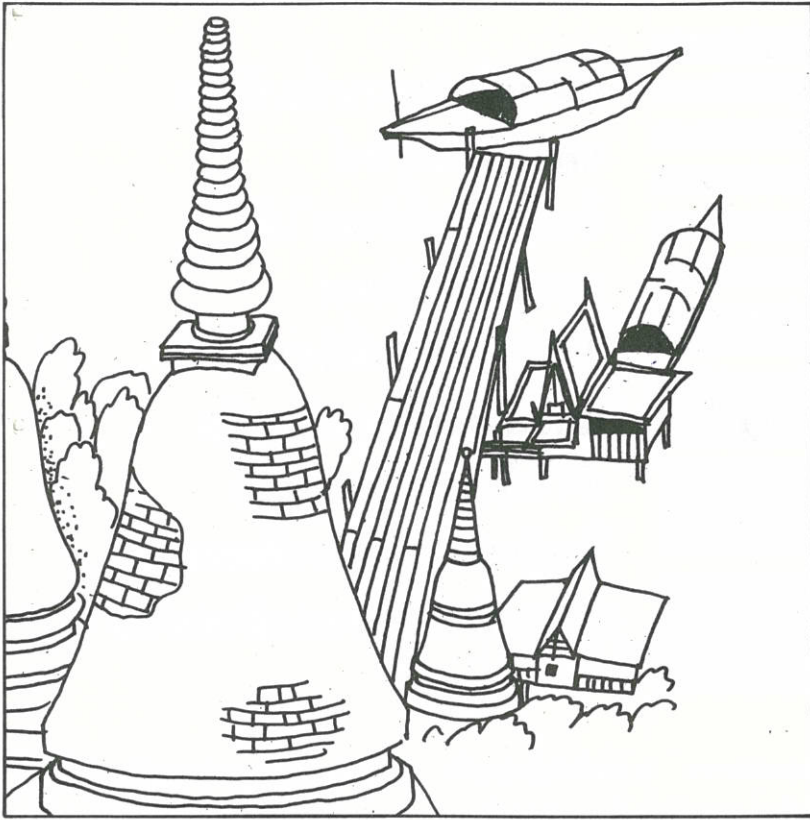
การมองสู่เอกลักษณ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นเอาความสำคัญของชีวิตและคนในสังคมเป็นฐานของทรศนะและความคิด มิฉะนั้นแล้ว เอกลักษณ์จึงจะแปรสภาพไปเป็นความเลื่อนลอย ทำให้ไม่อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้

ทุกวันนี้ ผลสะท้อนจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันสืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการพัฒนาในอดีต ได้ทำให้มีการเริ่มตระหนักถึงความมีคุณภาพและความสามารถของมนุษย์ และหวนกลับมาเพื่อทบทวนแนวคิดตลอดจนวิธีการปฏิบัติในการพัฒนา กันมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

เราเริ่มรู้สึกกันว่า การพัฒนา

ที่มุ่งทิศทางของทรศนะและความคิดออกไปสู่สิ่งที่อยู่ภายนอกตัวเราเป็นเหตุพื้นฐาน แทนการมองว่า เหตุพื้นฐานของทุกสิ่งทุกอย่างนั้น อยู่ที่ตัวเราเอง ไม่สามารถส่งผลให้เราสามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงไม่อาจนำไปสู่เป้าหมายอันแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ยังส่งผลให้เกิดการยึดมั่นถือมั่นอยู่ด้วย ด้านที่เป็นรูปแบบ หรือรูปวัตถุของสิ่งเหล่านั้น ทำให้เกิดปัญหาในอนาคตเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับด้วย

ดังเช่นผลจากการพัฒนาประการหนึ่งที่ใคร่จะขอหยิบยกมาเป็นตัวอย่างในปัจจุบัน คือ การที่ยังมีผู้คนในยุคนี้เป็นจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจ “การพึ่งพาตนเอง” อย่างสับสน เนื่องจากการที่ยังคงมีทรศนะพื้นฐานในตนเองที่มองสู่ “ชีวิตมนุษย์” อย่างยึดติดอยู่

แต่เพียงส่วนอันเป็น “ผล” หรือมองชีวิตมนุษย์ด้วยภาพซึ่งปราศจากพื้นฐานนั่นเอง ดังเช่นที่ได้มีการสะท้อนภาพความคิดตนเองออกมาโดยคำกล่าวที่ว่า “การพึ่งพาตนเองนั้นเป็นสิ่งดี แต่จะต้องพึ่งพาผู้อื่นด้วย” เนื่องจากการพึ่งพาตนเองที่มีจิตตนเองเป็นพื้นฐานอย่างถูกต้องนั้น ย่อมส่งผลให้เกิดจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมอันมีเพื่อนมนุษย์เป็นส่วนสำคัญร่วมกันอยู่แล้วภายในตัวเอง

พื้นฐานแท้ของแต่ละคนนั้นอยู่ที่จิตสำนึกของตนเอง ผลจากความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ จึงหมายถึง การที่ตนเองมีการถือหลักการและสิ่งซึ่งตนเองเชื่อว่าเป็นเหตุและผลนั้น เป็นสิ่งที่อยู่บนฐานศีลธรรมหรือฐานของความจริง และใช้หลักดังกล่าว

เพื่อการคิด การตัดสินใจ และนำไปสู่การกำหนดวิธีปฏิบัติอย่างเป็นตัวของตัวเอง โดยไม่ยอมให้ตกไปอยู่ภายใต้การถูกครอบงำด้วยอวิชชา เมื่อมีโอกาสสัมผัสเพื่อนมนุษย์ ย่อมส่งผลให้มีการเคารพในสิทธิ และให้ความสำคัญแก่เพื่อนมนุษย์อย่างชอบด้วยเหตุและผลด้วยจิตสำนึกเช่นกัน

การพัฒนาตนเองของชุมชนใดก็ตาม จะมีความเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษาของชุมชนนั้น มีพื้นฐานที่สามารถส่งผลให้คนทั้งหลายภายในชุมชนมีจิตสำนึกซึ่งมุ่งสู่การรู้ตนเองเป็นสำคัญ และเอกลักษณ์ของชุมชนก็เป็นช่องทางหนึ่งที่น่าไปสู่การรู้พื้นฐาน ณ ที่ตนเอง ทั้งแก่บุคคลที่อยู่และมีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก่ตัวชุมชนนั่นเองในที่สุด

หากผลจากการพัฒนาจิตสำนึกอันเป็นพื้นฐาน ทำให้คนมีความเจริญด้วยการยึดมั่นถือมั่นเป็นนิสัย ความรู้สึกที่มีในขณะมองสู่เอกลักษณ์ก็จะถูกแปรสภาพไปเป็น “สัญลักษณ์” อันเป็นเพียงสิ่งสมมติที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นเฉพาะหน้า เพื่อใช้แทนความหมายของอะไรก็ได้ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของฝ่ายผู้ประดิษฐ์ แทนที่จะทำให้นุคคลทั้งหลายมีความเจริญด้วยปัญญาในตนเอง และสามารถรู้ได้ ณ ที่ตนเอง อันเป็นการรู้ที่แท้จริงเป็นหลักสำคัญ

ในเมื่อสิ่งทั้งหลายที่เราได้เห็นได้หรือสัมผัสได้เฉพาะหน้า เป็นผลซึ่งจำเป็นต้องมีการสืบเนื่องมาจากสิ่งที่เป็นเหตุในอดีต การมองสู่สิ่งใดก็ตามที่ปรากฏอยู่ ณ เบื้องหน้า หากเป็นการมองอย่างยึดมั่นถือมั่นอยู่แต่เพียงด้านรูปแบบซึ่งเห็นได้สัมผัสได้เฉพาะหน้า ย่อมไม่มีผลต่อการเรียนรู้แต่อย่างใด

ในมุมมองกลับแม้มีการมองสู่สิ่งที่เรียกกันว่า “เอกลักษณ์” จะสามารถนำไปสู่โอกาสในการทำหน้าที่ความเป็นเอกลักษณ์ที่แท้จริงได้ จิตสำนึกของผู้ได้มีโอกาสมองหรือสัมผัสจำเป็นต้องมีการพร้อมในการนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้เองอย่างเป็นทางการหรือมีความคล่องตัวในการนำไปสู่ประโยชน์อันแท้จริง นั่นคือ การรับเข้าสู่ความรู้ได้เองอันเป็นสิ่งที่อยู่ในส่วนลึกของจิต และสะท้อนออกมาภายนอกด้วยการกำหนดรูปแบบของการคิดและวิธีปฏิบัติซึ่งชอบด้วยเหตุและผล

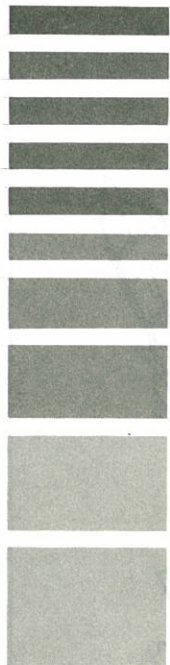
ความมีคุณภาพที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลให้การพัฒนาสังคม ได้มุ่งไปสู่สิ่งที่พึงงาม

และส่งผลขั้นสุดท้ายคือ ทำให้เกิดความสำเร็จในด้านการพัฒนาศีลธรรม และเศรษฐกิจของสังคมนั้น ๆ

หลักธรรม เป็นสิ่งรองรับระบบการอยู่ร่วมกันและพัฒนาาร่วมกันของมนุษย์ให้เป็นไปได้อย่างมั่นคงและโดยสันติวิธี และในอีกด้านหนึ่งซึ่งในระยะหลัง ๆ นี้ ได้มีการหยิบยกมาพิจารณากันมากยิ่งขึ้น ได้แก่ หลักนิเวศน์วิทยา ซึ่งก็ถือเป็นสิ่งรองรับระบบการอยู่ร่วมกันและพัฒนาาร่วมกันของสรรพสิ่งทั้งหลายในกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งมนุษย์ด้วย และสิ่งทั้งหลายภายในมวลที่รวมตัวกันเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

เราจึงน่าจะกล่าวได้ว่า หลักธรรมะและหลักนิเวศน์วิทยาธรรมชาตินั้น เป็นสิ่งที่อยู่บนฐานเดียวกัน ยิ่งกว่านั้น หากมองลงไปสู่ส่วนลึกของแต่ละสิ่งภายในกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งต่างก็มีการพัฒนาตัวเองอย่างเสรีไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นชีวิตและร่างกายของมนุษย์ก็ดี สัตว์ต่าง ๆ ก็ดี ต้นไม้ก็ดี หรือดินฟ้าอากาศและพลังงานรูปแบบต่าง ๆ ก็ดี ระบบและโครงสร้างของแต่ละสิ่ง ต่างก็อยู่บนฐานของหลักธรรมหรือหลักนิเวศน์วิทยาธรรมชาตินั้นเป็นแม่ข่ายด้วยเช่นกัน สิ่งทั้งหลายจึงดำรงอยู่ได้ และพัฒนาตนเองไปได้โดยมีสันติสุขร่วมกัน ดังกล่าวนี้เอง หากมองสู่ความเป็นผล ย่อมน่าจะกล่าวได้ว่าเป็น “สูตรสำเร็จรูปของสังขธรรม” ที่มุ่งหวังผลกระทบเพื่อการพัฒนาเพื่อการพัฒนาตนเอง

ดังนั้น ไม่ว่าจะมองสู่ระบบชีวิต

ความมีคุณภาพที่แท้จริง ของชีวิตมนุษย์ จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ การพัฒนาสังคม ได้มุ่งไปสู่สิ่งที่คั่งงาม และส่งผลขั้นสุดท้ายคือ ทำให้เกิดความสำเร็จ ในด้านการพัฒนาศีลธรรม และเศรษฐกิจของสังคมนั้น ๆ

คนแต่ละคน ระบบต้นไม้แต่ละต้น หรือระบบธรรมชาติ และระบบสังคม ที่มีมนุษย์อาศัยซึ่งกันและกันอยู่ ความสามารถด้วยปัญญาที่แท้จริงย่อมเห็นได้ว่า เป็นสิ่งที่อยู่บนหลักการและเหตุผลเดียวกัน

ชีวิตต้นไม้สักต้นหนึ่งกับชีวิตธรรมชาติทั้งระบบ หากจะแตกต่างกันก็เพียงส่วนอันถือเป็นรูปวัตถุอันพึงวัดตรวจสอบได้ด้วยมาตรการซึ่งมีข้อมูลในด้านปริมาณเป็นผลได้เท่านั้น จึงมิใช่เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้เป็นมาตรการอ้างอิง เพื่อแสดงความแตกต่างได้ หากเจตนารมณ์พื้นฐานของการใช้ประโยชน์ มีการมุ่งไปสู่การพัฒนาในด้านคุณภาพ

เนื่องจาก ต้นไม้เป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายและสัมผัสกันอยู่เสมอ ๆ ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จึงใคร่จะขอหยิบยกเอาระบบชีวิตต้นไม้มาเป็นสมมติฐานในการ

ศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งทั้งหลายที่มีการอยู่ร่วมกัน และพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและในขณะเดียวกันก็คงมีส่วนช่วยให้เกิดความคิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นด้วย

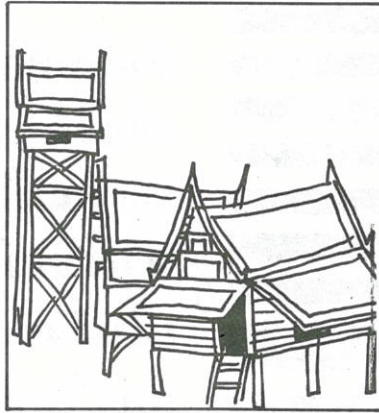
ในเมื่อได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า ความหมายของคำว่าเอกลักษณ์ตามคำจำกัดความที่แสดงไว้แต่แรกนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เข้าใจว่า เป็นเพียงผลรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่มีการสืบเนื่องมาจากเหตุในอดีต ดังนั้น ระบบสังคมที่มีการอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และพัฒนาร่วมกันของมนุษย์ อันเป็นผลทำให้สังคมมีชีวิตชีวา สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญไปได้ด้วยดี ก็เปรียบได้เสมือนระบบการอยู่ร่วมกันและทำหน้าที่ของแต่ละส่วนร่วมกัน ของส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ที่ทำให้ต้นไม้สามารถเจริญขึ้นมาได้

ด้วยตนเองอย่างมีชีวิตชีวา

“ผล” ของต้นไม้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็หมดสิ้นไปเป็นรุ่น ๆ รูปแบบของผลแต่ละผล แต่ละรุ่น จึงมิใช่เป็นสิ่งที่มั่นคงยั่งยืนแต่ประการใด นอกจากนั้นแล้ว หากสิ่งอื่นใดซึ่งอยู่ภายนอกระบบชีวิตของต้นไม้ ไม่ว่าจะสิ่งนั้น ๆ จะเป็น มนุษย์ สัตว์ หรือแม้แต่กระบวนการธรรมชาติ จะนำไปใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะนำไปบริโภค ไปเพาะเมล็ด เพื่อการขยายพันธุ์ หรือกระบวนการธรรมชาติจะเปิดโอกาสให้มีการตกหล่นสู่พื้นแล้วอกเป็นต้นใหม่ก็ตาม ผลนั้นก็สิ้นสภาพในด้านรูปแบบลงในที่สุดด้วยตนเอง

หากมีการยึดมั่นถือมั่นอยู่ด้วยรูปแบบของผล จึงมีหวังที่จะได้รับความผิดหวัง เพราะความหลงอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความหลงอยู่ด้วยรูปแบบนั่นเอง ยิ่งไปกว่านั้น หากมีการปฏิบัติที่สว่างเลขความหลงไปถึงการลงทุนลงเวลาและลงความคิดตลอดจนลงแรงงาน ผลเสียก็จะเลยความหลงและความผิดหวังไปถึงการต้องได้รับความเสียหายในทางวัตถุหรือทางเศรษฐกิจในอีกโศกหนึ่ง ซึ่งการเสียหายทางวัตถุนี้เป็นผลบันปลายแล้ว แต่การถูกกระทบโดยส่วนปลายก็ยิ่งส่งผลทำให้คนเป็นจำนวนไม่น้อยหลงโทษแต่ส่วนปลายเป็นเหตุ ทำให้ต่างก็มุ่งไปสู่การแก้ปัญหา ณ ที่ส่วนปลายกันทั่ว ๆ ไป

ในเมื่อผลของต้นไม้เป็นสิ่งที่เกิดมาแล้วก็หมดสิ้นไปเป็นคราว ๆ ตามโอกาสของกาลเวลา ผลที่เกิดขึ้นในรุ่นหลัง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ผลิติดอกมาใหม่ด้วยช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เมื่อกาล

เวลาเปลี่ยนไป ก็จะแปรสภาพไปเป็นของเก่าหรือเป็นอดีตด้วยตัวเองในที่สุด

ภายในกระบวนการพัฒนาตนเองที่เข้าได้ถึงส่วนเท่านั้น หากมองสู่ส่วนอันเป็นผล ย่อมจะเป็นการมองได้อย่างมุ่งไปสู่การรู้เหตุ หรือมองแล้ว สามารถสืบสาวลงไปสู่ส่วนที่เป็นต้นเป็นราก เป็นโคน และสู่พันธุ์อันเป็นพื้นฐานที่กำหนดการพัฒนาตนเองของต้นไม้ นั่น และสู่พื้นดิน ฝนฟ้าอากาศ ซึ่งต่างก็มีการเปลี่ยนแปลงภายในกระแสรูปแบบพัฒนาตนเองของแต่ละสิ่งด้วย จนกระทั่งถึงการออกผลให้ปรากฏอยู่ตรงหน้าของชีวิตผู้พิจารณา

หาใช่การมองผล สัมผัสผลแล้วหลงยึดติดอยู่ ณ ที่ผล เพราะพื้นฐานตนเองได้ถูกปล่อยปละละเลยให้อวิชาเข้าครอบงำเสียแล้วไม่

การเตรียมคนให้เป็นผู้พร้อมแล้ว ณ พื้นฐาน เพื่อการใช้เอกลักษณะให้เป็นประโยชน์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับผลสำเร็จอย่างแท้จริง ก่อนการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณะให้ถึงประโยชน์อย่างแท้จริง ด้วยการเร่งรัดพัฒนาอย่างเน้นแหล่งเอกลักษณะอยู่ ณ สิ่งภายนอก

ผลทั้งหลาย จะสามารถตอบ

สนองประโยชน์สุขให้แก่มนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไปนั้น ก็มีทางออกด้วยตัวของมันเองเช่นกัน นั่นก็คือมีการผลิติดอกออกผลเป็นรุ่น ๆ หรืออย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีกาลเวลาเป็นสิ่งที่ให้โอกาสและให้เสรีภาพประการหนึ่ง ก็มีการพัฒนาตนเองของระบบต้นอันเป็นพื้นฐานที่มาของผลอีกประการหนึ่ง

เพราะระบบภายในกระบวนการชีวิตของต้นไม้แต่ละต้น ต่างก็มีหลักการนิเวศน์วิทยาธรรมชาติเป็นสิ่งที่รองรับอยู่ จึงดำรงความมีชีวิตชีวาอยู่ได้

เมื่อใดที่มนุษย์ได้มีการใช้อคติอันเกิดจากอวิชชาเข้าแทรกแซง เช่น โกรธชอบใจ ก็นำเอารูปแบบของวัตถุซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นใบ เข้าไปใส่ให้หรือไม่เช่นนั้นก็รุ่มก้นถกทิ้งที่ใบอย่างชื่นชม โกรธชอบผลก็ปฏิบัติด้วยรูปแบบของวิธีการเดียวกัน และยังมีกรณีร้องร่ำไปวาทคนอื่นเข้าไปรุ่มก้นรุ่มกระทำเช่นเดียวกัน ยิ่งส่งผลทำให้เกิดการยึดมั่นถือมั่นอยู่ ณ ที่ผลมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งทำให้เกิดการปราศจากปัญญาซึ่งรู้ได้ถึงผลที่จะมาถึงอีกด้วกาลอนาคต ทำให้หวนกลับไปสู่การสร้างสิ่งสมมติขึ้นเพื่อใช้ทดแทนผลซึ่งเป็นอดีตไปแล้ว โดยยังคงเข้าใจว่า มันคือสิ่งแท้

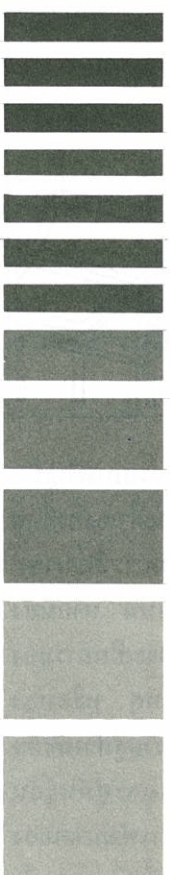
หากกระแสรูปแบบพัฒนาตนเองของวัฒนธรรมใด ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะดังได้กล่าวมาแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าชุมชนซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นฐานเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ได้สูญเสียพื้นฐานของความมีชีวิตชีวา ณ พื้นฐานตนเอง

อันถือได้ว่าเป็นเหตุที่แท้ของความมีคุณภาพไปแล้ว

อาจมีการสงสัยเกิดขึ้นว่า ถ้าเช่นนั้นแล้ว จะทำประการใด เพื่อให้เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้มีการคงอยู่ต่อไป และสามารถอำนวยการประโยชน์อย่างแท้จริงได้ตลอดไป

ก่อนอื่น ขอกล่าวว่ หากละวางการยึดติดรูปแบบ ณ ที่จิตตนเองได้มากเพียงใด ย่อมเห็นภาพสังขธรรมในเรื่องนี้ได้เด่นชัดยิ่งขึ้นเพียงนั้นว่า “การอนุรักษ์กับการพัฒนา มิใช่เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกัน” ดังเช่นผลที่สะท้อนภาพออกมาให้เห็นกันมากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ หากเป็นสิ่งที่อยู่คนละส่วนของระบบภายในกระบวนการพัฒนาเดียวกัน และทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อให้ชีวิตของทุกสิ่งทุกอย่างสามารถพัฒนาตนเองไปได้โดยมีพื้นฐานอันแท้จริง การอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งที่อยู่ในส่วนของเหตุ และเป็นพื้นฐานหลักเพื่อการพัฒนาตนเองของแต่ละสิ่ง เพื่อให้มนุษย์ได้รับประโยชน์อย่างมั่นคงอยู่บนฐานแท้ และมีการต่อเนื่องตลอดไป

อุปมา ดังต้นไม้ผลนานาชนิดที่คนไทยรู้จักคุ้นเคยกันดีในชีวิตประจำวัน เช่น ต้นมะม่วง ทุเรียน มังคุด และขนุน เป็นต้น ซึ่งทุกฤดูกาลที่เป็นฤดูให้ผลของต้นไม้เหล่านี้ เราจะมีผลให้ได้รับประทานกันเป็นประจำ และเมื่อมีการกล่าวถึงคำว่า “เรา” กันจนเป็นธรรมชาติของจิต ย่อมส่งผลสะท้อนทำให้เกิดความแน่นอนยิ่งขึ้นภายในจิตสำนึก เสมือนเป็นมุมหนึ่งของการเติมพลังอันเป็นอมตะแก่ชีวิตคนทั้งหลายในชุมชนคนไทย

**จำเป็นต้องมีการรู้ได้...
เห็นได้ ด้วยตนเองทุกขณะว่า
เหตุอันเป็นส่วนแท้
หรือเป็นพื้นฐานของผลนั้น
เป็นสิ่งซึ่งอยู่ในอดีต
และใน ส่วนลึก
หากเปรียบได้จุดต้น ไม้ผล
ก็หมายถึงส่วนต้น
ซึ่งได้มีการพัฒนา
ขึ้นมาจากเมล็ดพันธุ์ในอดีต
แทนการเคลิบเคลิ้มลืมตัว
เพราะรสชาติจากผลเท่านั้น**

และท้องถิ่นอันเป็นที่ให้กำเนิด
แม้ว่าผลจากต้นไม้เหล่านี้ จะ
หมดสภาพไปตามกาลเวลา แต่เราก็จะ
ได้สัมผัสกับผลรุ่นต่อ ๆ ไป ที่มีการ
ปรากฏออกมาอย่างต่อเนื่อง แม้นด้าน
ที่เป็นผลจากสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ หาก
นำเอาหลักธรรมะเข้าไปเป็นฐานการ
คิดเพื่อศึกษา ก็จะได้พบว่า การที่ทุก
สิ่งทุกอย่างมีการเกิดการดับอยู่ภายใน
ตัวเองและด้วยช่วงเวลาอันเป็นฐาน
ของตนเอง สิ่งที่เราเห็นเป็นรูปร่าง
อยู่ ณ เมื่อนั้นนั้น หากนำเอากาล
เวลามาประกอบเป็นเงื่อนไขเข้าด้วยกัน
ผู้มีปัญญาลึกซึ้งพอสมควรย่อมเห็น
ได้ต้องแท้ว่า มิใช่สิ่งที่มีรูปแบบเดียว
กันกับอดีต จึงไม่น่าจะมีความรู้สึก
ซึ่งฝังไว้ด้วยสิ่งที่ขัดกันกับหลักความ

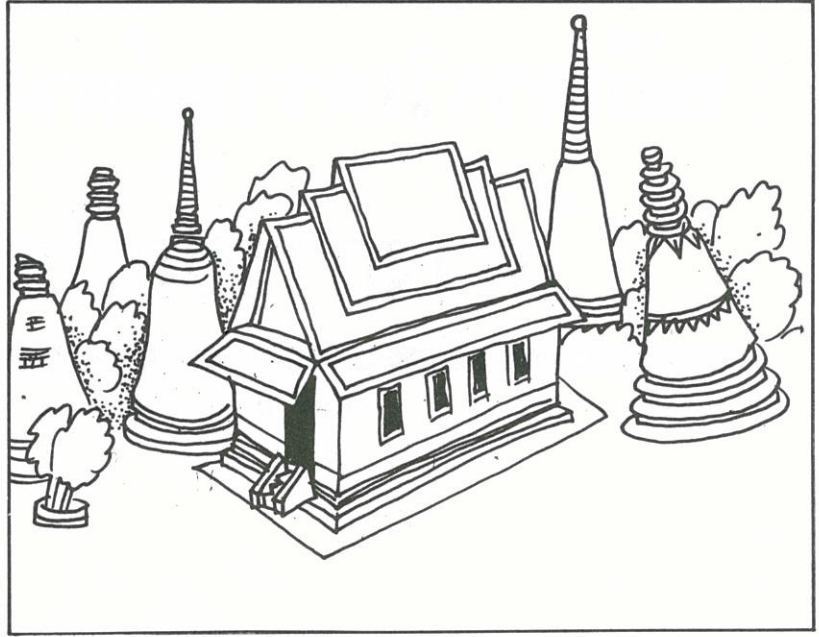
จริง
ถ้าหากคนไทยแต่ละคน ต่างก็
ยึดมั่นอยู่แต่เพียงด้วยรูปแบบของผล
จากต้นไม้ชนิดต่าง ๆ เมื่อได้ยืนได้ฟัง
หรือได้รับรสสัมผัสจากมะม่วง หรือ
ได้ยืนได้ฟังการกล่าวถึงมะม่วง ก็เห็น
ได้แต่เพียงรูปของลูกมะม่วง และแฝง
ไว้ด้วยความรู้สึกแต่เพียงว่า มันมี
รสชาติอร่อยดี
และด้วยกาลเวลาที่ผ่านไป สิ่ง
ซึ่งปราศจากการพัฒนาอย่างรู้ได้ถึง
รากถึงโคน ก็จะส่งผลให้ชุมชนมุ่ง
ไปสู่ความเสื่อมโทรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ประกอบกับการที่มีชุมชนอื่น หรือ
ชนชาติอื่น ที่มีความแตกต่างกันกับ
เราด้วยพื้นฐานวัฒนธรรม แต่มีการ
เชื่อมโยงถึงกันยิ่งขึ้นด้วยกา วัฒนา

สื่อสังคมในด้านวัตถุและผลประโยชน์ หากเขาทำได้ เข้าใจได้ด้วยเชิงความสามารถทางความคิดที่ลึกซึ้งกว่า กระแสที่มีความสัมพันธ์ถึงกันได้ ย่อมไหลจากแหล่งอันเข้าแทรกแซงเราได้ ในระดับพื้นฐาน ด้วยพื้นฐานธรรมชาติของมันเอง

ดังนั้น การเก็บผลมาใช้ประโยชน์ในแต่ละครั้งแต่ละคราว นอกจากจิตจะไม่ตั้งอยู่ด้วยความประมาท ทำให้เกิดความหลงในประโยชน์เฉพาะหน้าของผล หรืออาจเลยไปถึงการพยายามนำรสชาติของผลไปยึดเยียดให้แก่บุคคลร่วมชุมชน ร่วมชาติแล้ว จำเป็นต้องมีการรู้ได้เห็นได้ด้วยตนเอง ทุกขณะว่า เหตุอันเป็นส่วนแท้หรือเป็นพื้นฐานของผลนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในอดีตและในส่วนลึก หากเปรียบเทียบได้จุดต้นไม่ผล ก็หมายถึงส่วนต้นซึ่งได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากเมล็ดพันธุ์ในอดีต แทนการเคลิบเคลิ้มลิ้มตัวเพราะรสชาติจากผลเท่านั้น

แม้รูปแบบของผล ที่อาจทำให้คนเข้าใจว่าเป็นเอกลักษณ์ ก็จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางธรรมชาติด้วยตนเองเช่นกัน ดังเช่นผลทุเรียน ก็มีผลจากพันธุ์ที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และของสังคมเรื่อย ๆ ไป เอกลักษณ์แท้ของทุเรียนจึงน่าจะได้แก่ “ความเป็นพันธุ์ทุเรียนพันธุ์นั้น” ซึ่งไม่อาจนำมาเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นพันธุ์มะม่วงหรือพันธุ์มังคุดได้ เพราะพื้นฐานของพันธุ์เป็นสิ่งที่อยู่ภายในตนเองและอยู่ในส่วนลึกซึ่งด้วย

หากรู้ได้ดังกล่าว มนุษย์ก็จะไม่เอาแต่หลงเก็บลูกทุเรียนหรือลูกมะม่วง

แต่ในขณะที่เก็บผลแต่ละรุ่นซึ่งมีการล่วงไปด้วยกาลเวลา ต้นอันเป็นระบบและกระบวนการชีวิต ก็จะได้รับความสะดวก ให้โอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเสรี เพื่อความเจริญงอกงามของต้นและชีวิตต่อไปในอนาคต และมีการอนุรักษ์พื้นฐานความเป็นต้นผลไม้แต่ละชนิดไว้ มิให้ถูกทำลายกลายเป็นสิ่งประดิษฐ์จากถิ่นอื่น อันถือได้ว่าเป็นกรรมวิธีหลอกลวงชุมชน หากชุมชนนั้นยังคงอาศัยด้วยปัญญา ลุ่มหลงอยู่เพียงด้วยรสชาติของผล ทำให้ปราศจากการรู้ทัน

ยิ่งไปกว่านั้น หากความละโมภ และรู้มากด้วยวัตถุของมนุษย์ ได้มีการนำไปใช้เอาเปรียบธรรมชาติลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ยิ่งใช้อิทธิพลในด้านนี้กระทำการเปลี่ยนแปลงวัตถุในระดับพื้นฐานของกลไกธรรมชาติ ลึกลงไปมากเพียงใด เมื่อถึงกาลเวลาที่ธรรมชาติได้รับความกระทบกระเทือนต่อความมีชีวิตชีวาอย่างถึงระดับพื้นฐาน

นิเวศน์วิทยาของธรรมชาติก็จะพังทะลายลงโดยสิ้นเชิง ธรรมชาติในสังคมมนุษย์ย่อมสูญเสียไปด้วยอย่างหมดสิ้นเช่นกัน และชีวิตมนุษย์เองก็จะต้องมีการสิ้นชาติและเผ่าพันธุ์ไปด้วยในที่สุดอย่างไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง

หวนกลับมาสู่เรื่อง เอกลักษณ์กับการพัฒนาชุมชนเพื่อการสรุป คงช่วยให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นได้ว่า หากความรู้ลึกซึ้งนึกคิดของมนุษย์ในชุมชน ยังยึดมั่นถือมั่นอยู่ด้วยรูปแบบของเอกลักษณ์ อันเป็นส่วนผล วิธีการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นเพื่อการเรียนรู้ และการใช้ประโยชน์จากเอกลักษณ์ ก็จะถูกแปรสภาพและทิศทางไปสู่วิธีการทำลายด้วยตัวเอง อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยมนุษย์เช่นกัน.

หลักการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ

ของ

โครงการชลประทาน

พจน์ ปัญญาทิพย์ Ph. D.

หลักการวิเคราะห์เศรษฐกิจชลประทานนี้ ได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นวิธีการวิเคราะห์ผลทางเศรษฐกิจ ของโครงการชลประทาน โดยถือหลักเกณฑ์จากเอกสาร Benefit Cost Evaluations As Applied To AID Financed Water Or Related Land Use Project ของสหรัฐอเมริกาเป็นแนวทาง ประกอบกับข้อแนะนำในภาคปฏิบัติบางประการจากเจ้าหน้าที่ของ U.S. Bureau of Reclamation แห่งสหรัฐอเมริกา ที่ได้ให้ความเห็นไว้ในการวิเคราะห์เศรษฐกิจ โครงการน้ำอูน จังหวัดสกลนคร

ผู้เขียนเห็นว่า หลักการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจนี้สามารถจะนำไปใช้กับโครงการอื่น ๆ ได้อีกหลายประเภท มิได้จำกัดอยู่เฉพาะโครงการชลประทานเท่านั้น จึงหวังว่า คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจบ้าง

วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ โครงการชลประทาน ตามแบบของ AID

ทฤษฎีของเรโซ

การวิเคราะห์เพื่อหาเรโซของผลประโยชน์ต่อทุนของโครงการชลประทานนั้น ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แล้ว เมื่อโครงการใดมีค่าของเรโซออกมาเท่ากับ 1 : 1 ก็ถือว่าโครงการนั้นสมควรจะสร้างขึ้นได้ตามหลักเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติควรจะมีค่าของเรโซนี้มากกว่า 1 : 1 ขึ้นไป

หลักเกณฑ์ที่ใช้เรโซ 1 : 1 เป็นค่าขั้นต่ำนั้นก็มาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ว่า การจะผลิตอะไรก็ตาม ถ้าทำให้ค่าของ Marginal revenue เท่ากับ Marginal Cost (MR = MC) แล้ว ผู้ผลิตจะมีกำไรสูงสุดหรือการผลิตนั้นจะเกิดผลประโยชน์มากที่สุด การนำทฤษฎีนี้มาใช้กับวิธีวิเคราะห์เศรษฐกิจของโครงการชลประทานจะได้ดังนี้

คำว่า Marginal revenue ก็คือ รายได้หรือ

ผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นจากการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเรียกว่า Marginal cost

ถ้ากำหนดให้ MR เป็น Marginal revenue และ MC เป็น Marginal cost

$$\text{แล้ว } \frac{MR}{MC} = 1$$

ในการสร้างโครงการชลประทานนั้น ถ้าหากเป็นโครงการชนิดที่เรียกว่าเอนกประสงค์ คือ สร้างขึ้นมีความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเดียว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็เรียกว่าเป็น MR และค่าลงทุนที่ได้ใช้ไปก็เรียกว่า MC แต่ถ้าโครงการนั้นเป็นชนิดเอนกประสงค์ เช่นสร้างโครงการแห่งหนึ่งเพื่อการชลประทาน การคมนาคมทางน้ำและการระบายน้ำเช่นนี้เป็นโครงการที่สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ 3 ประเภท การที่จะพิจารณาค่าของ MR และ MC ของแต่ละประเภทก็อาจทำได้ดังนี้

1. ผลประโยชน์และค่าลงทุน โดยเฉพาะประเภทของการชลประทานก็เป็น MR และ MC ส่วนหนึ่ง
2. ถ้าลงทุนเพิ่มเพื่อการคมนาคมทางน้ำขึ้นอีก ผลประโยชน์ที่ได้เพิ่มขึ้น และการลงทุนที่เพิ่มขึ้นก็เป็นของการคมนาคมทางน้ำโดยเฉพาะ
3. ถ้าพิจารณาการลงทุนเพื่อการระบายน้ำเพิ่มขึ้นอีก ส่วนที่เพิ่มขึ้นของผลประโยชน์และค่าลงทุนจากกิจการประเภทที่ 3 นั้น ก็เป็นค่า MR และ MC ของการระบายน้ำเช่นเดียวกัน
4. ถ้าจะพิจารณาโครงการเอนกประสงค์ทั้งหมดก็ต้องคิดค่าของผลประโยชน์และค่าลงทุนทั้งหมดรวมกัน

ความหมายของคำว่า ผลประโยชน์และค่าลงทุน

คำว่าผลประโยชน์ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Benefit และคำว่าค่าลงทุนนั้นเรียกว่า Cost ตามหลักของเศรษฐกิจในด้านพัฒนาแหล่งน้ำใช้หลักเกณฑ์ว่า ถ้าเทียบผลประโยชน์ต่อ 1 ปี กับค่าลงทุนต่อ 1 ปี แล้วจะต้องคิดเทียบ Annual Equivalent Benefit กับ Annual Equivalent Cost

ความหมายของคำว่า Annual Equivalent นั้น

คือการคิดเทียบทั้งผลประโยชน์และทุนจากระยะเวลาและผลตอบแทน (อัตราดอกเบี้ย) ที่เท่ากัน ซึ่งในการวิเคราะห์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้ใช้ระยะเวลา 50 ปี และอัตราผลตอบแทนทบต้น 6% ต่อปี

$$\text{ดังนั้น เรโซของ } \frac{\text{ผลประโยชน์}}{\text{ค่าลงทุน}} \text{ ก็จะเปลี่ยนมาเป็นเรโซของ } \frac{\text{Annual Equivalent Benefit}}{\text{Annual Equivalent Cost}}$$

การหา Annual Equivalent Benefit

ผลประโยชน์ที่นำมาคิดนี้ต้องเป็นชนิดที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการชลประทาน ซึ่งได้หักค่าใช้จ่ายในการผลิตออกแล้ว และจะต้องเป็นผลต่างที่เทียบระหว่างผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในโครงการ เมื่อยังไม่มีการชลประทานกับเมื่อมีการชลประทานขึ้น ส่วนที่เพิ่มขึ้นหลังจากมีการชลประทานแล้ว จึงเรียกว่าเป็นผลประโยชน์โดยตรง ยกตัวอย่างในท้องที่แห่งหนึ่ง เมื่อยังไม่สร้างการชลประทานมีผลประโยชน์คิดเป็นมูลค่าร้อยละล้านบาท หลังจากสร้างการชลประทานแล้วได้รับผลประโยชน์ 160 ล้านบาท ดังนั้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการชลประทานจริง ๆ จึงเท่ากับ $160 - 100 = 60$ ล้านบาท และเรียกว่าเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์

ในการก่อสร้างโครงการชลประทานนั้น แบ่งระยะเวลาออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่หนึ่ง กำลังก่อสร้างห้วยงานซึ่งยังเก็บกักน้ำไม่ได้

ระยะที่สอง สร้างอาคารห้วยงานเสร็จ สามารถเก็บกักน้ำได้ แต่คลองและอาคารตามลำคลองยังไม่เสร็จบริบูรณ์

ระยะที่สาม เป็นระยะที่การก่อสร้างทุกอย่างเสร็จเรียบร้อย สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่ได้ตามที่คิดไว้

เมื่อแบ่งการก่อสร้างออกเป็น 3 ระยะเช่นนี้ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามระยะเวลาก่อสร้างเช่นเดียวกัน

1. ผลประโยชน์ในระยะที่ 1 เรียกว่า Complete Lag in Accrual of Benefit

2. ผลประโยชน์ในระยะที่ 2 เป็นผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นโดยสม่ำเสมอทุก ๆ ปี เพราะมีน้ำส่งไปให้การเพาะปลูกได้บ้าง เรียกว่า Straight Line Lag in Accrual of Benefit

3. ผลประโยชน์ในระยะที่ 3 เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ เพราะส่งน้ำได้เต็มที่ที่เพาะปลูก

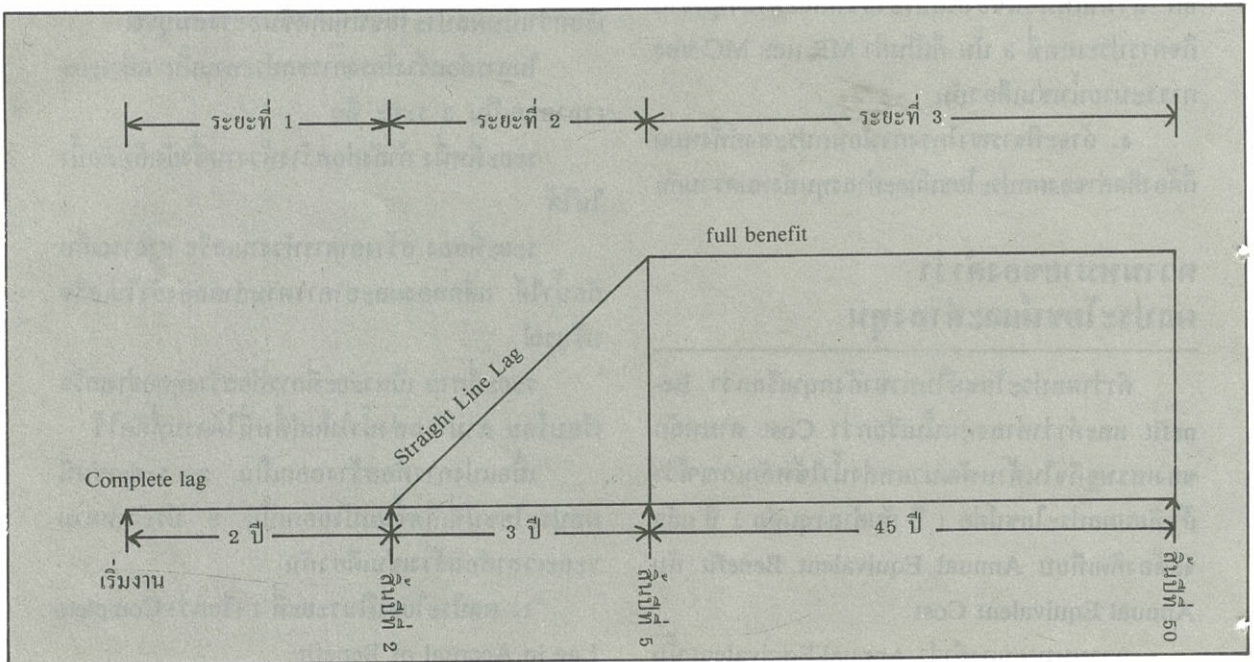
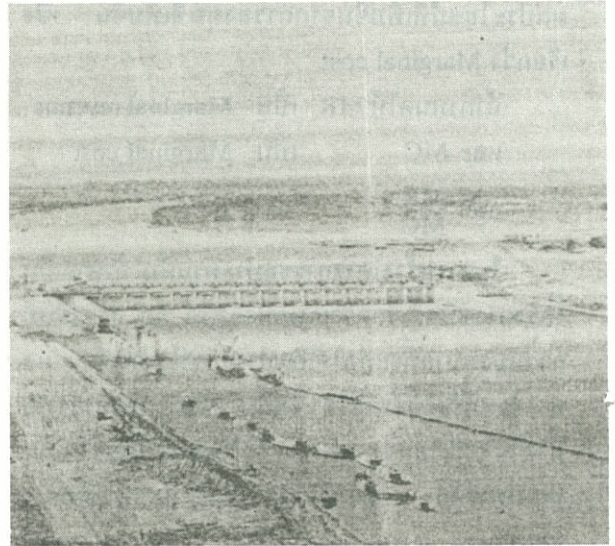
จากตัวอย่างของผลประโยชน์ที่กล่าวมาแล้ว ถ้าสมมติเพิ่มเติมอีกว่า ใช้เวลาก่อสร้างโครงการทั้งหมด 5 ปี ในระยะ 2 ปีแรก สร้างเขื่อนระบายและอาคารอื่น ๆ ที่หัวงานระยะ 3 ปี ต่อมาขุดคลองและสร้างอาคารตามลำคลองจนเสร็จ ดังนั้น

ผลประโยชน์ประเภทที่ 1 ก็จะเกิดขึ้นในระยะ 2 ปีแรก

ผลประโยชน์ประเภทที่ 2 จะเกิดขึ้นในระยะ 3 ปีต่อมา และ

ผลประโยชน์ประเภทที่ 3 จะเกิดขึ้นในระยะเวลาหลังจาก 5 ปี ไปจนถึงปีที่ 50 คือเป็นเวลา 45 ปี โดยถือหลักว่าอายุทางเศรษฐกิจของโครงการมี 50 ปี

ผลประโยชน์ทั้ง 3 ประเภทจะต้องคิดเทียบให้มาเป็น Annual Equivalent Benefit โดยคิดอัตราดอกเบี้ย 6% ทบต้น วิธีคิดต้องอาศัยตารางของแฟกเตอร์ที่มีอยู่ท้ายบทนี้ เป็นตัวคูณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการคิด Annual Equivalent Benefit

สำหรับระยะ 5 ปีแรก คิดรวมกันทั้งประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 ดังนี้ คือ		
จากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นปีที่ 5	= 60	ล้านบาท
ในเวลา 3 ปี ของระยะที่ 2 ผลประโยชน์เพิ่มขึ้นปีละ	= $60 \div 3 = 20$	ล้านบาท
คิดเป็นมูลค่าจะต้องลงทุนต้นปีที่ 3 อัตราดอกเบี้ย 6%	= $20 \times 5.2423 (T-4)$	
	= 104.8460	ล้านบาท
คิดเป็นมูลค่าจะต้องลงทุนต้นปีที่ 1 อัตราดอกเบี้ย 6%	= $104.846 \times 0.89 (T-1)$	
	= 93.3129	ล้านบาท
คิดเป็น Annual Equivalent Benefit		
ในระยะเวลา 50 ปี อัตราดอกเบี้ย 6%	= $93.3129 \times 0.06344 (T-3)$	
	= 5.9198	ล้านบาท
สำหรับ 45 ปี ในระยะที่ 3		
เป็นระยะเวลาที่เกิดผลประโยชน์เท่ากันทุกปี ๆ ละ 60 ล้านบาท		
คิดเป็นมูลค่าจะต้องลงทุนในต้นปีที่ 6 อัตราดอกเบี้ย 6%	= $60 \times 15.456 (T-2)$	
	= 927.360	ล้านบาท
คิดเป็นมูลค่าจะต้องลงทุนต้นปีที่ 1 อัตราดอกเบี้ย 6%	= $927.36 \times 0.7473 (T-1)$	
	= 693.0161	ล้านบาท
คิดเป็น Annual Equivalent Benefit		
ในระยะเวลา 50 ปี อัตราดอกเบี้ย 6%	= $693.0161 \times 0.06344 (T-3)$	
	= 43.9649	ล้านบาท
รวม Annual Equivalent Benefit		
1. ตั้งแต่ระยะปีที่ 1 - 5	= 5.9198	ล้านบาท
2. ตั้งแต่ระยะปีที่ 6 - 50	= 43.9649	ล้านบาท
รวมทั้งหมด	= 44.8847	ล้านบาท

การหา Annual Equivalent Cost

Cost ที่จะนำมาใช้ในการเปรียบเทียบเรโซกับผลประโยชน์นั้น จะต้องเป็นค่าลงทุนในทางเศรษฐกิจ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า Economic cost หมายถึงค่าลงทุนดังต่อไปนี้คือ

1. ค่าซื้อที่ดิน ค่าก่อสร้างโครงการ ค่าดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้าง
2. ค่าบูรณะบำรุงรักษาและแจกจ่ายน้ำ เมื่อสร้างโครงการเสร็จสมบูรณ์

3. ค่าเคลื่อนย้ายพลเมืองที่จะได้รับความเสียหายออกไปอยู่ที่อื่น และค่าย้ายถนนหรือทางหลวงต่าง ๆ ออกไปนอกเขตการก่อสร้าง หรือนอกอ่างเก็บน้ำ (สำหรับค่าลงทุนข้อนี้จะนับรวมไว้ในด้านทุนก็ได้ หรือจะนำไปหักออกจากมูลค่าของผลประโยชน์โดยตรงก็ได้)

ค่าลงทุนดังกล่าวมาแล้ว จะต้องคิดเทียบเป็น Annual Equivalent Cost โดยใช้ระยะเวลาวิเคราะห์ 50 ปี และดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี

ทุนที่ใช้ก่อสร้างโครงการชลประทานแบ่งได้เป็น 2 ประเภท
ประเภทที่หนึ่ง ได้มาจากงบประมาณ อัตราดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้าง ใช้ 6 เปอร์เซ็นต์ต่อปี
ประเภทที่สอง เป็นเงินที่กู้มาจากต่างประเทศ ซึ่งต้องคิดดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้างตามสัญญา และยังคงคิดค่า Commitment ด้วย

คำบูรณะบำรุงรักษาและแจกจ่ายน้ำ

ค่าลงทุนประเภทนี้ ภาษาอังกฤษเรียกว่า Operation and Maintenance cost ใช้อักษรย่อ O & M cost คิดเป็นค่าลงทุนต่อปีโดยไม่ต้องคิดเทียบเป็น Annual Equivalent cost ในเวลา 50 ปี ดอกเบี้ย 6% เช่นทุนอื่น ๆ อีก

อัตราของ O & M cost ที่ควรใช้มีดังนี้คือ.-

ตัวอย่างของการคิด Annual Equivalent Cost

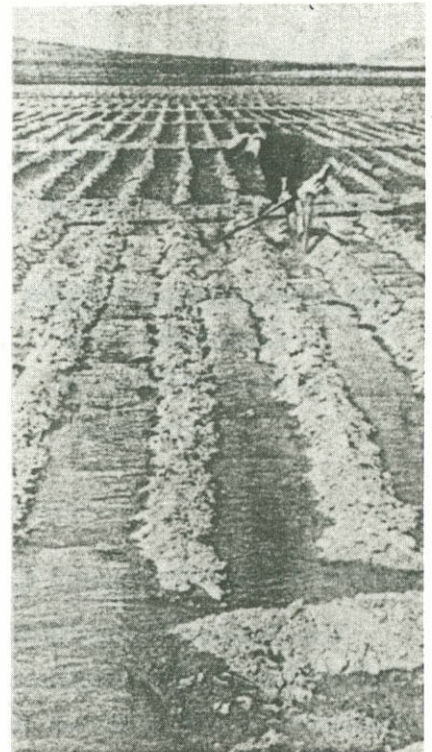
สมมติว่าโครงการแห่งหนึ่งจะต้องใช้ค่าก่อสร้างดังต่อไปนี้

1. เงินงบประมาณ 140,000,000 บาท
2. เงินกู้ 50,000,000 บาท โดยเสียค่าดอกเบี้ยในอัตรา $5\frac{1}{2}\%$ ต่อปี และเสียค่า Commitment ในอัตรา $\frac{3}{8}$ ของ 1% ของเงินต้นที่ยังไม่ได้ถอนออกมาใช้ ระยะเวลาก่อสร้างโครงการ 5 ปี ระยะเวลาชดใช้คืนเงินกู้ 25 ปี นับตั้งแต่การก่อสร้างเสร็จบริบูรณ์

ลักษณะงาน	ประเภทงาน						
	1	2	3	4	5	6	7
เขื่อนเก็บกักน้ำ	#	—	—	—	#	—	—
เขื่อนประเภทเหมืองฝาย	#	#	#	—	—	—	—
คลองส่งน้ำ	#	#	#	#	#	—	—
คลองระบายน้ำ	#	#	#	#	#	#	—
ป้องกันอุทกภัย	#	#	#	#	#	#	#
อัตราบาท/ไร่	25 ^{ก)}	20	16	16	12	12	10 ^{ข)}

หมายเหตุ

- ก. ปลูกพืช 2 ครั้ง
- ข. การป้องกันอุทกภัยโดยทำคันกั้นน้ำตามริมฝั่งแม่น้ำ

การคิดดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้างของเงินงบประมาณ

ใช้อัตรา 6% ต่อปี ทำได้ดังต่อไปนี้.-

ค่าก่อสร้าง (1,000 บาท)	ปีที่	ค่าใช้จ่าย		จำนวนเฉลี่ย เพื่อคิดดอกเบี้ย (1,000 บาท)	ดอกเบี้ยระหว่าง ก่อสร้าง (1,000 บาท)
		ต่อปี (1,000 บาท)	จำนวนสะสม (1,000 บาท)		
140,000	1	30,000	30,000	15,000	900
	2	30,000	60,000	45,000	2,700
	3	30,000	90,000	75,000	4,500
	4	30,000	120,000	105,000	6,300
	5	20,000	140,000	130,000	7,800
					22,200

การคิดดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้างของเงินกู้ในอัตรา $5\frac{1}{2}\%$ ต่อปี และค่า Commitment ในอัตรา $\frac{3}{8}\%$ ของเงินที่ยังไม่ได้ถอนออกมาใช้ ทำได้ดังต่อไปนี้.-

ระยะเวลาก่อสร้าง	จำนวนเงินที่ใช้-(1,000 บาท)		ค่า Commitment (1,000 บาท)	ดอกเบี้ย (1,000 บาท)
	ต่อ 1 ปี	จำนวนที่คิดดอกเบี้ย		
1	10,000	10,000	150	550
2	10,000	20,000	112.5	1,100
3	10,000	30,000	75	1,650
4	10,000	40,000	37.5	2,200
5	10,000	50,000		2,750
	50,000		375	8,250

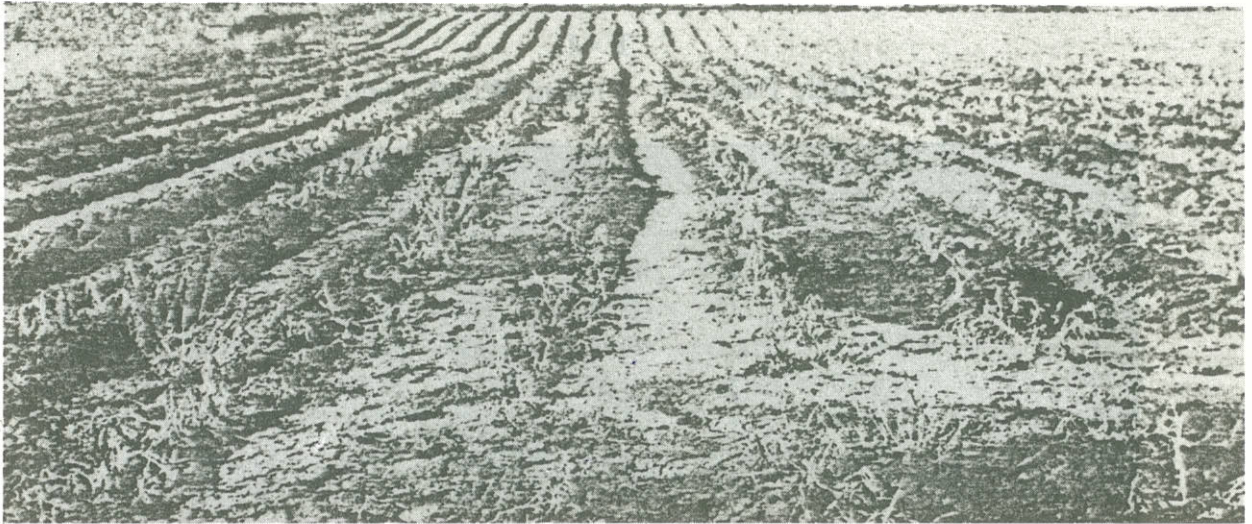
การคิดค่า Commitment ในอัตรา $\frac{3}{8}$ ของ 1% ของเงินที่ยังไม่ได้ถอนออกมาใช้ มีวิธีดังต่อไปนี้.-

ระยะเวลา ก่อสร้าง	เงินที่ยังไม่ได้ถอน (1,000 บาท)	1% ของเงินที่ยังไม่ได้ถอน (1,000 บาท)	$\frac{3}{8}$ ของ 1% (1,000 บาท)
1	40,000	400	150
2	30,000	300	112.5
3	20,000	200	75
4	10,000	100	37.5
5	-	-	-
			375

การคิดค่า O & M cost ในอัตราไร่ละ 13 บาท สำหรับเนื้อที่ 200,000 ไร่ (สมมุติ) จะเป็นเงิน 2,600,000 บาทต่อปี

**การคิดค่าลงทุนในทางเศรษฐกิจ (Economic Cost)
สำหรับระยะเวลาวิเคราะห์ 50 ปี ทำได้ดังต่อไปนี้**

รายการ	เงินงบประมาณ (1,000 บาท)	เงินกู้ (1,000 บาท)	จำนวนรวมทั้งหมด (1,000 บาท)
ค่า Commitment ระหว่างก่อสร้าง		375	
ดอกเบี้ยระหว่างก่อสร้าง	22,200	8,250	
ค่าก่อสร้าง	140,000	50,000	
รวมทั้งหมด	162,200	58,625	220,825
Annual Equivalent Cost ในเวลา 50 ปี ดอกเบี้ย 6% (220,825 × 0.06344) (T-3)			14,009
ค่า O&M ต่อ 1 ปี			2,600
รวม Annual Equivalent Cost ทั้งหมด			16,609

การคิดเรโซของผลประโยชน์ต่อค่าลงทุน

เรโซที่ต้องการคือ เรโซของ

$$\frac{\text{Annual Equivalent Benefit}}{\text{Annual Equivalent cost}}$$
 จากตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วมีค่า Annual Equivalent Benefit = 49.8847 ล้านบาท และ Annual Equivalent cost = 16.609 ล้านบาท
 เพราะฉะนั้น เรโซ = $\frac{49.8847}{16.609}$
 = 3 : 1

จึงพูดได้ว่าโครงการนี้จะให้ประโยชน์ถึง 3 เท่าของทุนที่ลงไป นับว่ามีเหตุผลในทางเศรษฐกิจอย่างยิ่งพอ

**ตารางที่ 1
 Single Payment-Present Worth**

Factor

$$\frac{1}{(1+i)^n}$$

ตัวเลขที่อยู่ในตารางนี้ เป็นมูลค่าที่จะต้องลงทุนในปัจจุบันตามอัตราดอกเบี้ยที่ให้ไว้ และตามระยะเวลาที่ให้ไว้ต่อรายได้ 1 บาท เช่นตัวอย่าง ถ้าต้องการรายได้ทั้งต้นทุนและดอกเบี้ยทบต้น เป็นจำนวน 1 บาท ในระยะเวลา 10 ปี โดยคิดดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี จะต้องลงทุนในปัจจุบันนี้ 0.5584 บาท พอสิ้นปีที่ 10 ก็จะมีรายได้เท่ากับ 1 บาทพอดี

ดังนั้น ถ้าสมมติว่ามีรายได้ที่คาดคะเนจะได้รับในระยะเวลา 10 ปี คือ พอสิ้นปีที่ 10 จะได้จำนวน 1 ล้านบาท อยากทราบว่า จะต้องลงทุนในปัจจุบันเท่าใด? โดยคิดดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี

วิธีทำ

จากตารางตรงบรรทัดปีที่ 10 และช่วงอัตราดอกเบี้ย 6% จะเห็นว่า

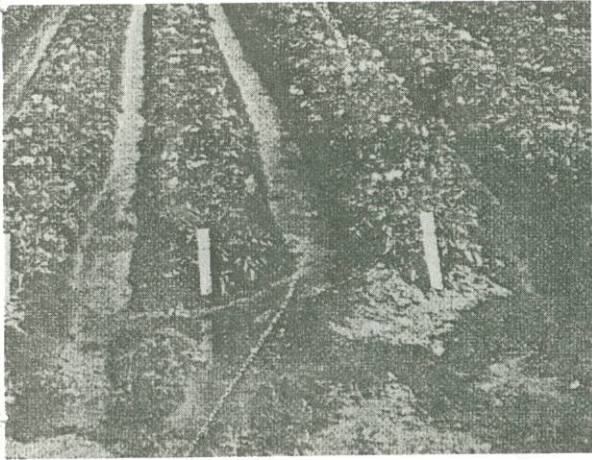
รายได้ 1 บาท ต้องลงทุน 0.5584 บาท
 รายได้ 1 ล้านบาท ต้องลงทุน $0.5584 \times 1,000,000$ บาท
 = 558,400 บาท

ค่าของในตารางมีดังต่อไปนี้.-

T - 1

Single Payment - Present Worth Factor

<i>n</i> years	<i>Interest Rate - i</i>							
	2 ^{1/2} %	3%	3 ^{1/2} %	4%	5%	6%	7%	8%
1	0.9756	0.9709	0.9662	0.9615	0.9524	0.9434	0.9346	0.9259
2	0.9518	0.9426	0.9335	0.9246	0.9070	0.8900	0.8734	0.8573
3	0.9286	0.9151	0.9019	0.8890	0.8638	0.8396	0.8163	0.7938
4	0.9060	0.8885	0.8714	0.8548	0.8227	0.7921	0.7629	0.7350
5	0.8839	0.8626	0.8420	0.8219	0.7835	0.7473	0.7130	0.6806
6	0.8623	0.8375	0.8135	0.7903	0.7462	0.7050	0.6663	0.6302
7	0.8413	0.8131	0.7860	0.7599	0.7107	0.6651	0.6227	0.5835
8	0.8207	0.7894	0.7594	0.7307	0.6768	0.6274	0.5820	0.5403
9	0.8007	0.7664	0.7337	0.7026	0.6446	0.5919	0.5439	0.5002
10	0.7812	0.7441	0.7089	0.6756	0.6139	0.5584	0.5083	0.4632
11	0.7621	0.7224	0.6849	0.6496	0.5847	0.5268	0.4751	0.4289
12	0.7436	0.7014	0.6618	0.6246	0.5568	0.4970	0.4440	0.3971
13	0.7254	0.6810	0.6394	0.6006	0.5303	0.4688	0.4150	0.3677
14	0.7077	0.6611	0.6178	0.5775	0.5051	0.4423	0.3878	0.3405
15	0.6905	0.6419	0.5969	0.5553	0.4810	0.4173	0.3624	0.3152
16	0.6736	0.6232	0.5767	0.5339	0.4581	0.3936	0.3387	0.2919
17	0.6572	0.6050	0.5572	0.5134	0.4363	0.3714	0.3166	0.2703
18	0.6412	0.5874	0.5384	0.4936	0.4155	0.3503	0.2959	0.2502
19	0.6255	0.5703	0.5202	0.4746	0.3957	0.3305	0.2765	0.2317
20	0.6103	0.5537	0.5026	0.4564	0.3769	0.3118	0.2584	0.2145
21	0.5954	0.5375	0.4856	0.4388	0.3589	0.2942	0.2415	0.1987
22	0.5809	0.5219	0.4692	0.4220	0.3418	0.2775	0.2257	0.1839
23	0.5667	0.5067	0.4533	0.4057	0.3256	0.2618	0.2109	0.1703
24	0.5529	0.4919	0.4380	0.3901	0.3101	0.2470	0.1971	0.1577
25	0.5394	0.4776	0.4231	0.3751	0.2953	0.2330	0.1842	0.1460
26	0.5262	0.4637	0.4088	0.3607	0.2812	0.2198	0.1722	0.1352
27	0.5134	0.4502	0.3950	0.3468	0.2678	0.2074	0.1609	0.1252
28	0.5009	0.4371	0.3817	0.3335	0.2551	0.1956	0.1504	0.1159
29	0.4887	0.4243	0.3687	0.3207	0.2429	0.1846	0.1406	0.1073
30	0.4767	0.4120	0.3563	0.3083	0.2314	0.1741	0.1314	0.0994
31	0.4651	0.4000	0.3442	0.2965	0.2204	0.1643	0.1228	0.0920
32	0.4538	0.3883	0.3326	0.2851	0.2099	0.1550	0.1147	0.0852
33	0.4427	0.3770	0.3213	0.2741	0.1999	0.1462	0.1072	0.0789
34	0.4319	0.3660	0.3105	0.2636	0.1904	0.1379	0.1002	0.0730
35	0.4214	0.3554	0.3000	0.2534	0.1813	0.1301	0.0937	0.0676
40	0.3724	0.3066	0.2526	0.2083	0.1420	0.0972	0.0668	0.0460
45	0.3292	0.2644	0.2127	0.1712	0.1113	0.0727	0.0476	0.0313
50	0.2909	0.2281	0.1791	0.1407	0.0872	0.0543	0.0339	0.0213

ตารางที่ 2
Uniform Series - Present Worth
Factor

ตัวเลขในตารางนี้แสดงว่า ถ้าต้องการผลประโยชน์ ทั้งต้นทุนและดอกเบี้ยปีละ 1 บาท เท่ากันทุกปี จะต้องลงทุนในปัจจุบันตามจำนวนที่แสดงไว้ในตาราง ซึ่งมีค่าเปลี่ยนแปลงตามจำนวนปีและตามอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ เช่น ตัวอย่าง ถ้าต้องการรายได้ทั้งต้นทุนและดอกเบี้ยทบต้น เป็นจำนวนปีละ 1 บาท เท่ากันทุกปีในเวลา 10 ปี โดยคิดดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี จะต้องลงทุนในปัจจุบันนี้ 7.360 บาท ทั้งนี้หมายความว่า ถ้านำเงิน 7.36 บาท ไปลงทุนในอัตราดอกเบี้ย 6% ทบต้น พอถึงสิ้นปีของทุก ๆ ปี ก็หักรายได้เก็บไว้ปีละ 1 บาท พอถึงสิ้นปีที่ 10 ซึ่งเป็นปีสุดท้าย ก็จะมีรายได้ครั้งสุดท้ายเท่ากับ 1 บาท เช่นเดียวกัน

วิธีทำ

สมมติว่าการชลประทานแห่งหนึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ปีละ 10 ล้านบาท ในเวลา 50 ปี อยากทราบว่า จะต้องลงทุนในปัจจุบันนี้เท่าใด

จากตารางที่ 2 บันทึกปีที่ 50 และตรงอัตราดอกเบี้ย 6% จะเห็นว่า

รายได้ปีละ 1 บาท จะต้องลงทุน 15.762 บาท

รายได้ปีละ 10 ล้านบาท จะต้องลงทุน 10×15.762 ล้านบาท

= 157.62 ล้านบาท

ค่าของในตารางมีดังต่อไปนี้.-

T - 2

Uniform Series - Present Worth Factor

n years	Interest Rate - i							
	2 ¹ / ₂ %	3%	3 ¹ / ₂ %	4%	5%	6%	7%	8%
1	0.976	0.971	0.966	0.962	0.952	0.943	0.935	0.926
2	1.927	1.913	1.900	1.886	1.859	1.833	1.808	1.783
3	2.856	2.829	2.802	2.775	2.723	2.673	2.624	2.577
4	3.762	3.717	3.673	3.630	3.546	3.465	3.387	3.312
5	4.646	4.580	4.515	4.452	4.329	4.212	4.100	3.993
6	5.508	5.417	5.329	5.242	5.076	4.917	4.767	4.623
7	6.349	6.230	6.115	6.002	5.786	5.582	5.389	5.206
8	7.170	7.020	6.874	6.733	6.463	6.210	5.971	5.747
9	7.971	7.786	7.608	7.435	7.108	6.802	6.515	6.247
10	8.752	8.530	8.317	8.111	7.722	7.360	7.024	6.710
11	9.514	9.253	9.002	8.760	8.306	7.887	7.499	7.139
12	10.258	9.954	9.663	9.385	8.863	8.384	7.943	7.536
13	10.982	10.635	10.303	9.986	9.394	8.853	8.358	7.904
14	11.691	11.296	10.921	10.563	9.899	9.295	8.745	8.244
15	12.381	11.938	11.517	11.118	10.380	9.712	9.108	8.559
16	13.055	12.561	12.094	11.652	10.838	10.106	9.447	8.851
17	13.712	13.166	12.651	12.166	11.274	10.477	9.763	9.122
18	14.353	13.754	13.190	12.659	11.690	10.828	10.059	9.372
19	14.979	14.324	13.710	13.134	12.085	11.158	10.336	9.604
20	15.589	14.877	14.212	13.590	12.462	11.470	10.594	9.818
21	16.185	15.415	14.698	14.029	12.821	11.764	10.836	10.017
22	16.765	15.937	15.167	14.451	13.163	12.042	11.061	10.201
23	17.332	16.444	15.620	14.857	13.489	12.303	11.272	10.371
24	17.885	16.936	16.058	15.247	13.799	12.550	11.469	10.529
25	18.424	17.413	16.483	15.622	14.094	12.783	11.654	10.675
26	18.951	17.877	16.990	15.983	14.375	13.003	11.826	10.810
27	19.464	18.327	17.285	16.330	14.643	13.211	11.987	10.935
28	19.965	18.764	17.667	16.663	14.898	13.406	12.137	11.051
29	20.454	19.188	18.036	16.984	15.141	13.591	12.278	11.158
30	20.930	19.600	18.392	17.292	15.372	13.765	12.409	11.258
31	21.395	20.000	18.736	17.588	15.593	13.929	12.532	11.350
32	21.849	20.389	19.069	17.874	15.803	14.084	12.647	11.435
33	22.292	20.766	19.390	18.148	16.003	14.230	12.754	11.514
34	22.724	21.132	19.701	18.411	16.193	14.368	12.854	11.587
35	23.145	21.487	20.001	18.665	16.374	14.498	12.948	11.655
40	25.103	23.115	21.355	19.793	17.159	15.046	13.332	11.925
45	26.833	24.519	22.495	20.720	17.774	15.456	13.606	12.108
50	28.362	25.730	23.456	21.482	18.256	15.762	13.801	12.233

ตารางที่ 3

Capital Recovery Factor

เป็นตารางสำหรับคิดค่าของ Annual Equivalent Value หรือเรียกว่า Amortization Value เช่น สมมติว่ามีผลประโยชน์หรือค่าลงทุนอยู่ 1 บาท อยากจะกระจายเงิน 1 บาท นี้ออกไปในเวลา 50 ปี ปีละเท่า ๆ กัน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยทบต้น 6% อยากทราบว่า จะต้องกระจายปีละเท่าใด พอคครบเวลา 50 ปี เงินทุนหรือผลประโยชน์นั้นก็หมดพอดี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้ามีหนี้ในปัจจุบันนี้เป็นมูลค่า 1 บาท ต้องการจะผ่อนชำระหนี้นี้ให้หมดไปในเวลา 50 ปี ๆ ละเท่า ๆ กัน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี อยากทราบว่า จะต้องชำระปีละเท่าใด ถ้าดูค่าในตารางที่ 3 ตรงช่องดอกเบี้ย 6% และตรงบันทึกปีที่ 50 จะเห็นว่ามูลค่าที่ต้องชำระเท่ากับ 0.06344 บาท ทุกปี พอคครบ 50 ปี ก็หมดหนี้พอดี

วิธีทำ
ถ้าสมมติว่าโครงการชลประทานแห่งหนึ่ง มีผลประโยชน์คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้ว เท่ากับ 10 ล้านบาท อยากทราบว่าในเวลา 50 ปี ถ้ากระจายผลประโยชน์ นี้ออกไปปีละเท่า ๆ กัน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี จะมีมูลค่าปีละเท่าใด ถ้าว่ามูลค่าที่กระจายเท่า ๆ กัน ทุกปีนี้เรียกว่า Annual Equivalent Benefit ทำได้ดังนี้

จากตารางที่ 3 ตรงช่อง 6% และบันทึกปีที่ 50
ผลประโยชน์ซึ่งมีมูลค่าปัจจุบัน 1 บาท จะมีค่า

Annual Equivalent Benefit

$$= 0.06344 \text{ บาท}$$

ผลประโยชน์ซึ่งมีมูลค่าปัจจุบัน 10 ล้านบาท จะมีค่า Annual Equivalent Benefit

$$= 0.06344 \times 10$$

$$= 634,400 \text{ บาท}$$

ค่าของในตารางมีดังต่อไปนี้.-

T - 3
Capital Recovery Factor

<i>n</i> years	<i>Interest Rate - i</i>							
	2 ^{1/2} %	3%	3 ^{1/2} %	4%	5%	6%	7%	8%
1	1.02500	1.03000	1.03500	1.04000	1.05000	1.06000	1.07000	1.08000
2	0.51883	0.52261	0.52640	0.53020	0.53780	0.54544	0.55309	0.56077
3	0.35014	0.35353	0.35693	0.36035	0.36721	0.37411	0.38105	0.38803
4	0.28582	0.26903	0.27225	0.27549	0.28201	0.28859	0.29523	0.30192
5	0.21525	0.21836	0.22148	0.22463	0.23097	0.23740	0.24389	0.25046
6	0.18155	0.18460	0.18767	0.19076	0.19702	0.20336	0.20980	0.21632
7	0.15750	0.16051	0.16354	0.16661	0.17282	0.17914	0.18555	0.19207
8	0.13947	0.14246	0.14548	0.14853	0.15472	0.16104	0.16747	0.17401
9	0.12546	0.12843	0.13145	0.13449	0.14069	0.14702	0.15349	0.16008
10	0.11426	0.11723	0.12024	0.12329	0.12950	0.13587	0.14238	0.14903
11	0.10511	0.10808	0.11109	0.11415	0.12039	0.12679	0.13336	0.14008
12	0.09749	0.10046	0.10348	0.10655	0.11283	0.11928	0.12590	0.13270
13	0.09105	0.09403	0.09706	0.10014	0.10646	0.11296	0.11965	0.12652
14	0.08554	0.08853	0.09157	0.09467	0.10102	0.10758	0.11434	0.12130
15	0.08077	0.08377	0.08683	0.08994	0.09634	0.10296	0.10979	0.11683
16	0.07660	0.07961	0.08268	0.08582	0.09227	0.09895	0.10586	0.11298
17	0.07293	0.07595	0.07904	0.08220	0.08870	0.09544	0.10243	0.10963
18	0.06967	0.07273	0.07582	0.07899	0.08555	0.09236	0.09941	0.10670
19	0.06676	0.06981	0.07294	0.07614	0.08275	0.08962	0.09675	0.10413
20	0.06415	0.06722	0.07036	0.07358	0.08024	0.08718	0.09439	0.10185
21	0.06179	0.06487	0.06804	0.07128	0.07800	0.08500	0.09229	0.09983
22	0.05965	0.06275	0.06593	0.06920	0.07597	0.08305	0.09041	0.09803
23	0.05770	0.06081	0.06402	0.06731	0.07414	0.08128	0.08871	0.09642
24	0.05591	0.05905	0.06227	0.06559	0.07247	0.07968	0.08719	0.09498
25	0.05428	0.05743	0.06067	0.06401	0.07095	0.07823	0.08581	0.09368
26	0.05277	0.05594	0.05921	0.06257	0.06956	0.07690	0.08456	0.09251
27	0.05138	0.05456	0.05785	0.06124	0.06829	0.07570	0.08343	0.09145
28	0.05009	0.05329	0.05660	0.06001	0.06712	0.07459	0.08239	0.09049
29	0.04889	0.05211	0.05545	0.05888	0.06605	0.07358	0.08145	0.08962
30	0.04778	0.05102	0.05437	0.05783	0.06505	0.07265	0.08059	0.08883
31	0.04674	0.05000	0.05337	0.05686	0.06413	0.07179	0.07980	0.08811
32	0.04577	0.04905	0.05244	0.05595	0.06328	0.07100	0.07907	0.08745
33	0.04486	0.04816	0.05157	0.05510	0.06249	0.07027	0.07841	0.08685
34	0.04401	0.04732	0.05076	0.05431	0.06176	0.06960	0.07780	0.08630
35	0.04321	0.04654	0.05000	0.05358	0.06107	0.06897	0.07723	0.08580
40	0.03984	0.04326	0.04683	0.05052	0.05828	0.06646	0.07501	0.08386
45	0.03727	0.04079	0.04445	0.04826	0.05626	0.06470	0.07350	0.08259
50	0.03526	0.03887	0.04263	0.04655	0.05478	0.06344	0.07246	0.08174

ตารางที่ 4

Uniformly Increasing Annual Series-Present Worth Factor

เป็นตารางสำหรับคิดค่าผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นเท่า ๆ กันทุกปี ซึ่งเรียกว่า Straight Line in Accrual of Benefit เช่นตัวอย่าง ต้องการผลประโยชน์เพิ่มขึ้นปีละ 1 บาท เท่ากันทุก ๆ ปี ในเวลา 5 ปี โดยคิดดอกเบี้ยทบต้น 6% ต่อปี จะต้องลงทุนในปัจจุบันเท่าใด

จากตารางที่ 4 ตรงช่อง 6% และตรงปีที่ 5 จะพบว่า มูลค่าของทุนในปัจจุบันเป็น 12.1469 ถ้าหากผลประโยชน์เพิ่มขึ้นปีละ 10 ล้านบาท ทุกปี ก็จะต้องคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ $10 \times 12.1469 = 121.469$ ล้านบาท

ค่าของตารางมีดังต่อไปนี้.-

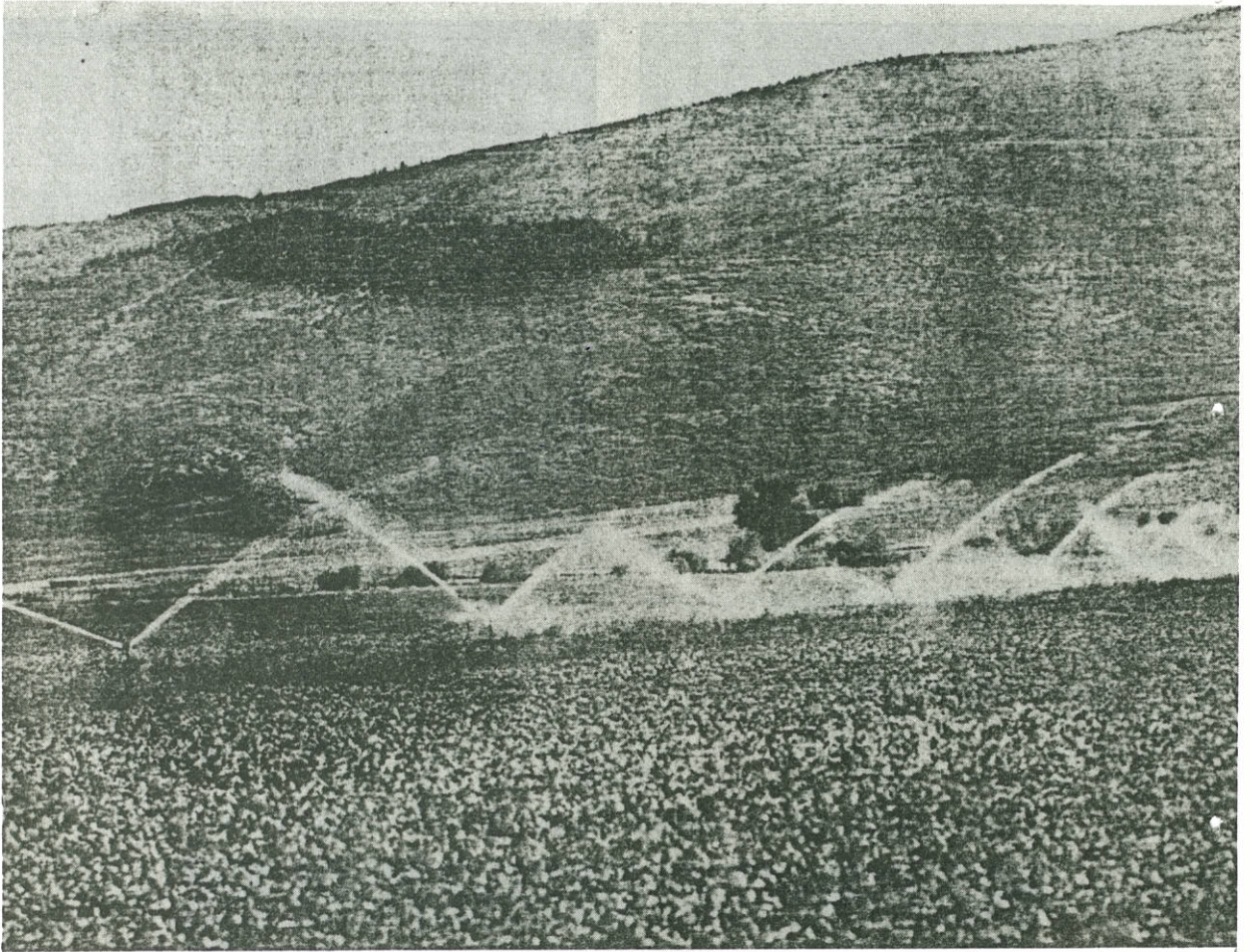
เอกสารที่ใช้ประกอบการเรียบเรียง

1. Eckstein, Otto Water-Resource Development, The Economics of Project Evaluation, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1958
2. Benefit-Cost Evaluation As Applied to AID Financed Water or Related Land Use Projects. Supplement No.1 to Feasibility Studies Economic and Technical Soundness Analysis Capital Projects, May 31, 1963
3. U.S. Bureau of Reclamation Comments on Lam Nam Oon Project, 1965.

T - 4

Uniformly Increasing Annual Series - Present Worth Factor

Lag Years	4%	5%	6%
1	0.9615	0.9524	0.9434
3	5.4776	5.3580	5.2423
5	13.0065	12.5664	12.1469
6	17.7484	17.0437	16.3767
7	23.0678	22.0185	21.0321
8	28.9133	27.4332	26.0514
9	35.2366	33.2347	31.3785
10	41.9923	39.3738	36.9624
15	80.8539	73.6677	67.2668
20	125.1550	110.9506	98.7004
25	171.7261	148.3215	128.7565
30	218.3539	183.9950	156.1236
40	306.3231	246.7043	201.0031
50	382.6460	296.1707	233.2192

เกี่ยวกับผู้เขียน

ดร.พจน์ ปัญญาทิพย์

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

อาจารย์สอนปริญญาตรีและปริญญาโท ม.ชบ.

การศึกษา

- ธ.บ. (ม.เศรษฐศาสตร์และการเมือง)
- สามัญสมาชิกเนติบัณฑิตสภา
- M.S. (in Ag. Econ. and Econ.) Montana State Univ., U.S.A.
- Ph.D. (in. Ag. Econ., Econ & Stat.), Oregon State Univ., U.S.A. ๑๙๗
- อนุปริญญาวิศวกรรมชลประทาน

ประสบการณ์การทำงาน

- วิศวกรคุมงานก่อสร้างและออกแบบชลประทาน, กรมชลประทาน
- หัวหน้ากองแผนงานควบคุมงานวางแผนและเศรษฐกิจวิเคราะห์โครงการชลประทาน, กรมชลประทาน
- หัวหน้าฝ่ายสถิติวิจัย ธนาคารทหารไทย
- เศรษฐกรวิเคราะห์โครงการเงินกู้ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ที่ปรึกษาด้านต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- อาจารย์พิเศษ ปริญญาตรี ปริญญาโท ม.เกษตรศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๑๙๗

ปรัชญา

ของ

นักเขียน

อ.ดร.สุนัย ไชยชนะ

การสื่อความหมาย
ที่จะสร้างอารมณ์
อันก่อให้เกิด
ความรู้สึกซาบซึ้ง
ในรสชาติของ
อารมณ์นั้น ๆ
เรียกว่า “ฐาน”
ที่รู้สึกในรสชาติ
ของอารมณ์
มีหยาบ ละเอียด
ลึกและตื้น
ตามวิสัยของ
แต่ละบุคคล
ไม่เหมือนกัน

คำว่า “ปรัชญา” เป็นภาษา
สันสกฤต ภาษาบาลีเรียกว่าปัญญา
ปัญญาเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยการฟัง
(สุตมยปัญญา) การคิด (จินตามย
ปัญญา) และการปฏิบัติ หรือการเจริญ
ภาวนา (ภาวนามยปัญญา) บุคคลใน
โลกแบ่งตามประมาณ คือหลักเกณฑ์
ในใจที่ไว้วัดในการที่จะเกิดความเชื่อ
หรือความนิยมเลื่อมใสท่านแสดงไว้
๔ จำพวก คือ พวกถือรูปเป็นประมาณ
๑ พวกถือเสียงเป็นประมาณ ๑ พวก
ถือความคร่ำหรือปอน ๆ เป็นประมาณ
๑ พวกถือธรรม คือเอาเนื้อหาสาระ
เหตุผลหลักการ และความถูกต้อง
เป็นประมาณ ๑ ความแตกต่างของ
บุคคลนั้นขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของแต่ละ
ละบุคคล พอแยกประเภทผู้รู้ได้ดังนี้

๑. ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน (อุคฆ-
ฎิตัญญ)
๒. ผู้รู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ
(วิปจิตัญญ)
๓. ผู้ที่พอจะแนะนำต่อไปได้
(เนยยะ)
๔. ผู้ที่ไม่สามารถจะสั่งสอนได้
เพราะจะเข้าใจความหมายไม่ได้ (ปท-
ปรมะ)

การสื่อความหมายที่จะสร้าง
อารมณ์อันก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง
ในรสชาติของอารมณ์นั้น ๆ เรียกว่า
“ฐาน” ที่รู้สึกในรสชาติของอารมณ์
มีหยาบ ละเอียด ลึกและตื้น ตามวิสัย
ของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ฐานที่
ให้เกิดความรู้สึกในรสชาติของอารมณ์
มี ๕ คือ

๑. ฐานให้ยินดี รัก พอใจ เช่น
การใส่อารมณ์พรรณนาความสวย
ความงาม สตรีที่รูปงาม เสียงไพเราะ
ชวนให้น่ารัก น่ายินดี น่าภิรมย์ชมชื่น
สร้างอารมณ์จนเกิดมโนภาพแม้แต่

การพรรณนาความงาม ความยินดี ความน่ารักของบุรุษก็เช่นกัน ดัง พระนางเพื่อน พระนางแพง ในเรื่อง ลิลิตพระลอได้ทราบข่าวลือว่าพระลอ งามนักก็เกิดสรวัก เป็นต้น

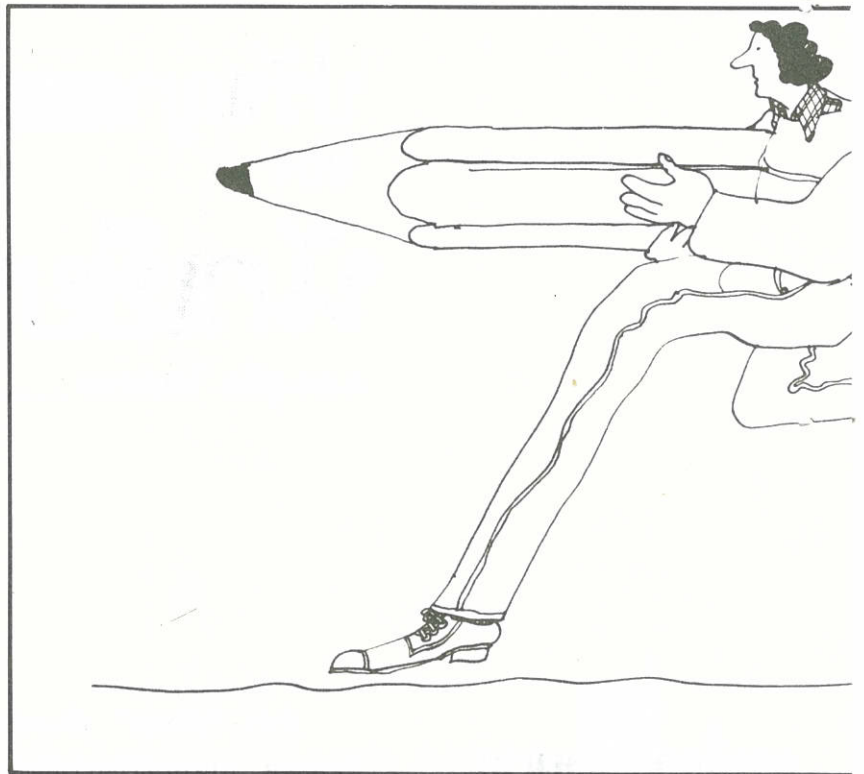
๒. ฐานให้เกิดรสขบขัน ยิ้มแย้ม หัวเราะ ครื้นเครง สนุกสนาน ยิ้มกับรูปที่เห็นหนังสือที่อ่าน เสียงที่ได้ยิน ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ลืมทุกข์ ดับกลิ่น คลื่นคลายความตึงเครียดได้จริง ๆ

๓. กรุณา สงสาร โศก เศร้าใจ สร้างอารมณ์ทำให้คนอ่านคนฟังใจ เทียวแห่ง สลด ถึงกับน้ำตาไหล นึก ลำบาก เกิดความสังเวชใจกับบุคคลใน ท้องเรื่อง เห็นความทุกข์ยากก็เกิด เห็นคล้อยตามไปด้วย เช่น เรื่อง มหาเวชสันดร กัมภ์กุมารและมัทรี ผู้เขียนได้พรรณนาจนผู้ฟังอดใจที่ จะสงสารไม่ได้ เคยทำให้ผู้ฟังหลัง น้ำตามามากต่อมากแล้ว

๓. ฐานให้โกรธ ไม่พอใจ ขัดเคือง สร้างอารมณ์ ทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง เกิดฉุนเฉียวไม่พอใจในถ้อยคำใน การกระทำของบุคคลในท้องเรื่องว่า ทำไม่ถูก ไม่ชอบธรรม เสียศีลธรรม ในสังคม ทนฟังทนดูไม่ได้ถึงกับ ประณามออกมาอย่างระงับอารมณ์ ไม่ได้

๕. ฐานให้เกิดรสกล้า อาจหาญ เอามาใช้เป็นสัญลักษณ์ของนักรบ ยกย่องว่ากล้ากล้า แสดงอารมณ์ เป็นนักต่อสู้ทุกคน เหมือนอ่านหนังสือ ตะเลงพายแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึก กล้าหาญที่จะเผชิญต่อสงครามเพื่อ รักษาประเทศชาติ

๖. ฐานให้เกิดรสกลัว สะดุ้ง

หวาดเสียว เกิดขึ้นเพราะอ่านและฟัง รู้เห็นทุกข์โทษของการทำความชั่ว กลัวภัยในนรก กลัวโรคติดต่อ กลัว อดอยาก กลัวน้ำท่วม กลัวญาติปีศาจ กลัวความมืด พรรณนาสอดใส่อารมณ์ ไว้อย่างน่ากลัวมาก จนผู้อ่านเกิดกลัว จะสังเกตได้ว่าความกลัวจะเกิดขึ้น เพราะอ่านหนังสือ และฟังคนเล่า หรือคนอ่าน เป็นต้น

๗. ฐานให้เกลียด ขยะแขยง หมั่นไส้ ใส่อารมณ์ทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง เกิดขังน้ำหน้าบุคคลที่หนังสือได้ พรรณนาถึงความชั่วร้ายเลวทราม ต่าง ๆ ไว้ เช่นว่าเป็นคนคดโกง หน้า ใจชั่วหลังหลอก ใจดำอำมหิต ไม่มี ความเมตตาปราณี เป็นต้น บางเรื่องพรรณนา ถึงสิ่งปฏิภูลของเพราะไว้ ทำให้นึก ขยะแขยง สะอิดสะเอียนในซากศพที่ เน่าเปื่อย หรือขึ้นพองส่งกลิ่นเหม็น คลุ้ง ทำให้กลิ่นใส่อาเจียนก่อให้เกิด

การเบื่อหน่ายในร่างกายของตนเอง ด้วยคิดว่าสักวันหนึ่งเราคงจะเป็น อย่างนี้เหมือนกัน

๘. ฐานให้เกิดการตื่นเต้น ประหลาดใจ ซึ่งใจด้วยนึกไม่ถึงว่าจะมีจะ เป็นอย่างนี้ได้ นึกอัศจรรย์ใจในความ สามารถในอุบาย ความพยายามของ ถ้อยคำ ศิลปะ วิทยาคุณ การปฏิบัติดี มีขันติ เมตตา ความกตัญญูเป็นต้น เป็นแม่บทของฉานสมาบัติ ซึ่งหา บุคคลทั่วไปจะทำได้

๕. ฐานให้สงบเป็นเรื่องสำคัญ หรือเป็นรสสำคัญ ในการ ынเรื่อง ทุกเรื่องต้องมีจุดมุ่งหมายทางคติโลก และศีลธรรม อันเป็นอุดมคติของเรื่อง ทั้งหลาย เพราะเป็นคุณการทำให้ ประสบสุขที่ใคร ๆ ไม่ปฏิเสธ อีกทั้ง ยังช่วยสร้างนิสัยของผู้อ่านผู้ฟังให้ รักความสงบทางใจเป็นส่วนหนึ่งด้วย ตัวอย่างเช่น เกิดเรื่องเดือดร้อนเพราะ

เป็นเหตุ คือเกิดขึ้นตามความพอใจของผู้อื่น

๓. เรื่องเกิดขึ้นเพราะอาศัยการถือประโยชน์เป็นสำคัญ ถึงแม้จะขัดใจหรือไม่พอใจใคร ๆ อยู่บ้างก็ตามที่ก็ทำให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์และผลดีในกาลข้างหน้า

๔. เรื่องเกิดขึ้นเพราะอาศัยอำนาจการถามเป็นเหตุ คือผู้ถามใคร่จะทราบ ถามขึ้นเพื่อต้องการจะทราบและให้แก้ไขข้อสงสัย ซึ่งผู้แก้ไขยินดีหรือไม่ก็ตามต้องเล่าต้องแถลงสนอง

ความประสงค์ของผู้ถาม โดยลักษณะนี้จึงเป็นการปรารภการถามเป็นที่ตั้ง...

นับได้ว่าการเกิดขึ้นของเรื่องทุกเรื่อง ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นโดยเหตุบังเอิญก็ดี หรือจงใจให้เกิดขึ้นก็ดี เมื่อสาวเข้าไปหาเหตุแล้วจะต้องพบอุบัติเหตุทั้ง ๔ ตามที่กล่าวแล้วไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งโดยแท้ ดังนั้นนักเขียนจึงต้องมีจุดเริ่มต้นที่มีเหตุผลและมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

เกี่ยวกับผู้เขียน

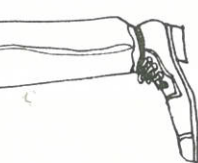
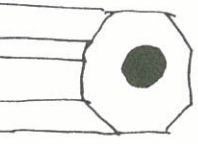
สุนัย ไชยชนะ

อาจารย์

การศึกษา

ประกาศนียบัตรชั้นสูง (ส.จ.ว.), เปรียญนักธรรมเอก, พุทธศาสตรบัณฑิต, อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมดี) อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (เกียรตินิยมดี) ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, (เกียรตินิยมดี) คุุฎีบัณฑิต ภาษาประยุกต์, (เกียรตินิยมดีมาก) คุุฎีบัณฑิตปรัชญาวิทยาศาสตร์สังคม (เกียรตินิยมดี) มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ประเทศฝรั่งเศส

- ประสบการณ์การทำงาน**
- เป็นครูอาจารย์ระดับมัธยมและอุดมศึกษาประมาณ 20 ปี
  - ใช้ชีวิตทำงานและศึกษาในต่างประเทศสิบกว่าปี
  - เป็นผู้เชี่ยวชาญในสถาบันภาษาและวัฒนธรรม ตะวันออกแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ประเทศฝรั่งเศส
  - เป็นวิทยากร บรรยาย ภาษาตะวันออกและวัฒนธรรม, ปรัชญา และตรรกศาสตร์ทั่วไป เขียนบทความลงในวารสารและหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

โจรสล่าย เรื่องก็จะจบลงด้วยการจับโจรและปราบผู้ร้ายถึงเรื่องความเดือดร้อนเกิดขึ้นเพราะสงคราม เรื่องก็จบลงด้วยสงบสงครามเป็นต้น

จุดยืนของนักเขียน

การเกิดขึ้นของเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่สักปานใดก็ตาม ถ้าจะต้องเกิดขึ้นจะต้องมีเหตุเป็นแดนเกิด คือ เกิดขึ้นเพราะมีเหตุ ไม่ใช่เกิดขึ้นลอย ๆ ถ้าเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุผล เรื่องนั้นก็กลายเป็นเรื่องอุบาทว์ไป ดังนั้นเหตุที่เกิดขึ้นของเรื่องจึงเรียกว่าอุบัติเหตุ ลักษณะของการเกิดขึ้นของเรื่องพอจะจำแนกได้ดังนี้

๑. เรื่องเกิดขึ้นเพราะอาศัยเรื่องตนเองเป็นเหตุ คือเกิดขึ้นตามความพอใจตน เอาตนเองเป็นที่ตั้ง
๒. เรื่องเกิดขึ้นเพราะอาศัยผู้อื่น

เกี่ยวกับผู้เขียน

ศศ.ประกอบ ทองมา

รองคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์
การศึกษา

พจน. Dip in International Relations and
Development

ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์
- รักษาการหัวหน้าสำนักวางแผนและพัฒนา
- เขียนบทความและแปลงานเป็นครั้งคราว

ความนำ

เรื่องของเศรษฐกิจกับการดำรงชีวิต เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก ปัญหาในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาแต่ปัญหาเศรษฐกิจเกือบทั้งสิ้น เศรษฐกิจนอกจากจะเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตของผู้คนแล้ว ยังเป็นพื้นฐาน แก่โครงสร้างเบื้องต้น (Super structure) อันได้แก่ ระบบการเมืองการปกครองอีกด้วย เพราะฉะนั้นจะเป็นการดีหรือไม่ ถ้าเราจะทำความเข้าใจกับเศรษฐศาสตร์ให้มากขึ้นอันเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนเพื่อความกินดีอยู่ดีในชีวิต เพราะถ้ามีความรู้ความเข้าใจเศรษฐศาสตร์มากขึ้นเท่าไร ก็เท่ากับว่าเรามีความเข้าใจชีวิตเศรษฐกิจของเราเองมากขึ้นเท่านั้น

ในการเขียนบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์อย่างน้อยสามประการด้วยกันคือ

ประการที่หนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นว่าทำไมทุกคนจึงต้องรู้วิชาเศรษฐศาสตร์

ประการที่สอง เพื่อเป็นหน้าต่างให้นักศึกษาประชาชนได้รู้จักเศรษฐ-

ศาสตร์ หรือศาสตร์ในการดำรงชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ กัน โดยจะนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจอันดี ที่มีต่อวิชาเศรษฐศาสตร์ และต่อชีวิตของเราเองและ

ประการที่สาม เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจอันเป็นวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งซึ่งจะขาดเสียมิได้ของการศึกษา

สำหรับในบทนี้ซึ่งเป็นบทแรกทำความเข้าใจกับวิชาเศรษฐศาสตร์จะแบ่งออกเป็นสามตอนด้วยกัน โดยที่ในตอนหนึ่งจะกล่าวถึงเหตุผลว่าทำไมเราจึงต้องสนใจวิชาเศรษฐศาสตร์ และเมื่อศึกษาไปแล้วจะได้อะไรในตอนที่สอง จะพูดถึงประสบการณ์ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า จะศึกษาอย่างไรจึงจะได้ผลดี ตอนที่สาม จะทำความเข้าใจใกล้ชิดกับวิชาเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยจะศึกษาความหมายของวิชาและปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสังคม

บนเส้นทางศาสตร์

การดำรงชีวิต

ศศ.ประกอบ ทองมา

1. ทำไมจึงต้องเรียนเศรษฐศาสตร์

ในการเรียนเศรษฐศาสตร์ ผู้สนใจใคร่ศึกษาในวิชานี้ ล้วนมีเหตุผลใจต่าง ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ใกล้ตัวเองมากที่สุด แต่เราก็ หาได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรไม่ บางคนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่เรียนวิชานี้ในมหาวิทยาลัย โดยเลือกเรียนคณะอื่นเช่น คณะนิติศาสตร์บ้าง คณะการบัญชีบ้างและคณะบริหารธุรกิจบ้าง แต่ถึงกระนั้นก็ไม่พ้น ต้องเรียนเศรษฐศาสตร์จนได้เพราะมหาวิทยาลัยบังคับ เพราะฉะนั้นจึงต้องเรียน จะเรียกว่าเรียนเพราะถูกบังคับก็ได้ ด้วยเหตุนี้บางคนจึงเรียนไปอย่างแค้น ๆ ไม่สู้จะเต็มใจนัก แต่บางคนรู้ว่าเมื่อจำเป็นต้องเรียนก็ต้องเรียนเป็นแน่แล้วก็หันหน้าสู้ อันที่จริง การสู้กับวิชาเศรษฐศาสตร์มิใช่อะไรอื่นเป็นการสู้กับชีวิตนั่นเอง บางคนสู้จากความถูกบังคับ และไม่ชอบในเรื่องต้นจนกลายเป็นความชอบในบั้นปลาย และเอาดีได้ในที่สุด

อีกประการหนึ่ง ได้แก่ผู้ที่รักในการศึกษาหาความรู้เพราะเห็นแก่ความรู้ หรือรักในความรู้เป็นประมาณอะไรที่เป็นความรู้ เป็นอยากรู้ อยากเห็น อยากอ่าน อยากสนใจไปหมด ไม่ว่าจะยากหรือง่ายก็ตาม ประเภทนี้

คงจะมีไม่มากนัก เขาจะตั้งใจเรียนด้วยความสมัครใจ ไม่ต้องมีใครบังคับ

ประเภทสุดท้าย ได้แก่ผู้ที่มองเห็นประโยชน์ของการเรียนเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นการศึกษาชีวิตอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก คือชีวิตเศรษฐกิจ ของผู้คน ประเภทนี้ ไม่ต้องบังคับก็เรียนเช่นกัน แต่มีจุดมุ่งหมายต่างกันกับประเภทที่สอง ประเภทนี้ เล็งเห็นประโยชน์แล้วจึงเรียน

1.1 ประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้จากการเรียนเศรษฐศาสตร์

การเรียนเศรษฐศาสตร์ มีประโยชน์แน่นอน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเรียนเศรษฐศาสตร์ พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้เกิดปัญญา รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ปัญหา อันจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่งไรก็ดี วิชาเศรษฐศาสตร์ มิใช่วิชาชีพ (Vocational Subject) อย่างวิชาพิมพ์ดีด, หรือวิชาบัญชี หรือวิชาช่างกลซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสำเร็จออกไป ประกอบอาชีพได้ทันที แต่เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาการ (Academic Subject) ที่สอนคนให้เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ปัญหา มากกว่า เพราะการจัดสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติของ

เนื้อหาวิชาต่างกัน ตามทฤษฎีของ Kurt Lewin ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ พฤติกรรมของคน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ (Personality) ของคนกับสิ่งแวดล้อม (Specific Environment) ที่อยู่รอบตัว เพราะฉะนั้น ถ้านึกว่าตัวบุคคลเป็นสิ่งที่สวรรค์กำหนดมาให้แต่กำเนิดทำอะไรไม่ได้มากนักแต่สิ่งที่ทำได้ คือการจัดสิ่งแวดล้อมให้ ซึ่งจะมีส่วนอย่างมาก ในการทำให้คนเรามีพฤติกรรมเช่นไร เราคงไม่แปลกใจว่าทำไมพนักงานพิมพ์ดีดส่วนมากซึ่งถูกฝึกฝนให้เกิดทักษะ ในการใช้มืออย่างหนัก จึงมีพฤติกรรมที่แตกต่างกับผู้ที่อยู่ในแวดวงอย่างอื่น เช่นเดียวกับคนที่ได้รับการฝึกฝนอบรม มากับตัวบทกฎหมายจนเคยชินส่วนมากมักจะไม่นกล้าทำอะไรที่นอกเหนือไปกว่าที่ตัวบทกฎหมายกำหนดไว้ ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้ไปติดต่อที่ทำกรเซตแห่งหนึ่ง เพื่อขอให้ออกใบมรณบัตรเป็นภาษาอังกฤษของญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง เพื่อส่งไปให้น้องในต่างประเทศปรากฏว่า นายทะเบียนไม่ยอมออกให้ไม่ว่าจะชี้แจงอย่างไรเป็นไมยอมทั้งนั้น ผู้เขียนนึกว่าเขาจะติดขัดในเรื่องภาษาจึงจัดการแปลให้ แต่ทั้ง ๆ ที่ได้แปลให้แล้ว ชั่วแต่เซ็นชื่อลงไปเท่านั้นก็จะเสร็จเรื่องแต่ นายทะเบียนก็ไม่ยอมเซ็นให้อยู่ดี ในที่สุดต้องเข้าหาหัวหน้าเขต พอหัวหน้าเขตจะเซ็นชื่อให้ ลูกน้องก็ยังอดท้วงติงเจ้านายด้วยความหวังดีไม่ได้ว่าท่านเซ็นไม่ได้ นะครับ เพราะไม่มีระเบียบหรือกฎหมายรับรองไว้นั้นแหละจึงได้ทราบความจริงว่าเขาไม่ยอมออกให้ตั้งแต่ต้นเพราะอะไร แต่ในที่สุดหัวหน้าเขตก็เซ็นให้เรียบร้อย เรื่องจึงผ่านไป ได้ จากอุทธรณ์ในเรื่องนี้เห็นได้ชัดว่า ทฤษฎีของ Kurt Lewin นั้นเป็นจริง และน่าเห็นใจอย่างยิ่งที่สิ่งแวดล้อมทำให้คนเป็นเช่นนั้น คำที่คลุกคลีกับระเบียบข้อบังคับ และตัวบทกฎหมายมากเกินไปจนคิดเป็นนิสัย แต่เขาลืมนึกไปข้อหนึ่งว่า ไม่มีใครสามารถออกกฎหมาย รองรับการทำทุกอย่างของมนุษย์ได้ทั้งหมด ในทำนองเดียวกัน ก็ไม่มีใครสามารถจำกัดตัวบทกฎหมายที่ออกมาควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำของคนได้ทุกข้อทุกมาตราเช่นกัน แต่ทุกคนมีกฎธรรมชาติ (The Law of Nature) ที่จะบอกว่าจะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ กฎนั้นมีอะไรอื่นคือความรู้จักหาเหตุผล อันเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ทุกตัวคนของ

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์¹ นั่นเองในการเรียนเศรษฐศาสตร์ก็เช่นกัน เมื่อเราจัดผู้เรียนให้อยู่ในสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ ในการคิดหาเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ปัญหาและรู้จักใช้วิธีการแก้ปัญหา (Methods of Intelligence) เป็นอันมาก ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้เรียนจะเจริญงอกงามในการหาเหตุผล ในการวิเคราะห์ปัญหา และในการใช้วิธีการแก้ปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างอื่น

2. ช่วยส่งเสริม ความมีประสิทธิภาพ ทางเศรษฐกิจ (To Promote economic efficiency) หากเป็นบุคคลในส่วนตัวเรื่อน ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้รู้จักจัดสรรรายได้และทรัพย์สินที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจหรือเกิดการว่างงาน ก็รู้จักหลีกเลี่ยงเพื่อให้อุณหภูมิกระเทือนน้อยที่สุด หากอยู่ในส่วนของธุรกิจเป็นผู้ประกอบการ เป็นนักธุรกิจหรือนักลงทุน ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของระบบเศรษฐกิจ จะช่วยให้สามารถกำหนดนโยบาย กำหนดยุทธวิธี (Strategies) และยุทธการ (Tactics) ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง อันจะทำให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ในภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน

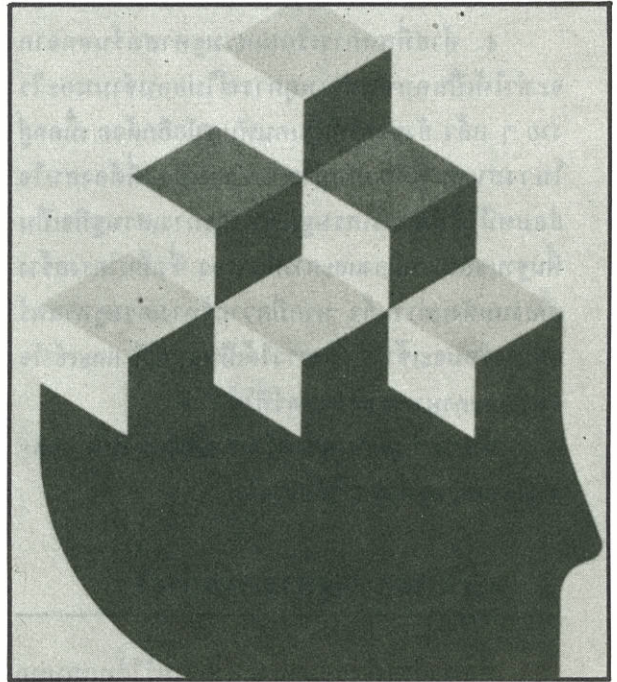
3. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ นอกจากจะอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนแล้ว ยังช่วยให้เราสามารถพยากรณ์พฤติกรรมเหล่านั้นในอนาคตอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้เราไหวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะนับตั้งแต่การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และกลไกราคาได้เข้าบงการการผลิตเป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงเกือบทุกอย่างเกิดขึ้นและผันแปรไปอย่างรวดเร็วเสมอ เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ถูกกระแสนการเปลี่ยนแปลงพัดพาไป ถ้าไม่ทราบที่เราอยู่ตรงส่วนไหนของความสัมพันธ์ในการผลิตและไหวตัวไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งไม่สามารถจะควบคุมเหตุการณ์เหล่านั้นได้แล้ว วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั่นเอง จะพาตัวเราไปสู่ความหายนะในที่สุด การเรียนเศรษฐศาสตร์และได้คุ้นเคยกับวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและการพยากรณ์จะช่วยให้เราสามารถควบคุมเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

(1) Descartes, Rene (1937) หน้า 1

ได้บ้างอย่างน้อยก็ผ่อนหนักเป็นเบา

นอกจากนั้นถ้าเรามีความเข้าใจวิชาเศรษฐศาสตร์ชนิดใช้งานได้ดังกล่าวแล้ว ยังจะช่วยให้เราเข้าใจชีวิตเศรษฐกิจของเราเองมากขึ้นอีกด้วย เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาถ้าอายุของคนเราโดยเฉลี่ยไม่เกิน 80 ปี เราจะพบว่าบางคนได้ผ่านชีวิตมาแล้ว 1 ใน 4 แต่บางคนได้ผ่านชีวิตมาแล้วถึง 1 ใน 2 เรียกว่าถึงวัยกลางคนแล้ว และหลายคนชีวิตได้ล่วงมาแล้วถึง 3 ใน 4 ส่วน แต่ถ้าจะพิจารณาชีวิตของผู้คนและของเราเองที่ผ่านมามากจะยุ่งอยู่กับปัญหาในการครองชีพ ความคิดของคนเราจะติดอยู่กับปัญหาที่ว่าหาเงินมาได้อย่างไรกับเงินที่ต้องการใช้ไปเพื่อดำรงชีวิต เศรษฐศาสตร์ก็เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับเงินที่หามาได้กับเงินที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้นถ้าเข้าใจเศรษฐศาสตร์ก็เท่ากับเข้าใจกระบวนการในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพของเราเอง

ใช่แต่เท่านั้นถ้าหากพิจารณาหัวข้อข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ นอกจากข่าวอาชญากรรม และข่าวต่างประเทศแล้ว ข่าวส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการค้าตลิ่งใจของรัฐบาลซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทั้งสิ้น เช่นข่าวการลดค่าเงินตรา ข่าวการลดอัตราดอกเบี้ย ข่าวการทำสัญญาว่าจ้าง เช่า และการให้สัมปทาน ข่าวการร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน ข่าวการส่งเสริมการลงทุนและการส่งออก ข่าวการก่อกวนของรัฐบาล ข่าวการยกเลิก ข้อตกลงการส่งออกมันสำปะหลัง ข่าวการตั้งที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจเบะการเมือง ข่าวการขึ้นภาษีอากร ตลอดจนข่าวการแถลงนโยบายของรัฐบาลในสภาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเศรษฐกิจของประชาชนทั้งสิ้น หากประชาชนไม่สนใจหรือไม่พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจของรัฐบาลรวมทั้งไม่มีจุดยืนที่ฉลาด และไม่ประกาศจุดยืนให้ปรากฏก็เท่ากับว่าได้ยอมมอบชีวิต ยอมยกอำนาจของเราให้แก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซึ่งถ้าเขาเข้าใจดีเข้าใจมากกว่าก็ดีไป แต่ถ้าผู้มีอำนาจเหล่านั้นไม่เข้าใจแต่ทำประหนึ่งว่าเข้าใจหรือดีกว่าตัวเองเข้าใจมากกว่าคนอื่น ในขณะที่เดียวกันก็ได้ทำการตัดสินใจต่าง ๆ แทนประชาชน โดยอ้างว่าเป็นการตัดสินใจของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน แต่ที่แท้ทำได้ทำไปเพื่อผลประโยชน์ของ

ประชาชนไม่ ประชาชนเป็นเพียงหนังสืออ้างอิงที่ใช้บังหน้าเหตุผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองเท่านั้น ดังนั้นเมื่อใดที่ผู้แทนปวงชนประเภทนี้หมดอำนาจลงเมื่อนั้นตอจึงมักจะผุดเสมอ เช่น บางคนยกยอกเงินช่วยเหลือต่างประเทศ บางคนทำสัญญาเสียเปรียบในเกือบจะทุกกรณีโดยร่วมมือกับพ่อค้า บางคนทำตัวเป็นนายหน้า หรือเซลแมนให้แก่บริษัทลงทุนข้ามชาติ เพื่อให้เข้ามาคดดวงผลประโยชน์ในบ้านเมืองของตนเองเพื่อหวังเปอร์เซ็นต์ค่านายหน้าส่วนหนึ่ง ดังนั้นแทนที่จะพัฒนาประเทศให้ร่ำรวยขึ้นเพื่อประชาชนจะได้อยู่ดีกินดี กลับมีแต่จะทำให้ประเทศยากจนลง ดังเราจะพบได้ในประเทศด้อยพัฒนาว่ายิ่งพัฒนาเท่าไร ประชาชนส่วนน้อยก็ยิ่งร่ำรวยขึ้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่กลับยากจนลง ช่องว่างระหว่างรายได้จึงนับวันแต่จะห่างจากกันมากขึ้น

การมีความรู้เศรษฐศาสตร์ที่ใช้งานได้จะช่วยให้เราเข้าใจเหตุการณ์และรู้เท่าทันการตัดสินใจของผู้มีอำนาจเป็นอย่างดี และถ้าเราพร้อมใจกันประกาศจุดยืนของเราให้ปรากฏด้วยแล้ว เช่น ในการเลือกตั้ง ในการอภิปรายปัญหา และการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อสารมวลชน ก็ยิ่งจะเป็นการดี เพราะจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยกันควบคุมการบริหารงานของรัฐเพื่อเปลี่ยนทิศทางการตัดสินใจ ให้เป็นผลดีแก่ส่วนรวมในที่สุด

4. ท้ายที่สุดการเรียนเศรษฐศาสตร์นอกจากจะทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ไม่ยอมจำนนอะไรง่าย ๆ แล้ว ยังช่วยให้เป็นคนทันสมัยอีกด้วย เมื่ออยู่ในวงสนทนาเกี่ยวกับการบ้านการเมืองที่ต้องสนใจ ย่อมหนีไม่พ้นการเศรษฐกิจเพราะการเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการเมืองและการปกครอง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว หากมีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ อยู่บ้างย่อมจะเข้าใจเรื่องราวได้เป็นอย่างดี และเข้าใจ ศัพท์และภาษาเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ด้วย

ถ้ากระนั้นจะหาความรู้เหล่านั้นได้ที่ไหน และ จะเรียนเศรษฐศาสตร์ได้อย่างไร

2. จะเรียนเศรษฐศาสตร์อย่างไร

คนเราถ้าตั้งใจยอมแสวงหาความรู้ได้ทุกหนทุกแห่ง แต่จะศึกษาหาความรู้ได้อย่างไรจึงจะได้ผลในเวลาอันสั้นและรวดเร็วคงจะสอนกันไม่ได้ แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมากองพอจะแนะแนวทางกันได้บ้างนั่นคือการเรียนเศรษฐศาสตร์ถ้าจะให้ได้ผลแรกทีเดียว จะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นเสียก่อน ยังมีศรัทธาแรงกล้าเพียงใด ความสำเร็จก็ย่อมจะมีมากเพียงนั้น โดยเฉพาะนักศึกษาที่รู้สึกว่าคุณบังคับให้เรียนและไม่ชอบเรียน จะต้องเปลี่ยนทัศนคติเสียใหม่ มองหาแง่มุมที่จะทำให้ชอบวิชาเศรษฐศาสตร์ให้ได้ ความที่ทราบว่ายากแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้างก็เป็นการสร้างศรัทธาอย่างหนึ่ง

เมื่อสร้างศรัทธาได้แล้ว จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ด้วย โดยอ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า อ่านจนเป็นนิสัย อ่านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คำแนะนำไม่มีอะไรอื่นนอกจากอ่าน อ่าน อ่าน และจงอ่านอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนั้นมีสัมมนาหรืออภิปรายที่ไหน ก็ควรจะไปฟังหรือติดตามข่าวอยู่เสมอ ประโยชน์ของการอ่านก็ดี การฟังและการเข้าร่วมอภิปรายก็ดีทั้งหมดนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่สำคัญจะต้องเอาใจใส่ติดตามอย่างสม่ำเสมอมิได้ขาดเท่านั้นและเหนืออื่นใดก็คือจะต้องใช้ปัญญา

จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เราพบว่าในการเรียนเศรษฐศาสตร์ผู้เรียนไม่ใช่ภาษาคนที่คอยรองรับปัญญา

ที่ผู้สอนหรือผู้อภิปรายจะเทให้ สิ่งดีงาม คุณธรรม ความรู้และปัญญาจะเกิดในตัวผู้เรียนเอง โดยการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองเรื่องที่ครุ่นคิด หนังสือหรือบทความที่อ่าน ตลอดจนหัวข้อที่นำมาสู่การอภิปรายทั้งในห้องและนอกห้องเรียน นอกจากนั้น เรายังทราบว่าการศึกษาไม่ใช่กระบวนการที่ทำให้ความคิดของผู้เรียนหยุดนิ่ง แต่ตรงกันข้ามกลับทำให้เคลื่อนไหวอยู่เสมอ บทเรียนที่เรียนโดยท่องจำ คือ บทเรียนที่เรียนเพื่อจะลืมมากกว่า ถ้าจะไม่ให้ลืมต้องเรียนด้วยความเข้าใจก็แหละ ถ้าจะเรียนให้เข้าใจก็ต้องใช้ความคิดหรือปัญญา กล่าวคือ เมื่ออ่านบทความก็ต้องคิด เมื่อฟังครุ่นคิดก็ต้องคิด ฟังการอภิปรายก็ต้องคิด คิดตาม คิดต่อได้และใช้จินตนาการบ้างในบางครั้ง แต่บ่อยครั้งต้องคิดผนวกเข้ากับปัญหาหรือตัวอย่างในชีวิตประจำวัน โดยหาทางยกตัวอย่างประกอบให้ได้ว่า

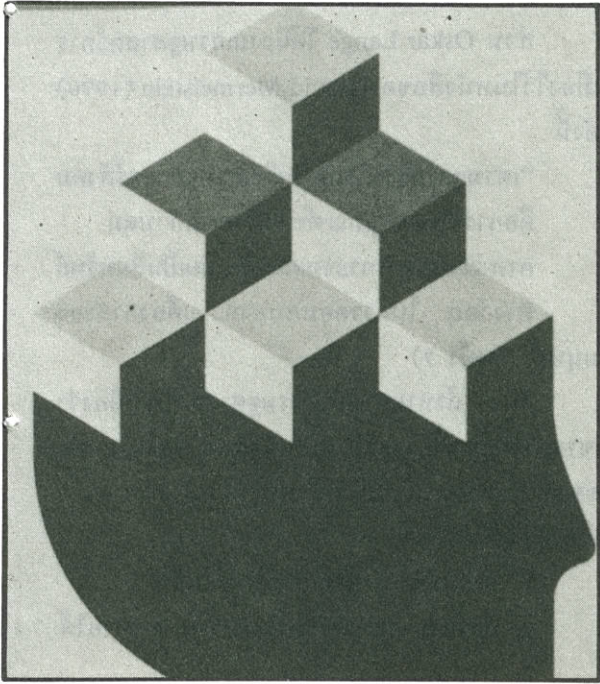
3. เศรษฐศาสตร์คืออะไร

เมื่อเริ่มเรียนวิชาใดก็ตาม เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องทราบว่า วิชานั้นเกี่ยวเนื่องด้วยอะไร มีเนื้อหาสาระและธรรมชาติของวิชาเป็นอย่างไร การสรุปลงเป็นความรู้ที่ดี เป็นกฎเกณฑ์ที่ดี เป็นทฤษฎีที่ดี ทั้งหมดนี้ได้มาโดยวิธีการอันเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่ การเรียนเศรษฐศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน

อันวิชาความรู้หรือศาสตร์สาขาใดก็ตาม เมื่อกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วก็คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับโลกของความจริง โดยสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์หรือตั้งขึ้นเป็นทฤษฎีของศาสตร์หรือสาขาวิชานั้น ๆ

คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ จะสะท้อนให้เห็นความจริงในข้อนี้

อันวิชาเศรษฐศาสตร์หรือ Economics ในปัจจุบันนี้ แต่ก่อนหาได้เรียกว่าเศรษฐศาสตร์ (Economics) ไม่ แต่ใช้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ทั้งนี้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ประมาณสมัยของ Adam Smith เป็นต้นมา เพิ่งจะเปลี่ยนมาใช้คำว่าเศรษฐศาสตร์ ตอนปลายศตวรรษที่ 19 นั่นเอง ขอให้ดูรายชื่อของหนังสือที่เขียนขึ้นในสมัยเศรษฐศาสตร์การ

เมืองดังต่อไปนี้

1. Steuart, Sir James : *An Inquiry into the Principles of Political Economy*, London, 1767 ผู้เขียนเป็นนักพาณิชย์นิยมหรือผู้สนับสนุนลัทธิพาณิชย์นิยมคนหนึ่ง เป็นนักวิเคราะห์อย่างมีระบบและกว้างขวาง โดยเน้นให้เห็นถึงความรับผิดชอบของรัฐในการออกกฎข้อบังคับควบคุม และกำหนดทิศทางในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐเป็นสิ่งสำคัญ อันที่จริง Steuart ได้พิมพ์หนังสือของเขาขึ้นก่อนของ Adam Smith ถึง 9 ปี แต่ Steuart ก็หาได้มีชื่อเสียงในอังกฤษไม่ กลับไปมีชื่อบนผืนแผ่นดินใหญ่ คือ ประเทศเยอรมันทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะความเป็นนักพาณิชย์นิยมของเขา ซึ่งลัทธิพาณิชย์นิยมตอนนั้นใกล้จะถึงกาลอวสาน ในขณะที่ Adam Smith เป็นฝ่ายช่วยให้ลัทธิพาณิชย์นิยมถึงจุดจบเร็วขึ้น

2. Smith, Adam : *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London, 1776. อันเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ *The Wealth of Nations* ถึงชื่อจะไม่เหมือนเขาอื่น คือไม่มีคำว่า Political Economy แต่เนื้อหาสาระล้วนเป็นเรื่องของเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยแท้ ผู้แต่งต้องการแสวงหาสาเหตุของความมั่งคั่งของประเทศ อันเป็น

เรื่องของสังคมหรือของรัฐ โดยได้ให้คำตอบไว้พร้อมมูลว่าในการประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งแห่งรัฐนั้น เอกชนควรมีบทบาทอย่างไร และรัฐควรมีบทบาทอย่างไร

3. Ricardo, David : *The Principles of Political Economy and Taxation*, London 1821 เล่มนี้ชื่อบอกไว้ชัดเลยที่เดียวว่า เป็นหลักเศรษฐศาสตร์การเมือง Ricardo เป็นนักวิเคราะห์ที่สำคัญมากคนหนึ่ง เป็นผู้ได้พัฒนาทฤษฎีมูลค่าที่ Smith ได้เริ่มไว้ออกไปอีกระดับหนึ่งและเป็นเชื้อให้ Karl Marx ได้นำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีมูลค่าซึ่งมีแรงงานเป็นตัวกำหนด (The Labour Theory of Value) การวิเคราะห์เรื่องมูลค่าส่วนเกินและอัตราค่าเช่าเปรียบ (Surplus Value และ Rate of Exploitation) ในระบบการผลิตแบบทุนนิยมสมัยนั้น

4. Malthus, Thomas Robert : *The Principles of Political Economy with a View to their Practical Applications*, London 1820. ในขณะที่ Smith แสวงหาสาเหตุแห่งความมั่งคั่ง Malthus กลับแสวงหาสาเหตุของความยากจน ทฤษฎีประชากรของเขาได้ทำให้เขามีนามอุโฆษมาจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากที่ดินมีจำกัด การมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งจะทำให้ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ไม่สูงไปกว่าระดับที่พออยู่พอได้ (Subsistence Level) ทฤษฎีประชากรของ Malthus ยังเป็นที่สนใจและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมากในประเทศด้อยพัฒนา

5. Mill, John Stuart : *The Principles of Political Economy*, London, 1848. เล่มนี้ก็หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองอีกเหมือนกันเพราะชื่อบอกไว้ชัดเจน

6. Javons, William Stanley : *The Theory of Political Economy*, London, 1871 Javons นับเป็นคนสุดท้ายในรุ่นนี้ที่ใช้ชื่อหนังสือของตนว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง เพราะได้เข้าสู่วงศกสมัยแห่งเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกของอังกฤษแล้ว

7. Marshall, Alfred : *The Principles of Economics*, London, 1850. จะสังเกตเห็นว่า Mar-

shall เริ่มหันมาใช้คำว่าเศรษฐศาสตร์ โดยตัดคำว่า Political ออกไป ถึงแม้ว่าตำแหน่งของ Marshall ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1885 ยังคงเป็นตำแหน่งอาจารย์เศรษฐศาสตร์การเมืองอยู่ที่ตาม อนึ่ง เศรษฐศาสตร์ซึ่ง Smith ได้วางรากฐานไว้อย่างเป็นกิจลักษณะและต่อมา Ricardo, Malthus, และ Mill ได้ช่วยกันพัฒนาต่อไปนั้น อาจเรียกว่าเป็นเศรษฐศาสตร์คลาสสิก แต่เศรษฐศาสตร์ในสมัยของ Javons และ Marshall ในอังกฤษ H.H. Gossen และ Leon Walras บนผืนแผ่นดินใหญ่อาจเรียกว่า เศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิก คำที่ได้เริ่มนำเอาวิธีวิเคราะห์ส่วนเพิ่ม (Marginal Analysis) และคณิตศาสตร์เข้ามาใช้กับวิชาเศรษฐศาสตร์มากขึ้น

จากตัวอย่างดังกล่าว พอสรุปได้ว่าหนังสือที่เขียนขึ้นประมาณกลางศตวรรษที่ 18 นั้น ถึงชื่อจะแตกต่างกันไปบ้าง กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยหลักบ้าง ทฤษฎีบ้าง หรือมีชื่อเป็นอย่างอื่น แต่เนื้อหาสาระล้วนเป็นเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองแทบทั้งสิ้น บทบาทของผู้บริโภคและผู้ผลิตส่วนหนึ่งกับบทบาทของรัฐอีกส่วนหนึ่ง หาได้มีเส้นแบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ระบบหนึ่ง และตกมาถึงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงในสมัยของ Marshall จึงเริ่มตัดคำว่า การเมืองออก (Political) หันมาใช้แต่คำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) อย่างเดียว ดังชื่อหนังสือของ Marshall เป็นต้น อนึ่งเวลาให้คำจำกัดความ Marshall ยังคงใช้คำควบคู่กันไปทั้งสองคำในที่บางแห่งและตัดเหลือแต่คำเดียว ในที่บางแห่งดังเราจะได้พบเมื่อพูดถึงการให้คำนิยามต่อไป

3.1 คำนิยามเศรษฐศาสตร์การเมือง

คำว่าเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น Sir Dennis Robertson (1966 หน้า 14) กล่าวว่า หากแปลตามตัวอักษรแล้วก็หมายความว่า State Housekeeping คือ ศิลปะของการบริหารรัฐ ส่วนการบริหารจะเป็นศิลปะเพียงใดนั้นคงไม่พ้นทำอย่างไรจึงจะให้ประชาชนกินดีอยู่ดีถ้วนหน้ากัน อันเป็นหน้าที่ของรัฐบุรุษหรือผู้ปกครองรัฐที่จะคอยดูแลทุกข์สุขของราษฎร

ส่วน Oskar Lange ได้นิยามเศรษฐศาสตร์การเมืองไว้ในหนังสือของ David Mermelstein (1970) ดังนี้

“เศรษฐศาสตร์การเมืองหรือเศรษฐศาสตร์สังคม คือการศึกษากฎเกณฑ์ของสังคมที่ควบคุมการผลิตและการกระจายผลผลิต อันเป็นสินทรัพย์ทางวัตถุ ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์” (หน้า 7)

อนึ่ง ถ้าหากถามนักเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า เขาสนใจศึกษาเรื่องอะไร จากหนังสือที่แต่งขึ้นในสมัยของเศรษฐศาสตร์การเมือง จะพบว่าส่วนใหญ่เขาสนใจเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

1. การผลิตรวมทั้งมูลค่าของผลผลิต
2. การกระจายผลผลิตหรือการกระจายรายได้
3. การแลกเปลี่ยน และ
4. การบริโภคทรัพย์

อันคำว่า ทรัพย์ หรือ Wealth นั้นส่วนใหญ่หมายถึง ทรัพย์อันเป็นวัตถุ มนุษย์ใช้สินทรัพย์เหล่านี้สนองความต้องการ เช่น อาหาร ยารักษาโรค เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น เราเรียกสินทรัพย์เหล่านี้ว่าสินค้า แต่ถ้าใช้คนเรียกว่า บริการ เช่น บริการของพนักงานขนของ บริการพนักงานธนาคาร บริการพนักงานโรงแรม เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนั้นนักเศรษฐศาสตร์การเมืองยังสนใจเรื่องการค้าขายตัวทางเศรษฐกิจในระยะยาวอีกด้วย โดยเปรียบเทียบกับการเจริญเติบโตของประชากรว่า จะมีผลต่อสวัสดิการและความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมอย่างไร ผู้สนใจในเรื่องนี้ที่โดดเด่นมากที่สุดคือ Malthus การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของประชากรกับการผลิตอาหารยังเป็นที่วิจารณ์กันอยู่ทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี ในที่สุดก็ปรากฏว่าได้เลิกใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง คือ Political Economy แล้วหันมาใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) แทน การตัดคำว่า การเมือง (Political) ออก นอกจากจะแสดงว่านักเศรษฐศาสตร์ได้เอาใจออกหากจากโครงสร้างเมืองบนแล้ว ยังพุ่งความสนใจไปที่การศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของเอกตบुकคมากขึ้นอีกด้วย

ใช่แต่เท่านั้น การเดิม ics เข้าข้างท้าย โดยเปลี่ยน Economy มาเป็น Economics นี้ ยังปกป้องถึงนัยสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับวิชาที่ลงท้ายด้วย ics ทั้งหลาย เช่น Physics, Mechanics, Dynamics และ Mathematics เป็นต้น

3.2 คำนิยามเศรษฐศาสตร์

K.E. Boulding (1966 หน้า 3) ได้เล่าไว้ว่าเมื่อมีผู้ขอให้ Jacob Viner ให้คำจำกัดความวิชาเศรษฐศาสตร์นั้น Viner ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์คือ สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ทำ” คำจำกัดความของ Viner ครอบคลุมทุกอย่างในชีวิตของคนจริง ๆ Edwin Cannan⁽²⁾ นักเศรษฐศาสตร์รุ่นเดียวกับ Marshall ครั้งหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับขอบข่ายวิชาเศรษฐศาสตร์อันหาพรมแดนมิได้นี้ว่า

“เราต้องเผชิญความจริงอย่างกล้าหาญว่า ความพอใจทางเศรษฐกิจและมีอิสระธุรกิจนั้นไม่มีเส้นกันแดนที่แน่นอน ดังนั้น วิชาเศรษฐศาสตร์จึงไม่สามารถแบ่งขอบเขตได้ดังเส้นกันพรมแดนแห่งรัฐหรือรั้วกันที่ดินอันเป็นอสังหาริมทรัพย์ เราอาจเริ่มต้นข้างหนึ่ง” เขากล่าวต่อไป “ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ แต่อาจไปลงเอยอีกข้างหนึ่งซึ่งมีอิสระเรื่องทางเศรษฐกิจก็ได้”

นอกจากนั้น Cannan ยังได้กล่าวถึงคำจำกัดความว่า “เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงสิ่งเกี่ยวกับสวัสดิภาพทางวัตถุของมนุษย์”⁽³⁾

และเมื่อพูดถึงสวัสดิภาพ AC Pigou (1950 หน้า 11) เป็นผู้หนึ่งที่กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงสวัสดิภาพของมนุษย์โดยจำแนกว่าสวัสดิภาพนั้นมีทั้งสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจและมีอิสระธุรกิจ สวัสดิภาพทางเศรษฐกิจนั้นสามารถวัดได้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมด้วยเงินตรา นอกจากนี้ยังมีข้อสมมติฐานอีกว่า อะไรที่ส่งเสริมสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลย่อมถือว่าเป็นการส่งเสริมสวัสดิภาพของสังคมด้วย แม้ว่าดีกรีอาจแตกต่างกันก็ตาม

Marshall⁽⁴⁾ นักเศรษฐศาสตร์อีกผู้หนึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์การเมืองหรือเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การศึกษารูปร่างในการดำรงชีวิตตาม

ธรรมดาของมนุษย์” โดยให้บรรดาอธิบายต่อไปว่า “เป็นการพิจารณาถึงการกระทำบางส่วนของคนและสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดมากที่สุดกับการบรรลุถึงการกินดีอยู่ดีและเกี่ยวกับการใช้วัตถุปัจจัยอันจะขาดเสียไม่ได้”

คำจำกัดความนี้จะเห็นว่าคล้ายกับของ Viner ในแง่ที่ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐศาสตร์นั้นมีอิสระอะไรอื่น คือ การศึกษาถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์นั่นเอง แต่ Marshall ได้ชี้เฉพาะลงไปมากกว่า Viner ในข้อที่ชี้ให้เห็นประเด็นเด่นชัดว่าเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลและสังคมเกี่ยวกับการใช้วัตถุปัจจัยตอบสนองความต้องการ เพื่อการกินดีอยู่ดีหรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้คน

คำจำกัดความของนักเศรษฐศาสตร์อีกท่านหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ คำจำกัดความของ Lionel Robbins (1932 หน้า 16) ที่กล่าวว่า

“เศรษฐศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่สัมพันธ์กัน ระหว่างจุดหมายปลายทางกับทรัพยากร อันหาได้ยากและมีการเลือกใช้ได้หลายทาง” Robbins ได้ชี้แจงต่อไปว่าจุดหมายปลายทางของมนุษย์นั้นมีนานัปการแต่เวลาและทรัพยากรซึ่งจะทำให้บรรลุจุดหมายนั้นมีจำกัด และมีทางเลือกใช้ได้หลายทาง จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของ Robbins ระบุประเด็นชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก

เมื่อหยุดพิจารณาความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์เพียงนี้ก็พอจะเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์อังกฤษที่ผ่านมามีแนวโน้มข้างลัทธิเอกตบุคคล (Individualism) มากยิ่งขึ้น คือเป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลในสองประเด็นใหญ่ คือ ความต้องการของมนุษย์ที่ไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่จะสนองความต้องการมีจำกัด และมีทางเลือกใช้ได้หลายทาง

ในประเด็นแรกเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีไม่จำกัดนั้น เป็นความเห็นที่ตรงกันกับของนัก

(2) อ้างถึงใน AC. Pigou (1950) หน้า 11

(3) อ้างถึงใน Sir Dennis Robertson (1966) หน้า 15

(4) อ้างถึงใน Jay E Greene (1965) หน้า 441 ดู Marshall, A (1950) ด้วย

จิตวิทยา ซึ่งได้ทำการศึกษาและทดลองไว้มาก นอกจากนั้นนักจิตวิทยายังจำแนกความต้องการของมนุษย์ออกตามลำดับขั้นแห่งการจูงใจ (Hierarchy of Motives) อีกด้วย นักจิตวิทยาตั้งกล่าวมีสองท่านที่น่าสนใจ คือ Maslow (1954) กับ Mc. Gregor (1960) ความคิดในการแบ่งลำดับขั้นความต้องการมีความสำคัญทั้งในแง่ของทฤษฎีและการปฏิบัติโดยเฉพาะ Maslow ได้แบ่งลำดับขั้นของความต้องการไว้ดังต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางชีวภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการที่เกิดจากร่างกาย เช่น ต้องการอาหาร ต้องการเครื่องนุ่งห่ม ต้องการได้รับความพอใจทางเพศ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) คือความต้องการปลอดภัยจากการกดขี่ข่มเหงหรือปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ต้องการผูกพันตัวเองกับผู้ที่คุ้นเคยและมีความมั่นคงสูง

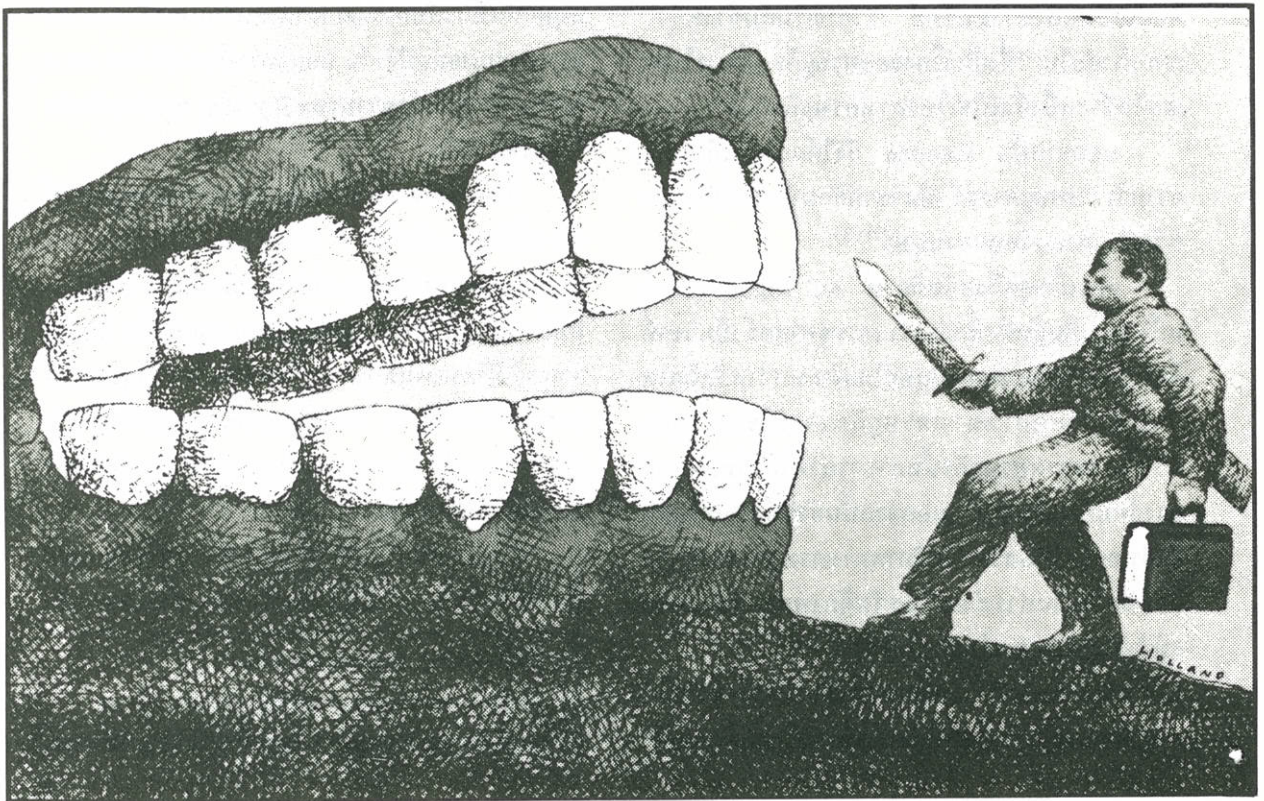
ขั้นที่ 3 ต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (The Belongingness and Love Needs) ต้องการมีเพื่อนเพื่อแสดงว่ามีคนรัก มีเจ้าของและมีคนยอมรับ

ขั้นที่ 4 ต้องการความเคารพนับถือ (Esteem Needs) นั่นคือต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องการเป็นคนมีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีชื่อเสียง มีฐานะหรือมีเกียรติ ต้องการควบคุมอนาคตของตนเอง ต้องการเป็นมนุษย์มากกว่าจะเป็นสิ่งของ ต้องการคิดริเริ่มและมีความรับผิดชอบ ฯลฯ

ขั้นที่ 5 ต้องการบรรลุขีดความสามารถที่ตนเองมีอยู่ (Self Actualization) กล่าวคือ ต้องการเป็นทุกอย่างที่เขาสามารถจะเป็นได้ อย่างน้อยก็ต้องการประจักษ์ในความสามารถของตนที่มีอยู่ว่าจะไปได้ไกลสักเพียงไร

ขั้นที่ 6 ต้องการมีความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Needs) นั่นคือ ต้องการทราบและเข้าใจปัญหาต้องการเข้าใจปัญหาหรือหาคำตอบต่าง ๆ และต้องการขบปัญหาที่กลับเหล่านั้น

ขั้นที่ 7 ความต้องการด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Needs) คือ ต้องการชื่นชมความสวยความงาม ความเป็นระเบียบ ความเป็นระบบของโครงสร้าง ต้องการแสดงออกซึ่งความมีรสนิยม ต้องการชื่นชมความงามของธรรมชาติ ศิลปะและวรรณกรรม เป็นต้น

ตามทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow นอกจากจะสนับสนุน Lionel Robbins ที่ว่าความต้องการมีหลายหลาก ทั้งความต้องการทางกาย (Biological Needs) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตและความต้องการทางจิตใจ (Psychological Needs) แล้ว นัยสำคัญของ Maslow ยังมีอีก ว่าถ้าหากความต้องการขั้นต้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปก็จะไม่เกิดหรือไม่ก็เกิดน้อยมากจนเทียบกันไม่ได้ นั่นคือ ถ้าตราบโดทของเขายังหิว ตราบนั้นเขาก็จะพยายามหาทางบำบัดความต้องการให้ท้องอิมเสียก่อน โดยไม่คำนึงถึงแม้แต่ความปลอดภัยของตัวเอง โดยไม่ต้องพูดถึงความต้องการที่สูงขึ้นไปอีกเช่น ความรัก ความยอมรับนับถือและความต้องการด้านสุนทรียภาพต่าง ๆ เพราะฉะนั้นทำให้เด็กจึงเสี่ยงออกมาขายพวงมาลัย และขายหนังสือพิมพ์ตามบาทวิถี โดยไม่กลัวถูกรถชนตาย ซึ่งเด็กบางคนก็ได้ถูกรถชนตายไปแล้วจริง ๆ ทำให้การสอนให้เด็กชื่นชมกับศิลปะความงาม ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความต้องการอีกระดับหนึ่งจึงไร้ผล ทำให้ประชาธิปไตยในทัศนะของเขายังมีความหมายน้อยกว่าปลาชู่แข่งหนึ่งจริง ๆ ความพิเศษแห่งทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow อยู่ตรงนี้ คือสามารถอธิบายสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ได้หลายประการ

ในประเด็นที่สองเกี่ยวกับทรัพยากรอันเป็นที่มาของสินค้าและบริการ ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้น บางอย่างมนุษย์ได้มาจากธรรมชาติอย่างมากมาย แต่บางอย่างถึงธรรมชาติจะมีให้ก็จริงก็หาเพียงพอกับความต้องการไม่ มนุษย์จึงต้องคิดผลิตขึ้นเองจากทรัพยากรธรรมชาติ อันมีอยู่โดยจำกัดนั่นเอง การประกอบกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการนั้นเรียกว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activities) ส่วนทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Economic Resources) นั้นมักเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยการผลิต (Factors of Production)

3.3 ปัจจัยการผลิตมีจำกัด

อันทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตซึ่งมีจำกัดและมี

ทางเลือกใช้ได้หลายทางนั้นมีอะไรบ้าง และมีความจำกัดหรือขาดแคลนอย่างไร พอจำแนกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. แรงงาน แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งอันจะขาดเสียมิได้ในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิด แม้จะใช้เครื่องจักรกลซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีในระดับสูงเพียงไรก็ยังคงอาศัยช่างเป็นผู้ควบคุมอยู่นั่นเอง จริงอยู่สินค้าบางอย่างธรรมชาติจัดหาไว้ให้แล้วแต่กระนั้นก็ยังต้องอาศัยแรงงานไปเก็บเกี่ยวมาใส่ปากใส่ท้อง หลายท่านอาจบอกว่าแรงงานในประเทศค่อยพัฒนามีเหลือเพื่อไม่จำกัด แต่ถ้าจะพิจารณาให้ต้องเห็นแล้ว แรงงานราคาถูก แรงงานไร้ฝีมืออาจมีอยู่มากจริง แต่ช่างฝีมือบางอย่างก็ยังขาดแคลนอยู่นั่นเอง เช่น ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้า นักวิทยาศาสตร์ นักธุรกิจ นักบริหารมืออาชีพ และผู้เชี่ยวชาญการใช้ภาษาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เหล่านี้ประเทศค่อยพัฒนายังขาดแคลน

2. ที่ดิน ความหมายของที่ดินที่ใช้กันทั่วไปในวิชาเศรษฐศาสตร์ มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกหรือทำเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วไปอีกด้วย เช่น สินแร่ต่าง ๆ และป่าไม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 553,101.3 ตารางกิโลเมตรนั้น ส่วนใหญ่ยังเป็นป่าเขาลำเนาไม้เป็นห้วยหนองคลองบึง ถัดไปเป็นที่เกษตรกรรมทั้งพืชสวนและพืชไร่จำนวนหนึ่ง และอีกจำนวนหนึ่งเป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่ตั้งโรงงานและสำนักงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งหมดนี้มีจำกัดทั้งสิ้น เพราะไม่สามารถขยายเนื้อที่ของประเทศออกไปได้นั้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเนื้อที่จำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากราคาที่ดินที่สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในบางแห่งราคาสูงถึงตารางวาละสองหมื่นบาท เช่นที่ที่เป็นศูนย์การค้าย่านธุรกิจการสัญจรไปมาสะดวก เป็นต้น

3. ทุน เป็นปัจจัยการผลิตอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้แก่โรงงานเครื่องจักรกล และวัตถุดิบต่าง ๆ ความสำคัญของทุนจะเห็นได้ชัด เมื่อเราต้องการจะชุดปอน้ำสักปอนหนึ่ง ถ้าให้ชุดด้วยมือจะต้องกินเวลาสักเท่าไรจึงจะแล้วเสร็จ แต่ถ้าชุดด้วยพลังจะเสร็จเร็วขึ้น

แน่นอน แต่ถ้าให้ชุดด้วยรถชุดดินซึ่งประกอบด้วยบั้งก็ ยักยักจะเสร็จเร็วขึ้นสักเพียงไหน

สินค้าทุน คือ สินค้า ซึ่งมีได้มีไว้เพื่อบริโภค แต่มีไว้สำหรับผลิตสินค้าอื่น เช่น พลับและรถชุดดิน เป็นต้น

ทุน อาจแบ่งเป็นทุนประจำ (Fixed Capital) ได้แก่ โรงงาน เครื่องจักรกล เป็นต้น ทุนดำเนินงาน หรือทุนหมุนเวียน (Working or Circulating Capital) ได้แก่ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต บางครั้งหมายถึงเงินสด นอกจากนั้นทุนยังหมายถึง **สินค้าคงคลัง (Inventory)** ซึ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตแล้วเก็บไว้ในคลังสินค้ายังไม่ได้นำออกจำหน่าย ตลอดเวลาที่ยังขายไม่ได้ ทุนที่ลงไปกับสินค้านั้นจะต้องเสียดอกเบี้ย **สินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquidity Capital)** นอกจากจะหมายถึงเงินสดและสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดเมื่อต้องการเป็นทุนอีกอย่างหนึ่งที่มีความหมายมากในยามเศรษฐกิจตกต่ำหรือไม่น่าจะขายออกนัก บริษัทที่จะอยู่หรือรอดหรือจะต้องออกจากการแข่งขันไปในยามวิกฤติเช่นนั้น ขึ้นอยู่กับสินทรัพย์สภาพคล่องเช่นว่านี่ว่ามีเพียงพอหรือไม่ นอกจากนั้นยังมี**ทุนทางสังคม (Social Capital)** ซึ่งหมายถึงทุนพื้นฐานอย่างหนึ่งได้แก่ ถนนหนทางโรงเรียน โรงพยาบาล โทรศัพท์และไฟฟ้า เป็นต้น ไซแต่เท่านั้น ยังมี**ทุนมนุษย์ (Human Capital)** ซึ่งหมายถึงผู้คนที่มีความรู้ความสามารถทั้งหลายอีกด้วย ทุนชนิดต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีจำกัดและเลือกใช้ได้หลายทางทั้งสิ้น ความขาดแคลนทุนจะเห็นได้จากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงมากในประเทศด้อยพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศพัฒนา อัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากธนาคารในระบบครอียละ 15 หรือร้อยละ 17.5 ต่อปี แต่ถ้ากู้ธนาคารบออาจสูงกว่านั้นหลายเท่า ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในต่างประเทศต่ำกว่ามาก เพียงร้อยละ 8 ต่อปี หรือน้อยกว่า บางแห่งยังเปิดโอกาสให้มีระยะปลอดหนี้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ทั้งรัฐบาลและเอกชนจึงนิยมกู้เงินจากกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) บ้าง จากรัฐบาลในประเทศพัฒนาบ้าง และจากสถาบันการเงินเอกชนในต่างประเทศบ้างเพื่อนำมาลงทุนหรือพัฒนาประเทศอันเป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในบรรดาประเทศด้อยพัฒนา นำแปลกใจ

ว่าทำไมเงินทุนจึงพากันไหลไปกองอยู่ในประเทศพัฒนาจริง ๆ มันไหลไปจากไหน จากประเทศด้อยทั่วทุกมุมโลก โดยไหลเข้าสู่จุดศูนย์กลางของโลกเสรีจากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Exchange) เป็นเวลานานนับศตวรรษมาแล้วใช่หรือไม่

4. ผู้ประกอบการ โดยทั่วไปปัจจัยทั้งสามอย่าง ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้น คือปัจจัยการผลิตอันเป็นที่เข้าใจกันโดยมาก ต่อมาปรากฏว่า ได้เพิ่ม ผู้ประกอบการอีกปัจจัยหนึ่งเป็นปัจจัยที่ 4 โดยอ้างว่า ปัจจัยทั้งสามนั้นโดยตัวของมันเองไม่สามารถทำให้เกิดสินค้าหรือบริการขึ้นมาได้ ยังต้องการหน่วยผลิตซึ่งมีผู้ประกอบการ เป็นผู้จัดสรรปัจจัยการผลิตอันหาได้ยากให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดสินค้าใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ต่อไปในอดีต ผู้ประกอบการเป็นทั้งเจ้าของหน่วยผลิตและเป็นทั้งผู้บริหารหน่วยผลิตในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการดังกล่าวยังคงมีอยู่บ้างในหน่วยผลิตขนาดย่อม แต่สำหรับหน่วยผลิตสมัยใหม่ขนาดใหญ่ ผู้ประกอบการในฐานะเป็นเจ้าของกิจการนั้นมีบทบาทน้อยลงไปกลายเป็นผู้ถือหุ้นส่วนหนึ่งในหน่วยผลิตนั้น แต่การบริหารงานกลายเป็นหน้าที่ของนักวิชาการและผู้บริหารมืออาชีพ ซึ่งมีเงินเดือน อาจจะมีหุ้นหรือไม่มีหุ้นอยู่ในหน่วยผลิตสมัยใหม่นั้นก็ได้ แต่ที่สำคัญก็คือผู้ประกอบการหรือผู้บริหารมืออาชีพเหล่านี้หายากและขาดแคลนเช่นเดียวกับปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่าเงินเดือนของบุคคลเหล่านี้สูงจนแทบไม่น่าเชื่อ เช่น มีประธานบริษัทแห่งหนึ่งได้เงินเดือนคิดเป็นตัวเลขถึงหกหลักด้วยกันและนั่นก็คือ เครื่องหมายของความขาดแคลนผู้บริหารมืออาชีพอย่างหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป จากคำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลาย โดยเฉพาะ คำนิยามของ Robbins ประกอบกับทฤษฎีจิตใจของ A.H. Maslow ได้ชี้ให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ว่า มีความต้องการหลากหลาย ทั้งความต้องการทางกาย (Biological Needs) และความต้องการทางจิตใจ (Psychological Needs) โดยมีลำดับขั้นแห่งความสำคัญในตัวของตัวเอง ส่วนทรัพยากรที่จะใช้สนองความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์นี้จำกัดและ

หาได้ยาก ทั้งยังสามารถนำไปใช้ได้หลายทางเพราะ ฉะนั้นจึงต้องเลือกใช้ให้ดี

อนึ่ง คำจำกัดความของ Marshall กิติ ของ Robbins กิติ ยังมีคำนิยามที่ดีที่สุด เพราะมองในแง่ของลัทธิปัจเจกบุคคล (Individualism) มากเกินไป

เศรษฐศาสตร์มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรที่หามาได้ยากของบุคคลแต่อย่างเดียว ทว่ายังเกี่ยวกับปัญหาสวัสดิภาพสังคม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาเงินเฟ้อและเสถียรภาพของเงินตรา ปัญหาการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ปัญหาการขาดดุลและปัญหาอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งล้วนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นกันและยังเกี่ยวข้องกับการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งไม่เพียงแต่จะประกอบด้วยผู้คนร่วมกันเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยหน่วยผลิตน้อยใหญ่ทั้งที่ทันสมัยและไม่ทันสมัยอีกด้วย

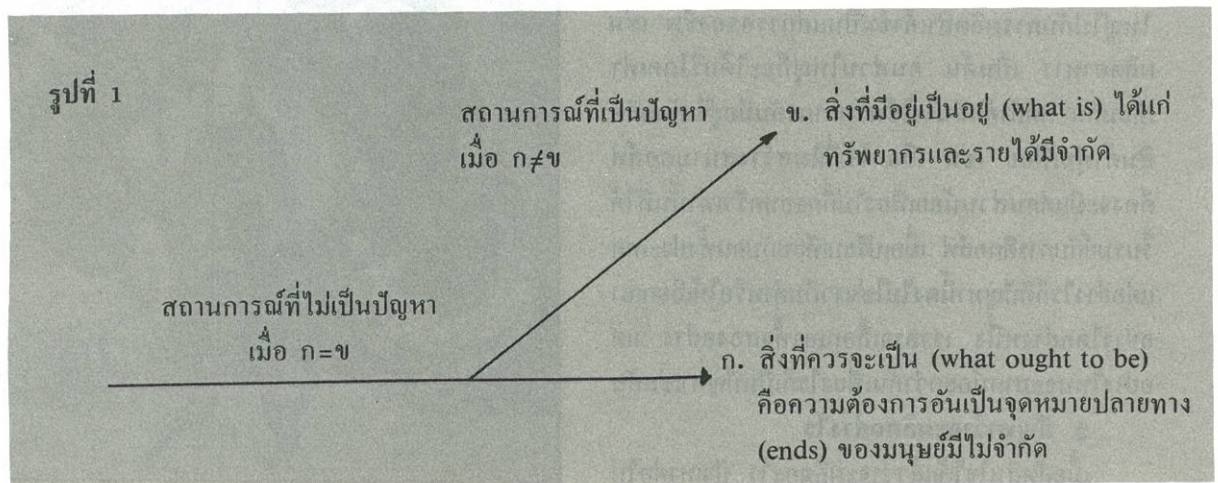
3.4 ปัญหาเศรษฐกิจ

กล่าวกันว่าในสมัยกลางมีนักบุญในศาสนาคริสต์องค์หนึ่งได้เดินทางไปทำกิจทางศาสนาในกรุงโรม จากกลับได้ถือโอกาสซื้อเสื้อคลุมกลับมาด้วยตัวหนึ่ง เนื่องจากเป็นเสื้อที่ตัดเย็บด้วยผ้าเนื้อดีฝีมือประณีต พอค้าผ้าตามทางเมื่อทราบว่ามันซื้อเสื้อคลุมอย่างดี กลับมาก็อดขอไม่ได้ ยิ่งทราบว่ามันซื้อมาด้วยราคาไม่แพงนักก็ยิ่งยินดีและสรรเสริญท่านนักบุญหนักขึ้นไปอีก เพราะเมื่อพิจารณาเนื้อผ้าและฝีมือตัดเย็บแล้ว เสื้อที่ท่านซื้อมานั้นมีค่าสูงกว่าที่ท่านซื้อมาถึงสองเท่า ถ้าเป็นเราท่าน ก็คงจะดีใจที่ซื้อได้ของดีราคาถูกแล้ว

ก็คงจะเดินทางต่อไปด้วยความภาคภูมิใจ แต่นักบุญไม่เป็นเช่นนั้น ท่านกลับมีความรู้สึกราวกับหลอกซื้อเขามากี่ปานกัน ดังนั้นพอลงถึงบ้านท่านจึงรีบจัดการส่งเงินอีกจำนวนหนึ่งไปให้พ่อค้าที่กรุงโรมทันที

ก็แหละถ้ามาตรฐานทางศีลธรรมของผู้คนเป็นเหมือนดั่งนักบุญผู้นี้ วิชาเศรษฐศาสตร์ก็เห็นจะไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไป เพราะจะไม่มีใครเป็นสัตว์เศรษฐกิจ คอยเอาไรด์เอาเปรียบกันโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ทุกคนจะอยู่รวมกันในสังคมอย่างเป็นสุข ปัญหาที่คงไม่เกิด

ในทำนองเดียวกัน ถ้าทุกคนมีทุกสิ่งทุกอย่างปรารถนา โดยธรรมชาติจัดหาไว้ให้ทุกอย่าง อยากรได้สิ่งใดก็ได้ สิ่งนั้น อยากรได้เท่าใดก็มีให้เท่านั้น ปัญหาที่คงไม่เกิดเช่นกัน นั่นคือสิ่งที่ควรจะเป็น (what ought to be) หรือสิ่งที่ต้องการ อันเป็นจุดหมายปลายทาง (ends) ของมนุษย์ (เส้น ก) กับสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ (what is) อันได้แก่รายได้ทรัพยากรหรือสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้น (เส้น ข) มีไม่จำกัดคือมีเพียงพอกับความต้องการ ดังจะเห็นได้ในกรณีนี้ เส้น ก และเส้น ข เป็นเส้นเดียวกัน ดังนี้ ปัญหาเศรษฐกิจก็ไม่เกิด (ดูรูปที่ 1)

แต่ที่เป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะ สินค้าและบริการมีจำกัด เนื่องจากทรัพยากรและรายได้มีจำกัดตรงข้ามความต้องการของมนุษย์อันเป็นจุดหมายปลายทางและเป็นสิ่งที่ควรจะมีควรจะเป็นนั้น หากมีขอบเขตจำกัดไม่ (เส้น ก $\neq$ เส้น ข) ปัญหาจึงเกิดขึ้นตั้งแต่ เส้น ข เริ่มแยกจาก เส้น ก เป็นต้นไป เกิดช่องว่าง (Gap) ขึ้น ช่องว่างยิ่งห่างออกจากกันมากเท่าไร ปัญหาที่ยังจะเกิดมากขึ้นเท่านั้น และจะเป็นปัญหามากยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าเรามีความห่วงใยต่อปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอันมาก

3.5 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจที่มนุษย์มักประสบเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นในสังคมเศรษฐกิจการเมืองแบบใด ในอดีตหรือปัจจุบัน เรียกว่า ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของมนุษย์และสังคมนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาว่าจะผลิตสินค้าและบริการอะไร

ในเมื่อทรัพยากรมีจำกัด เช่น ที่ดินมีจำกัด ดังนั้น จะเลือกปลูกข้าวหรือทำสวนกล้วยไม้ดี จะเลือกทำสนามกอล์ฟหรือใช้เลี้ยงสัตว์ดี ทุนมีจำกัดเราจะเลือกลงทุนอะไร ตั้งบริษัทส่งออกหรือตั้งโรงงานอุตสาหกรรมดี ผลิตหม้อแปลงไฟฟ้า หรือผลิตวิทยุโทรทัศน์หรือจ้างคนอื่นผลิตดี แรงงานมีจำกัด เราควรที่จะเลือกทำงานในโรงงานทอผ้าหรือเป็นพนักงานขาย เป็นคนขับรถเมล์หรือเป็นข้าราชการ เป็นทหารป้องกันประเทศ หรือเป็นอะไรดี ปัญหาเหล่านี้ต้องการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะการตัดสินใจในขั้นนี้จะมีผลไปถึงผู้บริโภคและการกระจายรายได้ด้วย ถ้าเลือกใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ไปกับการผลิตสินค้าจำเป็นแก่การครองชีพ เช่น ผลิตอาหาร เป็นต้น คนส่วนใหญ่ก็จะได้บริโภคเท่าเทียมกัน แต่ถ้าตัดสินใจใช้ทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดผลิตสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เลือกใช้ที่ดินสร้างสนามกอล์ฟ ก็คงจะมีแต่คนส่วนน้อยเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่ได้รั้นรมย์กับการตีกอล์ฟ เมื่อเปรียบเทียบกับคนทั้งประเทศแต่อย่างไรก็ดีปัญหานี้คงไม่ใช่ชาวกับดำหรือให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เราอาจเลือกเอาทั้งสองอย่าง แต่อย่างไหนจะมากน้อยกว่ากันเพียงไรก็เป็นปัญหาเช่นกัน

2. ปัญหาว่าจะผลิตอย่างไร

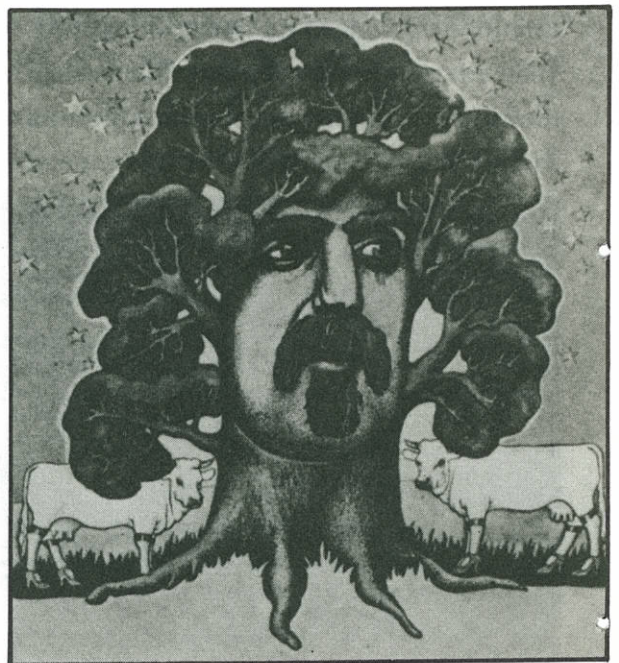
เมื่อตัดสินใจได้แล้วว่าจะผลิตอะไร ปัญหาต่อไป

ก็คือจะผลิตอย่างไร เพราะจะต้องไม่ลืมว่าสินค้าชนิดเดียวกันนั้นสามารถผลิตได้ตั้งหลายวิธี ดังนั้น จะเลือกใช้ที่ดินมากหรือน้อย จะใช้คนมากและเครื่องจักรกลแต่น้อยหรือจะเลือกใช้คนน้อยแต่เครื่องจักรกลที่ทันสมัยมาก จะเลือกใช้เทคโนโลยีแบบไหน จะเลือกใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไรจึงจะมีประสิทธิผลสูงสุด โดยมีจุดมุ่งหมายและเหตุผลอย่างไรในการเลือกใช้เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่หน่วยผลิต บริษัทหรือองค์กรธุรกิจจะต้องขบคิดทั้งสิ้น บางครั้งรัฐบาลก็อาจจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมช่วยคิดด้วยเหมือนกัน (เพราะเทคนิคการผลิตอาจทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้นก็จริงแต่ก็อาจทำให้คนว่างงานได้เหมือนกัน)

3. ปัญหาว่าจะผลิตที่ไหน

กล่าวกันว่า ในการลงทุนสร้างโรงแรมนั้น ทำเลที่ตั้งสำคัญมาก ถ้าเลือกได้ทำเลที่ตั้งดี กิจการก็เจริญรุ่งเรืองดี แต่ถ้าเลือกได้ทำเลที่ตั้งไม่ดีอย่างลงทุนเสียเลยดีกว่า เพราะจะมีแต่ทางขาดทุน การตั้งศูนย์การค้า ทำเลที่ตั้งก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน

ในอดีต มักถือกันว่าประเทศด้อยพัฒนา ได้เปรียบในแง่สภาพภูมิอากาศจึงสมควรจะผลิตแต่สินค้าเกษตรเท่านั้น และควรส่งแคว่วัตถุดิบเป็นสินค้านำไปขายยังประเทศพัฒนา ที่ศูนย์กลางของตลาดโลก ไม่ควรผลิต

สินค้าอุตสาหกรรมประเทศพัฒนาเท่านั้นที่ควรเป็นประเทศอุตสาหกรรมโดยแปรวัตถุประสงค์เหล่านั้น สกกลับไปขายในประเทศด้อยพัฒนาต่อไป ทั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีผลประโยชน์เปรียบเทียบ (Comparative Advantages) ของ Ricardo แต่มาแปลกใหม่ว่าทำไมในปัจจุบันนี้ประเทศด้อยพัฒนาจึงได้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำไมนายทุนจากประเทศพัฒนาแล้วจึงหันมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศด้อยพัฒนามากขึ้น เป็นเพราะต้นทุนการผลิตในประเทศด้อยพัฒนาต่ำใช่หรือไม่ โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานต่ำ เพราะคนงานมีความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนในประเทศพัฒนา ต้นทุนการผลิตต่ำทำให้สามารถแข่งขันระหว่างประเทศได้ ประการที่สอง เป็นเพราะประเทศพัฒนาต้องการครองตลาดในประเทศด้อยพัฒนาใช่หรือไม่ ประการที่สามเป็นเพราะได้รับสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนของประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งโดยมากมีฝรั่งเป็นที่ปรึกษาใช่หรือไม่ อันที่จริงการเลือกจะผลิตที่ไหนนั้นเป็นเรื่องของวิชาภูมิเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นอีกวิชาหนึ่งทีเดียว

4. ปัญหาว่าจะผลิตเพื่อใคร

นั่นก็คือ ใครจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการผลิตเหล่านั้น อันเป็นปัญหาของการกระจายรายได้โดยตรง หากได้มีการวางแผนล่วงหน้าไว้ตั้งแต่เริ่มการผลิต ปัญหานี้ก็จะถูกแก้ไขไปแล้วส่วนหนึ่ง ดังได้กล่าวในปัญหาเกี่ยวกับการผลิต เรื่องการกระจายผลผลิตเป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษว่าจะใช้อะไรดีมาเป็นเครื่องตัดสินใจ จะใช้อำนาจสังคมและการเมืองดี หรือจะปล่อยให้เป็นอำนาจของตลาดถ้ายเดียว หรือจะใช้ทั้งสองอย่างประกอบกัน

5. ปัญหาว่าจะบริโภคในวันนี้หรือควรจะกันไว้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตในวันหน้า หรือจะรักษาขีดความสามารถในการผลิตไว้เท่าเดิม ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยในขณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแม้ว่าอัตราเพิ่มจะลดลงบ้างแล้วก็ตาม

6. ปัญหาเรื่องการว่างงาน

ทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดนั้น มีปัญหาต่อไปว่าเราได้มีการใช้อย่างเต็มที่หรือไม่ ที่ดินใช้เต็มที่เพียงไร โรงงานที่มีอยู่ได้เดินเครื่องทำงานเต็มขีดความสามารถที่จะทำได้หรือเปล่า แรงงานมีอยู่เท่าไรทุกคนมีงานทำเหมือนที่เขาต้องการจะทำตามขีดความสามารถของเขาหรือไม่ จากสถิติของประเทศเวลานี้ เรามีคนว่างงานประมาณ 2-3 ล้านคน หมายความว่าอย่างไร เราจะปล่อยให้ทรัพยากรที่มีจำกัดอยู่แล้วยังว่างงานโดยเปล่าประโยชน์กระนั้นหรือ เหล่านี้คือปัญหาที่จะต้องหาทางแก้ไขกันต่อไป เพราะถ้าคนเราไม่มีงานทำ ก็ย่อมไม่มีรายได้ที่จะจับจ่ายใช้สอย แต่ทุกคนต้องกินต้องใช้ เขาจะหาทางออกอย่างไร ถ้าหาทางออกในทางสร้างสรรค์หรือในทางบวกก็ดีไป แต่ถ้าหาทางออกโดยทางลบหรือในทางทำลายก็จะกลายเป็นปัญหาสังคมตามมาเป็นแน่ เราคงยินดีที่จะสร้างโรงงานเพิ่มขึ้นแทนการขยายเรือนจำผู้คนออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดมากกว่าปัญหาการว่างงานจึงเป็นปัญหาเรื้อรังที่สุดเรื่องหนึ่งของระบบสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบัน

7. ปัญหาเสถียรภาพของเงินตรา

เมื่อเวลาคนพูดถึงเสถียรภาพโดยมากมักจะนึกถึงเสถียรภาพของรัฐบาล หรือเสถียรภาพของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นเสถียรภาพทางการเมือง โดยมีนัยเป็นที่เข้าใจว่า ถ้าต้องการรัฐบาลมีเสถียรภาพก็ต้องหาทางให้นายกรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งนาน ๆ ดังนั้น จึงแสวงหาทุกวิถีทาง เพื่อที่จะให้ท่านนายกได้อยู่ในตำแหน่งต่อไปไม่ว่าค่าของเงินจะตกต่ำหรือเศรษฐกิจจะถดถอยเพียงใดก็ตาม ถ้าใครมีความคิดเช่นนี้ นับว่าเข้าใจผิดโดยแท้เสถียรภาพของนายกหรือของรัฐบาลเป็นคนละเรื่องกันจริงอยู่เสถียรภาพของรัฐบาลอาจเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการทำให้เสถียรภาพของเงินตรามั่นคงได้แต่ยังไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ตรงข้าม ถ้าเงินตราของประเทศขาดเสถียรภาพ เช่นมีการลดค่าบ่อย ๆ นั้นเอง จะเป็นเงื่อนไขทั้งจำเป็นและเพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพได้ ดังกรณีการเสียดำนาจของ Nixon ประธานาธิบดี แห่งสหรัฐอเมริกา เป็นต้น เพราะฉะนั้นเรื่องเสถียรภาพของเงินตรา จึงเป็นหัวใจของเศรษฐกิจที่สำคัญมากเงินตราจะมีค่าเป็นที่เชื่อถือของนานาประเทศหรือไม่

สุดแต่ทองคำและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่เป็นฐานคอยหนุนอยู่ การขาดแคลนทองคำและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเนื่องจากการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินอย่างยาวนาน จะมีผลทำให้เสถียรภาพของเงินตราสั้นคลอน เกิดภาวะเงินเฟ้อและเงินอิงเพื่อเท่าไร ค่าของเงินก็ยิ่งตกต่ำลงเท่านั้น เพราะค่าของเงินเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับภาวะเงินเฟ้อ เสถียรของเงินตราจึงเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งของสังคมสมัยใหม่ควบคู่ไปกับปัญหาการว่างงานยิ่งกว่านั้น ถ้าต้องการลดการว่างงานก็อาจต้องผจญกับภาวะเงินเฟ้อ ถ้าไม่ยอมให้มีเงินเฟ้อ ก็อาจต้องผจญกับภาวะการว่างงาน ดังนั้นปัญหาทั้งสองจึงเป็นปัญหาหลีกเลี่ยงไม่เข้าคลายไม่ออกและท้าทายนักเศรษฐศาสตร์อยู่ในปัจจุบัน

3.6 ปัญหาการเลือกและต้นทุนของการเลือก

เราจะเห็นว่า คำที่ใช้มากที่สุดในตอนที่ผ่านมา คือ คำว่า **เลือก** จะผลิตอะไรก็ต้อง **เลือก** จะผลิตอย่างไรก็ต้อง **เลือก** จะผลิตที่ไหนก็ต้อง **เลือก** จะผลิตเพื่อใครก็ต้อง **เลือก** แล้วก็ต้อง **ประหยัด** และใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ มากที่สุดอีกด้วย

เหตุที่ต้องเลือกก็เพราะทรัพยากรมีจำกัด

ในตำราเศรษฐศาสตร์ทั้งหลาย การเลือกถือว่าเป็นความคิดที่สำคัญบางคนถึงกับกล่าวว่า⁽¹⁾ ถ้าไม่มีเสรีภาพในการเลือกแล้ว วิชาเศรษฐศาสตร์ก็แทบจะไม่มี ความหมาย ทั้งนี้เพราะเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรอันหาได้ยาก เพื่อสนองความต้องการอันหาขอบเขตมิได้ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

แต่เสรีภาพในการเลือกของคนในสังคม มียิ่งและหย่อนกว่ากันบางสังคมมีเสรีภาพมากบางสังคมมีเสรีภาพน้อยบางสังคมประกาศเป็นหลักการหรืออุดมการณ์ว่าทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกเท่าเทียมกัน แต่ในโลกของความเป็นจริงนั้น หามีเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ บางคนแทบจะเลือกอะไรไม่ได้เลยในชีวิตไม่ช้าแต่ชีวิตของตนเท่านั้น รวมไปถึงลูกหลานของตนด้วย กล่าวคือต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมไม่มีทางเลือก ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะ

เสรีภาพของการเลือกในระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างที่เป็นอยู่นี้ขึ้นอยู่กับเงินเป็นใหญ่ เมื่อขาดเงินก็ขาดเสรีภาพ มีเงินมากก็มีเสรีภาพมาก บางคนจนอยู่อย่างไรก็ยังไม่เห็นจนอยู่อย่างนั้นพ่อแม่มีความรู้แค่ ป.4 ลูกก็มีความรู้แค่ ป.4 ไม่เห็นดีไปกว่านั้นตรงข้ามกับคนบางคนที่มีเสรีภาพเต็มที่จะเลือกอะไรก็ได้ อย่างนั้น อยากได้รถก็ได้รถ อยากศึกษาต่อเมืองนอกก็ได้ศึกษาต่อ ทั้งที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน อีกประการหนึ่งคือ การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ผลิตและอิทธิพลของระบบเสรีในการส่งข่าวสารระหว่างประเทศ (Free International Information Order) อันการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ผลิตซึ่งได้แก่อิทธิพลของการโฆษณาและนโยบายส่งเสริมการขายของผู้ผลิต ผู้บริโภคจะต้องการหรือไม่ต้องการไม่สำคัญ สินค้าจะจำเป็นแก่ผู้บริโภคหรือไม่ก็ไม่มีสำคัญ ถ้าผู้ผลิตผลิตขึ้นมาแล้วจะต้องหาทางจูงใจด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้ผู้บริโภคต้องซื้อหามาบริโภคจนได้ เมื่อประกอบกับระบบการส่งข่าวสารโดยเสรีระหว่างประเทศด้วยแล้ว ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนาจึงตกเป็นเหยื่อในการโฆษณาให้ซื้อสินค้าจากประเทศพัฒนา มากยิ่งขึ้น โดยเข้าถึงในบ้านหรือในห้องนอนของผู้บริโภคเลยทีเดียว มีสินค้าหลายชนิดที่ไม่จำเป็น แต่ผู้บริโภคก็อดตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาไม่ได้ ใช่แต่เท่านั้นระบบการส่งข่าวสารระหว่างประเทศที่ว่าเสรีนั้นก็ไม่เสรีจริงเพราะถูกผูกขาดด้วยสำนักข่าวต่างประเทศเพียงไม่กี่สำนักเท่านั้นเอง แม้กระนั้นตำราเศรษฐศาสตร์บางเล่มก็ยังคงรักษานขนบธรรมเนียมเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่นโดยยกย่องผู้บริโภคว่าเป็น ราชา (Consumer's Sovereignty) ทั้ง ๆ ที่ได้เห็นแล้วว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มิได้เป็นราชามานานแล้ว

อย่างไรก็ตาม เนื่องเพราะทรัพยากรมีจำกัด การเลือกตัดสินใจทุกครั้งจะต้องมีต้นทุนเสมอ ต้นทุนที่ว่านี้ในตำราเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Costs) ซึ่งหมายถึงมูลค่าของทางเลือกอื่น ๆ หรือโอกาสอื่น ๆ ที่ต้องยอมเสียสละ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราต้องการเครื่องบินรบฝูงหนึ่งมาใช้ป้องกันประเทศ เราก็อาจจะต้องเสียสละ ทางเลือกอื่น ๆ หรือโอกาสที่จะได้ทำอย่างอื่น

(1) Ellis, Howard S "The Economic Way of Thinking" AER VolXL March, 1950 No 1 P1

ที่ดีที่สุด เช่น เราอาจต้องเสียสละ เรือเดินสมุทรสำหรับ
ขนส่งสินค้า เสียสละเครื่องบินพาณิชย์ เสียสละโรง-
พยาบาล เสียสละโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนอาจ
ต้องเสียสละยอมเป็นโรคขาดอาหารมากขึ้นโดยงด
รับประทานเนื้อสัตว์ ไข่ ผักและผลไม้ ใดๆ เพื่อส่ง
ไปขายเป็นค่าเครื่องบินรบดังกล่าวหรือท้ายที่สุด ประ-

ชาชนอาจต้องเสียสละโดยว่างงานมากขึ้น เพื่อให้ฝรั่งที่
ผลิตเครื่องบินรบมาขาย มีงานทำมีรายได้มากยิ่งขึ้น
ดังนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นจะเห็นแล้วว่า ในวิชาเศรษฐ-
ศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชา หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยธุรกิจใ
การดำรงชีวิตจริง ๆ และทุกอย่างมีต้นทุนทั้งสิ้นไม่มีใคร
ที่จะได้อะไรมาฟรี ๆ เลย แม้แต่ฟรีดอม

บรรณานุกรม

1. Robertson, Sir Dennis : *Lectures on Economic Principles* the Fontana Library 1966
2. Lange, Oskar : "The Study of Subject Matter of Political Economy : Elementary Concepts" in David Mermelstein (ed) *Economics* 1970.
3. Boulding, K.E. *Economic Analysis* Vol. 1 Harper & Row Publishers NY. 1966
4. Pigou, A.C. *The Economics of Welfare* Macmillan and Co.,Ltd., London 1950.
5. Greene, Jay E. (ed) *100 Great Thinkers* Pocket Books N.Y. 1949.
6. Robbins, Lionel *The Nature and Significance of Economic Science*, London 1932 P 16.
7. Mc Gregor, Douglas M. *The Human Side of Enterprise* McGraw Hill., N.Y. 1960
8. Maslow, A.H. *Motivation and Personality* Harper & Row N.Y. 1954.
9. Descartes, Réne : *A Discourse on Method* J.M. Dent & Sons Ltd., London Reprinted 1937.
10. Marshall, Alfred : *Principles of Economics* Macmillan an Co.,Ltd., London 1920.
11. Ellis, Howard S. "The Economic Way of Thinking" *AER* Vol XL March 1950

นักบริหาร

กับ

การบริหารงานบุคคล

อ.นพดล จรัสศรี

เป็นที่ทราบกันดีว่านักบริหารคือผู้ที่ทำให้ทุกสิ่งสำเร็จสมดังความตั้งใจโดยอาศัยผู้อื่น ความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กรย่อมเป็นผลมาจากการกระทำของ “คน” (Man) ในองค์กรและการตัดสินใจของผู้บริหารจะมีผลกระทบต่อคนในบังคับบัญชาของตนและผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยเสมอ ก่อให้เกิดปัญหาความพอใจหรือไม่พอใจไม่มากนักน้อย เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบกันตลอดเวลา. เป็นเรื่องยุ่งยาก สลับซับซ้อน สุดหยั่ง ไม่คงที่ ไม่จบสิ้น ผิดกับปัญหาทางเทคนิคเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางการบริหารด้านอื่น ๆ อีก 3 ประการ คือ เงินทุน- (Money) วัสดุ (Material) การจัดการ (Management) ซึ่งสามารถควบคุมได้อย่างมีหลักเกณฑ์พอสมควร

การบริหารงานบุคคล คือภารกิจของผู้บริหารหน่วยงานทุกระดับ ในองค์กรและของผู้ชำนาญการด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะซึ่งมุ่งปฏิบัติกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับคน

เพื่อให้ปัจจัยทางการบริหารที่สำคัญนี้ เป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา มีพฤติกรรมที่ส่งผลสำเร็จ ต่อเป้าหมายวัตถุประสงค์ขององค์กร

จึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารงานบุคคลเป็นวิทยาศาสตร์ชั้นสุดยอดของความ เป็นนักบริหาร ซึ่งใคร ๆ ก็อยากจะเรียนรู้เงินจบ จนบรรลุถึงความ เป็นเลิศ ในยุทธจักรนักบริหาร ดังนั้นบทความ

ต่อไปนี้จะเสนอเป็นปฐมกัมภีร์เกี่ยวกับ การบริหารงานบุคคลฉบับย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

ลักษณะของการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลคือภารกิจของผู้บริหารหน่วยงานทุกระดับในองค์กรและของผู้ชำนาญการด้านทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะ ซึ่งมุ่งปฏิบัติกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวกับคน เพื่อให้ปัจจัยทางการบริหารที่สำคัญนี้เป็นทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา มีพฤติกรรมที่ส่งผลสำเร็จต่อเป้าหมายวัตถุประสงค์ขององค์การตามความหมายข้างต้นนี้ จึง

ทางการบริหารประการหนึ่งของผู้บริหารทุกคน กล่าวคือ ในกระบวนการจัดการ ซึ่งได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงานนับเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินการเกี่ยวข้องกับคนโดยเฉพาะ คือการเสาะหา คัดเลือก ว่าจ้างบรรจุ ฝึกอบรมพัฒนา ประเมินผลการปฏิบัติงาน จ่ายค่าตอบแทน จัดบริการสวัสดิการ ปกครองคนให้อยู่ในวินัยความสงบเรียบร้อย ทั้งนี้ เพื่อให้แต่ละหน่วยงานในองค์การได้คนดีมีฝีมือไว้ใช้ พัฒนาและรักษาให้เป็นทรัพยากร

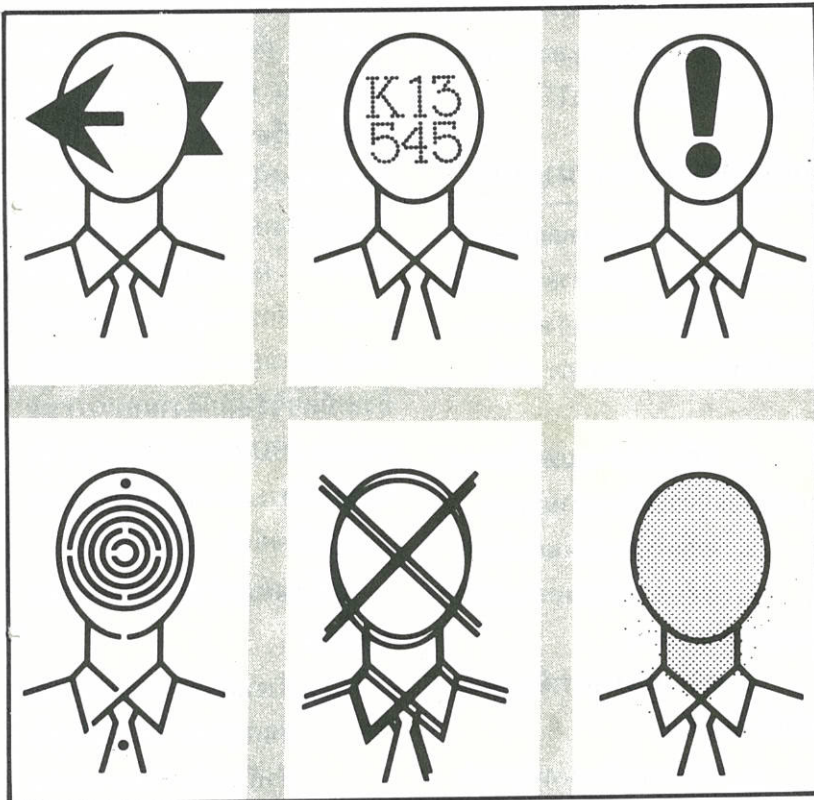
กิจกรรมย่อยต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาเรื่องพฤติกรรมของคน และคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อบรรยากาศในที่ทำงานและผลผลิตได้แก่

- การวิเคราะห์งาน และระบบการทำงาน
- การวางแผนอัตรากำลังคน การพิจารณา Work Load ของแต่ละคน
- การสรรหา การสอบคัดเลือก
- การทำสัญญาว่าจ้าง บรรจุ แต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่ง โอนย้าย
- การปฐมนิเทศ และฝึกอบรมพัฒนาบุคคล
- การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- การจ่ายค่าจ้างเงินเดือน
- การจัดสิ่งจูงใจ และสวัสดิการ
- การสร้างความเข้าใจ การแรงงานสัมพันธ์ และวินัย

- การวิจัยตรวจตราผลการปฏิบัติงานบริหารบุคคล เป็นต้น

3. เป็นหน้าที่ของผู้ชำนาญการในฐานะผู้ให้คำแนะนำปรึกษา

แม้ว่าการบริหารงานบุคคลเป็นภารกิจของผู้บริหารทุกคนก็ตาม แต่ผู้บริหารแต่ละคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่การทำงานหลักที่ตนรับผิดชอบอยู่ให้สำเร็จลุล่วง เช่น ผู้บริหารการตลาดต้องรับผิดชอบเรื่อง การขาย ผู้บริหารโรงงาน ต้องรับผิดชอบเรื่องการผลิต ผู้บริหารธุรการต้องรับผิดชอบเรื่องการเงิน การบัญชี เป็นต้น ต้องทุ่มเทเวลาความคิดอ่านให้แก่ภารกิจนั้น ๆ

วิเคราะห์ห้ลักษณะของการบริหารงานบุคคลได้เป็นดังนี้

1. เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บังคับบัญชาแต่ละหน่วยงาน
การบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่

ที่มีคุณค่ายิ่ง ๆ ขึ้น และการรู้จักใช้คนให้เป็น **“PUT THE RIGHT MAN ON THE RIGHT JOB”**

2. มีส่วนประกอบของกิจกรรมย่อย ๆ มากมาย

จึงมีความสนใจที่จะคิดค้นและติดตามเทคนิคใหม่ ๆ หรือการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับบุคคลให้ลึกซึ้งไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์กรธุรกิจเติบโตใหญ่ขยายตัวออกไป มีจำนวนพนักงานมากขึ้นมาก หรือลักษณะธุรกิจจัดอยู่ในประเภท LABOUR INTENSIVE นอกจากนี้แล้ว แรงกดดันด้านแรงงาน สังคม การเมือง เพิ่มน้ำหนักความสำคัญแก่ภารกิจด้านการบริหารงานบุคคลยิ่งขึ้น จนกระทั่งเกิดความต้องการความช่วยเหลือที่ลึกซึ้งเฉพาะด้านจากผู้อำนวยการเรื่องคนมากขึ้น ๆ ทุกที ในที่สุดองค์กรก็จัดตั้งหน่วยบริหารบุคคลกลางขึ้นมาเพื่อคอยให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาเรื่องคนโดยเฉพาะ

จุดร่วมและจุดแยกของการปฏิบัติงานบริหารบุคคล ระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติ (Line Function) ซึ่งหมายถึง ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานต่าง ๆ กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายให้คำปรึกษา (Staff Function) ซึ่งหมายถึงผู้บังคับบัญชาหน่วยบุคคลนั้น ไม่อาจกำหนดขอบเขตแบ่งแยกได้ชัดเจนตายตัว แล้วแต่ลักษณะขนาดขององค์กรธุรกิจ นโยบายและรูปแบบ (Style) การบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงขององค์กร ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของหน้าที่งานบริหารบุคคล คงเหมือนกันหมดทุกองค์กรธุรกิจ กล่าวคือ

- มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ
- มีบรรยากาศความสัมพันธ์ในหน้าที่การงานที่ดีในองค์กร
- มีการส่งเสริมความเจริญ

เติบโตก้าวหน้าของแต่ละคน ควบคู่กับการพัฒนาองค์กร

เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวผู้บริหารทุกคนหรืออีกนัยหนึ่ง คือ ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นในองค์กรกับผู้บังคับบัญชาหน่วยบริหารงานบุคคล จะต้องร่วมมือกันในอันที่จะทำให้องค์กรได้

1. คนดีมีความสามารถมาทำงานให้กับองค์กรนานตราบนาน
2. มีวิธีการใช้คนให้เหมาะกับงานจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูง
3. สามารถดำรงรักษาความเต็มใจของคนทุกคนที่จะทุ่มเทจิตใจช่วยงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตรงตามเป้าหมายส่วนรวมที่วางไว้

หลักการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อกันและกัน แต่ละขั้นตอนของกระบวนการก็มีหลักการของตนเอง ดังนี้

1. หลักการกำหนดนโยบายและระเบียบการบริหารงานบุคคล
2. หลักการวางแผนกำลังคน
3. หลักการจำแนกตำแหน่งและประเมินค่างาน
4. หลักการสรรหาว่าจ้าง บรรจุ แต่งตั้ง โอนย้าย
5. หลักการกำหนดอัตราค่าจ้าง
6. หลักการจัดสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูล
7. หลักการประเมินผลการปฏิบัติงาน
8. หลักการพัฒนาศักยภาพ

9. หลักการปกครองบังคับบัญชา และรักษาวินัย

10. หลักการแรงงานสัมพันธ์

รายละเอียดของแต่ละหลักการดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องที่เราทุกคนหลายแนวความคิด ไม่จบสิ้น ไม่มีคำตอบแน่นอนตายตัว สุดแต่ความเหมาะสมกับแต่ละกรณี จึงมีอาจรวบรวมมาไว้ในเนื้อที่จำกัด ณ ที่นี้

ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน

เนื่องจากการปฏิบัติงานเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างคนทำงานร่วมกัน หรือคนกับปัจจัยการบริหารอย่างอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ยิ่งองค์กรมีขนาดใหญ่มากขึ้น หรือรวมอำนาจไว้ ณ ศูนย์กลางมากเท่าใด กระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติงาน ก็จะต้องยุ่งยากสลับซับซ้อน ผลงานสำเร็จลุล่วงช้าลง องค์กรมีลักษณะอึดอัด ตัดสินใจล่าช้า ลักษณะเช่นนี้คนทั่วไปเรียกว่ามีระเบียบวิธีปฏิบัติงานแบบระบบราชการ (BUREAUCRACY) จึงขอกกล่าวถึงระเบียบวิธีปฏิบัติงานแบบราชการด้วยดังนี้

ลักษณะสำคัญของระบบราชการ

1. ทำงานในลักษณะของความชำนาญพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญเด่นชัดของระบบราชการ
2. ทำงานภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด
3. รวบอำนาจการตัดสินใจสั่งการสิ้นสุดที่เบื้องบนสุดเสมอ

4. ใช้การติดต่อสื่อสารแบบเป็นพิธีการ (FORMAL)
5. เป็นงานกิจวัตรประจำต่อเนื่อง (ROUTINE WORK)
6. อำนาจความรับผิดชอบเป็นไปตามหน้าที่ มิใช่เรื่องส่วนตัว
7. ใช้หลักคุณธรรมในการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
8. ตำแหน่งหน้าที่ไม่อาจซื้อขายโอนสิทธิหน้าที่แก่กันได้
9. ต้องทำตามลายลักษณ์อักษรอย่างครบถ้วน แก้ไขผิดขั้นตอนไม่ได้

ไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐหรือธุรกิจเอกชน จะมีระบบราชการปรากฏอยู่เสมอ แต่จะมองเห็นได้ชัดเจนในองค์การของรัฐมากกว่าธุรกิจเอกชน เพราะในองค์การของรัฐ มีระบบงานสลับซับซ้อน มีสายการบังคับบัญชายาว และมีข้อกำหนดกฎหมายรัดกุมมากมาย ซึ่งมีผลทำให้การปฏิบัติงานชักช้า ขั้นตอนดำเนินการหยาบหยาบ

ระบบราชการมีอยู่ในองค์การธุรกิจเอกชนหรือไม่

ไม่ว่าจะเป็นองค์การของรัฐหรือธุรกิจเอกชน จะมีระบบราชการปรากฏอยู่เสมอ แต่จะมองเห็นได้ชัดเจนในองค์การของรัฐมากกว่าธุรกิจเอกชน เพราะในองค์การของรัฐ มีระบบงานสลับซับซ้อน มีสายการบังคับบัญชายาวและมีข้อกำหนดกฎหมายรัดกุมมากมาย ซึ่งมีผลทำให้การปฏิบัติงานชักช้า ขั้นตอนดำเนินการหยาบหยาบ สิ่งเหล่านี้ก็กำลังเกิดขึ้นกับองค์การธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ที่มีคนเป็นจำนวนมาก ยิ่งองค์การธุรกิจเอกชนเหล่านั้น ไม่มีการกระจายอำนาจให้กว้างออกไปตามการพิจารณาองค์การแล้วละก็ ประสิทธิภาพการดำเนินการจะยิ่งลดน้อยด้อยลงทุกที ๆ เห็นได้ชัดเจนในองค์การธุรกิจเอกชนที่ยังไม่ยอมรับแนวความคิดที่จะจัดระบบงานสำนักงานแบบ OFFICE

AUTOMATION กล่าวคือ การนำเอาเครื่องใช้สำนักงานอัตโนมัติเข้าแทนที่คนมากเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันการจูงใจคนให้เกิดความสำนึกที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์กรโดยส่วนรวมนั้นกระทำได้ชักช้าไม่ทันกาล และยากมาก

ระบบราชการก่อให้เกิดผลการทำงานอย่างไร

ระบบราชการ ก่อให้เกิดความล่าช้า (RED TAPE) ในการปฏิบัติงาน และสร้างบุคคลผู้ปฏิบัติงานแบบโยนกลองเอาตัวรอด (SEVEDMAN) เป็นการปฏิบัติงานเพื่อให้ถูกต้องตรงตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงภาวะแวดล้อมและความยืดหยุ่น มิได้มองเป้าหมายการทำงานหรือไม่ ไม่มีใครกล้าตัดสินใจและรับผิดชอบต่อเมื่อทุกคนเอามือซุกหีบ หุบปากนิ่งเสีย ไม่กล้าแสดงเช่นนี้

แล้ว องค์การจะเจริญก้าวหน้ามั่นคงได้อย่างไร

องค์การธุรกิจเอกชนควรจัดการอย่างไรกับระบบราชการที่มีอยู่ในตัวเอง

ระบบราชการในตัวมันเองไม่ดีและไม่เลว เพราะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกองค์การไม่มากก็น้อยแล้วแต่ว่าคนในที่นั้นจะตรึงติดอยู่กับระบบราชการ และชอบอ้างระบบราชการไว้เพื่อประโยชน์ส่วนตัวสักแค่ไหน ตามธรรมดาแล้วองค์การธุรกิจเอกชนจะมีลักษณะแตกต่างจากองค์การของรัฐเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบงานและความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด จิตใจของผู้ปฏิบัติงานด้วยเหตุที่ความมั่นคงขององค์การธุรกิจเอกชนและความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานของแต่ละ

คนขึ้นอยู่กับผลกำไร คนงานจะต้องพยายามพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานของคนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา ประกอบกับต้องประสบกับการแข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตายจริงจังทุกเมื่อ องค์กรธุรกิจใดที่บริหารงานล้มเหลวจะดำรงอยู่ไม่ได้

ดังนั้น การที่จะสร้างความเจริญงอกงามให้แก่องค์กรทุกวิถีทาง องค์กรธุรกิจจะต้องกำจัดระบบราชการที่มีอยู่ในตัวเองให้หมดไป เพราะนอกจากจะไม่จำเป็นแก่องค์กรธุรกิจเอกชนแล้ว ยังทำลายประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานด้วย เพราะระเบียบวิธีปฏิบัติงานส่งผลทำให้คนมีพฤติกรรมในทางที่องค์กรต้องการหรือไม่ก็ได้

รูปแบบ (STYLE) การบริหารบุคคลแบบไทยไทย

โดยทั่วไป รูปแบบการบริหารงานบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ คือ

1. ระบบคุณธรรม (MERIT SYSTEM)
2. ระบบอุปถัมภ์ (PATRONAGE SYSTEM)

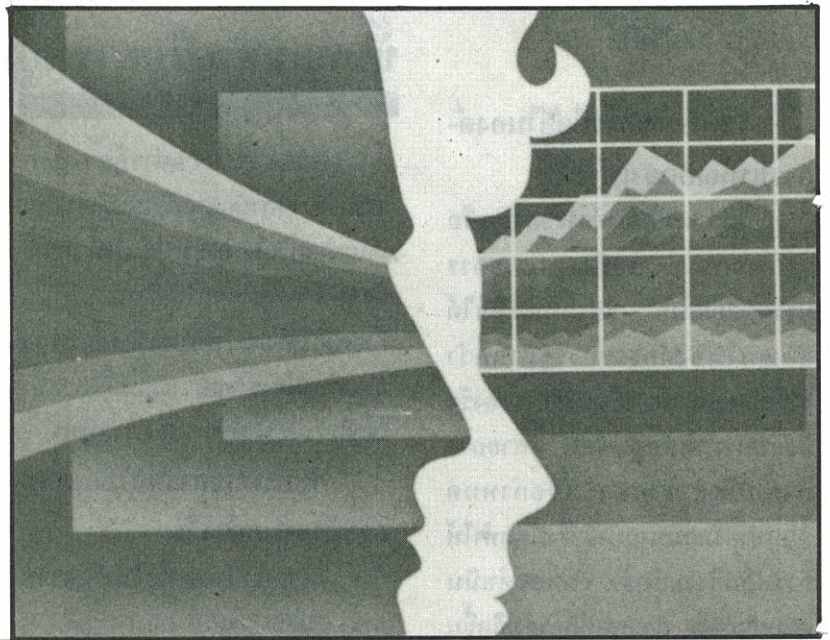
ระบบคุณธรรม

หรือที่เรียกเป็นอย่างอื่น ๆ ว่า ระบบคุณวุฒิ/ระบบความสามารถ ระบบคุณความดี ยึดหลัก 4 ประการ

1. ความเสมอภาค ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกัน
2. ความสามารถ
3. ความมั่นคง ไม่ถูกกลั่นแกล้ง
4. ความเป็นกลาง

ถ้าจะปกครองคนไทย ต้องรู้จักจิตใจคนไทยอย่างดีพอ คนไทยนั้น ถ้ารักใคร่รักจริง ข้อสัจจะอย่างชนิดยอมตายแทนได้

...แต่การเอาชนะจิตใจคนไทยให้ได้นั้น เป็นเรื่องยากมาก ทว่า... ไม่เหลือบ่ากว่าแรง สำหรับนักบริหารชั้นยอด

ระบบอุปถัมภ์

หรือที่เรียกเป็นอย่างอื่นว่า ระบบเล่นพวก/ระบบหุบเลี้ยง/ระบบความชอบพอกันเป็นพิเศษ ยึดหลัก 3 ประการ

1. การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์
2. การสืบสายโลหิต/ทายาทมรดก
3. ความไว้วางใจใกล้ชิด

ผลของการใช้ระบบคุณธรรมล้วน ๆ

1. จะได้คนดีมีฝีมือจริง ๆ มาเป็นพวก
2. เป็นการปกครองที่เที่ยงธรรม
3. มีความเป็นประชาธิปไตย
4. คนตั้งใจทำงานโดยมีขวัญและกำลังใจ แรงจูงใจที่จะ

ใช้ความรู้ความสามารถทำงานให้เป็นผลสำเร็จ

ผลของการใช้ระบบอุปถัมภ์

ล้วน ๆ

1. สามารถรักษาเสถียรภาพของตนไว้นานตราบเท่าที่มีผู้กำบังหลัง
2. สามารถควบคุมสถานการณ์ให้อยู่ในมือตนคนเดียว
3. มีรางวัลตอบแทนผู้สวามี-ภักดีตนแน่นอน

องค์การธุรกิจควรเลือกใช้

ระบบไหน

ไม่ว่าระบบคุณธรรมหรือระบบอุปถัมภ์ ต่างก็มีข้อดีข้อเสียคนละแบบ ผู้บริหารต้องรู้จักเลือกใช้แต่ละระบบอย่างเหมาะสมแก่กรณี การอันใดที่จะต้องให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพสูงสุด จะเบี่ยงเบนเป็นอื่นไปไม่ได้ ควรใช้ระบบคุณธรรม แต่ต้องมีการยึดหยุ่น โอนอ่อนผ่อนปรนให้มีการใช้ระบบอุปถัมภ์บ้างเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมในสถานการณ์อันคับขัน จึงจะนับว่าสอดคล้องกับลักษณะความเป็นอยู่ของสังคมแบบไทยไทย

สรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารงานบุคคลแบบไทยไทยเรายังต้องพึงพิจารณาญาณของผู้นำมาที่สุด ไม่อาจที่จะบริหารอย่างมีระบบแบบแผนตายตัว การปกครองคนไทยต้องยึดหยุ่นต่อกฎเกณฑ์อย่างมากที่สุด จนเป็นคำกล่าวอย่างเอี่ยมระอาของนักบริหารมืออาชีพว่า “นโยบายของเจ้านายย่อมอยู่เหนือหลักการและเหตุผลเสมอ”

หลักการบริหารงานบุคคลแบบไทยไทย

ถ้าจะปกครองคนไทย ต้องรู้จักจิตใจคนไทยอย่างดีพอ คนไทยนั้นถ้ารักใคร่รักจริง ซื่อสัตย์อย่างชนิดยอมตายแทนกันได้ แต่การเอาชนะจิตใจคนไทยให้ได้นั้นเป็นเรื่องยากมาก ทว่าไม่เหลือปากว่าแรงสำหรับนักบริหารชั้นยอด เป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถของชนชั้นปกครองอยู่ตลอดเวลา

อาจารย์สุรศักดิ์ นานานุกุล ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมหลักการบริหารงานบุคคลแบบไทยไทยไว้ดังนี้

1. การจ้างญาติมิตร ทำได้แต่อย่าให้เสื่อมประสิทธิภาพ และมีความยุติธรรมบ้าง
2. การปกครองด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวทำได้ แต่เวลาทำงานควรอิงหลักการไว้ก่อน
3. มนุษย์สัมพันธ์และประสิทธิภาพต้องคู่กัน
4. การชมเชยและการให้รางวัลควรทำตราบเท่าที่เกิดผลทางประสิทธิภาพ
5. ระบบผสมอาจจะเหมาะกับวัฒนธรรมไทยที่สุด
6. การจัดองค์กรต้องดูตัวบุคคล ต้องดูแผนงานกลยุทธ์ มิใช่จัดให้รูปสวย
7. ตำแหน่งงานที่สำคัญต้องเลือกคนที่มีความสามารถ

ถ้าไม่สำคัญเลือกอาวุโส

8. การมีนายหลายคนเป็นเรื่องธรรมชาติ คนเก่งต้องปกครองนายให้ได้
9. ระบบอาวุโสสำคัญมาก แต่คนที่มีความสามารถต้องมีโอกาสข้ามขั้นตอนได้
10. บรรยากาศในการทำงานมีความสำคัญพอ ๆ กับค่าตอบแทน
11. องค์กรควรช่วยเหลือพนักงาน และให้ความมั่นคงในงานตราบเท่าที่ไม่เสื่อมประสิทธิภาพ
12. การปกครองอย่างเสมอภาคเป็นสิ่งสำคัญ แต่คนดีอาจต้องเป็นข้อยกเว้น
13. การประชุมให้ได้ผลเป็นหัวใจสำคัญในการทำงาน ต้องประชุมซักซ้อมกับพนักงานระดับล่างอย่างสม่ำเสมอ
14. การประเมินผลงานเป็นสิ่งสำคัญ การสั่งงานต้องชัดเจน ต้องหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในการประเมินผลงาน ถ้าทำได้
15. คนไทยวางแผนเก่ง แต่ปฏิบัติไม่ค่อยเป็น ต้องคอยคุมงานภาคปฏิบัติให้ใกล้ชิด
16. ระบบงานวางไว้สวย แต่ปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง ต้องควบคุมมิให้เกิดทำดีที่เหลว
17. เนื่องจากการทำรายงานดี

กว่าสภาพจริง จึงต้องมี
วิจัยโดยบุคคลที่สามเป็น
ครั้งคราว

จึงสรุปได้ว่า การบริหารงาน
บุคคลเป็นวิทยายุทธขั้นสุดยอดของ
ความเป็นนักบริหาร ซึ่งนักบริหาร
ทุกคนน่าจะเรียนรู้หลักการบริหาร
งานบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
บริหารงานบุคคลแบบไทยไทย จึงจะ
สามารถครองใจผู้ใต้บังคับบัญชา และ
เป็นคนโปรดของเจ้านาย ความก้าว
หน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานจะ
รวดเร็วมั่นคง เพราะมีกำลังภายใน
จากหัวหน้าดึงลูกน้องดันขึ้นไป

หนังสืออ้างอิง

1. ธงชัย สันติวงษ์ "การบริหารงาน
บุคคล" ไทยวัฒนาพานิช 2524
2. อุทัย หิรัญโต "หลักการบริหาร
งานบุคคล" โอเดียนสโตร์ 2523
3. สุรศักดิ์ นานานุกูล "การบริหาร
งานบุคคล" 2525

เกี่ยวกับผู้เขียน

นพดล จรัสศรี

อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ
การศึกษา

พาณิชยศาสตร์มหาบัณฑิตฯ พศ.ม.(จุฬา)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

2516 พนักงานประจำแผนกและหัวหน้าแผนกบุคคล
บริษัท เบอร์ลี่ บุคเกอร์ จำกัด

2521 ผู้จัดการฝ่ายบุคคลและธุรการ บริษัท เชียงใหม่
สยามเครดิต จำกัด

2525 ผู้จัดการฝ่ายบุคคล บริษัท โฆษณาไอกลีวี
(ประเทศไทย) จำกัด

2526 ผู้จัดการฝ่ายบุคคลและธุรการ บริษัท พัทยา
ฟู้ดอินดัสตรี จำกัด

2527 อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต

ปรัชญาว่าด้วย ความรัก

ศศ.อมร โสภณวิเศษฐ์วงศ์

บทนำ

ความรักคืออะไร

ทุกคนรู้จักความรักและต้องการความรัก ไม่ว่าจะต้องการรักผู้อื่น หรือต้องการให้ผู้อื่นรัก แต่การจะนิยามความหมายว่า ความรักคืออะไรนั้นไม่ใช่ของง่าย เพราะความรักเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่กว้างขวาง และสลับซับซ้อน แม้แต่นักปรัชญาหรือนักตรรกศาสตร์ก็แทบจะนิยามความหมายของคำว่าความรักให้รัดกุมและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปไม่ได้ ลองพิจารณาการสนทนาเรื่องความรักของนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ในอดีตดังต่อไปนี้

คืนหนึ่ง มีการเลี้ยงฉลองการได้รับรางวัลที่หนึ่งในการแสดงละครของจินตกรวีชาวเอเธนส์ชื่อออกาธอน นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงได้รับเชิญมาในงานเลี้ยงนี้อย่างคับคั่ง ต่างสนทนาถกเถียงกันด้วยเรื่องต่างๆ มากมาย แล้วก็มาลงเอยด้วยเรื่องที่ชอบกันมากที่สุด คือเรื่องความรัก นักปรัชญาแต่ละคนพยายามอธิบาย ความหมายของความรักตามความคิดของตน ๆ

“ความรักนั้นหรือ” พีตรูสกล่าวขึ้น “คือเทพเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดองค์หนึ่ง ความรักมีอำนาจที่ทำให้คนหนุ่ม ๆ

ธรรมดากลายเป็นวีรบุรุษ เพราะผู้ตกอยู่ในความรัก ย่อมมีความละเอียดที่จะแสดงความฉลาดต่อหน้าคนที่เขารัก เอากองทัพที่สร้างขึ้นจากคนที่ตกหลุมรักมาให้ฉันซิ ฉันจะปราบโลกนี้ให้ได้”

โพเซเนียส พูดขึ้นบ้างว่า “ถูกแล้ว แต่ท่านต้องแยกความรักบนพื้นโลกกับความรักบนสวรรค์ คือ แยกความดีคู่ควร ระหว่างร่างกายสองร่างเป็นประการหนึ่ง และแยกความปฏิบัติระหว่างวิญญาณสองวิญญาณอีกประการหนึ่ง ความรักชั้นต่ำของร่างกายติดปีกแล้วก็บินหนีไปเมื่อความเป็นหนุ่มเป็นสาวสิ้นสุดลง แต่ความรักอันสูงส่งของวิญญาณจะคงอยู่ชั่ววันรันดร”

ครั้นแล้ว อริสโตฟานีส ก็สาธยายทฤษฎีใหม่เอี่ยมเกี่ยวกับความรักต่อไปว่า

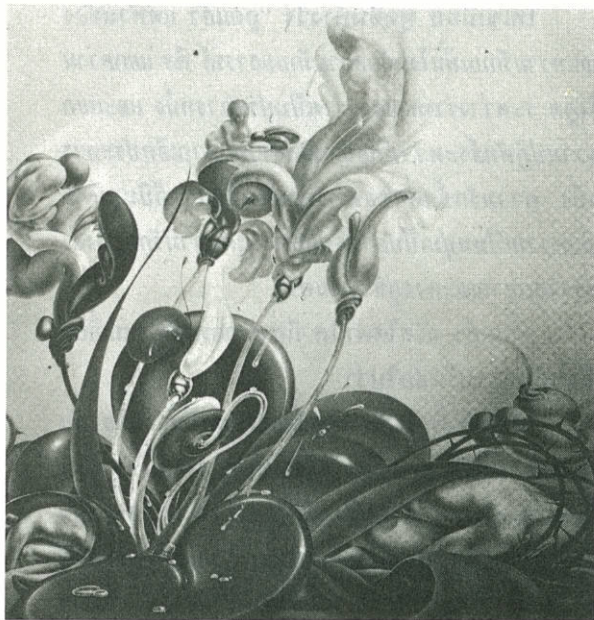
“ในสมัยดั้งเดิมนั้น เพศทั้งสองรวมเป็นร่างเดียวกัน ร่างสองเพศนี้มีสี่ขาคือคนครึ่งคน มีสี่มือ สี่เท้า สองหน้า เคลื่อนไหวไปมาด้วยความรวดเร็วอย่างน่าประหลาด โดยใช้มือและเท้าทั้งแปดเป็นกงล้อหมุนไปรอบ ๆ มนุษย์สองเพศนี้กำลังน่าสะพึงกลัวนัก มีความมักใหญ่ใฝ่สูงอย่างยิ่งขาด

คิดจะหมั้นขึ้นไปบนสวรรค์ปราบเทพเจ้าให้พ่ายแพ้ไป เทพเจ้าซิวสทรงเห็นว่ามนุษย์สองเพศนี้ออกจะกำแหงมาก ไป จึงทรงดำริจะผ่านมนุษย์สองเพศนี้ออกเป็นสองส่วน เพื่อให้แต่ละส่วนเหลือกำลังเพียงครึ่งเดียว แล้วพระองค์ก็ได้ มีผู้บูชาถึงสองเท่า ทรงดำริดังนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงผ่านมนุษย์สองเพศออกเป็นผู้ชายและผู้หญิง ตั้งแต่วันนั้นมา สองซีกของร่างที่เคยรวมกันอยู่ก็มีความคลั่ง ใคล้ที่จะมารวมกันอีก ความปรารถนาของสองเพศที่จะมารวมกันนี้เอง เราเรียกว่า ความรัก”

ในที่สุดก็ถึงวาระของโซเครตีส เขาถูกขอร้องให้ พูดเรื่องความรักสักสองสามคำ โซเครตีสจึงเริ่มพูดว่า “เมื่อฟังคำอธิบายของท่านทั้งหลายแล้ว ข้าพเจ้าก็แข็ง เหมือนหิน และเฉยพูดไม่ออก เพราะไม่ทราบว่าจะนำความ ใจเขลาของข้าพเจ้า ไปเปรียบเทียบกับความฉลาดของท่าน เหล่านั้น ได้อย่างไร”

เมื่อได้พูดถ่อมตัวตามแบบฉบับของตนแล้ว โซเครตีส ก็ใช้ความใจของเขาปล้ำความฉลาดของคน เหล่านั้น โดยเริ่มกล่าวไว้ว่า

“ความรักนั้น คือ ความกระหายของวิญญาณมนุษย์ ที่จะขึ้นให้ถึงความงามอันเป็นทิพย์ ผู้ที่ตกอยู่ในความรัก ไม่เพียงแต่จะแสวงหาความงามดงามอย่างเดียว แต่จะสร้างสรรค์ ความงามขึ้นมาด้วย รักษาให้คงไว้ด้วย และเพาะพืชพันธุ์ แห่งอมฤตภาพลงในร่างที่หลักไม่พินมรณะนั้น นี่ก็คือคำ

อธิบายว่า ทำไมเพศทั้งสองจึงต้องรักกัน เขาต้องการก่อให้เกิดร่างขึ้นอีก และสามารถยึดเวลาแห่งชีวิตไปชั่วกัลปาวสาน นี่ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้บิดามารดารักบุตร เพราะวิญญาณของบิดามารดาที่มีความรักนั้น ได้สร้างสรรค์ไม่เพียงแต่บุตร หากแต่สร้างผู้แสวงหากับผู้ร่วมมือ สร้างผู้ร่วมงาน และผู้ที่ จะรับงานต่อ เพื่อค้นหาความงามนี้ ความงามที่เราปลงใจ จะรักษาไว้ด้วยความรักนี่คืออะไร คือ ความมีปัญญาและ คุณธรรม ความมีเกียรติและความกล้าหาญ ความยุติธรรม และศรัทธา อีกนัยหนึ่ง ความงาม คือ ความจริง และความ จริง คือ หนทางที่จะนำไปสู่พระเจ้าเป็นเจ้าโดยตรง”

นอกจากนักปรัชญา 4 ท่าน อธิบายเรื่องความรักไว้ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักปรัชญาและนักปราชญ์อื่น ๆ ได้ ให้ความหมายของความรักชนิดต่าง ๆ ไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

- ความรัก คือ ความรู้สึกขั้นต่อไปจากมิตรภาพ ระหว่างเพศ (เดส์การ์ต)
- ความรักคือความบ้าของเราดี ๆ นี้เอง(เชค-สเปียร์)
- ความรักมักทำให้ชายหนุ่มหญิงสาวกระวนกระ- วายหวังแสวงหาความจริงอย่างอ่องเท่ว่า ความ รักแปลว่าอะไร แต่พอรู้ร้อนแท้จริงเข้า พลันสำนึกได้ว่าเป็นของธรรมดาโลกเรานี่เอง (เดส์การ์ต)
- ความรักไม่อาจจะบังคับ โลมเกล้า หรือยั่ววน ให้เกิดขึ้นได้ มันเป็นสิ่งที่สวรรค์บันดาลให้ โดยมีได้ขอร้อง และมีได้แสวงหาแม่แต่เน้อย (เฟล็ด เอส.บัค)
- ความรักทำให้เกิดโลกหมุน (สุภาวดีฝรั่งเศส)
- ความรัก คือ ความสดชื่นที่จะจุดชีวิตให้ลอยอยู่ในที่สูงตราบอายุขัย อาการต้นเต้นแห่งดวงใจ กระหายใคร่จะสมานสัมพันธ์ให้เป็นสุขสนิทนนั้นคือความรัก ความรักคือ เกมอันสนุกโหด โผนที่สุดสำหรับชายหนุ่ม หญิงสาว (เอส.วี.เอส.)
- ความรัก คือ สวนดอกไม้ที่งดงาม ที่ต้องใช้ น้ำ ธารรดแทนน้ำ (กิลเบิร์ต)
- ความรักมีผู้เล่นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งพยายามเอาเปรียบมากที่สุด อีกฝ่ายหนึ่งพยายามเสียเปรียบ น้อยที่สุด (น.ม.ส.)

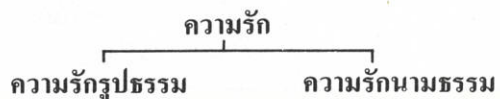
- ความรักอาจบันดาลกระท่อมให้เป็นปราสาททอง (สุภษิตเยอรมัน)
- มีความรักแล้วสูญเสียไปยังดีกว่าไม่มีความรักเสียเลย (ราฟูติน)
- ความรักนี้เป็นไอศถอยอย่างเอก ซักให้ความจริงกันข้ามมาลงรอยเดียวกัน (น.ม.ส.)
- ความรักเป็นของนำพิศวงมาก ทำให้ความซึ้งเขาเป็นความแค้นซึ้ง ทำให้ความใจแคบเป็นความใจกว้าง (น.ม.ส.)
- ความรักเป็นของนำพิศวงมาก ทำให้ความซึ้งรีวกลับเป็นความงาม ทำให้ความโง่เขลาเป็นความฉลาด ทำให้ความแก่เป็นความหนุ่ม ทำให้บาปเป็นบุญ (น.ม.ส.)
- ความรักนั้นเกิดขึ้นในสิ่งสองประการ คือ สิ่งที่จะให้ผลเป็นสุขประการหนึ่ง และสิ่งจะให้ผลเป็นทุกข์ประการหนึ่ง (ไลบ์นิตซ์)
- ข้าพเจ้ารักเพื่อนของข้าพเจ้าดี แต่ข้าพเจ้ายอมรักตัวเองมากกว่า (สุภษิตยุโรป)
- ความรักแรกสุด และหลังสุด ก็คือ ความรักตัวเอง (ไบเล)
- นคติ อุดตสมั เปม ความรักเสมอด้วยรักตนไม่มี (พุทธภษิต)
- เปมโต ชายเต โสโก เปมโต ชายเต ภยั ความโศกเกิดจากรัก ความกลัวเกิดจากรัก (พุทธภษิต)
- ผู้ที่ไม่มีลูก ย่อมไม่รู้จักว่า ความรักคืออะไร (สุภษิตยุโรป)
- ข้าพเจ้ารักประเทศชาติของข้าพเจ้ายิ่งกว่าครอบครัวของข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้ารักมนุษยชาติยิ่งกว่าประเทศชาติของข้าพเจ้า (สุภษิตยุโรป)
- คนรักชาติเป็นอย่างไรดี ไม่ต้องอ้างถึงบรรพบุรุษ (วอลแตร์)
- ความรักในอำนาจเป็นปีศาจที่หลอกหลอนมนุษยชาติ (โฆเปนเฮาเออร์)
- จงรักศัตรู และอวยพรแก่ผู้ที่แข่งค่าท่าน (พระเยซู)
- จงรักศิลปะยิ่งกว่าท่านเอง (กุสตาฟ ฟลอ

แบร์ต)

- จงรักความยุติธรรมไว้เถิด แม้จะทำให้สวรรค์ต้องพินาศก็ตาม (ลอรีด แมนส์ฟิลด์)
- ทุกคนรักความยุติธรรมที่บ้านคนอื่น ไม่มีใครสนใจความยุติธรรมที่บ้านของเขาเองเลย
- ความรักเหมือนโรคา
- บันดาลตาให้มีมด
- ไม่ยั้งและไม่ยล
- อุปสัคคะใดใด
- ความรักเหมือนโคลีถึก
- กำลังศึกผิขังไว้
- ก็โลดจากคอกไป
- ปยอมอยู่ ณ ที่ขัง
- ถึงหากจะผูกไว้
- ก็ดึงไปด้วยกำลัง
- ยิ่งห้ามก็ยิ่งคลั่ง
- ปหวนคิดถึงเจ็บกาย
- (มหันพาธา ๖.๖)
- อันความรักเหมือนน้ำอมฤต
- ได้ดื่มแล้วชื่นจิตพิศวง
- ระงับโรคโศกสูญพุนพะวง
- เพราะรักรินยื่นยงยั่ววานใจ
- (สุนทรภู่)
- อันที่จริงหญิงกับชายย่อมหมายรัก
- มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม
- แม้จะรักรักไว้ในอามรณ์
- อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราศี
- (สุภษิตสอนหญิง)

จากคำกล่าวของนักปรัชญา และนักปราชญ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความรักมีมากมายหลายชนิด และมีความหมายที่ขัดแย้งกัน ความขัดแย้งนี้เองจะนำไปสู่ปรัชญาว่าด้วยความรัก เพราะปรัชญาทำหน้าที่รวมสิ่งที่ขัดแย้งกันเข้าเป็นเอกภาพ

ถ้าจะจำแนกความรักตามหลักตรรกศาสตร์ จะได้ดังต่อไปนี้

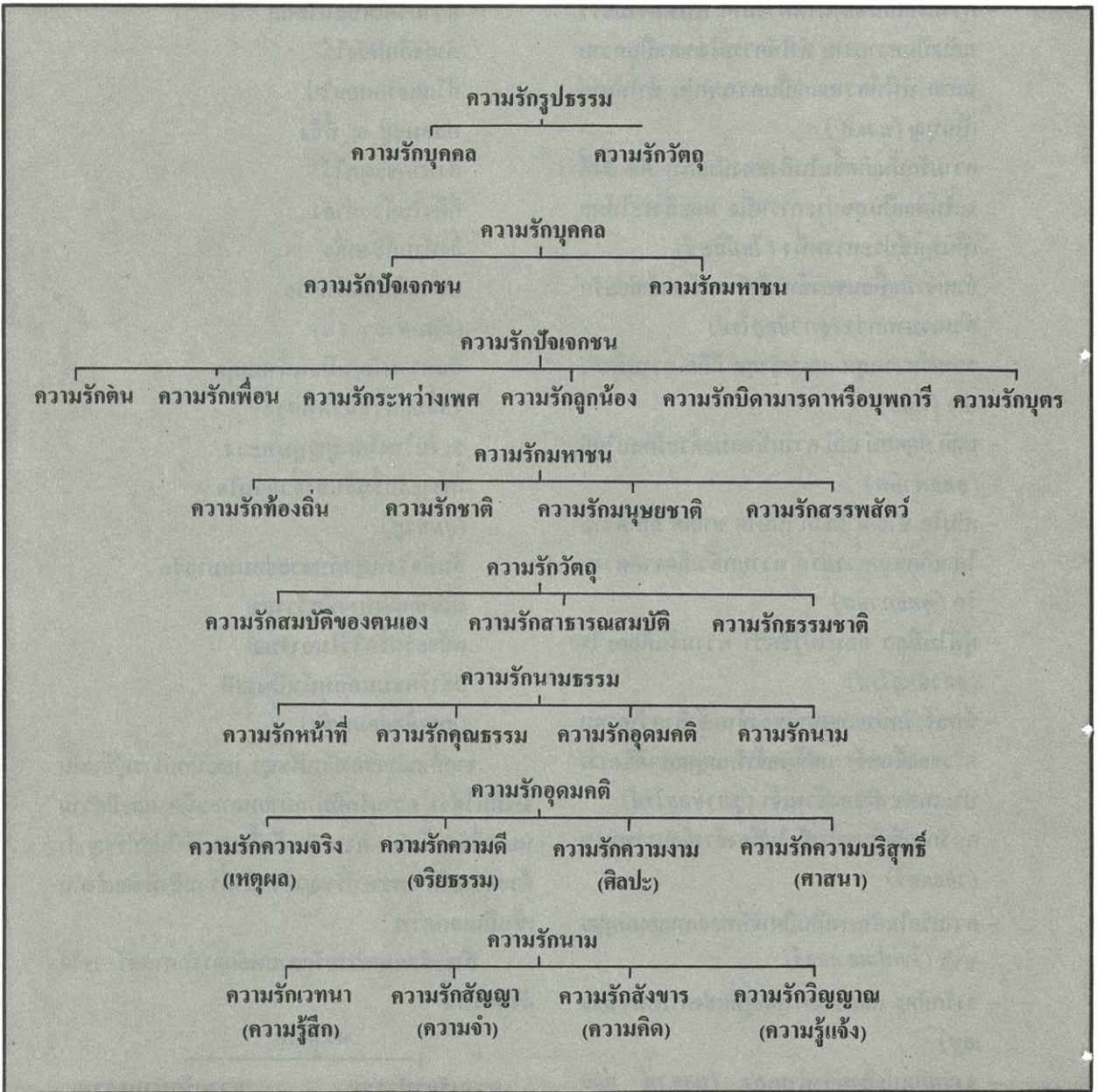

ความรักรูปธรรม หมายถึง ความรักสิ่งที่มีตัวตน หรือสสาร ทั้งสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ความรักรูปธรรมที่สิ้นสุด คือ การยึดถือรูปอย่างเดียว ปล่อยวางนาม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของรูปพรหม

ความรักนามธรรม หมายถึง ความรักสิ่งที่ไม่มีความตัวตน หรือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสสาร เช่น กฎ อุดมคติ คุณธรรม หรือเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความรักนามธรรมที่สิ้นสุด คือ การยึดถือนามอย่างเดียว ปล่อยวางรูป ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของรูปพรหม

กล่าวโดยสรุป ความรักมีชนิดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรักระหว่างเพศ
2. ความรักบิดามารดา และบุพการีอื่น ๆ
3. ความรักบุตร
4. ความรักเพื่อน
5. ความรักลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา
6. ความรักชาติ
7. ความรักมนุษยชาติ
8. ความรักสรรพสัตว์

9. ความรักธรรมชาติ
10. ความรักหน้าที่
11. ความรักคุณธรรม
12. ความรักอุดมคติ
13. ความรักรูป
14. ความรักนาม
15. ความรักตนเอง

รูปแบบของความรักร

ความรักชนิดต่าง ๆ ข้างต้นนั้นมีหลายรูปแบบแล้วแต่ว่าจะรักใครหรือรักอะไร แม้แต่ความรักชนิดเดียวกันก็มีหลายรูปแบบได้ ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้รักว่าจะใช้รูปแบบใด หรือยึดถือปรัชญาใด รูปแบบของความรักรอาจมีดังต่อไปนี้

1. ความรักที่ประกอบด้วยวาระหรือความใคร่ เป็นรูปแบบหนึ่งของความรักระหว่างเพศ
2. ความรักที่ประกอบด้วยโลกะหรือความโลภ เป็นรูปแบบหนึ่งของความรักหน้าที่และความรักวัตถุ
3. ความรักที่ประกอบด้วยความเคารพนับถือ เป็นรูปแบบของความรักบิดามารดาและบุพการีอื่น ๆ
4. ความรักที่ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม โดยเฉพาะเมตตาเป็นรูปแบบของความรักบุตร ความรักลูกน้อง ความรักสัตว์
5. ความรักที่ประกอบด้วยอัปมัญญาธรรม เป็นรูปแบบของความรักมนุษยชาติ ความรักสรรพสัตว์
6. ความรักที่ประกอบด้วยความคุ้นเคย ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นรูปแบบของความรักเพื่อน ความรักระหว่างเพศ ความรักบิดามารดา ความรักบุตร
7. ความรักที่ประกอบด้วยฉันทะ ความพอใจ เป็นรูปแบบของความรักหน้าที่ ความรักอุดมคติ
8. ความรักที่ประกอบด้วยความหวงแหน เป็นรูปแบบของความรักทรัพย์สินสมบัติ ความรักท้องถิ่น ความรักชาติ
9. ความรักที่ประกอบด้วยความต้องการให้มีหรือความต้องการบรรลุ เป็นรูปแบบของความรักคุณธรรม ความรักหน้าที่ ความรักอุดมคติ
10. โดยสรุปความรักส่วนมากประกอบด้วยค้นหา

ไม่ว่าจะเป็นการค้นหา ความอยากในกาม ภาวค้นหา ความอยากในควมมี ความเป็น หรือวิภวค้นหา ความอยากในควมไม่มีไม่เป็น แม้แต่ความอยากบรรลุนิพพาน ก็เป็นค้นหา ซึ่งเป็นกรอาศัยค้นหาเพื่อละค้นหา

ความรักเป็นปรัชญา

ความรักเป็นปรัชญาอย่างไร ต้องพิจารณาความหมายของปรัชญา เสียก่อนว่าปรัชญาคืออะไร

คำว่า Philosophy (ปรัชญา) ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ Philo แปลว่า ความรู้ กับ Sophia แปลว่า ความรัก เมื่อรวมคำทั้ง 2 เข้าเป็น Philosophy จึงแปลตามตัวอักษรได้ว่า ความรักในความรู้ หรือความรักปัญญา เพียงแปลตามตัวอักษร ปรัชญาก็เกี่ยวข้องกับความรักแล้ว ความรักจึงเป็นปรัชญาได้

นักปรัชญาบางคนให้ความหมายของปรัชญาว่า ความรู้อันประเสริฐ ซึ่งหมายถึงความรู้อันจริงแท้แน่นอน และลึกซึ้งสูงสุด ความรักเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ กว้างขวาง ลึกซึ้งเรื่องหนึ่ง เราสามารถสืบค้นทางปรัชญาให้พบกุสาลของความรักได้

นักปรัชญาบางคนให้ความหมายของปรัชญาว่า ความรู้ที่สากลและจำเป็น ความรู้ที่สากล หมายถึง ความรู้ที่ใช้อธิบายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ความรู้ที่จำเป็น หมายถึง ความรู้ที่จำเป็นแก่วิชาการทุกสาขา หมายความว่า วิชาการทั้งปวงหรือสิ่งทั้งปวงขึ้นอยู่กับปรัชญา ความรักเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับปรัชญา และอธิบายได้ด้วยทฤษฎีปรัชญา

นักปรัชญาบางคนให้ความหมายว่า ปรัชญาหมายถึงหลักการ อันจะนำไปสู่จุดหมาย โดยใช้วิธีการซึ่งตรงกันกับจุดหมายนั้น เรื่องของความรักย่อมมีหลักการ วิธีการ และจุดหมาย จึงนับว่าเป็นปรัชญาได้

ปรัชญานั้นจำแนกออกเป็นปรัชญาบริสุทธิ์กับปรัชญาประยุกต์ ปรัชญาบริสุทธิ์ที่เป็นแม่บทได้แก่อภิปรัชญา หรือทฤษฎีว่าด้วยความแท้จริง อภิปรัชญามีญาณวิทยา หรือทฤษฎีว่าด้วยความรู้เป็นรากฐาน เพื่อเป็นการยืนยันว่า ความแท้จริงที่ค้นพบโดยอาศัยความรู้ นั้น ๆ เชื่อถือได้และนำไปอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ อภิปรัชญาโดยสรุปมี 3 ระบบ คือ

1. จิตนิยม (Idealism) ถือว่า จิตหรือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสสารเป็นความจริง หรือจิตสำคัญกว่าสสาร
2. สสารนิยม (Materialism) ถือว่า สสารเป็นความจริง หรือสสารสำคัญกว่าจิต
3. ทวินิยม (Dualism) ถือว่าจิต และสสารเป็นความจริงด้วยกัน หรือมีความสำคัญเท่ากัน

ทฤษฎีปรัชญาอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นทวินิยม แต่ไม่พูดถึงความเป็นทวินิยมของตนก็มี เช่น ปฏิฐานนิยม- (Positivism) ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) อรรถิภาวนิยม- (Existentialism)

ปรัชญาประยุกต์ คือ ปรัชญาที่นำไปปฏิบัติได้หรือปรัชญาภาคปฏิบัติ เช่น จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ปรัชญาการเมือง ปรัชญาว่าด้วยความรักก็เป็นปรัชญาประยุกต์ จึงต้องขึ้นอยู่กับอภิปรัชญาซึ่งเป็นแม่บท ไครจะนิยมความรักว่าอย่างไรขึ้นอยู่กับความเชื่อทางอภิปรัชญาของผู้นั้น

ความรักระหว่างเพศ

ความรักระหว่างเพศ เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับจิตของชายและหญิง เป็นความผูกพันทางจิตใจหรือความปฏิบัติกันทางวิญญาณ ตามหลักปรัชญาจิตนิยมของเพลโต วิญญาณมี 3 ส่วน คือ

1. วิญญาณส่วนที่ทำหน้าที่อยากหรือต้องการ เป็นที่ตั้งของตัณหา
2. วิญญาณส่วนที่ทำหน้าที่รู้สึกหรือรับสิ่งเร้า เป็นที่ตั้งของอารมณ์
3. วิญญาณส่วนที่ทำหน้าที่คิดเหตุผล เป็นที่ตั้งของสติปัญญา

ความรักระหว่างเพศ จึงมี 3 แบบ คือ

1. ความรักที่หนักไปทางความใคร่ หรือความรักด้วยอำนาจระคะ ยึดถือตัณหาเป็นหลัก มีจุดหมาย คือ การสนองตัณหา ใช้วิธีการทุกอย่างที่จะได้มาซึ่งความรักนั้น บางคนไม่เรียกว่าความรัก แต่เรียกว่าความใคร่ แต่ในทางปรัชญาต้องยอมรับว่าเป็นความรักแบบหนึ่ง อาจเป็นความรักข้างเดียว หรือความรักทั้งสองข้างก็ได้
2. ความรักที่เป็นความรู้สึก หรือเป็นอารมณ์รัก อยู่ในจิตใจ ความรักแบบนี้มักเกิดจากการมองเห็น

ความงาม หรือสุนทรียภาพของบุคคลที่รัก โดยไม่ได้หวังผลสำเร็จเสมอไป เรียกกันโดยทั่วไปว่าความรักแท้ ความรักที่พูดถึงกันเสมอว่า “ที่ไหนมีรัก ที่นั่นมีทุกข์” “รักแท้ไม่มีพรมแดน” “ความรักเปรียบด้วยสี่คำดูสี่ศอพระคิระ” “ความรักต้องมีการเสียสละ” ก็หมายถึงความรักแบบนี้

3. ความรักที่ขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือคุณธรรม เป็นความรักที่เกิดจากการมองเห็นความดีของบุคคลที่รักยิ่งกว่าความงาม ประกอบด้วยคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ

ตามหลักปรัชญาสสารนิยม มนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากสัตว์ พฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ไม่ได้แตกต่างกันถึงขั้นพื้นฐาน แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งมนุษย์และสัตว์มีความต้องการทางชีววิทยา เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย การสืบพันธุ์ และพยายามสนองความต้องการนั้นให้สำเร็จ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ตรงที่มีสติปัญญาสูงกว่า ฉะนั้น ในเรื่องความรัก ปรัชญาสสารนิยมถือว่าเป็นแรงจูงใจทางสังคม ที่ทุกคนมีความต้องการผูกพันกับผู้อื่น แต่การแสดงออกของความรักไม่แตกต่างจากที่กล่าวแล้วในปรัชญาจิตนิยม เพราะเป็นเรื่องของแต่ละคน

ปรัชญาทวินิยมมี 2 แบบ แบบที่โน้มเอียงไปทางจิตนิยมมาก ก็มีความเชื่อในเรื่องความรักคล้าย ๆ กับจิตนิยม แบบที่โน้มเอียงไปทางสสารนิยมก็มีความเชื่อคล้าย ๆ กับสสารนิยม เช่น ปฏิฐานนิยมยอมรับความจริงในธรรมชาติ ธรรมชาติของมนุษย์มีทั้งความต้องการทางสรีรวิทยา และความต้องการทางจิตวิทยา ความรักย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการทั้งสองประการนี้ ปฏิบัตินิยมยอมรับสิ่งที่ปฏิบัติได้ และปฏิบัติแล้วบังเกิดผลดีหรือเกิดประโยชน์ ในเรื่องความรักก็ต้องเป็นความรักที่บังเกิดผลดีที่ผู้รักกันจะได้รับ อรรถิภาวนิยมเชื่อเรื่องเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ในเรื่องความรักบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเลือก ผู้หรือสิ่งที่ตนเห็นว่าดีที่สุด

กำเนิดของความรัก

ความรักระหว่างเพศอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามคำที่ใช้กันทั่วไปในภาษาบาลีและภาษาไทย ถึงในภาษาอื่นก็คงไม่แตกต่างไปจากนี้

พุทธปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาปฏิฐานนิยม กล่าวถึงหลักความจริงใน ธรรมชาติว่า กามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และกายสัมผัส ของสตรี ย่อมครอบงำจิตของบุรุษไว้ได้ และในทำนองเดียวกัน รูป เสียง กลิ่น รส และกายสัมผัส ของบุรุษ ย่อมครอบงำจิตของสตรีไว้ได้

1. สีนหะหรือเสนหา เป็นความรู้สึกเร่าร้อนที่เกิดขึ้นในจิตใจอย่างฉับพลันทันที อย่างที่นักปรัชญาบางท่านเรียกว่า ความกระหายของวิญญาณ 2 วิญญาณที่จะผูกพันกัน หรือความรักคือความบ้าของเราดี ๆ นี้เอง

2. เปมะ หรือเปรมะ เป็นความรู้สึกรักที่พัฒนาขึ้นมาทีละขั้นจากการรู้จักกัน อย่างที่นักปรัชญาบางท่านกล่าวว่า ความรักคือ ความรู้สึกขั้นต่อไปจากมิตรภาพระหว่างเพศ

3. เมตตา หรือไมตรี เป็นความรู้สึกรักที่ผสมผสานด้วยคุณธรรมบางประการ เช่น ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ อย่างที่นักปรัชญาบางท่านกล่าวว่า ความรักเป็นของนำพิศวงมาก ทำให้ความขี้ริ้วกลับเป็นความงาม ทำให้ความโง่เขลาเป็นความฉลาด ทำให้ความแก่เป็นความหนุ่ม ทำให้บาปเป็นบุญ

เมื่อแบ่งความรักออกเป็น 3 ประเภทแล้ว กำเนิดของความรักย่อมแตกต่างกันตามประเภทของความรัก ดังนี้

1. ความรักประเภทแรกเกิดจากอิทธิพลของสิ่งเร้าทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งเรียกว่ากามคุณทั้ง 5 ตามกวีนิพนธ์ต่อไปนี้

ความเอ๋ยความรัก
เริ่มสมัครขั้นต้น ณ หนไหน
เริ่มเพาะเหมาะกลางระหว่างหัวใจ
หรือเริ่มในสมองตรงงอติ
แรกจะเกิดเป็นโฉนโครู้บ้าง
อย่าอำพรางตอบสำนวนให้ควรรที่
ใครถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงรด
ผู้ใดมีคำตอบขอบใจเอย

ตอบเอ๋ยตอบถ้อย
เกิดเมื่อเห็นน้องน้อยอย่าสงสัย
ตาประสบตารักสมัครไซริ้
เหมือนหนึ่งให้อาหารสำราญครัน
แต่ถ้าเมี้ยนสายใจไม่สมัคร
เหมือนฝารักตั้งแต่เกิดขอมอาสัญ
ได้แต่ชวนเพื่อนยามาพร้อมกัน
ร้องรำพันสงสารรักหนักหนาเอย
(เวนิสวานิช ร.6)

ได้ยลพักตรรักเหลือไม่เปื้อรัก
อกจะหักเพราะอนงค์สรทรวงแหลม
ให้แก่นคิดจิตเจ็บที่เหน็บแนม
ไม่อิมแยมเขื่อนให้ชื่นใจเอย
(นิทานเวตาล)

ศรรูปศรมเนตรทั้ง	ศรเสียง
ศรละศรแม่เอียง	อาดมัยแยง
ยิงทีละทีเพียง	ฟ้าฟาด สายฤา
อกแผ่นดินฟ้าแล้ง	พื้คร้ามฟ้าครวญ

กำเนิดความรักแบบนี้ จินตควีหรือนักจิตนิยมโบราณ มักอ้างถึงกามเทพ (Cupid) ซึ่งถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความรัก เป็นสื่อชักนำให้ชายหญิงเกิดความรักกัน
พุทธปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาปฏิฐานนิยม กล่าวถึง

หลักความจริงในธรรมชาติว่า กามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และกายสัมผัสของสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษไว้ได้ และในทำนองเดียวกัน รูป เสียง กลิ่น รส และกายสัมผัสของบุรุษย่อมครอบงำจิตของสตรีไว้ได้

2. ความรักประเภทเปมะเกิดจากสิ่งเร้าทางประสาทสัมผัส ประกอบกับบุพเพสันนิวาสและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในปัจจุบัน ตามเนื้อเพลงว่า

เมื่อคิดให้ดีโลกนี้ประหลาด
 บุพเพสันนิวาสที่ประสาทความรักภริมย์
 คู่ใครคู่เขา รักยังคอยเฝ้าชม คอยภริมย์ร่วมกัน
 แผ่นน้ำขวางหน้า ขอบฟ้าขวางกัน
 บุพเพยังสรรประสบให้ได้พบสบรักกันได้
 ห่างกันแต่ไหน เขาสูงบังกันไว้ รักยังได้บูชา
 ความรักศักดิ์ศรี รักไม่มีพรมแดน รักไม่มีศาสนา
 แม้นใครบุญญา ได้ครองกันมา พรหมลิขิตพาซนใจ
 รักเหมือนโคถึกที่ศึกพิโรธ

ความรักเช่นนั้นให้โทษ อย่าไปโกรธโทษรักไม่ได้
 ไม่ใช่บุพเพสันนิวาสแน่ไซ้รักจึงได้แรมรา
 พุทธปรัชญาแสดงกำเนิดของความรักประเภทนี้ว่า

บุพเพเว สนนิวาเสน	ปัจจุปุพนุหิติน วา
เอวนุต ชายเต เปม	อุปปลว ยโถทเก

ความรักเกิดจากเหตุ 2 ประการ คือ บุพเพสันนิวาส การเคยอยู่ร่วมกันในกาลก่อน และความเกื้อกูลกันในปัจจุบัน เปรียบเหมือนดอกบัวเกิดขึ้นในน้ำ เพราะอาศัยน้ำ และเปือกตม

3. ความรักประเภทเมตตา เกิดจากเหตุผล และคุณธรรม ประกอบกับบุพเพสันนิวาส และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นความรักที่พัฒนาจากมิตรภาพระหว่างเพศและความซาบซึ้งในคุณธรรมของกันและกัน ดังที่นักปรัชญาบางท่านกล่าวไว้ว่า

ความรักกันเป็นธรรมดาของมนุษย์ แต่ทว่าความเมตตากรุณาทำให้ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ขึ้น (อุคคหมายแห่งชีวิต)

ความเมตตากรุณา คือ รากฐานของศีลธรรมทั้งปวง (โซเปนเฮาเออร์)

ความรักไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะ แต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุรวมกัน ยิ่งเกิดจากหลายสาเหตุก็ยิ่งเป็นความรักที่แนบแน่นมั่นคง

มิตรภาพที่ดีนั้น คือ การที่คบกันโดยไม่คำนึงถึงอายุ ฐานะ และวงศ์สกุล มิตรภาพเป็นเครื่องผูกโยงเอาความดีต่อความดีเข้าหากัน จึงต้องนึกถึงความดีเท่านั้น ไม่ต้องนึกถึงความสูงต่ำอะไรเลย(เมงจื่อ)

เมตตาค้ำจุนโลก
 สบซัยโชคสุขสมบูรณ
 หมิงชายหมั่นแก้กูด
 เมตตาคิดนิตยน์รัตน
 ต่างคนต่างรักใคร่
 ปรารถนาให้สุขทั่วกัน
 มิเลือกเพศผิวพรรณ
 และชาติชั้นวรรณะใด

(ธรรมจักษุ)

ความรักที่เกิดจากคุณธรรม คือ เมตตานั้นเป็นความผูกพันทางจิตใจอันแท้จริง เป็นความรักที่ราบรื่น ไม่ค่อยมีอุปสรรคและความขัดแย้ง ดังคำกลอนว่า

แม้รักจริงหวานยิ่งบุปผาสวรรค์
 ยิ่งกว่าแก่นจันทร์อันหอมโทย
 รักร่วมชีวาไม่ราโรย
 จะช่วยโชยกลิ่นสวาทไม่ขาดเลย
 (ขิงนาง)

ตามหลักจิตวิทยาสังคม ความรักหรือความพึงพอใจระหว่างบุคคล เกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น

1. ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ความพึงพอใจในรูปร่างลักษณะ ภายนอกของบุคคล ซึ่งได้แก่ความงามหรือความสง่างามนั่นเอง

2. ความสามารถ ผู้ที่ไม่มีความงามเลย แต่มีความสามารถไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการเรียน ความสามารถในการทำงาน หรือความสามารถในการแก้ปัญหา ก็เป็นที่พึงพอใจของบุคคลอื่นได้

3. ความคล้ายคลึงกัน เช่น ความคล้ายคลึงกันในด้านรูปร่าง สติปัญญาเท่าเทียมกัน มีความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความสนใจ รสนิยมเหมือนกัน

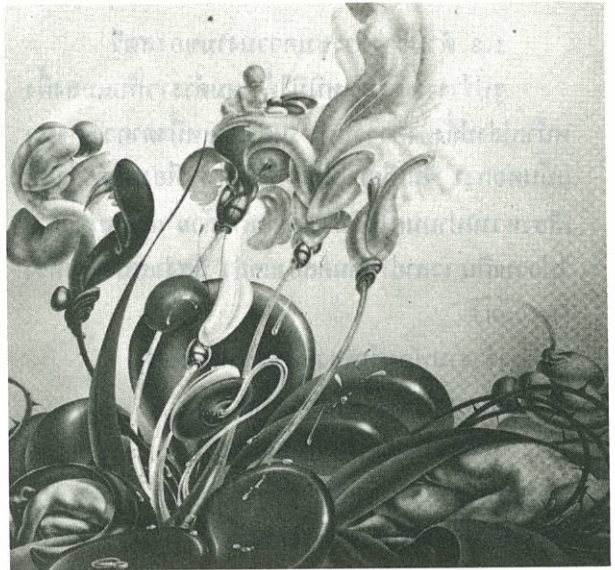
4. การสนองตอบ คนเรามีแนวโน้มที่จะชอบคนที่ชอบเรา หรือรักคนที่รักเรา ในทำนอง “รักคนที่เขารักเรามากกว่า”

5. ความใกล้ชิดและความคุ้นเคย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน และกลายเป็นความชอบพอหรือความรักในที่สุด

ความรักไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุรวมกัน ยิ่งเกิดจากหลายสาเหตุ ก็ยิ่งเป็นความรักที่แนบแน่นมั่นคง

การเลือกบุคคลที่รัก

ความรักมีหลายแบบ และเกิดขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ กันดังกล่าวข้างต้น ความรักอาจเกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันทีเห็นปุ๊บรักปั๊บก็มี เกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองก็มี เกิดจากความคุ้นเคยก็มี และผู้ที่มีความรักอาจสมหวังหรือผิดหวังในความรักก็ได้ แต่ผู้ที่กำลังจะมีความรักหรือคิดจะรักใครสักคนหนึ่งย่อมตั้งอุดมคติ หรือหลักเกณฑ์ในการเลือกไว้ในใจของตนไม่มากก็น้อย ตามปกติตั้งแต่สมัยโบราณมา ผู้ชายเป็นฝ่ายเลือก ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกเลือก อุดมคติหรือเกณฑ์ต่าง ๆ จึงมักเป็นเรื่องที่ผู้ชายเลือกผู้หญิง ทั้งนี้ เพราะผู้ชายมักถือตัวเองว่า คืออยู่เสมอ จะชั่วเจ็ดทีดีเจ็ดหนกก็ไม่หืออะไรเสียหาย สำหรับผู้หญิงซึ่งเป็นฝ่ายถูกเลือกก็ตั้งอุดมคติหรือเกณฑ์สำหรับการสนองตอบเช่นเดียวกัน แต่อุดมคติหรือเกณฑ์เหล่านั้นไม่เป็นที่เปิดเผยมากนัก

อุดมคติที่ผู้ชายตั้งไว้สำหรับเลือกผู้หญิงนั้นมี 3 ประการ คือ

1. รูปสมบัติ
2. ทรัพย์สมบัติ
3. คุณสมบัติ

บางท่านขยายความออกไปเป็น 6 ประการ แต่งรอยเดียวกัน คือ รูปสวย รวยทรัพย์ นบววิชา มารยาท ชาติผู้ดี มีศีลธรรม

1. **รูปสมบัติ** คือ ความเพียบพร้อมด้วยความงามทางร่างกายนั้น มีการตั้งอุดมคติไว้หลายแบบ เช่น

1.1 เบญจกัลยาณี หญิงงาม 5 ประการคือ

- ผงงาม เส้นละเอียดอ่อน ดำขลับ สลวยสลวย
- ฟันงาม เรียบชิดสนิทกันดี
- ผิวงาม ไม่มีฝ้าผื่นเป็นราศี
- ริมฝีปากงาม แดงสดอ้อมเต็มด้วยสีเลือดฝาด
- วัยงาม แม้มืออายุล่วงวัยสาว แต่ดูยังสาวอยู่เสมอ

1.2 ความงามในนิธิกัณหาสูตร

- สุวณฺณตา มีผิวดี
- สุสรตา มีเสียงดี
- สุสณฺฐานํ มีทรวดทรงดี
- สุรูปตา มีรูปร่างดี

1.3 ตัวอย่างการชมความงามของสตรี

รูปร่างงามหาดำหนิมิได้ ผมดำราวกับแมลงผึ้ง
หน้าเป่งปลั่งดั่งดวงจันทร์ เนตรประหนึ่งตากวาง จมูก
เม่นดอกงา ฟันเทียบไข่มุก ริมฝีปากเพียงผลคำถึงสุก
เสียงหวานปานนกโกกิลลา ขาคือล่ำกล้วย เอวเหมาะเจาะ
ไม่อวบเกิน เวลาอย่างเดินคล่องแคล่ว มีสง่าเสมอช่างทรง
(กามนิต)

เจ้างามพัคตร์เพียงจันทร์บุหลันฉาย

เจ้างามเนตรประหนึ่งนัยนาทราย

เจ้างามโขนงโค้งละม้ายคันศรทรง

เจ้างามนาสายลดั่งกลขอ

เจ้างามสอเหมือนคอสวรรณหงส์

เจ้างามกัรรณกลกลีบบุษบง

เจ้างามวงวิลาสเรียบระเบียบไร

เจ้างามปรางเปล่งปลั่งเปรมปราโมท

เจ้างามโอษฐ์แย้มชวนจิตนำพิสมัย

เจ้างามทนต์กลนิลช่างเจียรระนัย

เจ้างามเกศคำประไพเพียงภูมริน

เจ้างามปีกตัดทรงมงกุฎกษัตริย์

เจ้างามพัคตร์เรียกผมสมพัคตร์สิ้น

เจ้างามไรไม่แข่งคดหมดมลทิน

เจ้างามประทีนกลินเกศกระจายจร

เจ้างามเบื้องปฤษฎางค์ฟางพิสวง

เจ้างามทรวงสมทรงอนงค์สมร

เจ้างามถันเทียบเทพกนิทร

เจ้างามกรอ่อนดั่งวงเอราวัน

เจ้างามนิ้วนขาน่ารักหนอ

เจ้างามลออเอวบางดั่งนางสวรรค์

เจ้างามเพลากลทลีพรรณ

เจ้างามบาทจรจรลจริตงาม

เจ้างามละม่อมพร้อมพริ้งยี่งนางมนุษย์

เจ้างามคูลลอยฟ้ามาสู่สนาม

เจ้างามอุดมสมลักขณานาม

เจ้างามยามประจงจักรรัชกาย

เจ้างามศักดิ์สมบูรณ์ประยูรศ

เจ้างามหมดประมวลสวาทที่มาดหมาย

เจ้างามจริงทุกสิ่งสรรพดังบรรยาย

ข้อบวบานกลีบขยายหมายนามเอย
(จินตามุนี)

การชมความงามของสตรี ดังยกตัวอย่างมาข้างต้น เป็นเรื่องของอุดมคติ หรือจิตนิยม ถ้าเขียนภาพสตรีตาม ถ้อยคำพรรณนาดังกล่าวมานั้น อาจได้ภาพที่ไม่งามเลยก็ เป็นได้

2. **ทรัพย์สมบัติ** หมายถึง ฐานะทางเศรษฐกิจ ของฝ่ายหญิงในเรื่องนี้ผู้ชายในสมัยโบราณไม่กล้าตั้งเป็น อุดมคติในการเลือกผู้หญิง เพราะถ้าตั้งอุดมคติในเรื่อง ทรัพย์สมบัติแล้ว ก็เท่ากับเตรียมตัวเป็นเมงดา อีกประ การหนึ่งในสมัยโบราณผู้ชายเป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงผู้หญิง (ตรงกับความหมายตามรูปศัพท์ คือคำว่า ภัสดา แปลว่าผู้ เลี้ยง ภริยา แปลว่า ผู้ถูกเลี้ยง) ฐานะทางเศรษฐกิจจึงขึ้น อยู่กับผู้ชายเป็นสำคัญ และผู้ชายคงไม่คำนึงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจของผู้หญิง มักถือคตินิยมของความรักแท้ว่า “เรารักกันหนา เราพากันหนี เขามั่งเขามีกันถมไป”

ฐานะทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย จะคิดคำนึง แต่มักคิดแบบเลียง ๆ ไม่พูดถึงทรัพย์สมบัติ โดยตรง มักพูดถึงฐานะทางสังคมแทน เช่น ตระกูลมียศ ศักดิ์เสมอกัน มีชาติชั้นวรรณะเสมอกัน แต่ถ้าเป็นเศรษฐี ด้วยกันก็อาจพูดถึงทรัพย์สมบัติได้ เช่น เรือล่มในหนอง ทองจะไปไหนเสีย

ในปัจจุบัน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีความคิดไปในทาง สสารนิยมมากขึ้น เช่น ผู้ชายเป็นอันมากไม่รังเกียจที่จะ ตกถึงข้าวสาร หรือคกยั้งข้าวสาร ถ้าพ่อตาตาย แม่ยายโง่ ด้วยก็ยิ่งดี บางคนก็นิยมชมชอบมากกับแม่หม้ายทรง เครื่อง โดยไม่คำนึงว่าจะมีเรือฟงก่ล่า ผู้หญิงก็เช่นกันมัก นิยมเลือกผู้ชายชนิดรูปหล่อ ฟอรวย คือ ชอบทั้งรูป สมบัติ และทรัพย์สมบัติไปพร้อม ๆ กัน

เนื่องจากทรัพย์สมบัติเป็นอุดมคติที่ผู้ชายไม่กล้า เปิดเผยในการเลือกคู่ครอง จึงไม่มีใครเขียนบทกวีนิพนธ์ ไว้พอจะนำมาอ้างอิงได้

3. **คุณสมบัติ** หมายถึง คุณธรรม หรือคุณลักษณะอันพึงปรารถนา มีการตั้งอุดมคติไว้หลายแบบ เช่น

- 3.1 คุณสมบัติของบรรพบุรุษเป็นหลัก เช่น
- จะดูช่างให้ดูหาง จะดูนางให้ดูแม่
  - จะดูว่าให้ดูหาง จะดูนางให้ดูแม่ จะดูให้

แน่ ๆ ต้องดูให้ถึงยาข

- จะดูว่าชีวิตคู่ที่ทาง จะดูนางคุณแม่เมื่อไหร่เห็นเหมือนลูกยางห่างต้นหล่นกระเด็น ก็จะเป็นเช่นเหล่าเหมือนเผ่าพันธุ์

3.2 คุณสมบัติด้านมารยาท หรือความงามมารยาทสตรีในอุดมคตินั้นต้องมีความงาม 4 ประการ คือ ความงามร่างกาย (รูปลักษณ์) ความงามมารยาท (คุณสมบัตินิสัย) ความงามจิตใจ (คุณสมบัตินิสัย) และความงามในวัตถุ (ทรัพย์สินสมบัติ)

ความงามมารยาท หมายถึง การมีมารยาท หรือ กิริยาท่าทางสุภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และ ชุมชน ตามที่คนโบราณกล่าวสอนไว้ว่า

อันสตรีรูปงามทรามสวาท
ถึงแม้ไร้มารยาทอันงามสม
คงไม่มีชายใดจะยอมรับ
ได้แต่ชมเชยร้างแล้วห่างไป

เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง
อย่าทอดทิ้งกิริยาอัชฌาศัย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่างพิงใจ
ใครเขาไม่สรรเสริญเมื่อนาม

3.3 คุณสมบัติด้านจิตใจ หรือความงามจิตใจ ได้แก่ การมีศีลธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นต้น ดังคำประพันธ์ว่า

งามอันหมั่นแสนสักเท่าใด
ไม่เหมือนงามใจไม่แก่ล่วง
หญิงดียอมมีซึ่งอัชฌา
กิริยานั้นเป็นใหญ่ตั้งใจจำ

การเลือกคู่ในสมัยปัจจุบัน ทั้งชายและหญิงอาจกำหนดเกณฑ์ขึ้นในใจ ตามทัศนคติและค่านิยมของตนในด้านต่าง ๆ เช่น

1. ด้านวิชาการ เลือกคนที่ได้รับการศึกษาสูง ซึ่งต้องเป็นคนฉลาดหรือคนขยัน หรือทั้งฉลาดและขยัน
2. ด้านเศรษฐกิจ เลือกคนร่ำรวย หรือเป็นบุตรคนร่ำรวย
3. ด้านสุนทรียะ เลือกศิลปิน ซึ่งอาจเป็นจิตรกร นักเขียน นักร้อง นักแสดง

4. ด้านสังคม เลือกคนที่มีชื่อเสียงในสังคม หรือ คนที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์

5. ด้านการปกครอง เลือกคนที่มีอำนาจ เช่น ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือหัวหน้างานต่าง ๆ

6. ด้านศาสนา เลือกคนมีศีลธรรม หรือคนเคร่งศาสนา

จุดหมายของความรัก

คนเรารักกันเพื่ออะไร หรือความรักระหว่างชายและหญิงมีจุดหมายอยู่ที่ตรงไหนนั้น โขเกรตีส ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เพื่อแสวงหาความงาม สร้างสรรค์ความงาม และรักษาความงามไว้ คนที่ต้องการความรัก ย่อมแสวงหา และเลือกบุคคลที่ตนเห็นว่างามในอุดมคติของตนและในขณะเดียวกัน ก็สร้างตนเองให้งามด้วยการตกแต่งประดับประดา ให้เป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจของเพศตรงกันข้าม เมื่อยังมีความรักอยู่ตราบใด ความงามก็ได้รับการรักษาไว้ตราบนั้น ความงามมี 2 แบบคือ ความงามเชิงวัตถุวิสัย และความงามเชิงจิตวิสัย ความงามเชิงวัตถุวิสัย หมายถึง ความงามมีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ เอง ใคร ๆ ก็เห็นว่างามตรงกัน เช่น ผู้ที่เข้าประกวดความงาม กรรมการตัดสินให้เป็นนางงาม เป็นต้น ส่วนความงามเชิงจิตวิสัย เป็นความงามที่ขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้ดู อาจเห็นว่างามเพียงคนเดียว คนอื่นไม่เห็นว่างามก็ได้ ความงามเชิงจิตวิสัยนี้สำคัญมาก เพราะทุกคนมีโอกาสงามเท่า ๆ กัน ในเมื่อเป็นที่ถูกใจ ของใครแม้เพียงคนเดียว

ความงามนั้นเป็นอารมณ์สุนทรีย์อยู่ในตัวเอง เพราะความงามนำมาซึ่งความสุขตา สุขใจ และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้งดงามยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป จุดหมายของความรักอันนี้ก็คือ ความสมปรารถนาในความรัก หรือการอยู่ร่วมกันระหว่างชายกับหญิง

2. เพื่อเพาะพืชพันธุ์แห่งอมฤตภาพลงในร่างที่เหี่ยวไม่พุ่มระณะ เป็นการแสวงหาผู้รับงานต่อเพื่อค้นหาความงาม จุดหมายข้อนี้หมายถึง การมีบุตรสืบตระกูล สืบทอดเจตนารมณ์ และสืบต่องานที่บิดามารดาได้ริเริ่มไว้ สิ่งมี

ชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าจะพืชหรือสัตว์ ต่างมีแรงกระตุ้นที่จะสืบต่อพืชพันธุ์ของตนให้คงอยู่ตลอดไป ไม่ให้ขาดสูญ โดยเฉพาะมนุษย์มีความหยิ่งรู้อาคตได้ไกล และมีอุดมคติเชิงสร้างสรรค์เป็นอันมาก อุดมคติบางอย่างไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ในชั่วชีวิตเดียว จำเป็นต้องมีผู้สืบทอดรับช่วงอุดมคตินั้น ๆ เพื่อทำให้เป็นความจริงขึ้นมาให้ได้ ผู้รับช่วงอุดมคติที่ดีที่สุดก็คือ บุตร เพราะบิดามารดามีโอกาสปลูกฝังอุดมคติว่าด้วยความจริง ความดี ความงาม ด้วยตนเองอย่างครบถ้วน

3. เพื่อสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในครอบครัว ชายหญิงที่รักกัน มาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีพื้นฐานการศึกษาอบรมมาต่างกัน มีอุปนิสัยใจคอ ความสนใจทัศนคติ รสนิยม ค่านิยมต่างกัน มิได้ผูกพันกันโดยสายเลือด การจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข นอกจากจะมีความผูกพันกันทางจิตใจด้วยความรักแล้ว จำเป็นต้องมีคุณธรรมที่สามัคคีกับภริยาจะพึงมีต่อกัน และคุณธรรมที่พึงปฏิบัติในครอบครัวว่าปกครองได้กล่าวไว้เป็นอันมาก เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน อันจะช่วยให้ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มั่นคง และส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความมั่นคงอีกต่อหนึ่ง คุณธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีควบคู่ไปกับความรัก

การบริหารความรัก

ผู้ที่มีความรักกันและกันและอยู่กินเป็นสามีภรรยา กันแล้ว ควรจะบำรุงความรักให้เจริญงอกงาม หรือบริหารความรักให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น การบริหารความรักมีหลักดังต่อไปนี้

1. ข้อควรระวัง คือ ไม่เป็นคนอย่างที่โบราณกล่าวไว้ว่า หญิงกาลกรรณิ มี 8 ประการ คือ

- แม่ยิง เป็นผู้หญิงชนิดยิงเรือ ทำให้ครอบครัวล่มจม เมื่อสามีพ่ายเรือ คือ สร้างความเจริญให้แก่ครอบครัว ก็กลับทำให้ครอบครัวเสื่อมโทรม ล่มจมด้วยการเล่นการพนัน และความเกียจคร้าน เป็นต้น

- แม่ยัง คือ ยังไม่ได้ทำอะไรทั้งนั้น เช่น ยังไม่ได้หุงข้าว ยังไม่ได้ซักผ้า เป็นคนเฉื่อยชา เกียจคร้าน ผิดวันประกันพรุ่ง

- แม่กระพังหน้าใหญ่ เป็นคนหน้าใหญ่ใจโต ชอบเป็นหัวเรือใหญ่ ยุ่งไปทุกเรื่อง ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ธุระของตัวเอง

- แม่ไขว่หน้าผั่ว คือ ข้ามหน้าผั่ว เป็นคนไม่มีการยาท ไม่เคารพนับถือสามี

- แม่ยกครัวลงล่าง เวลาโกรธเพราะถูกบ่นว่า หรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็โยนถ้วยชาม หม้อข้าวหม้อ

แกงออกนอกหน้าต่าง หรือหอบผ้าหอบผ่อนไปบ้านพ่อ
แม่ของตน

- แม่ผัวอย่างเมียเหาะ พอผัวออกจากบ้านไปทำงาน
เมื่อก็ออกจากบ้านบ้าง แต่ไม่ใช่ไปทำงาน อาจไปเที่ยว
ไปคุย ไปนินทาคน หรือไปเล่นไฟตามบ้านอื่น

- แม่เคาะคันข้าง ปกครองคนในบ้านไม่เป็น ขาด
ความยุติธรรม เต็มไปด้วยอคติ

- แม่นั่งภาวนา คือ ชอบปน ปนทุกคน ไม่มีใครทำ
ดีทั้งนั้น นอกจากตัวเอง การปนนี้มีนักปราชญ์กล่าวไว้
การปนว่าเป็นความผิดร้ายกาจที่สุดของภรรยา
การปนว่าเป็นสาเหตุปอนทำลายความสุขในครอบครัว

อีกสำนวนหนึ่งกล่าวถึงสตรีแม่บ้านไว้ดังนี้ แม่ผู้
หญิง แม่ผู้หยิ่ง แม่กระซังกันรื้อ แม่ตูดตะกั่ว แม่ขน
ครีวลงล่าง แม่ย่างม้าเหาะ แม่เลาะขอบรื้อ แม่ซุกหัวต่าง
หมอน แม่อนลาดพาด ซึ่งมีความหมายชัดเจนอยู่ในตัว
แล้ว

สำหรับข้อควรตรวจเว้นสำหรับผู้ชายตามคตินิยมแบบ
ไทย ๆ ยังค้นหาไม่ได้ หากมีเขียนไว้ก็คงจะมุ่งไปที่อบาย
 मुख 4 คือ การเป็นนักเลงหญิง การเป็นนักเลงสุรา การ
เป็นนักเลงการพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร หรืออบาย मुख
 6 คือ คืมสุรา เทียวกลางคืน เทียวดูการเล่น เล่นการพนัน
คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำงาน

2. ข้อควรปฏิบัติ สำหรับผู้หญิง ได้แก่ เรือน 3
น้ำ 3 หรือเรือน 3 น้ำ 4

เรือน 3 ได้แก่ เรือนผม เรือนนอน เรือนครัว ดัง
คำโคลงที่ว่า

เรือนเหย้าคนอยู่นั้น	อย่าหมอง
เรือนชดาแผ่นทอง	वादไว้
เรือนผมอย่ายุ่งหยอง	หวีหย่ง ไว้หน้า
สามประการนี้ให้	หมั่นสู้สงวนงาม
น้ำ 3 ได้แก่ น้ำคำ น้ำใจ น้ำมือ	ตามคำโคลงว่า
น้ำคำหวานฉ่ำแล้ว	เหลือหลาย
น้ำใจซ้อปคล้าย	สวาทล้า
น้ำมือปเคียววาย	การกิจ
สามสิ่งยอมส่งซ้า	เลิศล้ำนารี

น้ำสี่นั้น บางสำนวนว่า ได้แก่ น้ำใจ น้ำอบ น้ำปูน

น้ำใจ ตามคำโคลงว่า

น้ำใจใส่ตุ้มตั้ง	เต็มดี
น้ำอบอาอินทรีย์	อย่าฝรั่ง
น้ำปูนใส่เต้ามี	อย่าขาด
น้ำจิตอย่าให้ช่อง	ขัดน้ำใจใคร

บางสำนวนว่า ได้แก่ น้ำดื่ม น้ำล้างหน้า น้ำใช้
น้ำใจ และบางสำนวนว่า ได้แก่ น้ำใจ น้ำคำ น้ำมือ น้ำอด
น้ำทน ซึ่งยังหาคำโคลงกล่าวกลอนมาประกอบไม่ได้

3. ภริยาและสามีชนิดต่าง ๆ ตามพุทธปรัชญา
ภริยามี 7 ชนิดคือ

- วรรคภริยา	ภริยาเหมือนเพชรฆาต
- โจรีภริยา	ภริยาเหมือนโจร
- อัยภริยา	ภริยาเหมือนนาย
- มาดาภริยา	ภริยาเหมือนแม่
- ภคินีภริยา	ภริยาเหมือนพี่สาว
- สขาภริยา	ภริยาเหมือนเพื่อน
- ทาสีภริยา	ภริยาเหมือนคนใช้

สามีมี 7 ชนิดคือ

- วรรคภัสดา	สามีเหมือนเพชรฆาต
- โจรภัสดา	สามีเหมือนโจร
- อัยภัสดา	สามีเหมือนนาย
- ปิตาภัสดา	สามีเหมือนพ่อ
- ภาดาภัสดา	สามีเหมือนพี่ชาย
- สขาภัสดา	สามีเหมือนเพื่อน
- ทาสภัสดา	สามีเหมือนคนใช้

สามีภริยาจำพวกที่ 1 เป็นคนรักง่ายหน่ายเร็ว
ไม่นานสามีนอกใจไปคบหญิงอื่น ภริยานอกใจไปสมักร
รักใคร่ชายอื่น เป็นคนใจร้ายซึ่มโหดโหด มุ่งร้ายต่อกัน
อยู่เป็นนิตย์ ปากก็ร้ายเอาแต่คำแต่แข่งกันทุกวัน เรียกหา
เรียกผีมากินกัน พูดคำหนึ่งว่าให้ตายหา สองคำว่าให้ตาย
โหง เมื่อฝ่ายหนึ่งทำอะไรผิดพลาดก็กล่าวแต่คำอาฆาต
มาดร้ายขู่เชิญให้หาวดกล้ว ชอบทำร้ายกันและกัน นับว่า
เป็นคู่ผีเมียผิงจ้องล้างจ้องผลาญชีวิตของกันและกัน

สามีภริยาจำพวกที่ 2 เป็นแบบผัวล้างเมียผลาญ
คือ ล้างผลาญทรัพย์ที่ฝ่ายหนึ่งหามาได้หรือช่วยกันหามา
ได้แต่เต็ม ภายหลังต่างคนต่างใช้เสให้เสื่อม หยิบฉวย

เอาทรัพย์สินในครอบครัวไปใช้ในลักษณะซ่อนเร้นปิดบังแต่ละฝ่ายเบียดบังชุกซ่อนเอาไปบำรุงบำเรอคนภายนอกครอบครัวบ้าง เอาไปซื้อความสุขสนุกสนานเป็นส่วนตัวตามลำพังบ้าง นี่คือ ฝ่ายโจรเมียบโจรปล้นครอบครัว

สามีภริยาจำพวกที่ 3 ชอบยกตนขึ้นเป็นนายของกันและกัน สามีถือว่าตัวเป็นใหญ่ในครอบครัว ภริยาก็ถือว่าตัวเป็นใหญ่ในครอบครัวเช่นกัน ฝ่ายหนึ่งขยันขันแข็ง แต่อีกฝ่ายหนึ่งเกียจคร้าน แต่ละฝ่ายกล่าวคำหยาบคำว่ากันด้วยถ้อยคำที่เขียนเป็นตัวอักษรไม่ได้ และกล่าวคำข่มขู่หลอหลอนทำลายศักดิ์ศรีของกันและกัน เป็นผลล้าสมัยผลาญ คือ ล้าสมัยผลาญศักดิ์ศรีของกันและกัน

สามีภริยาจำพวกที่ 4 เป็นเหมือนพ่อแม่ของกันและกัน แต่ละฝ่ายรักกันเหมือนพ่อแม่รักลูก ต่อให้ฝ่ายหนึ่งป่วยเป็นอัมพาตชนิดไม่รู้จักหาย มีชีวิตอยู่อย่างคนพิการแท้ ๆ แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่ยอมทอดทิ้ง เพราะมีความรักและสงสารไม่จีจาง

สามีภริยาจำพวกที่ 5 นับถือรักใคร่กันเหมือนพี่ชายกับน้องสาว หรือพี่สาวกับน้องชาย มีความเข้าใจกันและเห็นใจกัน รู้จักให้อภัยแก่กันในเรื่องผิดพลาดเล็กน้อยอยู่ด้วยกันเหมือนพี่ร่วมท้องน้องร่วมสายโลหิต

สามีภริยาจำพวกที่ 6 รักกันและอยู่กินกันเหมือนเพื่อนซอมนิสัยใจคอกัน มีความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยมรสนิยมตรงกัน คือเป็นเพื่อนร่วมชีวิตไปจนวันตาย ไม่เอาใจออกห่างกัน

สามีภริยาจำพวกที่ 7 เป็นผู้ไม่ถือเนื้อถือตัว รู้จักวางตัวให้สม่าเสมอ มีความรู้สึกประหนึ่งว่าเป็นคนรับใช้ของกันและกัน ต่างคนต่างขยันขันแข็ง ทำงานตามหน้าที่ของตนเหมือนคนใช้

หน้าที่พึงปฏิบัติต่อกัน

คนโบราณมักอวยพรคู่สมรสว่า
“ให้ฮั่นยงคงอยู่เป็นคู่สร้าง อย่าแรมร้างห่างเหินสนหา”

- คู่สมรสจึงเป็นทั้ง “คู่ครอง” และ “คู่สร้าง”
คู่ครองหมายถึง
- ครองตน
  - ครองคน

- ครองงาน
- ครองบ้านครองเรือน

ครองตน หมายถึง การปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา และปทัสฐานของสังคม ที่กำหนดไว้ว่าผู้สมรสแล้วควรปฏิบัติตนอย่างไร

ครองคน หมายถึง ครองจิตใจคนที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่คู่สมรสของตน ตลอดจนญาติและเพื่อนฝูงของทั้งสองฝ่าย และคนใช้ภายในบ้าน ด้วยการวางตัวดี เป็นที่นิยมนับถือของคนทั้งปวง

ครองงาน หมายถึง การทำงานครบถ้วนตามหน้าที่ที่คู่สมรส ได้ตกลงแบ่งกัน ตามหลักแบ่งแยกแรงงาน และช่วยทำงานของอีกฝ่ายหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ครองบ้านครองเรือน หมายถึง มีบ้านเรือนเป็นหลักฐานมั่นคง รวมทั้งครองตน ครองคน ครองงานในบ้านเรือนนั้น ทำบ้านให้เป็นที่น่าอยู่ ให้ความอบอุ่นแก่ทุกคน และตนได้ชื่อว่า เป็นพ่อบ้านแม่เรือนที่ดี

- คู่สร้างหมายถึง
- สร้างความเป็นอยู่
  - สร้างฐานะ
  - สร้างความผาสุก
  - สร้างความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและวงศ์ตระกูล

หน้าที่พึงปฏิบัติต่อกันตามพุทธปรัชญา

พุทธปรัชญาสอนว่า สามีพึงปฏิบัติต่อภริยา 5 ประการคือ

1. สัมมานนา	ยกย่องนับถือ
2. อวิมานนา	ไม่ดูหมิ่นถีนีแคลน
3. อนติจริยา	ไม่ประพฤตินอกใจ
4. อีสสริยโอสกคะ	มอบความเป็นใหญ่ให้
5. อลังการูปทานะ	ให้เครื่องแต่งตัว
- ภริยาพึงปฏิบัติต่อสามี 5 ประการ คือ
1. สุสังวิหิตกัมมันตา	จัดการงานดี
2. สุสังกหิตปริชานา	สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี
3. อนติจาริณี	ไม่ประพฤตินอกใจ

- 4. สัมถานารักขณา รักษาทรัพย์ที่หามาได้ไว้
- 5. ทักขา อนลสา ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

พัฒนาการแห่งความรัก

พัฒนาการแห่งความรัก หมายถึง พัฒนาการทางจิตใจของบุคคลที่รักกัน ความรักจะเกิดขึ้นด้วยประการใด ๆ ก็ตาม แม้แต่คนที่ไม่ได้รักกันมาก่อน แต่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ถ้ามีพัฒนาการเป็นขั้น ๆ จากความงามไปสู่ความดี และจากความดีไปสู่ความจริง จนถึงขั้นหลอหลอม ความงาม ความดี และความจริงเข้าด้วยกัน ก็จะ

พัฒนาการแห่งความรัก
หมายถึง พัฒนาการทางจิตใจ
ของบุคคลที่รักกัน
ความรักจะเกิดขึ้น
ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม
แม้แต่คนที่ไม่ได้รักกันมาก่อน
แต่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน
ถ้ามีพัฒนาการเป็นขั้น ๆ
จากความงามไปสู่ความดี
และจากความดี
ไปสู่ความจริง
จนถึงขั้นหลอหลอม
ความงาม ความดี
และความจริงเข้าด้วยกัน
ก็จะเป็นความรัก
ที่ยั่งยืนถาวรมั่นคง

เป็นความรักที่ยั่งยืนถาวรมั่นคง แต่ถ้าไม่มีพัฒนาการหรือพัฒนาการไม่ถึงขั้น ก็จะเป็นเพียงความรักชั่วคราว และเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา

ความงาม หมายถึง ความงามทางกายภาพ ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นชัดทางรูปร่างและเสียง ความงามทางกายภาพนี้ไม่ยั่งยืนถาวร ย่อมแปรเปลี่ยนไปตามอายุหรือกาลเวลา ดังคำที่กล่าวกันว่า “ยศศักดิ์เหมือนความฝัน รูปโฉมโนมพรรณเหมือนดอกไม้ ชีวิตเหมือนฟ้าแลบ” ผู้ที่ยึดติดในความงามทางกายภาพอย่างเดียว ไม่ยกระดับจิตใจให้ซาบซึ้งในความดีของอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมจะเบือนหน้าและหมดรักได้ เมื่อความงามได้หมดสิ้นไปแล้ว

ความดีหมายถึงความงามทางจิตใจ แสดงออกมาเป็นบุคลิกภาพท่าทาง กิริยามารยาทที่ดีงาม เป็นการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเห็นอกเห็นใจ ความเสียสละ เป็นต้น ความดีย่อมยั่งยืนถาวรกว่าความงามทางกายภาพ ผู้ที่ซาบซึ้งในความดีของกันและกัน ย่อมจะรักกันได้ตลอดไป トラบเท่าที่ยังมีความดีอยู่

ความจริง หมายถึง ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ แสดงออกมาเป็นความจริงรักภักดี ความไว้วางใจกัน เป็นการใช้เหตุผลและสติปัญญาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ความจริงใจระดับสูงได้แก่ การเข้าถึงสังขารแห่งความรัก แม้ต่างฝ่ายต่างประพฤดิพรหมจรรย์ ก็ยังมีความจริงใจในความรักต่อกัน ความจริงนั้นต้องมีความดีควบคู่ไปด้วยเสมอ เมื่อมองเห็นความดีและความจริงของกันและกันแล้ว ความรักย่อมยั่งยืนถาวรไม่เปลี่ยนแปลง

ผู้ที่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ไม่ว่าจะเข้าพิธีสมรสอย่างมีเกียรติหรือไม่ ไม่ว่าจะเคยรักกันหรือไม่ก็ตาม เมื่อเห็นความงามของกันและกันก็รักกันได้ ถ้ามีความดีและความจริงเพิ่มขึ้นอีก ความรักก็มั่นคงถาวร แม้จะต้องพลัดพรากจากกันด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ความรักก็ยังมั่นคง ความรักเช่นนี้เองเป็นพื้นฐานของบุพเพสันนิวาสในอนาคต

ความรักขึ้นอยู่กับกฎสากล

สิ่งใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับกฎสากลทั้งสิ้น ความรักก็เช่นเดียวกัน กฎสากล คือ กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง

เกี่ยวกับผู้เขียน

นายอมร โสภณวิเชษฐวงศ์
หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานทั่วไป
การศึกษา

ปริญญาธรรม ๕ ประโยค

ศาสนศาสตร์บัณฑิต

การศึกษาศาสตรบัณฑิต

นิติศาสตรบัณฑิต

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตทางการศึกษา

ประสบการณ์การทำงาน

- เลขานุการแมกเองธรรมสนามหลวง ผู้ช่วยเลขานุการสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย
- ครูกรมสามัญศึกษา ศึกษาานิเทศก์กรมสามัญศึกษา
- อาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หัวหน้าภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- หัวหน้าภาควิชาพื้นฐานทั่วไป มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

หรือความเป็นอนิจจัง ความเปลี่ยนแปลงมี 2 แบบ คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เรียกว่าความเปลี่ยนแปลงเชิงวัตถุวิสัย และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง เรียกว่าความเปลี่ยนแปลงจิตวิสัย

ปัจจัยภายนอกที่มาทำให้ความรักเปลี่ยนแปลงมีมากมายหลายอย่าง เช่น การแทรกแซงของบุคคลภายนอก ความยากจน ความเจ็บป่วย และความตาย เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ความเบื่อหน่ายอันเกิดจากมีทัศนคติ ความสนใจ หรือรสนิยมไม่ตรงกัน

เมื่อทราบว่าความรักขึ้นอยู่กับกฎแห่งความเปลี่ยนแปลงแล้ว สิ่งที่เราควรกระทำมี 2 ประการคือ

1. ควบคุมความเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนา หรือให้เป็นความเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ความเปลี่ยนแปลงส่วนมากเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ ถ้าใช้สติปัญญา และเหตุผลเข้าควบคุม มิใช่ปล่อยให้ชีวิตปล่อยไปตามกระแสลมแห่งพรหมลิขิต แต่ต้องใช้กรรมลิขิตคือ ใช้การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมลิขิตชีวิตตนเอง

2. ความเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถควบคุมได้ และจำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาให้เห็นกฎแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง ถ้าสามารถกระทำได้ ก็จะเข้าถึงสัจธรรมแห่งความรักได้ด้วยตนเอง

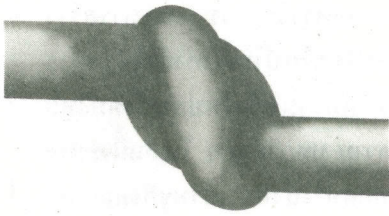
หนังสือและเอกสารที่ใช้ประกอบการเขียน

1. นายฉันท จ่าวิไล ประชุมนิราศสุนทรภู่
2. คณะครูสหาย คลังนานาสถาษิต
3. น.พ.น้อม ผลัดศรีและคณะ ปัญหาเพศคู่
4. พ.อ.ปิ่น มุกทุกันต์ พุทธวิธีครองใจคน
5. สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมชโร) มงคลยอดชีวิต
6. นายสมักร นูราวาศ ประวัติปวงปรัชญาเมธี
7. ผศ.อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ ปรัชญาชีวิต
8. นายหรีด เรืองฤทธิ์ วรรณคดีไทย

แนะนำหนังสือ

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับครบรอบ ๓๐ ปี
(๒๕๓๙ - ๒๕๖๙)

ปกปก หน้าปกปกปก
บรรณธิการ

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับครบรอบ 30 ปี (2499-2529)

ภูวดล ทรงประเสริฐ บรรณาธิการ

สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย จัดพิมพ์
พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม 2529
หนา 274 หน้า ราคา 150 บาท
สุพดี บรรจงเต็ม ผู้แนะนำ

หนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับครบรอบ 30 ปีของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นหนังสือปกอ่อนที่รวบรวมบทความและบทกวีที่มีคุณค่าของนักเขียนผู้ทรงภูมิปัญญา ความมานะอดทนและการเสียสละอย่างสูง อาทิ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระยาอนูมานุรักษ์ ศาสตราจารย์เกษม อุทยานิน ศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นต้น บทความและบทกวีทั้งหมดในเล่มนี้เคยตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ตลอดช่วงพ.ศ. 2506-2519 การรวบรวมนำมาจัดพิมพ์ใหม่นี้ ผู้รวบรวมแถลงว่า “เพื่อสะท้อนให้เห็นกระแสความคิดทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของคนไทยร่วมสมัย ซึ่งส่วนใหญ่ก็ยังมีตัวตนอยู่ในขณะนี้ ตลอดจนการประเมินคุณค่าและบทบาทของสังคมศาสตร์ปริทัศน์ที่มีต่อการพัฒนาภูมิปัญญาของปัญญาชนยุคนั้น และผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบันด้วย”

4 เวทีความคิดทางสังคม

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับครบรอบ 30 ปีนี้ ได้สืบทอดเจตนารมณ์ของบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ในอดีตที่มุ่งให้เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับสังคม ครั้นนี้จึงได้แบ่งเนื้อหาในเล่มออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. บทนำ เป็นส่วนที่รวบรวมบทบรรณาธิการหรือบทความที่เคยตีพิมพ์ในคอลัมน์ “บทนำ” ที่วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์รวมทั้งหมด 59 บทความ ซึ่งอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นผู้รับผิดชอบในกองบรรณาธิการยุคแรก เมื่อปี 2506 และต่อมามีคุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นผู้รับผิดชอบในกองบรรณาธิการสมัยต่อมา

2. บทกวี รวบรวมบทร้อยกรองต่าง ๆ ที่เคยตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ รวม 30 บท ส่วนเป็นงานกวีที่เข้มข้นในการใช้ภาษา การกำหนดลีลาบรรยากาส การใช้สำนวนโวหาร ฯลฯ แต่ละบทจะจับงานประกายแห่งสัจจะ สะท้อนแนวคิดทางชาติ

ศาสนา ให้มีความรักในเพื่อนมนุษย์ ปลูกปลอบพลังใจ ให้มีความหวัง และคัดค้านความไม่เป็นธรรมซึ่งเป็น ผลงานของกวีหลายคนที่มีชื่อเสียงในยุคปัจจุบัน อาทิ อังคาร กัลยาณพงศ์ ส.ศิวิรักษ์ ขรรค์ชัย นุนปาน ไพบูลย์ วงศ์เทศ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นต้น

3. บทความ เป็นส่วนที่รวบรวมบทความทาง วิชาการที่เคยตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ รวม 31 บทความ ซึ่งล้วนแต่เป็นบทความที่ช่วยชี้แนะ ให้ผู้อ่านมองดูสังคมศาสตร์ โดยรอบในด้านวิถีชีวิต ของมนุษย์ในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

4. จุดหมายถึงบรรณาธิการ รวบรวมจดหมาย ที่ผู้อ่านวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์เขียนถึงบรรณาธิการ รวม 15 ฉบับ

สังคมศาสตร์ปริทัศน์จะช่วยพัฒนาภูมิปัญญาของ ประชาชนได้จริงหรือ?

หลาย ๆ คนมีความเชื่อว่า อดีตเป็นที่มาของ ปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นพวกเขาจึงศึกษาเรื่องราวใน อดีตที่มีผู้บันทึกไว้อันเป็นการศึกษาด้วยการอ่าน มี บุคคลที่มีชื่อเสียงหลายคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยการอ่านศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเองจากหนังสือ ดังเช่นแม็กซิม กอร์กีผู้เป็นบิดาแห่งวรรณกรรมแนววิถุ นิยม สังคมนิยม เขามีความเชื่ออย่างลึกซึ้งในการศึกษา จากหนังสือ เขาได้เล่าไว้ในงานเขียนของเขาว่า “ข้าพเจ้า ยิ่งอ่านมาก หนังสือยิ่งนำข้าพเจ้าใกล้ชิดโลกมากยิ่งขึ้น... หนังสือยังเปิดทัศนะใหม่เบื้องหน้าข้าพเจ้าต่อไป... หนังสือแต่ละเล่มเป็นขั้นบันไดนำพาข้าพเจ้าจากความเป็น สัตว์ขึ้นสู่ความเป็นมนุษย์ ขึ้นสู่ความเข้าใจที่ ดีกว่า...” ด้วยเหตุนี้หรือเปล่า ผู้รวบรวมสังคมศาสตร์ ปริทัศน์ได้บอกกล่าววัตถุประสงค์ที่รวบรวมบทความ บทกวีต่าง ๆ ขึ้นเป็นรูปเล่มหนังสือว่า “ประเมินคุณค่า และบทบาทของสังคมที่มีต่อการพัฒนาภูมิปัญญาของ ปัญญาชนยุคนั้น และผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยในยุค ปัจจุบันด้วย” หรือว่าบทบาทอันนี้สำคัญจนกระทั่ง

ผู้นำรัฐบาลในยุคนั้นต้องสั่งปิดวารสารสังคมศาสตร์ ปริทัศน์และให้เผาทำลายทิ้งเสียพร้อมกับเหตุการณ์ วันมหาวิปโยค 6 ตุลาคม 2519 ทั้งนี้เพื่อปิดกั้นความคิด ของปัญญาชน อย่างไรก็ตามก็ยังมีบุคคล หรือสถาบันการ ศึกษาบางแห่งที่ตระหนักถึงคุณค่าของหนังสือที่มีต่อ สังคมไทยได้เก็บรักษาไว้บ้าง

ปัจจุบันบรรยากาศทางวิชาการ และการสร้าง สรรค์ระบบประชาธิปไตยในบ้านเรากำลังได้รับการ พัฒนาไปสู่ทิศทางที่ให้ความหวังใหม่กับสังคมไทย มากขึ้น การอ่านบทความ บทกวีต่าง ๆ ในเล่มนี้จะช่วย สะท้อนกระแสความคิดทางสังคม เศรษฐกิจและการ เมืองของไทยได้ดี ผู้เขียนบทนำชื่อ “บทเรียนจากอดีต” กล่าวไว้ว่า “การที่เรา รู้จักอดีตของเราเองอย่างฉาบฉวย มากนี้เอง ที่เป็นเหตุให้เราหิ่งในความเป็นไทยอย่าง ผิด ๆ และพร้อมกันนั้นเราก็เป็นโรคปมด้อย ถูกชาติ ของเราเองอยู่ได้สำนึก” (หน้า 23) หรืออย่างบทกวีของ ไพบูลย์ วงษ์เทศ ชื่อ “วิถีจิต” ตอนหนึ่ง

- เมื่อไหร่เหวย ความหวังจะยังหวาน
- เมื่อไหร่เหวย อันธพาลจะเสื่อมศรี
- เมื่อไหร่เหวย ผู้นำจะทำดี
- เมื่อไหร่เหวย มันจะมีความอาย?

(หน้า 115)

หรือคำว่า “กาหลอ” คำนี้คิดว่ายังมีคนไทยอีกหลาย คนที่ไม่รู้จักว่าเป็นชื่อหรือหมายถึงอะไร หรือบางคน อาจจะเพิ่งเคยได้ยินด้วยซ้ำไป ถ้าคุณได้อ่านบทความ เรื่อง “กาหลอ” ของโกมล ติมทอง ในหนังสือเล่มนี้ก็ จะเข้าใจได้ดีว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่คนไทยภาคใต้นิยมใช้ กันในงานศพ แต่ปัจจุบันอาจจะหายเลืกลากันไป ตามภาวะของสังคม หรือแม้แต่ท่านพุทธทาส อินทปัญโญ แห่งสวยมอญไชยา ท่านได้เขียนจดหมายถึงบรรณาธิการ ฉบับหนึ่งว่า “หนังสือนี้ คงจะเป็นการดึงระดับวรรณ- กรรมไทยให้สูงขึ้นอย่างน่าภูมิใจ แม้ว่าอาจจะฝืนสภาพ ผู้อ่านส่วนมากในเมืองเราซึ่งยังคงต่ำอยู่อย่างน่าใจ

หาย...” (หน้า 236)

แล้วคุณล่ะ พอจะมองเห็นว่าเรื่องราวหรือกระแสความคิดทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองของคนไทยในอดีตจะช่วยพัฒนาภูมิปัญญาของคุณได้หรือไม่

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ แม้จะรวบรวมสิ่งที่เคยตีพิมพ์ปรากฏแก่สายตาผู้อ่านมาแล้ว ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2506-2519 แต่บทความและบทกวีต่าง ๆ ก็ยังมีคุณค่าในทางวิชาการ ทักษะคดี ปรัชญา และสังคม อันจะเป็นประโยชน์ทางความคิดแก่ผู้สนใจ และอนุชนรุ่นที่ไม่มีโอกาสได้ใช้ชีวิตในสังคมไทยช่วงเวลาดังกล่าว คุณลองอ่านดูว่า จะสามารถเชื่อมอดีตให้เข้ากับปัจจุบันได้หรือไม่

อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้มีข้อน่าสังเกต คือ บทนำ บทกวี บทความ หรือจดหมายถึงบรรณาธิการ

ทุกเรื่องจะมีเชิงอรรถอ้างอิงไว้ท้ายหน้า และท้ายเล่ม ยังมีภาคผนวก ดรชรนีสารบัญญัตสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ทุกฉบับที่เคยตีพิมพ์ออกมาในอดีต ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านทราบรายละเอียดข้อความอื่น ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์ที่ไม่ได้นำมารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ ทั้งนี้จะหาอ่านเรื่องที่คุณสนใจได้จากวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งห้องสมุดบางแห่งที่เคยจัดหาไว้และอาจจะนำมาเย็บเล่มเป็นวารสารฉบับช่วงเวลา

อีกประการหนึ่งตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ผู้จัดทำไม่ได้ใช้ตัวอักษรขนาดมาตรฐานทั่วไป แต่เป็นตัวอักษรขนาดเล็ก ซึ่งอันนี้คงจะไม่เป็นปัญหาแก่ผู้อ่านมาก เพราะการพิมพ์ชัดเจนดีและใช้พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี ทั้งนี้ผู้รวบรวมมีเจตนาจะบรรจุบทความทางวิชาการที่มีคุณค่าให้หลากหลายและมากที่สุด

ข้าพเจ้าอยากจะมีบันทึกครั้งหนึ่ง
ว่า เจตนาเริ่มต้นของเรานั้นคือ ต้องการ
ให้ "สังคมนศาสตร์ปริทัศน์" เป็น
เวทีของการแลกเปลี่ยนความรู้ความ
คิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับสังคม

ดร. อภิรักษ์
หน้า ๒๓๖ ๒๕๐๗

เสียงแห่งความเชื่อ...ปรากฏเป็นนิมิต
ดิฉันศรี ในทุกส่วน ทุกตอน ไม่ว่าจะ
เป็นภาวะของครอบครัว ของสังคม
หรือของประเทศไทย... เสียงแห่ง
ความเชื่อในหมู่เยาวชนจึงยังคงอยู่
และจะดังดังต่อไป ตรงที่เกาะ
ปลดปล่อยยังไม่เกิดขึ้น

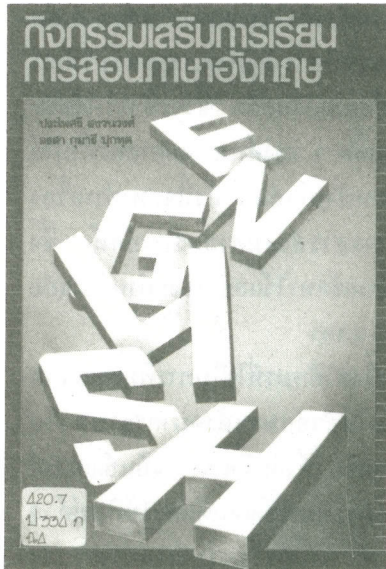
ดร. อภิรักษ์
บทบรรณาธิการ หนังสือเล่มนี้ หน้า ๒๕๑

สังคมนศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับครบรอบ ๓๐ ปี
(๒๕๑๙ - ๒๕๔๙)

สังคมนศาสตร์ปริทัศน์

- ภาควิชาสังคมศาสตร์ -
บรรณาธิการ

**กิจกรรมเสริมการเรียนรู้
การสอนภาษาอังกฤษ**

ประไพศรี สวงวนวงศ์
ออร์สา กุมารี่ ปุ๊กหุด

บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด
พิมพ์ครั้งแรก 2529
98 หน้า ราคา 58 บาท
จงดี้ เชาสกุศลสม ผู้แนะนำ

“การเปลี่ยนจากการเน้นถึงการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษา (Linguistic Competence) มาเป็นภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Competence) เป็นเรื่องที่คุณสอนจะต้องใช้วิธีการอันเป็นกุศโลบายต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษาโดยผู้เรียน ไม่รู้สึกเบื่อหน่าย แต่กลับรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินและต้องการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งนี้ ก็โดยการให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง แทนการฟังคำอธิบายและบอกให้รู้” ข้อความข้างต้นนี้เป็นคำนำที่ผู้เขียนทั้งสองระบุไว้ และดูเหมือนจะเป็นจุดประสงค์สำคัญของการเขียนหนังสือที่น่าสนใจเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้เป็นคำแนะนำ กิจกรรมเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 66 กิจกรรม มุ่งที่ระดับผู้เรียนตั้งแต่ระดับต้น เนื้อหาของกิจกรรมนั้น เน้นการฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนตั้งแต่ความรู้พื้นฐาน เช่น กิจกรรม Alibi (ฝึกการใช้ คำถาม-คำตอบ Past tense) กิจกรรม

Bingo (ฝึกการใช้ Past tense ของ irregular verbs) ฯลฯ ไปจนถึงความรู้ระดับสูงขึ้น ได้แก่ กิจกรรม Can you help him ? (ฝึกการอ่าน, การแก้ปัญหา, การใช้รูปประโยค และ Connectors) และกิจกรรม Whispering Down the Lane. (ฝึกการใช้ Compound Sentence, Complex Sentence) เป็นต้น

จุดเด่นของหนังสือ อยู่ที่การนำเสนอกิจกรรมที่มีรูปแบบและเนื้อหาหลายหลากกัน เป็นกิจกรรมต้นแบบที่อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษทั้งหลายสามารถนำไปประยุกต์ดัดแปลงให้สอดคล้องกับบทเรียนของตน และเป็นการช่วยลดภาระของอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษ ในด้านการเตรียมตัวเพื่อคิดค้นหากิจกรรมเสริม การเรียนการสอนของตนให้น่าสนใจและมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ในแต่ละกิจกรรม ผู้เขียนทั้งสองได้จัดทำอย่างเป็นระบบ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่อาจารย์ผู้สอน โดยจะเห็นได้จาก การระบุชื่อกิจกรรม จุดมุ่งหมาย (จุดประสงค์การเรียนรู้) การจัดกลุ่ม อุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการดัดแปลงกิจกรรม เพื่ออาจารย์

และผู้สนใจทุกท่านได้เห็นแนวทางจากกิจกรรม ในหนังสือเล่มนี้มากยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างกิจกรรม Alibi มานำเสนอไว้ดังนี้

ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจละเลยไปได้คือ การนำแนวความคิดของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) มาสอดแทรกอยู่ในบางกิจกรรม

ชื่อกิจกรรม : Alibi

จุดมุ่งหมาย : ฝึกการตั้งคำถามและการตอบโดยใช้ Past Tense

ระดับผู้เรียน : ระดับกลางและระดับสูง

การจัดกลุ่ม : กลุ่ม 2 คน และกลุ่มใหญ่

วิธีการ : ครูอธิบายวิธีการแก่ชั้น คือสมมติว่า ธนาคารใกล้โรงเรียนแห่งหนึ่งถูกปล้น มีคนเห็นเหตุการณ์ และยืนยันว่าคนร้ายมี 2 คน เป็นชาย มีรถมอเตอร์ไซด์เป็นพาหนะ เหตุเกิดขึ้นตอนบ่าย 2 โมง ตำรวจสงสัยคน 2 คนในห้องนี้ (ให้นักเรียนอาสาว่าเป็นคนต้องสงสัย) สองคนนี้นียืนยันว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยอ้างว่า ในเวลาดังกล่าวเขาทั้งสองไปดูภาพยนตร์ด้วยกัน ครูให้ 2 คนนี้ออกไปนอกห้อง ทำความตกลงกันเองว่าจะให้การต่อตำรวจอย่างไร นักเรียนที่เหลือในห้องรับหน้าที่เป็นตำรวจ ครูแบ่งกลุ่มให้เป็นกลุ่มละ 5-6 คน ให้แต่ละกลุ่มตั้งคำถามถามผู้ต้องสงสัย โดยผลัดกันถามคำถามไหนถามแล้วโดยกลุ่มหนึ่ง กลุ่มอื่นจะเข้าไปถามคำถามใหม่ ครูเรียกเด็กเข้ามาในห้องทีละคนเพื่อให้ตำรวจถาม จุดจุดตอบไว้ เพื่อตรวจสอบว่าคำตอบของทั้งสองคนตรงกันหรือไม่ ถ้าตรงกันแสดงว่าผู้ต้องสงสัยเป็นฝ่ายชนะ พ้นจากการเป็นผู้ต้องสงสัย ถ้าตอบไม่ตรงกันจะต้องเป็นฝ่ายแพ้ ตำรวจควรถามคำถามไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหมด ไม่ใช่พอผู้ต้องสงสัยตอบไม่ตรงกันก็หยุดถาม ฝ่ายตำรวจค่อยสรุปทีหลังถึงหลักฐานที่ตนพบและจับคนร้ายได้

คำถาม (สมมติว่าผู้ต้องสงสัยชื่อ Winai และ Chai)

- When did you meet Winai (Chai)?
- Where did you meet him?
- What was the title of the movie?
- How much did you pay for the tickets?
- Who paid for the tickets?
- Who was the male star in the film?
- How was the story ended?
- Where did you go after the movie?

ผู้เขียนเองก็ระบุไว้ชัดเจนในหน้าลักษณะการจัดกิจกรรมว่า กิจกรรมทั้งหมดเน้นต่อผู้เรียนเป็นหลัก โดยจะเห็นได้จาก กิจกรรม Camping Trip, กิจกรรม Crossing the river, กิจกรรม It's Rithimetic Time, กิจกรรม Moon Survey ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม Moon Survey นี้ ผู้เขียนดูเหมือนจะดัดแปลงมาจาก Nasa ซึ่งแพร่หลายกันมากในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมที่ระบุนานี้มีจุดประสงค์ในการอภิปราย และแก้ปัญหา ร่วมกันของอาจารย์ผู้สอน นอกจากนี้จะให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะภาษาอังกฤษ ยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวความคิดจากการทำงานร่วมกัน เป็นการยอมรับฟังความเห็นของสมาชิกในกลุ่ม การลดข้อขัดแย้ง เป็นต้น การแก้ปัญหาของกลุ่มซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นต่อไปในอนาคต

เนื่องจากการจัดพิมพ์ครั้งแรก หนังสือเล่มนี้จึงอาจยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นการพิสูจน์อักษรที่ปรากฏให้เห็นประปราย ตลอดจนการเรียงลำดับกิจกรรมตามอักษร ซึ่งแม้จะเป็นผลดีในด้านความสะดวกในการค้นหาวีธีกิจกรรม แต่นั่นต้องหมายความว่าอาจารย์ผู้สอน ควรจะมีความคุ้นเคยที่จะค้นหา หรือเคยใช้หนังสือเล่มนี้มาก่อน หากผู้เขียนจะแบ่งประเภทของกิจกรรมทั้งหมดให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมประเภทฝึกการใช้ Tense กิจกรรมประเภทฝึกการใช้คำศัพท์ กิจกรรมประเภทฝึกการใช้ประโยคถาม, ตอบ ตลอดจนกิจกรรมประเภทการทำงานเป็นกลุ่ม และการแก้ปัญหา ร่วมกัน ฯลฯ เชื่อว่าน่าจะอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ได้มากยิ่งขึ้นทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ความดีเด่นของหนังสือเล่มนี้ ทำให้เราละเลยข้อผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังกล่าวไปได้ท่ามกลางหนังสือตำราภาษาอังกฤษที่ผุดขึ้นราวกับเห็ดในปัจจุบัน “กิจกรรมเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ” เป็นเล่มที่อาจารย์ภาษาอังกฤษและผู้สนใจด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไม่ควรจะมองข้ามไป

จากบรรณาธิการ

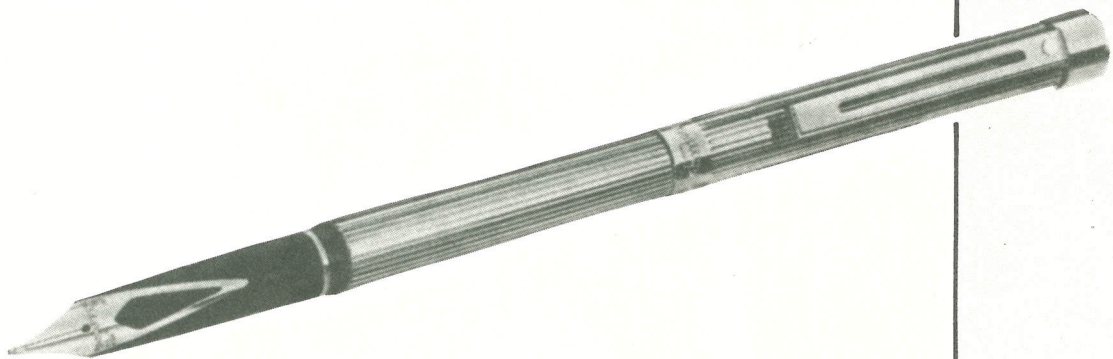
ท่านผู้อ่านที่เคารพ

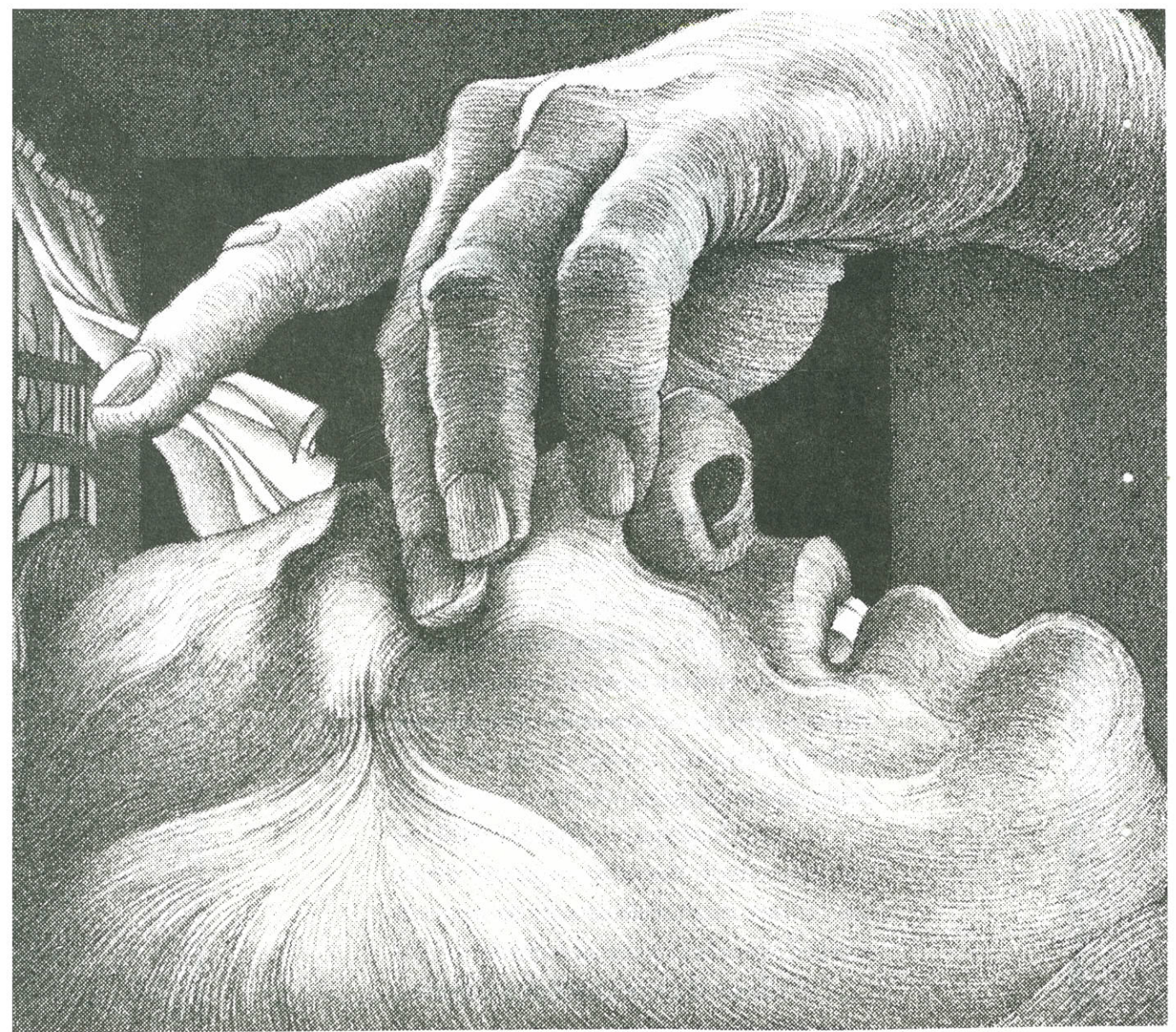
สำหรับวารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ฉบับที่
สองนี้ กองบรรณาธิการได้รับความกรุณาจากท่านอธิการบดี
ซึ่งได้มอบบทความเรื่อง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนครศรี-
ธรรมราช เรื่อง เครื่องถม และศาสตราจารย์ระพี สาคริก
ได้มอบบทความเรื่อง เอกลักษณ์กับการพัฒนาประเทศ
มาเพื่อนำลงในวารสารนี้ ทางกองบรรณาธิการจึงขอกราบ
ขอบพระคุณในความกรุณาของท่านทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนั้นแล้วคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิได้มอบ
บทความหลายหลาก ทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ ปรัชญา
และการบริหาร ส่วนเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือ การแนะนำ
หนังสือชั่วคราวหวังไว้ว่าจะนำเสนอเป็นประจำต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้คงจะเป็นประ-
โยชน์แก่ท่านผู้อ่านตามสมควร

อรสา กุมารี ปุกหุด

พักสายตา

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

แวนชั่น สิงห์ทอง เทรคคิง

(โรงงาน เน็คไท สิงห์ทอง)

โรงงาน : 9/16-21 ซอย 130 มหาศไทย 2

ถนนลาดพร้าว กทม. 10240 โทร. 3779267

สำนักงาน : 90-94 ถนนราชประสงค์

กรุงเทพฯ 10500 โทร. 2539101-2

รุ่งเรืองเฟอร์นิเจอร์

(โกเอก)

รับทำเฟอร์นิเจอร์ ตกแต่งหน้าร้าน
และภายในร้าน เครื่องเรือนที่ทันสมัย

ในราคาย่อมเยา

385/32-33 ซอยประชาชนถุมิตร ข้างโรงเรียนอัสสุมาศ

ถนนกรุงเทพฯ-นนทบุรี แขวงบางซื่อ เขตดุสิต

กรุงเทพมหานคร โทร. 5856405

ด้วยความปรารถนาดี

จาก

บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

พิมพ์สวย พิมพ์เร็ว พิมพ์ถูก

บริการรับจัดพิมพ์ตำรา หนังสือคู่มือ สื่อการศึกษา
ออกแบบ การ์ด นามบัตร เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทุกชนิด

1029/7 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
(สนามเป้า) เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 270-0673, 278-1544

ต้องการงานสวย คิดถึงพิมพ์สวย

บริษัท ทีแอนด์เอสฟิล์ม รีโพรดักชั่น จำกัด
利秋德做版有限公司
T & S FILM REPRODUCTION CO., LTD.

1972 เยื้องซอยจุฬาลงกรณ์ 34 ถนนบรรทัดทอง สะพานเหลือง ข.ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10500

1972 Opp. Soi Chulalongkorn 34, Bantadthong Rd., Patumwan, Bangkok 10500, Thailand

2142327, 2151388

• รับถ่ายฟิล์ม-แยกสี-ทำเพลทออฟเซ็ท-ปรู๊ฟ •

สำหรับงานพิมพ์ทุกชนิด

ด้วยเครื่องสแกนเนอร์ ระบบคอมพิวเตอร์

แบบสี่สี ห้าสีหรือหกสี สีธรรมชาติหรือสีมัทศจรรยา

• เราสรรคส์สร้าง • งานดี • มีคุณภาพ • ตรงต่อเวลา •

บริษัท นานชัยอุตสาหกรรม จำกัด
ห้างหุ้นส่วนจำกัดนานชัย

OTO

Ink for Gestetner

400 ml (14 fl oz)

International
ASIA AWARD

SINGAPORE 1985

สินค้ามาตรฐานโลก
ได้รับรางวัลแห่งเอเชีย
ครั้งที่ 5 ปี 1985
ณ. ประเทศสิงคโปร์

เลขที่ 797 ถนนสีลม(ใกล้วัดแขก) กรุงเทพฯ 5

โทร. 236-4273, 236-4396, 415-2691

วิวัฒน์ เกสเตอร์ ชีพพลาย

502/107 ซอยอยู่เจริญ ถ.อโศก-ดินแดง ห้วยขวาง กทม.

วิวัฒน์ ลีลาพรอุดม

จำหน่ายและบริการซ่อมเครื่องใช้ภายในสำนักงานทุกชนิด
โทร. 246-2740, 246-5625

ด้วยความปรารถนาดี จาก

ไพธินทร์ วิหคน้อย

238/1 หมู่ 17 ประเวศ พระโขนง กท 10110

โทรศัพท์ 321-4102

รับทำเครื่องหมายโรงเรียน หัวเข็มขัด
กระดุม เข็มกลัดเสื้อ เข็มสมาคม
สายเข็มขัดโลหะแบบต่าง ๆ ทุกชนิด

: ฝีมือปรานีดี ราคาเป็นกันเอง

ชัยณรงค์ ฤดีศิริโชติ

C. Ruedeesirichot

ห้างเจริญแสงเฟอร์นิเจอร์

Charoen Saeng Furniture

398/11-12-14 ถนนประชาราษฎร์ สาย 2
ตำบลบางซื่อ อำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 5850945

No. 398/11-12-14 Pracharaj Sai 2 Road,
Bangsue Bangkok. Tel. 5850945

อนันตนาการจาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

สหวัฒน์

82/61-64 ถนนพัฒนาการ พระโขนง กรุงเทพฯ

รับทำโต๊ะ - เก้าอี้นักเรียน

โต๊ะ - เก้าอี้ ทุกระดับของทางราชการ

ตู้ - เตี้ยงเหล็กของทางราชการ

เก้าอี้แลคเชอร์ โครงหลังคาเหล็ก

ชั้นเหล็ก และงานเฟอร์นิเจอร์ทุกชนิด

บริษัท แบล็กแอนต์ไวท์ จำกัด

สำนักงานใหญ่

52/4-6 อาคารไทยลายทอง ถนนสุรวงศ์

กรุงเทพฯ 10050

โทร. 2334901, 2339084 - 5

สาขา 2

589 ถนนพระสุเมรุ (ใกล้ช.กรุงเทพ ผ่านฟ้า)

กรุงเทพฯ 10020

โทร. 2810487, 2822455

อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์
ที่บริษัทฯ เป็นผู้แทนจำหน่าย
แต่ผู้เดียวในประเทศไทย

จอร์บภาพ มีแบบและขนาด
ให้เลือกมากมาย

เครื่องฉายภาพยนตร์, เครื่องฉายสไลด์,
เครื่องฉายโอเวอร์เฮด

Rank Aldis

เครื่องฉายฟิล์มสตริป

กล้องถ่ายภาพยนตร์ 16 มม. และอุปกรณ์

เครื่องฉายสไลด์, เครื่องฉายทีบแสง,
เครื่อง Dissolve

อุปกรณ์แสงสว่างในห้องส่งโทรทัศน์

TELEX COMMUNICATIONS, INC

เครื่องฉายฟิล์มสตริป

เครื่องฉายสไลด์, เครื่องฉายโอเวอร์เฮด,
เทปชิงโครโนซ์

เครื่องฉายภาพยนตร์, เครื่องฉายสไลด์
และเครื่องฉายสไลด์ชนิดมีเสียงและจอในตัว

ฉบับนี้มาจาก

สุรเดช ตระกลรัตน์

SURADEJ TRAKOLRAJ

บริษัท ยูเพค นอร์เทิร์น ซัพพลาย จำกัด

UPEC NORTHERN SUPPLY CO.,LTD.

29/9 ซอยจำเนียรสุข 3 ถนนเพชรเกษม

เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร.
TEL.

465-2896

union

บริษัท เอ.พี.ยูเนียน(ประเทศไทย)จำกัด
A.P. UNION (THAILAND) CO.,LTD.

1559 ถ.พระราม 4 ตรงข้ามโรงแรมแมนดาริน ปทุมวัน กทม.
โทร. 2154177, 2151587, 2802600-01, 2802272

ผู้สั่ง และจำหน่ายผลิตภัณฑ์

FUJI CHEMICAL INDUSTRIAL CO.,LTD.

"LITH - KOTE"
MULTI GRAIN

- แม่พิมพ์อลูมิเนียม สำเร็จรูปทั้ง NEGATIVE และ POSITIVE
- นำมาใช้กับแท่นพิมพ์ออฟเซ็ท
- ฝ้ายางสำหรับเครื่องพิมพ์ออฟเซ็ท 3-4 ชั้น
- ฝ้ายุ่มลูกน้ำทุกขนาด

OJI PAPER CO.,LTD.

"UNION OFFSET MASTER"
"ARGO OFFSET MASTER"

- แม่พิมพ์ กระดาษ ออฟเซ็ท
- ผงถ่ายเพลท ดีเวลลอปเปอร์, โทนเนอร์, รัมพูเวอร์
- นำมาใช้สำหรับพิมพ์เพลทกระดาษ

บริษัท
เอดิสัน เพรส โปรดักส์
จำกัด

94/10 ซอยมีสุวรรณ 1 ถนนสุขุมวิท 71 พระโขนง กทม. 10110
โทร. 391-4386, 391-0081

วารสาร
มหาวิทยาลัย

ธุรกิจบัณฑิตย์

ใบสมัครสมาชิก

ชื่อ.....นามสกุล.....

ในนาม (ชื่อสถาบัน).....

ที่อยู่/บ้านเลขที่.....ต.รอก/ซอย.....

ถนน.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

ขอบอกรับเป็นสมาชิก “วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์”

1 ปี (3 เล่ม) ราคา 70 บาท

10 เล่ม ราคา 200 บาท

พร้อมกันนี้ได้ส่งเงินทาง ธนาณัติ ตัวแลกเงิน

ในนามอาจารย์อรรณ สุทธิพิทักษ์ ส่งจ่าย ปณ.ดุสิต มาเรียบร้อยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

สำนักงาน : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

110/1-4 ประชาชื่น กทม.

589-2334-8 ต่อ 341

บริษัท เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด
EDISON PRESS PRODUCTS CO., LTD.

94/10 ซ.มีสุวสนน 1 ถ.พรหม-คลองตัน กทม.10110 โทร.3914386

มีผิดหวังอีกแล้ว! เื่องเก้าอี้

มีโต๊ะและเก้าอี้ให้เลือกมากกว่า 50

ขอแนะนำ

เก้าอี้สำหรับอาคารเรียน หอประชุม
รุ่นใหม่ สำหรับคนทันสมัย ทั้งแบบ
เดี่ยวและแบบแถวที่นั่งเป็นระเบียบ

เก้าอี้นั่ง ป้มบ้นรูปทั้งตัวด้วยเหล็กแผ่นกันสนิม พ่นสีอบ Polyester
แบบ Electrostatic สีไม่ตกและไมลอกเก็บข้อน ได้มีให้เลือกหลายสี
ในทุกสภาวะ • เหมาะสมทุกโอกาส • รูปสวยทนทาน นั่งแสนสบาย

Hong Kong อ่องกงเฟอร์นิเจอร์
63 ซอยพร้อมศรี 2 แยกจากซอยกลาง สุขุมวิท 49
กรุงเทพฯ 10110 โทร 392-0471, 391-1599
FURNISHING 392-3081 392-4582, 392-2834-6, 392-4597

1. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 237-239 ใกล้สี่แยกบางขุนพรหม โทร. 2824371
2. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 2312/22-23 ใกล้สี่แยกหัวหมากปากซอยรามคำแหง 52 โทร. 3771955
3. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 1558/3-4 เชียงสะพาน 1 ลาดพร้าว 43 โทร. 5111832
4. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 1909/1-2 เชียงสะพานพระโขนง โทร. 3117130, 3116560
5. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 1892/1894 ถ.เพชรบุรีตัดใหม่ ตรงข้ามเรือนเพชรสุกี้
6. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 199/1-2 เชียงสะพานสุทธิสาร ตรงข้ามพจน์อาหารทะเล โทร. 2783625
7. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ 902/39-40 ถนนสารธรตัดใหม่ ใกล้สามแยกตากสิน โทร. 4721189
8. อ่องกงเฟอร์นิเจอร์ ห้องเลขที่ 5C มาบุญครองเซ็นเตอร์ ชั้น 5 โทร. 2179398

TRUNK MAIN COMPANY LIMITED.
"WHERE THE PIPES ARE LAID"

WATER POWER COMPANY LIMITED.
"PUT THE POWER IN THE BUILDINGS"

200 THOSAPOL BLDG , RACHADAPHISEK RD , HUAIKHUANG , BANGKOK .10310...

TELEX : 72252 THAIWAL - 6C,D - TH . TEL. 2776875 , 2778495 .